

370
ΓΙΑ

819

Μαρια Μαρία

ΜΚ

ΣΟΦΙΑ ΣΤΟ ΓΙΑΛΟΥΡΑΚΗ

με 'επιβίωση
Γιαουράνη

ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ

Στόν άντρα μου
πού είναι πηγή κάθε μου προσπάθειας

ΔΙΣΤΟΤΑΤΗΚ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

819

ΣΟΦΙΑΣ ΓΙΑΛΟΥΡΑΚΗ

ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ

Βοήθημα για τούς Έκπαιδευτικούς

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

1963

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΑΙΤΗΣΗ

ΣΤΥ

Υπάρχουν σίγουρα Νηπιαγωγεία μεγαλύτερα, με ωραιότερες αίθουσες και κήπους και με πλουσιώτερο εκπαιδευτικό υλικό απ' το Νηπιαγωγείο που μου έμπιστεύθηκαν και που τόσο αγάπησα. Μά σκοπός μου δέν είναι νά παραστήσω τὸ Νηπιαγωγείο μας τέλειο και τὴ δουλειά μας μέσα σ' αὐτό, ιδανική. Ἀπλῶ, ἐπειδὴ πολὺ δυσκολεύτηκα, πολὺ προσπάθησα, πολὺ σκέφτηκα πάνω σ' αὐτὸ και τὰ προβλήματά του, κάνω μιὰ εἰλικρινῆ ἀναδρομὴ στὰ χρόνια αὐτά, μιὰ ἀναδρομὴ που μὲ συγκινεῖ κατάθραθα. Μόνη μου φιλοδοξία εἶναι νά βοηθήσω ὅσο μπορῶ τίς κοπέλλες που ξεκινοῦν για τὸ δρόμο που περᾶσα ἐγώ.

Στὰ δικά μου θὰ προσθέσουν και τὰ δικά τους πορίσματα, τίς δικές τους παρατηρήσεις. Ἄλλη φιλοδοξία δέν ἔχω.

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΚΟΠΟ ΤΟΥΣ

Τὸ παιδί — ὁ ἄνθρωπος γενικὰ — δὲ μπορεῖ νὰ ζήσῃ ἂν μπροστά του δὲν ὑπάρχει οὔτε μιὰ χαρά. Τὸ ἀληθινὸ διεγερτικὸ στὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἡ προσμονὴ τῆς χαρᾶς. Νὰ κλείνῃ τὸ θρόαδου τὰ ματόφυλλα καὶ νὰ ὄνειρεύεται τὴν καινούργια μέρα πού θὰ ξημερώσῃ γεμάτη προσδοκίαι. Αὐτὴ τὴ χαρὰ τὸ παιδί τῶν τεσσάρων - πέντε χρόνων τὴ θρῖσκει στὸ Νηπιαγωγεῖο του.

Δὲν εἶναι ἓνα σχολεῖο σὰν τᾶλλα, δὲν θυμίζει τίποτα ἀπ' τὰ παλιὰ σχολεῖα μὲ τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴν ψυχρότητά τους. Στὸ Νηπιαγωγεῖο κυριαρχεῖ ἡ αἰσθητικὴ. Στὴν στολή, στὶς αἴθουσες, παντοῦ. Ὁ κήπος μὲ λουλούδια εἶναι ἀπαράιτος. Λουλούδια, λουλούδια παντοῦ καὶ πρασινάδες. Στὶς τάξεις, στὶς σκάλες. Λουλούδια πού νὰ τὰ φροντίζουν τὰ παιδιά, ν' ἀλλάζουν τὸ νερὸ στὰ βάζα, νὰ βγάζουν τ' ἀγριόχορτα πού πᾶνε νὰ πνίξουν τὸ φυτὸ, στὸν κήπο. Θὰ δῆτε μὲ τί σοβαρότητα ἐκτελοῦν τὶς δουλειᾶς αὐτὲς καὶ πόσο ἀχρείαστη εἶναι πιά ἡ παρατήρηση «μὴ κόβετε λουλούδια». Ὑστερα, πουλιὰ μέσα σὲ κλουβιά. Εἶναι δύσκολο ἢ καθαριότητά τους νὰ ἐξαρτᾶται ἀπ' τὰ παιδιά, ἀλλὰ ἀναλαμβάνουν τὴ διατροφή τους. Φέρνουν σπόρους, αὐγά θραστὰ, μαρούλι, ζάχαρη. Ἀπ' τὴ στιγμή πού ἀναθέσατε στὸ παιδί μιὰ τέτοια εὐθύνη, νοιώθει τὴ φυσικὴ του ἀδυναμία νὰ ὑποχωρῇ, τώρα ἔχει νὰ φροντίσῃ κάποιον ἄλλο. Κι ἀμέσως ἡ εὐθύνη αὐτὴ γίνεται χαρὰ. Βλέπετε μὲ ἐκπληξη — ὅπως συχνὰ τὸ

είδα ἐγὼ — νὰ λέτε σ' ἓνα παιδάκι ὅτι αὐτὴ τὴ μέρα ἐκεῖ-
νο θὰ φέρῃ φαγητὸ στὰ πουλιὰ καὶ τὴν ἐπαύριο νὰ φέρνουν
δέκα.

Ἄν ὁ κῆπος εἶναι ἀρκετὰ μεγάλος, πρέπει ἀπαραίτητα
νὰ ἔχετε ζῶα. Κότες ἢ κουνέλια. Ἐμεῖς χῶρο δὲν εἶχαμε,
τὰ παιδιά μας στερήθηκαν αὐτὴ τὴ χαρὰ, πὺ προσπαθή-
σαμε νὰ ἀναπληρώσωμε μὲ πολλὰ πουλιὰ καὶ ψάρια χρω-
ματιστὰ σὲ γυάλες.

Στὴν εἴσοδο ὑπάρχουν χαμηλὰ κρεμαστάρια γιὰ τὰ
παλτὰ καὶ τὰ καπέλλα τους. Τὰ ἔχομε χρωματίζει πορτοκα-
λιά πάνω σὲ τοῖχο πράσινο φυσικί. Πάνω ἀπὸ κάθε κρεμα-
στάρι θάλαμε μιὰ εἰκόνα — ἓνα ἀεροπλάνο, ἓνα παπάκι, μιὰ
γατούλα — γιὰ νὰ τὰ ξεχωρίζουν καὶ νὰ θυμοῦνται ποῦ ἔ-
χουν κρεμάσει τὰ ρουχὰ τους. Ἀριστερὰ ἓνα δωμάτιο γε-
μάτο παιχνίδια. Οἱ τοῖχοι σ' αὐτὸ τὸ δωμάτιο ἔχουν ἔργα
τῶν παιδιῶν, οἱ βιτρίνες καὶ τὰ ράφια, τὸ ἴδιο.

Αὐτὸ τὸ δωμάτιο εἶναι ἄς ποῦμε ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰηπιαγω-
γείου. Ὁ ἥλιος πρέπει νὰ μπαίνει πλήρεια, οἱ κουρτίνες νά-
χουν παραστάσεις ἀπὸ παραμύθια ἢ πουλιὰ καὶ ζῶα. Ὑ-
πάρχουν τέτοια ὑφάσματα στὸ ἐμπόριο. Οἱ τοῖχοι ἐδῶ νὰ
ἔχουν ξύλινα τελάρια ὅπου κολλοῦμε μὲ πινέζες τοὺς πίνα-
κες καὶ τίς διάφορες ἐνότητες.

Σχέδια μεγάλα καὶ μὲ χτυπητὰ χρώματα, οἱ γραμμὲς
τῶν σχεδίων ἀπλὲς καὶ αἰσθητικὰ τοποθετημένες. Τραπε-
ζάκια μικρά, μὲ συρτάρια καὶ καρκελάκια στὸ ἴδιο μέγε-
θος. Στὸν ἓνα τοῖχο ἓνα μεγάλο ντουλάπι χωρισμένο σὲ τε-
τράγωνες θῆκες, ὅπου τὸ κάθε παιδί ἔχει τὴ θῆκη του. Στὸ
βάθος κάθε θῆκης ὑπάρχει κολλημένη μιὰ φωτογραφία, πάλι
γιὰ νὰ τὸ ἀναγνωρίζουν ἀμέσως. Πίνακες χαμηλοὺς τρι-
γύρω, μὲ ἄφθονες κιμωλίες ἄσπρες καὶ χρωματιστές. Σὲ
μιὰ μεγάλη αἴθουσα ὑπάρχει τὸ πιάνο — ἀπαραίτητο στὸ
Ἰηπιαγωγεῖο — καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ κουκλοθεάτρου, τὸ ἴ-
διο ἀπαραίτητο. Βέβαια ὅλα αὐτὰ δὲν γίνονται ἀμέσως.
Κι ἐμεῖς ἀρχίσαμε φτιάχνοντας λίγα λίγα. Αὐτὸ δὲν πρέ-
πει νὰ ἀποθαρρύνῃ καμμιά. Τὸ ντουλάπι εἶναι μικρὸ; Κά-
νετε ράφια, ἀπὸ ἀπλὸ ξύλο, θάλετε διαχωριστικὰ καὶ το-
ποθετοῦν ἐκεῖ τὰ πράγματά τους.

Τὸ κέφι μας δὲν πρέπει νὰ χάνεται μὲ λεπτομέρειες.

Σε μιὰ γωνιά, λίγο ψηλά για νὰ μὴν τὸ ρίξουν καθὼς πη-
γαινοέρχονται, ἓνα θάζο μὲ λουλούδια. Ἀκόμη καὶ τὸνομα
τοῦ Νηπιαγωγείου ἀσκεῖ ἐπίδραση στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν.
Ὄνομάσετέ το «Φωλίτσα», «Χελιδόνια», «Χαρούμενο Σπίτι», ὅ-
πως θέλετε. Μόλις ἀποχτήσετε τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια, τότε
κάθε χρόνο μαζεύοντας ἓνα χρηματικὸ ποσὸ ἀπὸ παρα-
στάσεις κουκλοθεάτρου σὲ ἄλλες τάξεις ἢ ἀπὸ ἐορταγορά,
συμπληρώνετε ὅτι σὰς λείπει. Κάνετε σκαμνάκια χαμηλά
σὲ σχῆμα κύβου μὲ κάθε πλευρὰ χρωματισμένη μὲ διαφορε-
τικὸ χρῶμα. Γίνονται ἀπὸ ξύλο ἑλαφρὸ κι ἔχουν στὸ κέν-
τρο κάθε πλευρᾶς μιὰ τρύπα ὅπου τὸ παιδί θάζοντας τὸ δά-
κτυλό του ἀνασηκώνει τὸ σκαμνάκι καὶ τὸ μεταφέρει ὅπου
θέλει. Ἀυτὰ τὰ σκαμνάκια τὰ εἶδαμε ἄπειρες φορὲς νὰ γί-
νονται σιδηρόδρομοι, γέφυρες, κρεβάτια καὶ ἀεροπλάνα,
ἀνάλογα μὲ τὴν φαντασία τους. Κάθε παιδί ἔχει τὸ μαξιλάρι
του, τὸ φέρνει ἀπὸ τὸ σπίτι μὲ τὸνομά του κεντημένο πάνω.
Κάθεται πάνω σ' αὐτὸ στὴν αἴθουσα τῶν παιχιδιῶν ἢ στὸν
κῆπο. Ἀρκετὰ ὅμως μιλήσαμε για τὸ Νηπιαγωγεῖο, ἄς πᾶ-
με στὴν αὐλὴ τώρα. Αὐτὴ εἶναι χωρισμένη σὲ δύο. Ἡ μιὰ
φυτεμένη μὲ γρασίδι καὶ λουλούδια τριγύρω ὅπου τὰ παι-
διὰ παίζουν, καθόμαστε σὰν ἔχει λιακάδα, κουβεντιάζουμε
καὶ λέμε παραμῦθια. Στὴ γωνιά ἓνα τραπεζάκι μὲ μιὰ
ὀμπρέλα τῆς θάλασσας στὸ κέντρο, εἶναι χρήσιμο καὶ
διακοσμητικὸ. Ἡ ὑπόλοιπη αὐλὴ ποὺ χωρίζεται ἀπὸ τὴν φυ-
τεμένη μ' ἓνα διάδρομο ἔχει ἄφθονη ἄμμο κι ἔχομε τοπο-
θετημένες κούνιες, τσουλίθρα καὶ τραμπάλα. Τὰ περισσό-
τερα παιδιά θρίζονται πάντα μαζεμμένα ἐδῶ.

Γιὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ Νηπιαγωγείου ἔχουν πολλὰ εἰ-
πωθῆ τόσο, ποὺ καὶ οἱ πιὸ ἀπλοὶ ἄνθρωποι ξεύρουν πὰ τὴ
χρησιμότητά τους. Ἄν δὲν θάζουν τὰ παιδιά τους εἶναι ὄχι
γιατὶ δὲν θέλουν ἀλλὰ γιατί δὲν μποροῦν. Ἀκόμα, δυστυ-
χῶς τὸ Νηπιαγωγεῖο εἶναι εἶδος πολυτελείας ὅσο κι ἂν
θρονοφωναῦμε ὅλοι πῶς εἶναι ἀπαραίτητο, ἀπολύτως ἀπα-
ραίτητο. Ἄν κάποιος μητέρα ἔχει ἀντίρρηση, τῆς λέω τοῦτα
μόνο τὰ λίγα λόγια. Νὰ γυρίση τίς σελίδες, ἐκεῖ ποὺ μιλῶ
για τὶς Νηπιαγωγούς καὶ τότε θὰ καταλάβῃ τὸν ἀγῶνα
τους καὶ τὸ σκοπὸ τους. Ξεύρω τὸ ἐπιχείρημά της. Τὸ ἐν-
συχτο ! Ναι, ἡ φύση τὴν προίκισε μ' αὐτό, ἀλλὰ δὲν φτά-

νει. Ἡ προσωπικότητα κι ὁ αὐθορμητισμὸς τῆς μητέρας σὰν μοναδικὸς ὁδηγός, δὲν εἶναι καλὸς γιὰ τὴν ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ πλευρὰ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ παιδιοῦ. Ἀκόμα κι ἂν εἶναι προικισμένη μὲ ἰκανότητες κατάλληλες, κυριαρχεῖ πάντα ὁ ἀπεριόριστος μητρικὸς αἰσθηματισμὸς. Ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ αἰσθηματισμὸς ὅταν τὸ παιδί ζεῖ πρῶτῃ καὶ θράδου κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιρροή του, φέρνει θλαθερὰ ἀποτελέσματα. Τοῦ λείπει πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸ «κοινωνικὸ περιβάλλον» τῆς ἡλικίας του. Κι αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ σπίτι μὲ τὶς σοβαρὲς ἢ ἐλάχιστα σοβαρὲς πολλὰς φορὲς κουθέντες καὶ μὲ τ' ἀτέλειωτα «μῆ». Ὑστερα ἔρχεται ὁ κύκλος τῶν συγγενῶν καὶ φίλων πού γιὰ κέφι δικὸν τους τυραννᾶνε τὸ μικρὸ καὶ τὸ ἀναγκάζουν μὲ ταξίματα καὶ χατήρια νὰ κἀνη προσπάθειες ἔξω ἀπὸ τὶς φυσικὲς του δυνατότητες. Τοῦ λείπει ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά ἡ ἀπλοχωριά, ἡ ψυχαγωγία. (Μὴν μιλήσετε γιὰ τὸν κινηματογράφον ὅπως εἶναι σήμερὰ εἶναι ἐγκληματικόν). Διαφθείρεται στὰ χάδια μας, στὴν ἐπιβολὴ τῶν ἐπιταγῶν μας, γίνεται σκληρό, θρασύ κι ἀναίσθητο. Τί καταστάσεις ἄδικες γιὰ ἓνα παιδάκι, ἓνα μωρὸ πέντε χρονῶν! Εἶναι συνθήκες εὐνοϊκὲς γιὰ τὴν ἀνάπτυξή του, αὐτὲς; Κι ὅμως τὸ παιδί εἶναι δεκτικὸ ἀπεριόριστης θελτίωσης. Τὰ παιδιὰ μας πού θγαίνουν ἀπ' τὸ Νηπιαγωγεῖο εἶναι θαρρετά, χαρούμενα, ἐνεργητικά. Ἀγαποῦν τὴ δουλειά. Ἀποσποῦμε τὴ σκέψη τους ἀπὸ τὸ ἄτομό τους. Ἐκεῖνο τὸ «ἐγώ»... «ἐγώ» ὑποχωρεῖ. Τοὺς δίνουμε εὐθύνες παίρνουν ἐνεργὸ μέρος στὶς γιορτοῦλες, στὴ δουλειά μας. Εἴμαστε ὅλοι μιὰ πολὺ χαρούμενη οἰκογένεια πού μαθαίνει δουλεύοντας, παίζοντας, τραγουδῶντας. Ὅποιος τὰ εἶδε, ὅταν κλείνει πιὰ τὸ Νηπιαγωγεῖο γιὰ τὸ καλοκαίρι, πῶς κολλοῦν τὶς μυτοῦλες τους στὰ κάγκελα τοῦ κήπου καὶ δὲν θέλουν νὰ φύγουν, θὰ καταλάβῃ γιατί πρέπει ν' ἀνοίγεται Νηπιαγωγεῖα γιὰ ὅλα τὰ παιδάκια τοῦ κόσμου.

ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΙ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ

Τὸ νὰ πρέπει νὰ θγάλης στὴν ἐπιφάνεια ὅτι καλὸ ὑπάρχει στὸ παιδί, δὲν εἶναι εὐκόλη καὶ συνηθισμένη δουλειά. Καὶ στὸ παιδί ὑπάρχει πάντα κάτι καλὸ. Μόνο πὺ μερικὰ σὲ βασανίζουν καὶ συχνὰ σὲ ἀπογοητεύουν, ὥστε νὰ σοῦ φανερώσουν τὸ καλὸ αὐτό. Μὰ ὅταν αὐτὸ φανερωθῆ νοιώθεις κάτι σπάνιο καὶ βαθὺ πὺ ἐσεῖς πὺ μὲ διαβάζετε καὶ ἐνδιαφέρεστε σίγουρα γιὰ τὰ παιδιά, τὸ ξεύρετε. Μιὰ ἐσωτερικὴ χαρὰ, μιὰ ἱκανοποίηση, μιὰ ἀνάπαψη.

Πλάϊ στοὺς αὐστηροὺς δρόμους πὺ γράφω παρακάτω γιὰ νὰ φτάσωμε σ' αὐτὴ τὴν ἀνάταση, ὑπάρχει κι ἓνας πολὺ εὐκόλος πὺ τὸν δοκίμασα αὐθόρμητα καὶ μὲ πλησίασε στὸ σκοπὸ μου. Εἶμαι κεφάτη. Δύσκολο πρᾶγμα εἶναι νὰ εἶστε κεφάτες καὶ χαρούμενες; Μὴ μοῦ μιλήσετε γιὰ τὶς ἔγνοιες καὶ τὶς σκοτοῦρες τῆς ἐποχῆς μας. Ἦδη τὸ νὰ καταπιασθῆτε μ' αὐτὴ τὴν ἡλικία, εἶναι μιὰ αἰσιοδοξία. Μὴν τὴν ἀρνίεστε. Εἶμαστε γελαστές; γελοῦν καὶ τὰ παιδιά. Κι ὅταν ἓνας ἄνθρωπος — ἔστω καὶ τόσοσ δά! — γελάει, σᾶς ἔχει ξεκλειδώσει τὴν ψυχὴ του. Φυσικὰ δὲν θὰ τηροῦμε ἓνα μόνιμα τυπικὸ χαμόγελο στὰ χεῖλια σὰν τὶς κυρίες τῶν σαλονιῶν. Τὸ κέφι ἐκπέμπεται ἀπὸ κάθε κίνηση· κανένα μὸριό μας δὲν πρέπει ν' ἀδρανή, γιατί ἡ ἀδράνεια εἶναι ἡ μόνη ἔννοια πὺ τὸ παιδί δὲν θὰ καταλάβῃ ποτέ. Στὰ τραγούδια, στὰ σκέτες, στὰ παιχνίδια τοῦ βιβλίου αὐτοῦ θὰ θρῆτε χυμένο αὐτὸ τὸ κέφι κι αὐτὴ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς πὺ ἔφερε τόσο εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα στὴ δουλειά μας.

“Ας μπορούμε τώρα στις «σοβαρές» υποχρεώσεις μας. Ἡ ἀγωγή τῶν παιδιῶν τῆς ἐποχῆς μας ἀρχίζει στό σπίτι, στόν κήπο, στίς συχνές βίζιτες καί στόν κινηματογράφο. Ἐμεῖς λοιπόν τὸ παίρνουμε ἀπὸ ἕνα ἄλλο σχολεῖο πού φοίτησε τρία - τέσσερα χρόνια καί θά φοιτᾷ παράλληλα μὲ τὸ δικό μας ὥσπου νὰ μεγαλώσει. Χτίζουμε παράλληλα μ’ ἄλλους χτίστες, γι’ αὐτὸ πρέπει ἡ προσοχή μας νὰ εἶναι διπλᾶ ἐντατική κι ἡ δουλειά μας σοβαρὴ καί στέρεια. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ταιριάζει σὲ μιὰ νέα κοπέλλα, γιατί εἶναι κοντὰ στὴ φύση τῶν παιδιῶν. Ὁ νέος, παλεύει ἀκόμη μὲ τὰ ἐσωτερικὰ του προβλήματα, δὲν μπορεῖ νὰ σκύψει εὐκολὰ στὴν παιδικὴ ψυχὴ αὐτῆς τῆς ἡλικίας. Ἡ γυναίκα, μόλις ἕνα παιδί τῆς χαμογελάσει ἢ κλάψει, τὰ παραμερίζει ὅλα. Λοιπόν ἡ παιδαγωγὸς πρέπει νὰ εἶναι μιὰ νέα κοπέλλα συμπαθητικὴ. Στούς μεγάλους, τὸ γούστο ἐκφυλίζεται συχνά, στό παιδί ποτέ. Θέλει τὴ δασκάλα του συμπαθητικὴ. Αὐτὴ ἡ κοπέλλα πρέπει νὰ ἔχη ταλέντο, νὰ εἶναι δημιουργός. Πολλοὶ ὑποστηρίζουν πὼς τὸ ἐπάγγελμα αὐτὸ πού θεωρεῖται στίς πολιτισμένες χώρες ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα, εἶναι τέχνη εἰδική, χωρὶς ταλέντο. Διαφωνῶ. Ὅπως γεννιέται ὁ καλλιτέχνης ἔτσι γεννιέται κι ἡ Νηπιαγωγός. Καί ὅπως ἐκεῖνος μορφώνεται ἔτσι καί αὐτὴ χωρὶς σπουδὴ κι ἐπιστημονικὲς ἀρχές εἶναι ἠρωτόγωνα Νηπιαγωγός καί σὰν τέτοια πέφτει σὲ ἀπειρα ἐπικίνδυνα λάθη. Ὅλα μαθαίνονται μὲ τὴν θέληση καί τὴ δουλειά. Ὅταν ὑπάρχει καί τὸ ταλέντο ἡ ἀπόδοση εἶναι ὑπέροχη.

Ἡ Νηπιαγωγός πρέπει νὰ εἶναι ψυχογνώστρια. Νὰ διαβάξῃ στὰ μάτια καί στίς κινήσεις τοῦ παιδιοῦ μερικὰ βασικά γνωρίσματα τῆς ψυχῆς του. Νὰ προσέχη τὰ αἰσθήματα του καί τίς διαθέσεις του. Γνώσεις, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, πρέπει νὰ πάρουμε πολλές, βιβλία νὰ διαβάζουμε συνέχεια, ἀλλὰ πὼς νὰ μιλοῦμε, πὼς νὰ χαμογελοῦμε σ’ ἕνα φοβισμένο παιδάκι, πὼς νὰ τὸ μαλλώνουμε ἢ νὰ τὸ ἐπαινοῦμε, αὐτὸ βγαίνει ἀπ’ εὐθείας ἀπ’ τὴν καρδιά μας.

Πρέπει ν’ ἀντιλαμβανώμαστε εὐκολὰ, νὰ προσανατολιζώμαστε γρήγορα καί νὰ παίρνωμε ἀποφάσεις δίκαιες καί λογικές. Ὅχι ἀπεραντολογίες. Ἡ μορφωτικὴ ἐργασία εἶναι μιὰ τέχνη καί παράλληλα μιὰ ἐπιστῆμη. Ἡ Νηπιαγωγός

πρέπει να ξέρη τι θέλει και τι δεν θέλει σε κάθε στιγμή. Να συγκρατή τα νεύρα της. Ο ευέξαπτος άνθρωπος τρομάζει τα παιδιά, έχει ολέθρια επίδραση στην παιδική ψυχή. Να προσέχη την έκφραση της φωνής της και τον τόνο. "Οχι χτυπήματα στην έδρα και φωνές. Τα συναισθήματα όλα να καθρεφτίζονται στο πρόσωπό της ήρεμα σα σε γαληνεμένη λίμνη. Να έχει επιρροή και να δημιουργή ατμόσφαιρα αγάπης και σεβασμού.

Τα πρόσωπα που δρούν έξω απ' το σχολείο πρέπει να έρχονται σε έπαφή μαζί της, να πειθαρχούν στους σκοπούς της. Οί μητέρες τών παιδιών πρέπει να είναι φίλες της. "Οχι τυπικές φίλες, μα καρδιακές. Να της λένε τα προβλήματά τους, τις στενοχώρειες τους χωρίς τόν φόβο υποτίμησης ή παρεξήγησης.

Χρειάζεται ακόμη ή Νηπιαγωγός να έχει κοινωνική πείρα. "Αν ένα παιδάκι θρίσει κάποιον, μην αντιδράσετε άμέσως. Δεν έχει άνατραφή καλά. Δεν έφτασε στο σημείο αυτό τυχαία. Αρχίστε με υπομονή. Προσέξτε στο παιγνίδι τους και θα μάθετε γρήγορα τόν χαρακτήρά τους. Να μην νομισθί πως έπειδη τα παιδιά που φοιτούν στο Νηπιαγωγείο είναι ευπόρων οικογενειών (τά δίδακτρα είναι άκριβά έπειδη δεν υπάρχουν πολλά Νηπιαγωγεία), είναι και εύκολα. Πολλά είναι τα ιδιότροπα, άπότομα και άπειθέστατα.

"Ας μñν τå φορτώνωμε διαρκώς μ' έξηγήσεις και συμβουλές. Καταλαβαίνουν πολλά πράγματα μόνα τους. "Οταν πιά συνηθίσουν τñν οργανωμένη ζωή του Νηπιαγωγείου, όταν μάθουν να συνεργάζονται και να παίζουν άδελφωμένα, πολλά έλαττώματα αποβάλλονται σαν με μαγικό ραβδί. Στα σχολεία μας τούς άπειθάρχητους, με τις άταξίες και τå παραπτώματά τους, τåλλα παιδιά συνήθως τούς θαυμάζουν, τούς θεωροϋν παλληκάρια και δυναμικούς τύπους.

Αυτό πρέπει να τó πολεμήσωμε απ' τñ Νηπιακή ηλικία. "Οχι με τιμωρίες και άνταμοιβές. Αυτά τå άτίθασα παιδιά θέλουν προσεκτική μεταχείρηση. Τίποτα μέσα στο σχολείο δεν τούς κάνει έντύπωση, σπάνια συγκινούνται από τå έρεθίσματα που τούς παρουσιάζομε. Δεν είναι ίκανά να σταθοϋν ήσυχα ούτε ένα λεπτό. Κι όμως σιγά - σιγά, ή αδιάπλαστη αυτή μάζα μπαίνει σ' ένα ρυθμό.

Ἄνακαλύπτουν ἐνδιαφέρον σὲ πράγματα πού περιφρονούσαν. Φροντίζομε νὰ ἀνακαλύψωμε τί τὰ ἐνδιαφέρει ἀληθινά. Ἴσως ἡ ζωγραφικὴ, οἱ πλακίτσες μὲ τὰ διάφορα χρώματα, οἱ κύβοι; Ἄν ἐκδηλώσουν αὐθόρμητα ἐνδιαφέρον γιὰ κάτι, ἢ μάχη ἀρχίζει νὰ κερδίζεται. Ὅλες οἱ κοπέλλες πού ἀσχολοῦνται μ' αὐτὴ τὴν ἡλικία, θὰ βροῦν αὐτὲς τὶς δυσκολίες, γιὰ τὴν ἑλληνόπουλα ἔχουν ἰδιοσυγκρασίες περισσότερο ζεστὲς ἀπὸ ἄλλα παιδιὰ, ἄλλων χωρῶν. Ὅλα ὁμως ξεπερνιοῦνται μὲ τὸν καιρό. Εὐγνωμονοῦμε τὶς «μεταστροφές» αὐτῆς τῆς ἡλικίας, αὐτὲς τὶς καταπληκτικὲς καὶ γρήγορες ἀλλαγές. Οἱ ἑξαλλοὶ ἤρεμοῦν, οἱ δειλοὶ παίρνουν θάρρος. Φτάνει νὰ βροῦν, νὰ τοὺς δώσωμε κάποια διέξοδο γιὰ νὰ ἐξωτερικευθοῦν. Κι αὐτὴ τὴ μεταστροφή τόσο σοφὰ ἢ Μοντεσσόρι τὴν εἶπε «ὀμαλοποίηση». Καὶ γράφει: «Ἡ παιδικὴ μεταστροφή εἶναι μιὰ ψυχικὴ θεραπεία, ἓνα ξαναγύρισμα στὶς ὀμαλὲς συνθήκες. Αὐτὸ τὸ ἀξιοθαύμαστο, γιὰ τὴν πρωιμότητα τῆς ἀντίληψής του, παιδί, αὐτὸς ὁ ἥρωας πού ξεπερνᾷ τὸν ἑαυτό του, βρίσκοντας τὴν ἡρεμία, αὐτὸς ὁ πλούσιος πού προτιμᾷ τὴν πειθαρχημένη ἐργασία ἀπὸ τὶς μηδαμνότητες τῆς ζωῆς, εἶναι τὸ ὀμαλὸ παιδί». Νὰ μὴν ξεχνᾶμε ποτὲ καὶ τοῦτο: ὅσος μεγάλος κι ἂν εἶναι ὁ ἀγώνας μας νὰ βροῦμε τὶς μυστικὲς φλέβες πού θὰ μᾶς ὀδηγήσουν στὴ πηγὴ τὴν κρυστάλλινη τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς ἐργασίας, ἄλλο τόσο μεγάλος εἶναι καὶ ὁ ἀγώνας τῶν παιδιῶν ἐνάντια στὴν συνεχῆ καταπίεση τοῦ ἐνήλικου.

Γιὰ τὶς τιμωρίες στὴν νηπιακὴ ἡλικία οἱ γνῶμες τῶν θεωρητικῶν διχάζονται.

Μελέτησα τὶς μὲν καὶ τὶς δέ. Ὅσες παρατηρήσεις γράφω πάνω σ' αὐτὸ τὸ τόσο σπουδαῖο ζήτημα εἶναι βγαλμένες ἀπ' τὴν πείρα μου. Ἄν πραγματικὰ εἴσθε παιδαγωγοὶ μὲ βαθειὰ συναίσθηση τοῦ προορισμοῦ σας, τότε θὰ καταλάβετε μὲ τὴν πρώτη σας ἐπαφὴ μὲ τὰ παιδιὰ αὐτῆς τῆς ἡλικίας πόσο δύσκολο πράγμα εἶναι ἢ ἐπιβολὴ μιᾶς ὀποιασδήποτε τιμωρίας. Ὁ θυμὸς εἶναι ἓνα τεῖχος πού ὑψώνεται ἀνάμεσα στὴ ψυχὴ μας καὶ στοῦ παιδιοῦ καὶ μᾶς χωρίζει. Πρέπει νὰ καταπιέσωμε τὸν θυμὸ μας. Πάντα νὰ σκεφτώμαστε ὅτι εἶναι ἀνίκανα νὰ ὑπερασπίσουν τὸν ἑαυτό τους. Πάνω στὸ θυμὸ μας ἴσως φτάσωμε μέχρι τῆ βία'κι εἶναι τρομερὸ αὐτό, ἂν ἐπιμένωμε νὰ λεγώμαστε πολιτισμένοι. Δὲν ἐννοῶ μ' ἄλλα τοῦτα ὅτι οἱ τι-

μωρίες πρέπει να αποφεύγονται. "Όχι. Άρκει να είναι άπα-
ραίτητες. Να είμαστε βέβαιες γι αυτό, να έχουμε δοκιμάσει
όλους τους άλλους δρόμους τής συμβουλής, τής ήρεμης πα-
ρατήρησης. Δεν θα επιβάλλωμε τήν τιμωρία με φωνή άγρια.
Αυτό δημιουργεί ανθρώπους με δουλικότητα και φοβίες πού
τις χρωστούν σ' αυτή τήν ηλικία. Δεν θα προσβάλλωμε τó
παιδί. Είναι πολύ ευαίσθητο. "Αν καθώς τó μαλλώνωμε φέρε
άντιρρήσεις, δεν πρέπει να τις πάρωμε γιά άνυποταξία. Στά
παιδικά μάτια του είμαστε Θεοί και μόλις τó νοιώσουμε αυτό,
οί εϋθύνες μας θα διαγραφούν πιό καθαρά, ή φωνή μας θα
γίνει άπαλή και καλωσυνάτη — «Πέτρο, άφου χτύπησες τó
φίλο σου, δεν θα ποτίσης σήμερα έσϋ τά λουλούδια». Αυτό θα
είπωθή σοβαρά και λυπημένα. Ποτέ δεν πρέπει να πούμε:
«Είσαι καλύτερος ή χειρότερος άπό τόν Γιάννη». 'Θά γεννή-
σωμε στήν ψυχή του περιφρόνηση ή μίσος.

Τó παιδί άπό πολύ ωρίς καταλαβαίνει ότι γιά να έχη
τήν αγάπη τών γύρω του — κι έχει άπόλυτη ανάγκη άπό αγά-
πη — πρέπει να συμπεριφέρεται όπως άρέσει στούς μεγάλους.
Αυτό σημαίνει πώς πρέπει να πνίγη φυσικές του όρμες γιά έ-
λευθερη κίνηση, τρέξιμο κλπ. "Έτσι θρίσκεται σ' αυτό τó δί-
λημμα πού οί ενήλικοι θάζουν μπροστά του: «Διάλεξε, ή τήν
αγάπη μας ή τήν ίκανοποίηση τών όρμών σου». 'Από τή δύσκο-
λη αυτή θέση προσπαθεί να θγη με πανουργίες, ύποκρισίες
και ψεύδη. Κι ύστερα τολμούμε να μιλάμε γιά έλλειψη χαρα-
χτήρων και γιά πνευματική κατάπτωση. Βέβαια — τó είπαμε
πιό πάνω — δεν μπορούμε να άποφύγωμε τελείως τίς τιμω-
ρίες. 'Αλλά οί τιμωρίες αυτές πρέπει να γίνονται άφαια γιά
να μην τίς συνηθίζουν τά παιδιά και δεν φέρνουν άποτελέ-
σμα. Τó παιδί διαισθάνεται πώς στήν περίπτωση πού τó τιμω-
ρούμε δεν τó κάνομε άπό θυμό ή κακία. "Αν τó παιδί κατε-
βάση τó κεφάλι, γίνει κατακόκκινο ή κλάπει πριν τιμωρηθή,
έχει ήδη τιμωρηθή.

Στό Νηπιαγωγείο μας ή πιό βαρεία τιμωρία ήταν να
πάνε στή γωνιά. Βλέποντας πόσο τούς στοιχίζε αυτή ή γω-
νιά, πόσο ταπεινώνε τήν αξιοπρέπειά τους, πίστεψα βαθεία
πώς σημασία δεν έχει τó θάρος τής τιμωρίας παρά ó τρόπος
πού γίνεται και ιδιαίτερα όταν αυτή προέρχεται άπό άνθρω-
πο πού αγαπούν πολύ, πού έχει γίνει δεύτερη μητέρα τους, τó

σύμβολο της χαρᾶς τους.

Δὲν θὰ ἔχετε ποτὲ σχεδὸν στὸ Νηπιαγωγεῖο ν' ἀντιμετωπίσετε τὸ πρόβλημα τοῦ τεμπέλικου παιδιοῦ. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού μπῆ στὸ εὐχάριστο περιβάλλον τοῦ Νηπιαγωγείου μὲ μιὰ δασκάλα ζωντανή καὶ κεφάτη, ὅλα θὰ ἔρθουν μόνα τους. Θὰ τρέξη μὲ πηδήματα τὸ πρῶτ' γιὰ νάρθη στὸ σχολεῖό του καὶ μὲ ἀκόμα μεγαλύτερη χαρὰ θὰ δουλέψη ὅτι τοῦ δώσετε. Ἡ τεμπελιά ἀπουσιάζει ἀπ' τὰ παιδιά. Κι ἂν ἔρθη μέρα πού θὰ ἀντιληφθῆτε ἀπάθεια ἀπὸ κάποιον μικρό, νὰ εἴσαστε βέβαιες πὼς βασανίζεται ἀπὸ κάποια δυσκολία καὶ θέλει τὴν βοήθειά σας.

Ἐνα σημεῖο πού ἀσφαλῶς θὰ σᾶς κουράση εἶναι ἡ ἀφασία τους, μιὰ πού ἀκόμα δὲν ἔχουν τὴν τύχη νὰ φοιτοῦν σὲ νηπιαγωγεῖα παιδιά ἀπὸ χαμηλές κοινωνικὲς τάξεις. Τὰ περισσότερα παιδιά μας εἶναι ἀπὸ οἰκογένειες λίγο ἢ πολὺ εὐπορες. Κι ἐνῶ πεινοῦν, τρῶνε μὲ δυσκολία. Οἱ λόγοι εἶναι πολλοί. Καθὼς περνᾷ τὸ παιδί ἀπὸ τὴν τέλεια μαρουδίστικη ζωὴ στὴν παιδική, κατὰ κάποιον τρόπο ἀραιώνουν τὰ χάρδια — τὰ συχνὰ καταστρεπτικὰ αὐτὰ χάρδια — τῶν δικῶν του. Δὲν μποροῦν πιά νὰ τὸ χορεύουν, νὰ τὸ παίζουν, νὰ γελοῦν μὲ τὰ ψευδίσματά του. Κι ὅπως πιά ἀρχίζει καὶ καταλαβαίνει, ἀντιδρᾷ. Ἀρνεῖται νὰ φάη. Γιὰ νὰ ἐνδώση, πρέπει νὰ μεταβληθοῦν οἱ γονεῖς του σὲ θεατρίνους. Φταῖνε αὐτοὶ γιατί ἀπὸ τὴν πρώτη φορὰ ὑποχώρησαν. Τώρα εἶναι ἀργά πιά. Ἴσως καὶ νὰ ζηλεύη μὲ τὸν ἐρχομὸ στὴ ζωὴ ἐνὸς ἀδελφοῦ, μπορεῖ ἢ οἰκογένεια νὰ μὴν ζῆ ἄρμονικά, νὰ μαλλώνουν μπροστὰ του ἢ νὰ λείπουν διαρκῶς ἀπὸ τὸ σπίτι στὴ δουλειά τους (συχνὴ περίπτωση στὴν ἐποχὴ μας νὰ ἐργάζονται καὶ οἱ δυὸ) κι ἐκεῖνο νὰ νοιώθῃ μόνο, κατὰμονο, ἔστω κι ἂν τὸ συντροφεύει ἢ γιαγιά ἢ ἡ νταντά. Δὲν θέλω νὰ μιλήσω γιὰ τις μητέρες πού ξευχτοῦν στὰ χαρτιά ἢ σὲ γλέντια κι ὅλο τὸ πρῶτ' κοιμοῦνται θλέποντάς τα λιγώτερο ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον, γιατί αὐτὲς οὔτε μητέρες εἶναι, οὔτε ἄνθρωποι. Μπορεῖ πάλι νὰ ἔχη τὸ παιδί κάποια ὀργανικὴ πάθηση, χίλιοι δυὸ μπορεῖ νὰ εἶναι οἱ λόγοι. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἓνα. Μὴ ἔχοντας ἄλλη δύναμη γιὰ νὰ ἐπιβληθῆ, προστρέχει στὴν ἄρνηση τοῦ φαγητοῦ. Τὶς πρῶτες μέρες κι ἐβδομάδες θὰ κουρασθῆτε ὅπως κι ἐμεῖς. Τὸ ψωμάκι — τὸ περιποιημένο σάντουιτς — θὰ τὸ θρῖσκετε

ἀνέπαφο καὶ θὰ ἀναλογίζεστε δίχως ἄλλο παιδάκια ποὺ πεινοῦν. Μὴν τοῦ τὰ φέρετε παράδειγμα. Ἡ θλίψη δὲν ἀνοίγει τὴν ὄρεξη. Μὴν ἀνησυχῆσετε φροντίστε νὰ καθησυχάσετε καὶ τὶς μητέρες. Ἐργότερα, θὰ φάη κανονικά. Πόσοι καὶ πόσοι γονεῖς θὰ φέρουν τὸ γάλα, τὴν κρέμα ἢ καὶ τὴν σοῦπα γιὰ νὰ τὴν φάη στὸ σχολειό. Ἐπιτρέψτε το. Μὴν ξεχνᾶτε ποτὲ πὼς τὸ ἀληθινό, τὸ σωστὸ διαμορφωμένο σπιτικό του εἶναι τὸ Νηπιαγωγεῖο του. Στὸ ἄλλο σπίτι του δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ κυκλοφορῇ ἐλεύθερα στὰ δωμάτια τῶν ἀνθρώπων ποὺ τοῦ ἔδωσαν τὴν ζωὴ. Πρέπει νὰ μὴν τοὺς ἐνοχλῇ γιατί ἔχουν τὰ προβλήματά τους.

Εὐτυχῶς ὅμως, τὸ πρόβλημα τοῦ παιδιοῦ ἔχει ριζώσει στὴν ἐσωτερικὴ μας ζωὴ, μᾶς ξύπνησε τὴν συνείδηση. Ὅ,τι καλὸ κι ὅ,τι κακὸ ἔχουμε, πέφτει πάνω του. Τὸ γέλοιο μας ἢ ὁ θυμὸς μας. Καὶ μένει ἐκεῖ χαραγμένο ἀνεξίτηλα. Ὅλοι ἀγαποῦν τὸ παιδί μὰ λίγοι τὸ καταλαθαίνουν καὶ τό σέβονται. Αὐτὸ ταῦ δίνει μυστικὸ πόνο. Ἐμεῖς, οἱ ἱερεῖες αὐτοῦ τοῦ μικροῦ ναοῦ θὰ γεφυρώσωμε τὸ χάσμα ἀνάμεσα στὸ παιδί καὶ στὸν ἐνήλικα, ἀνάμεσα στοὺς δυὸ αὐτοὺς κόσμους.

Ἄς ποῦμε πὼς εἶναι φθινόπωρο κι ἄς ἀρχίσωμε μαζί τὶς ἐτοιμασίες γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῶν μικρῶν ἀγνωστων ποὺ σὲ λίγο καιρὸ θὰ γίνουν παιδιὰ μας.

ΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΡΧΟΜΟ ΤΟΥΣ

Ἄπ' ἐδῶ καὶ μπρὸς θὰ μιλῶ γιὰ τὸ Νηπιαγωγεῖο μας καὶ γιὰ τὸ τί κάναμε μέσα σ' αὐτὸ σὰν νᾶγραφα ἡμερολόγιο. Θὰ διηγηθῶ τὶς δυσκολίες, τὶς ἀποτυχίες καὶ τὶς ἐπιτυχίες, τὶς δοκιμὲς καὶ τὶς παρατηρήσεις μου. Αὐτὸ τὸ Νηπιαγωγεῖο ἦταν ἡ πηγὴ τῆς πείρας μου, ἀπ' αὐτὴ τὴν πηγὴ ξεδίψασα — ὅσο ἐπιτρέπεται νὰ ξεδιψᾷ ἓνας νέος ἄνθρωπος στὴν ἐποχὴ μας — Γιατὶ ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἐποχὴ ἀνανέωσης χωρὶς σταματημὸ, γνώσης καὶ προσπάθειας.

Δεκαπέντε μέρες πρὶν, θάζομε τὸ κλειδὶ στὴν πόρτα ποῦ μινε δυόμισυ μῆνες κλειστὴ καὶ ποῦ ἔχει πάνω της κολλημένα δυὸ ξύλινα χελιδόνια. Τὰ φυτὰ τριγύρω στὸν κῆπο ἔχουν ἀνθίσει, τὸ γρασίδι θέριψε καὶ θέλει ἴσιωμα, ἡ ἄμμος ἀπὸ τὴν ἀπέναντι πλευρὰ, ἀνανέωση. Ὁ μαραγκὸς διορθώνει τὴ τσουλίθρα ποῦ ἀπὸ τὴν πολλὴ μεταχείριση (τρελλαίνονται γι' αὐτὴν τὰ παιδιὰ) χάνει τὴν γυαλάδα της ἢ καταστρέφεται τὸ ξύλο ἀπ' τὸ ἀνέβα - κατέβα. Οἱ κούνιες βάζονται κόκκινες καὶ τὰ σίδερα ποῦ τὶς βαστάζουν, κίτρινα. Τὰ παράθυρα ἀνοίγουν, οἱ γειτόνισσες μᾶς καλωσορίζουν. Εἶναι θλιβερὸ νὰ βλέπης ἄδεια μιὰ φωλιά ποῦ τὴ συνήθισες γεμάτη φλύαρα πουλιά. "Ὅλο τὸ ὕλικὸ εἶναι τυλιγμένο σὲ χαρτιά, προφυλαγμένο ἀπὸ τὴ σκόνη, οἱ τοῖχοι ἄδειοι. Λείπουν τὰ πουλιά καὶ τὰ ψάρια. Τὰ ἔχομε πάρει σπῖτια μας ὥσπου ν' ἀνοίξη πάλι τὸ σχολεῖο. Καθαρίζεται τὸ Νηπιαγωγεῖο μὲ σχολαστικότητά καὶ θάφομε κάθε χρόνο πίνακες, πόρτες καὶ ντουλάπια. "Ἄν οἱ τοῖχοι ὄν ἔχουν διατη-

ρηθή καθαροί, πρέπει να βαφτή όλο. Αρχίζουν να μπαίνουν οί ζωγραφίες, τὰ κάδρα στη σκάλα κι άνάμεσά τους γλαστράκια με κακτοειδή. Στὰ κάδρα, ένα κοριτσάκι παίζει μ' ένα κασίκι, ένα άλλο κοιμίζει την κούκλα του, δυο κυνηγούν πεταλούδες. Στὸ έσωτερικό κάθε διαμερίσματος τοῦ ντουλαπιού καρφώνουμε μιὰ φωτογραφία, στὰ κρεμαστάρια τὸ ίδιο. Ίδανικό θά ήταν κάθε κρεμαστάρι χωριστὰ να παρίστανε κι ένα ζῶο ἀπ' τὸ ίδιο τὸ ξύλο, αλλά εἴπαμε ὅτι λείπει τὸ συμπληρώνει ἡ φαντασία μας με μέσα ἀπλά. Στὰ ράφια μπαίνουν ἔργα παιδιῶν τῆς περασμένης χρονιάς. Τὰ χρώματα ζωντανέψανε τὴν ἀτμόσφαιρα, οί κουρτίνες ἔρχονται να συμπληρώσουν τὴν εὐχάριστη ἐντύπωση. Τὰ τραπεζάκια τους γυαλίζονται με εἰδικὸ φάρμακο τῶν ἐπίπλων. Ἡ σκηνὴ τοῦ κουκλοθεάτρου ἀνοίγει καὶ περιμένει τὰ γέλοια καὶ τίς φωνούλες τους. Βάζα τοποθετοῦνται παντοῦ. Τὴν παραμονὴ θά γεμίσουν λουλούδια, θά ἔλθουν τὰ πουλιά καὶ τὰ ψάρια.

Μιά μικρὴ ἀποθήκη μᾶς χρησιμεύει γιὰ τὰ παιχνίδια. Σχεδὸν ἀνανεώνονται κάθε χρόνο γιατί λίγα ἀπὸ τὰ περσινὰ παιχνίδια ἐπιδέχονται διόρθωση. Τὰ παιδιά ἔχουν μάθει τὸν μηχανισμό τῶν αὐτοκινήτων βγάζοντας ένα ένα τὰ σπλάχνα του, ἔχουν ψάξει καὶ τί ὑπάρχει πίσω ἀπὸ τὰ μάτια τῆς κούκλας!! Αὐτὰ ὅλα εἶναι φυσικά, δὲν σκεφθήκαμε ποτὲ να τὰ μαλλώσωμε.

Στὸ διάστημα ποῦ ἐμεῖς σκαφαλωμένες καρφώνουμε ἢ κρεμοῦμε κάτι, κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους δειλά - δειλά, σφίγγοντας τὸ χέρι τῆς μητέρας ποῦ ἔρχεται να ἐπισκεφθῆ τὸ Νηπιαγωγεῖο καὶ να μάθη τί πράγματα χρειάζονται στὸ μικρό. Συνήθως εἶναι μητέρες ἀγαναχτισμένες. «'Αχ! πάρε το πιά, να ἡσυχάσω!» Ἐκεῖνο μᾶς κυττάζει φοβισμένα. Τοῦ χαμογελοῦμε, τοῦ χαϊδεύουμε τὸ κεφαλάκι, τὸ παρακαλοῦμε ἄξαφνα να μᾶς κρατήσῃ τὸ σφυρι ἢ να μᾶς πιάσῃ ένα χαρτί ποῦ μᾶς ἔπεσε δῆθεν τυχαία. Κοκκινίζει καὶ πολλὲς φορές χώνεται πὶὸ θαθειά στη φούστα τῆς μαμᾶς. Δὲν ἐπιμένουμε. Ξεύρωμε πὼς τὸ πρῶτο αἶσθημα ποῦ ἔνοιωσε εἶναι ὅτι θέλομε τὴ βοήθειά του, ὅτι τοῦ ζητήσαμε κάτι. Δίνομε στη μητέρα τὸ σχέδιο τῆς ποδιάς. Γίνεται ἀπὸ ἀνοιχτὸ γαλανὸ ὕφασμα με μικρὰ καρῶ. Πιέτες γύρω - γύρω γιὰ

τὰ κορίτσια καὶ μὲ κουμπιὰ ἐμπρὸς ἀπ' ἐπάνω ὡς τὰ κάτω γιὰ νὰ τίς θγάζομε εὐκόλα σὲ περίπτωση ποὺ θραχοῦν. Ἡ μανσέτα τοῦ μανικιοῦ νὰ κουμπῶνῃ μὲ κουμπιὰ γιὰ νὰ τὰ ἀνασηκῶνουν εὐκόλα ὅταν θέλουν. Στὰ ἀγόρια ἢ ποδιὰ κουμπῶναι στὸ πλάϊ. Εἶναι ἀπλῆ μὲ ἕναν κανονὲ ἀριστερὰ κι ἕναν δεξιὰ. Τὸ ἴδιο καὶ πίσω. Κάτω ἀπὸ τὸν ἀριστερὸ κανονὲ ἐμπρὸς, εἶναι τὰ κουμπιὰ ποὺ δὲν φαίνονται. Μιὰ τσέπη κάτω ἀπαραίτητη, νὰ κουμπῶνῃ καὶ αὐτή. Τὰ κοριτσάκια φοροῦν ἄσπρο γιακά, μικρὸ, στρογγυλὸ, τάγοράκια ἄσπρο πάλι ἀλλὰ μυτερό.

Τὰ πράγματα ποὺ θὰ φέρῃ τὸ καθένα τὰ ἔχομε γράψει ἀπὸ τὸ καλοκαίρι σὲ χαρτιά, κάθε μητέρα παίρνει κι ἕνα. Ὁ κατάλογος εἶναι αὐτός: (μπορεῖτε ν' ἀφαιρέσετε ἢ νὰ προσθέσετε κάτι ἀνάλογα μὲ τὸν τόπο ποὺ θρίσκεται τὸ Νηπιαγωγεῖο σας καὶ τὴν οἰκονομικὴ κατάστασι τῶν παιδιῶν).

1) Μία τσαντούλα χρωματιστὴ μὲ κάποιο διακριτικὸ πάνω — μιὰ κορδέλλα π.χ. — γιὰ νὰ τὴν γνωρίζει τὸ παιδί. Μολύβια μαῦρα καὶ χρωματιστά. Δύο γκόμες. Ξύστρα.

2) Πηλό.

3) Μία κυλόττα κι ἕνα ζευγὸς κάλτσες.

4) Ἕνα μαξιλάρι.

5) Πιάτο καὶ ποτήρι ἀπὸ πλαστικὴ ὕλη γιὰ νὰ μὴν σπάῃ. Πετσέτα φαγητοῦ.

6) Ἕνα μπουκάλι κόλλα.

7) Ψαλλίδι χωρὶς μύτη.

Κλωστὲς κοτὸν - περλὲ διάφορα χρώματα καὶ θελόνης τοῦ καμθᾶ χωρὶς μύτη.

8) Νερομπογιᾶς — πινέλο χοντρὸ — ποτηράκι γιὰ τὰ νερὸ — δυὸ πανάκια γιὰ νὰ καθαρίζῃ τὸ πινέλο.

9) Ἕνα κομμάτι ξύλο κόντρα πλακέ γιὰ νὰ ἐργάζεται πάνω τὸν πηλό.

10) Παληῆς κάρτ - ποστάλ.

11) Κουτιά σπύριτων ἄδεια.

12) Καρούλια ἄδεια.

13) Χάντρες μεγάλες γιὰ νὰ περνοῦν εὐκόλα.

Τὸ σχολεῖο θέβαια διαθέτει καὶ πηλὸ ἄρκετὸ καὶ μπογιᾶς ξύλινες καὶ νερομπογιᾶς μὲ πινέλα, ἀλλὰ γίνεται σπα-

τάλη στην αρχή ώσπου να μάθουν να εργάζονται.

Το παιδί άκούει τη μητέρα του να διαβάζει τον κατάλογο κι άρχισε ήδη να υπερηφανεύεται για την προίκα του. "Όλα αυτά τὰ πράγματα θά'ναι δικά του! Φυσικά μένουν στην θήκη του ντουλαπιού που θα του δώσωμε μόνιμα, εκτός το ποτήρι, πιάτο ένα μολύθι και μιὰ γκόμα. Κι αυτά θα μπορούσαν να μένουν σχολείο, αλλά το παιδί θέλει να νοιώθω την τσαντούλα του γεμάτη, ίσως γιατί βλέπει τὰ μεγαλύτερα παιδιά. Τις περισσότερες φορές οί μητέρες ξανάρχονται με το παιδί πάντα, να μᾶς ρωτήσουν αν είναι καλός αυτός ο πηλός η αν το μαξιλάρι πρέπει νᾶναι ντυμένο με κρετόν. Το μικρό ξεθαρρεύει και άνεβαίνει στην τσουλίθρα, στην τραμπάλα η στην άμμο. Τὰ πρώτα θήματα έχουν γίνει.

Καλό είναι να ἔχουμε και στην τάξη τραπέζια-άμμοδοχεῖα ὀρθογώνια η ημικυκλικά. Πάνω στην άμμο ιχνογραφοῦν με ένα ξύλο. Τὴν χρησιμοποιοῦν για πηλό φτάνει να τὴν ὑγράνωμε. Τέλος θα τὴν χρησιμοποιήσουν σαν βάση για τις ὁμαδικές ἐργασίες τους, για τὸ χωριὸ με τὸ χάρτινα σπίτια ἀπὸ κουτιά, για τὸ δάσος η τὸ ἀγρόκτημα με ζῶα και πουλιά ἀπὸ χαρτόνι.

Ἡ ἱερὴ στιγμή πλησιάζει. Τὸ Νηπιαγωγεῖο μοσκοβολᾷ κι ἔχει ὄψη γιορτῆς. Δὲν καταφέρνω καμμιά χρονιά να νικήσω τὸ καρδιοχτύπι μου, μιὰ ἀνυπομονησία με πιάνει και μιὰ χαρά, κάτι περίπου σαν ὅταν περιμένουμε να δοῦμε τὸν ἥλιο ν' ἀνατείλει και κείνος ἀργεῖ. (*)

* Ἀναφέρομαι στὸ Ἑλληνικὸ Κοινωνικὸ Νηπιαγωγεῖο τῆς Ἰβραημίας, στὴν Ἀλεξάνδρεια.

ΠΡΩΤΗ ΗΜΕΡΑ

Είναι όπωσδήποτε ή πιό δύσκολη μέρα τής σχολικής σας χρονιάς. Μήν χάσετε τὸ ήθικό σας. "Οσες μέρες ἀκολουθοῦν εἶναι γεμάτες ἐκπλήξεις καί χαρές.

Τήν πρώτη μεγάλη δυσκολία μᾶς τήν δίνουν οἱ μητέρες. Κάθε χρονιά τις συγκεντρώνουμε καί τις θερμοπαρακαλοῦμε νά μᾶς ἀφήσουν τὸ παιδί καί νά φύγουν. Πολύ λίγες καταλαβαίνουν τὸ σκοπὸ τής παράκλησής μας, τὰ παιδιὰ αὐτῶν τῶν λίγων μητέρων περνοῦν εὐκολώτερα τις στιγμές αὐτές πού γιὰ πρώτη φορά ἀφήνουν τὴ φύστα τής μαμᾶς καί μπαίνουν σ' ἕνα περιβάλλον ὀλοδικό τους βέβαια, μὰ ἀγνωστο ἀκόμη. Οἱ ἄλλες ἐπιμένουν νά τὰ ἀποχαιρετοῦν, νά τοὺς χαμογελοῦν ἐνθαρρυντικά σάν νά διατρέχουν κάποιο ὑποχρεωτικό κίνδυνο. Τὸ παιδάκι ἀπελπισμένο στέκεται στὴν πράσινη πόρτα τοῦ κήπου καί δέν τολμᾶ νά προχωρήσει. "Αν χρειασθῆ, φερθεῖτε λίγο σκληρὰ στίς μητέρες αὐτές πού δέν παραλείπουν πολλές νά κρατοῦν καί φωτογραφικὲς μηχανές γιὰ ν' ἀποθανάτισουν τὴ στιγμή χωρὶς νά σκέπτονται τί κακὸ κάνουν. Δέν ἔχετε αὐτὴν τὴν ἡμέρα τὸν καιρὸ νά τις πείσετε μὲ καλὸ τρόπο καί ἐπιχειρήματα.

Κλείστε τὴν πόρτα καί μείνετε μόνες μὲ τὰ παιδιὰ. Πολλὰ θὰ κλαῖνε. Τὸ σχολεῖο στὴν φαντασία του (καί σ' αὐτὸ φταῖνε οἱ γονεῖς) εἶναι ἕνα ἀναγκαῖο κακὸ. Δοκιμάσαμε νά τ' ἀφήσωμε ἐλεύθερα νά παίξουν μὲ τὰ παιγνίδια. Τὰ εἶχαμε ὅλα στὴν αὐλή (αὐτοκινητάκια, ποδήλατα, κοῦκλες, κροτοσάκια, ξύλινα τοῦβλα). Τὴν πρώτη ἡμέρα δέν δίνουμε ὀ-

λικό πού νά χρειάζεται συγκέντρωση. Τά παιδιά εἶναι τα-
ραγμένα, ἄς μὴν τὸ ξεχνοῦμε. Λίγα παιδιά ἔπαιζαν, τ' ἄλλα
ζαρωμένα σὲ μιὰ γωνιά ἔκλαιγαν ἢ σιωποῦσαν. Καλύτερα,
θάλετέ τα στὶς τάξεις. (Τὶς ὀνομάζω ἔτσι, παρ' ὅλο πού δὲν
μοιάζουν καθόλου μ' αὐτὸ πού συνηθίσαμε νά λέμε «τά-
ξη». Μὲ τὰ μικρὰ τραπεζάκια, τὶς καρεκλίτσες, τὰ χαμηλὰ
ντουλάπια, τὶς γλάστρες καὶ τὶς φωτεινὲς κουρτίνες μοιά-
ζουν μᾶλλον μὲ σαλόνια σπιτιοῦ πρόσχαρου). Θὰ καθίσουν
στά τραπεζάκια τους καὶ μὲ τὸ νά σᾶς κυττοῦν καὶ νά σᾶς
ἀκοῦν, θὰ ξεχαστοῦν λίγο. Τὰ μάτια κάνουν τὴ γνωριμία μὲ
τὸ καλαίσθητο ἑσωτερικὸ τῆς τάξης, τὰ χαρούμενα χρώμα-
τα κι οἱ ζωγραφιῆς καὶ τὰ λουλούδια, εἶναι μιὰ ἔκπληξη γι'
αὐτά. Δὲν τὰ καλωσορίζομε μὲ λόγια συγκινητικά. Θὰ ἦταν
μεγάλο σφάλμα. Τοὺς φερόμαστε σὰν νά τὰ ξεύρωμε κιόλας.
Παίρνομε ἀφορμὴ ἀπὸ ἀσήμαντα πράγματα, γιὰ ν' ἀρχί-
σωμε τὴν ἐπαφή μας μ' αὐτά. (Ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα κιόλας
πρέπει νά προσπαθῆσωμε νά μάθωμε τὸ μικρὸ τους ὄνομα
ἢ τὸ ὑποκοριστικὸ πού μ' αὐτὸ τὰ φωνάζουν οἱ δικοὶ τους).
Ἐνῶ λοιπὸν τὰ τακτοποιοῦμε στά τραπεζάκια τους, λέμε
ξαφνικά: «Ἄχ, αὐτὸ τὸ θάζο μὲ τὰ λουλούδια! Δὲν τὸ βλέ-
πει ἄρκετὰ ὁ ἥλιος. Ποῦ νά τὸ θάλλωμε παιδιά;» Μερικὰ
ἀπαντοῦν θαρρετά. Ἡ: «Νὰ σᾶς κλείσω τὴν κουρτίνα, νά
μὴν σᾶς καίη ὁ ἥλιος; Μήπως προτιμᾶτε νά τὸν ἀφήσωμε νά
μᾶς πῆ καλημέρα;» Σὲ λιγάκι: «Ἀνοίξτε τὶς τσαντοῦλες
σας καὶ δεῖξτε μου τὶ ὠραῖα μολύβια ἔχετε. Πῶ πῶ τὶ χρώ-
ματα! Ἀπὸ ποῦ τ' ἀγοράσατε; Γιὰ νά δῶ καὶ τὶς κάρτες
πού μαζέψατε!».

Ἐδῶ θὰ περάσει περισσότερὴ ὥρα, μὲ τὴν ποικιλία πού
παρομοιάζουν οἱ κάρτ - ποστάλ ἀλλὰ καὶ πάλι δὲν θὰ ἐπι-
μεινῶμε πολὺ. Πάντα νά θυμᾶστε τὴν κάποια νευρικότητα
πού ἔχει τὸ μικρὸ αὐτὴ τὴν μέρα. Μποροῦμε νά συμπληρώ-
σωμε ὅταν κλείσουν τὶς τσάντες: «Εἶδατε κάτω ἕνα μεγάλο
πράσινο ράφι; Ποιὸ παιδάκι τὸ πρόσεξε; Ὅλα; Μπράβο
σας. Λοιπὸν σ' αὐτὸ τὸ ράφι, ὅταν κατεβοῦμε, θὰ θάλετε τὶς
τσάντες σας. Πάντα ἐκεῖ θὰ τὶς θάζετε. Ἐλάτε τώρα νά παί-
ξωμε κάτι, ἕνα παιχνίδι. Ὅτι κάνω ἐγώ, θὰ τὸ κάνετε κι ἐ-
σεῖς. Γιὰ νά δῶ τὰ χεράκια σας κρατοῦν τίποτα; Σηκῶστε
τα ψηλά. Ὅραϊα. Ἀρχίζω. Θὰ κάνωμε πῶς ζυπνᾶ ἕνα παι-

δάκι τὸ πρωτὶ καὶ τί κάνει, ὡς τὴν ὥρα πού θὰ πάη στὸ σχολεῖο. Νὰ μὴν γελάτε, (ἐπίτηδες τὸ λέμε αὐτό, κι ἄς μὴν γελά κανένα, γιὰ νὰ ἐπηρεάσουμε τὴ ψυχικὴ τους κατάσταση στὸ καλύτερο, μὲ τὴν ὑποβολή) γιατί θὰ μὲ κάνετε καὶ μένα νὰ γελῶ. Ξαπλώστε στὰ τραπεζάκια καὶ κάνετε πῶς κοιμάστε. (Ἄκουμπῶ καὶ τὸ κεφάλι στὸ δικό μου τραπέζι). Μόλις ἀκούσετε τὸ ξυπνητήρι, θὰ σηκώσετε τὰ κεφάλια. (Τάφηνετε λίγη ὥρα) Ντρίγκ!!! (Ξυπνάτε τότε. Τρίβετε τὰ μάτια, χασμουριέστε, τεντώνεστε. Μερικὰ παιδιὰ γελοῦν, εἶναι φανερό ὅτι διασκεδάζουν, ἔστω καὶ συγκρατημένα). Πλυθητέ. Κάνετε φσοῦ - φσοῦ (δῆθεν εἶναι τὸ νερό), πλένετε τὸ πρόσωπο, τ' αὐτιά, τὸ λαιμό. Σκουπιστήτε καλὰ - καλὰ σὰν νὰ κρατᾶτε πετσέτα. Πλύνετε τὰ δόντια τώρα. Ἔτσι μπράβο. Βγάλτε τὸ νυχτικό, βάλτε τις κάλτσες, τὰ παπούτσια, τὴν ποδιά. Κουμπώστε τὴν στὰ ψέμματα. (Μὴν τύχη καὶ τὰ βάλτε ἀληθινὰ νὰ ξεκουπωθοῦν καὶ νὰ κουμπωθοῦν, γιατί τὰ περισσότερα δὲν ξεύρουν καὶ ἡ ἀδυναμία τους αὐτὴ θὰ φέρη κλάμματα). Κτενισθῆτε. Πιεῖτε τὸ γάλα, ὄλο, ὄλο, ὡς κάτω. Πάρτε τὴν τσάντα καὶ δρόμο γιὰ τὸ σχολεῖο».

Ἄν τοὺς ἄρεσε — σ' ἐμᾶς ἔχει πάντα ἐπιτυχία — τὸ ξανακάνετε. Ἄν τὰ δῆτε νὰ μὴν προσέχουν, ἀφήστε τα. Κάτι ὅμως πρέπει νὰτσιμπήσουν, ἢ ὥρα κύλησε καὶ δὲν τὸ καταλάβουμε. Τοὺς λέμε νὰ βγάλουν τὸ ψωμί τους. Στρώνομε καὶ μεῖς τὸ τραπέζι μας μὲ μιὰ πετσέτα, σὰν νὰ πρόκειται νὰ φᾶμε. Ξέρομε πόσο τὰ παιδιὰ μιμοῦνται, οἱ καλὲς συνήθειες ἀρχίζουν ἀπ' τὴν πρώτη μέρα κιόλας. Ἡ τάξη κάνει τὸν ἄνθρωπο αἰσιόδοξο, εἶναι σημεῖο πολιτισμοῦ. Τὰ παιδιὰ ἀντίθετα μ' ὅ,τι νομίζουν μερικοί, ἀγαποῦν τὴν τάξη.

Ἡ Μοντεσόρι γράφει «Μπορεῖ νὰ μᾶς φανεῖ ἐκπληκτικό, παράξενο, ὅτι τὰ παιδιὰ ἔχουν μιὰ ἐποχὴ εὐαίσθητη γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ τάξη, ἐνῶ ἔχουμε τὴν πεποίθηση ὅτι εἶναι ἀκατάστατα ἀπὸ τὴ φύση τους». Καὶ μέσα στὰ πολλὰ παραδείγματα πού φέρνει, ἀντιγράφουμε ἕνα: «Θ' ἀναφέρω ἕνα πείραμα πού ἔκανε ὁ καθηγητὴς Πιαζέτ τῆς Γενεύης, στὸ ἴδιο του τὸ παιδί. Ἐκρυσσε ἕν' ἀντικείμενο κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι μιᾶς πολυθρόνας κι ὕστερα ἀπομάκρυνε τὸ παδί καὶ μετέφερε τὸ ἀντικείμενο κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τῆς ἀπέναντι πολυθρόνας. Σκεφτόταν ὅτι τὸ παιδί, μὴ βρίσκοντας πιά τὸ ἀντικεί-

μενο στη θέση του, θα το έφαχνε άλλοι. Το παιδί, όμως τραβούσε άπλωσ το μαξιλάρι της πρώτης πολυθρόνας, λέγοντας : «Δέν είναι πιά!». Άλλά δέν έκανε καμμιά προσπάθεια, για να βρῆ το αντικείμενο που έξαφανίστηκε. Τότε ο καθηγητής επαναλάμβανε το πείραμα, κάνοντας το παιδί να βλέπη ότι μετέφερε το αντικείμενο, από τη μιά πολυθρόνα στην άλλη. Το παιδί όμως, επαναλάμβανε την ίδια σκηνή όπως και την πρώτη φορά και ξανάλεγε : «Δέν είναι πιά!». Ο καθηγητής κόντευε να χαρακτηρίση το παιδί του άνοητο. Σήκωσε άνυμόμονα το μαξιλάρι της δεύτερης πολυθρόνας, λέγοντας : «Μά δέν είχες δεί ότι το είχα θάλει έδω;» «Ναί», άπάντησε το παιδάκι και δείχνοντας την πρώτη πολυθρόνα συνέχισε : «πρέπει, όμως, να είναι εκεί». Το ένδιαφέρον του παιδιού δέν θρискόταν στην άναζήτηση του αντικειμένου, μά στο γεγονός ότι αυτό έπρεπε να ξαναγυρίση στη θέση του».

Έπέμεινα λίγο στο ζήτημα της τάξης γιατί πολλές φορές παρεξηγούν το παιδί και τις αντιδράσεις του. Όλα αυτά δείχνουν πως ή φύση έβαλε στο παιδί την ευαισθησία στην τάξη, για να το βοηθήση να διακρίνη τις σχέσεις άνάμεσα στα διάφορα πράγματα. Νά ξέρη δηλαδή το μέρος που θρискεται κάθε πράγμα, και να προσανατολίζεται μέσα στο περιβάλλον του.

Άς ξαναγυρίσωμε όμως στο σχολειό μας. Στρώνομε είπαμε μιά πετσέτα, θάζομε το πιάτο πάνω, μέσα στο πιάτο το ψωμί ή το φρούτο και το ποτήρι στη γωνιά. Τα παιδιά του Νηπιαγωγείου δέν πρέπει να τρώνε έξω στον κήπο. Τους πέφτει το ψωμί, το σκονίζου και με το να θέλουν να παίξουν μένου νηστικά. Έτσι, στην τάξη, είναι καλύτερα. Η ώρα του φαγητού είναι ιερή, είναι ώραίο να τρώνε άντάμα τα παιδιά και να κουβεντιάζου. Βέβαια αυτό δέν γίνεται άπό την πρώτη μέρα. Πάντως με μιμήθηκαν κι εκείνα, έστρωσαν τις πετσέτες τους και τρώνε άργά. Κάτι μου λέει πως με ξεφοβήθηκαν, πως ή πρώτη έντύπωση που τους έκανά ήταν καλή. Με κυττάζου διαρκώς. Προσπαθώ να μεινώ φυσική και ήρεμη, ένω κατάβαθα έχω μια έλαφριά ταραχή. «Πώ πώ πώ καιεί αυτός ο καφές!!» λέω ξαφνικά και ξυνίζω το πρόσωπο. Γελούν. Υπάρχου όμως και μερικά παι-

δάκια που επιμένουν ακόμα να κλαΐνε. Τὰ πλησιάζω, τὰ χαϊδεύω χωρίς να φτάνω στην υπερβολή. Κάθε κίνηση μου πρέπει νάναι μετρημένη, λίγο σοβαρή χωρίς να παύη νάναι καλωσυνάτη. Δεν πρέπει τὸ παιδί να σκεφτῆ «Θὰ κάνω καὶ τὴν δασκάλα μου ὅτι θέλω, ὅπως τὴ μαμά». Ἄλλάζω κουθέντα: «Παιδιά, αὔριο ποιὸς θὰ φέρῃ ζάχαρη γιὰ τὰ πουλάκια καὶ αὐγὸ βραστό;» Σηκώνουν πρόθυμα τὰ χεράκια τους. «Φάγατε κιόλας;— κι ἄς ἔχουν κάνει μισὴ ὥρα γιὰ νὰ φάνε — μὰ ἐσεῖς εἴσθε σωστοὶ λύκοι». Ὁ λύκος εἶναι ζῶο πού πολὺ θαυμάζουν τὰ παιδιά καὶ ἐπιθυμοῦν ὑποσυνειδητὰ τὴν δύναμή του.

Καὶ τώρα ἦρθε ἡ ὥρα γιὰ τὸ μεγάλο γεγονός πού δὲν ἀφήνει ἀσυκίνητο κανένα παιδάκι: «Ἐπειδὴ εἴσθε τόσο χρυσὰ παιδάκια θὰ σηκωθῶμε ὅλοι νὰ πᾶμε στὴν ἄλλη αἶθουσα γιὰ νὰ δοῦμε κουκλοθέατρο!». Ἡ χαρὰ τους δὲν κρύβεται. Δεν ἀρχίζω τὴν πρώτη τούτη μέρα μὲ κουκλοθέατρο, ἐνῶν μόλις ἔρθουν τὸ πρωτὶ, γιὰ νὰ δημιουργήσω μιὰ ἀτμόσφαιρα ἐμπιστοσύνης, νὰ λιγοστήψῃ ἡ ταραχὴ ἀπὸ τὸν ἀποχωρισμὸ τῆς μητέρας πού ὅπως ἔγραψα καὶ πιὸ πάνω ἢ ἴδια ἢ μητέρα τὸν κάνει τραγικὸ καὶ γιὰ νὰ δοῦν πὼς ἢ δασκάλα του οὔτε ἄγρια εἶναι, οὔτε κακιά, ὅπως τοῦ λένε σπιτί ὅταν κάνει ἀταξίες, μὰ ὅλο της τὸ γέλιο καὶ τὸ κέφι τῶχει φυλαγμένο γιὰ κείνα καὶ τὰ χέρια της δὲν κτυποῦν ἀλλὰ χαϊδεύουν ἀπαλὰ καὶ τρυφερὰ τὰ μικρὰ κεφαλάκια.

Τὰ παιδιά μας ἐδῶ στὴν Ἀλεξάνδρεια δὲν εἶναι μνημένα στις χαρὲς καὶ στις ἐκπλήξεις τοῦ κουκλοθέατρου καὶ γιὰ νὰ προλάβωμε φόβους ἢ δισταγμοὺς τοὺς λέμε τὴν ὑπόθεση μὲ δυὸ λόγια. Μιὰ γατούλα θὰ κυνηγᾷ ἓνα ποντικάκι. Ἄν τὸ πιάσῃ, θὰ χτυπήσετε παλαμάκια. Ἔτσι τὰ παιδιά ξεκινοῦν προετοιμασμένα γιὰ ὅ,τι πρόκειται νὰ δοῦν. Δεν παίζουμε τὴν πρώτη μέρα ὀλόκληρο ἔργο, οὔτε προσέχομε τὸ περιεχόμενο νᾶχῃ ρίζες διδαχτικῆς. Ἄπλᾳ θέλομε νὰ τὸ διασκεδάσωμε, νὰ τὸ κάνωμε νὰ γελάσῃ μὲ τὴν καρδιά του. Αὐτό του τὸ γέλιο θᾶναι ἢ γέφυρα πού θὰ μᾶς τὸ ξαναφέρῃ τὴν ἐπομένη, πιὸ θαρρετὸ καὶ πιὸ ἡσυχασμένο ἐσωτερικά.

Πὼς θὰ κατέβαμε ὅμως ἀπὸ τὸν πάνω ὄροφο πού θρικόμαστε γιὰ νὰ πᾶμε στὴν αἶθουσα τοῦ κουκλοθέατρου; «Παιδιά, θὰ σᾶς βοηθήσω νὰ φτιάξωμε ἓνα τραῖνο. Θὰ πια-

σθήτε δυò - δυò και θά εἴσαστε τὰ θαγονάκια». Τὰ θάζομε δυò - δυò στή γραμμὴ κι ὥσπου νὰ τὰ τακτοποιήσωμε ὄλα, τοὺς μιλάμε γι αὐτὸ τὸ τραῖνο πού θά τὸ σχηματίζομε κάθε μέρα και πρέπει νᾶναι ἴσιο - ἴσιο και κανένα θαγονάκι νὰ μὴν θγαίνη πρὸς τὰ ἔξω. Τοὺς μιλάμε συνεχῆ γιὰ νὰ μὴν μένουν μόνα με τὶς σκέψεις τους και μπορεῖ ἢ εἰκόνα τῆς μητέρας πού λείπει, νὰ γεμίση πάλι δάκρυα τὰ ματάκια. «Τώρα θά ξεκινήση τὸ τραῖνο. Ὅταν σφυρίζω με τὴ σφυρίχτρα πρέπει νὰ σταματᾶ κι ὅταν λέμε, τοῦ - ου - ου, θά ξεκινᾶ. Ἐμπρὸς φωνάζτε «τοῦ!» νὰ ξεκινήσωμε. Μπράβο σας. Εἶστε σπουδαῖα παιδάκια». Σφυρίζω, σταματοῦν, ξεκινοῦν, σταματοῦν ὥσπου φτάνομε κάτω. Βρίσκουν τὸ ράφι πού τοὺς μιλήσαμε πρὶν και τοποθετοῦν τὶς τσάντες τους. Πᾶμε στὴν αἴθουσα τοῦ κουκλοθεάτρου και τὰ θάζομε νὰ καθίσουν στὰ μαξιλάρια τους.

Ἡ σκηνὴ τοῦ κουκλοθεάτρου με τὴν κλειστὴ κουρτίνα κεντρίζει τὴ φαντασίαν τους. Ἄν κάποιον παιδάκι κλάψει, ἀφήστε το νὰ θγῆ ἔξω με τὴν ἐπιτήρηση κάποιας βοηθοῦ. Ἀργότερα θά μᾶς παρακαλοῦν γι αὐτὴ τὴν ὥρα και θάγαπήσουν τὶς κοῦκλες σάν ζωντανά, ὑπαρκτὰ πρόσωπα. Ἡ «κυρὰ Καλὴ» ἢ γριούλα, τὸ κύριον πρόσωπον τοῦ κουκλοθεάτρου μας παρουσιάζεται και τὰ χαιρετᾶ. Τοὺς λέει τὸ ὄνομά της και πῶς ἀγαπᾶ ὄλα τὰ παιδάκια. Μόνον πού γιὰ νὰ θιαστῆ νᾶρθη στὸ Νηπιαγωγεῖο μας, ἔχασε τὸ μπαστοῦνι της. Μπορεῖ κάποιον παιδάκι νὰ τῆς φέρη ἕνα μικρὸ ξυλαράκι, αὔριο, γιὰ μπαστοῦνι; (Ζητᾶμε διαρκῶς τὴν βοήθειάν τους ἔστω και ἂν τὴν ἐπαύριο δὲν θυμοῦνται τί ζητήσαμε). Μιὰ συνεργατίδάν μας, ἀπὸ κάτω, βοηθᾶ τὸν διάλογο ἀπαντῶντας ἢ ἴδια στὴν ἀνάγκη, στὶς ἐρωτήσεις τῆς κυρᾶ - Καλῆς. Ἡ κυρὰ Καλὴ φωνάζει τὴ γατούλα της και συνεχίζεται τὸ ἐργάκι πού δὲν ἔχει ἄλλο προορισμὸ ὅπως εἶπαμε, παρὰ νὰ τὰ κἀνη νὰ γελᾶσουν.

Ἡ ὥρα τοῦ κουκλοθεάτρου κύλισε εὐκόλα, τὰ παιδιὰ μποροῦν νὰ θγοῦν τώρα στὸν κῆπο. Καὶ δῶ μὴν τ' ἀφήσετε μόνον. Δὲν γνωρίζονται ἀκόμα μεταξύ τους, θά νοιώσουν μοναξιά και θλίψη. Νὰ παίξετε μαζί τους ἢ νὰ τὰ κουνήσετε στὶς κούνιες. Τὰ παιχνίδια πού θά παίξετε νὰ εἶναι ζωηρά, νὰ θέτουν τὸ σῶμα σὲ κίνηση. Κυνηγητὸ ἢ τὸ λύκο με τᾶρνάκι. Τὰ μαθαίνουν εὐκόλα. Ἄντὶ ἕνα ἄρνάκι, τοποθετοῦμε πολλὰ στὸ

κέντρο του κύκλου. "Αν τὰ παιδιά δειλιάζουν και ἀρνοῦνται νὰ πάρουν ἐνεργὸ μέρος, τότε γίνεστε σεις λύκος και ἡ βοηθός σας ἀρνί. Διασκεδάζουν ἔτσι και μαθαίνουν τὸ παιχνίδι καλά. Γυρνοῦν γύρω - γύρω και σᾶς ρωτοῦν «Περπατῶ μὲς τὸ δάσος ὅταν ὁ λύκος δὲν εἶναι δῶ. Λύκε λύκε εἶσαι δῶ;». «Βάζω τὰ παπούτσια μου!» ἀπαντᾶτε σεις, ὄχι ὅμως μὲ φωνὴ ἄγρια, μὴν τρομάζουν. Τὸ κυνηγητὸ παίζεται δίχως ὀρισμὲνο σχέδιο. Ἔσεῖς τὰ κυνηγᾶτε ἢ ἐκεῖνα σᾶς κυνηγοῦν.

Οἱ μητέρες ἔρχονται. Πῶς πέρασε ἡ ὥρα! Σᾶς ρωτοῦν ἀνήσυχες, θέλουν ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα κιόλας νὰ θυμᾶστε τί ἔκαμε ὁ Τάκης τους, ἀν ἔφαγε ἡ Ρηνούλα ἢ ἀν ἔκλαψε ὁ Γιῶργος. Βέβαια δὲν μπορεῖτε νὰ θυμᾶστε ὅλα τούτα, μὰ τίς καταλαθαίνετε και δὲν θυμῶνετε μὲ τίς ὑπερβολές τους. Σκέπτεστε τί τρυφερὸ λουλούδι εἶναι ἡ μητρικὴ ἀγάπη, συλλογιζοστε τὴν ἀγωνία τους πρώτη μέρα ποῦ τὸ παιδὶ ἔλειψε μακριὰ τους και τὸ σπίτι ἄδειασε — πόσο ἄδειασε Θεέ μου!— και τοὺς χαμογελᾶτε γλυκά. «Ὅλα πῆγαν καλά. Ὅλα πῆγαν καλά. . .».

"Ἐτσι τελειώνει ἡ πρώτη μέρα ποῦ σᾶς ἀφήνει κατάκοπη, ἐκνευρισμένη κι ἀμφίβολη ἴσως γιὰ τὴν κατοπινὴ σας ἐπιτυχία. Σᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνω. Οἱ χαρὲς ὅλες, μαζεμμένες θὰ σᾶς ἔρθουν σὲ λίγο καιρό. Κάνετε ὑπομονὴ και προσπαθήστε νὰ διατηρήσετε τὸ σπουδαιότερο ὄπλο σας, τὴν ψυχραιμία.

Ἡ ζωὴ χωρὶς ἀγώνα γίνεται ρηχὴ, ὁ ἀγώνας σας εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ δύσκολους και ἡ κατοπινὴ ἱκανοποίησις ποῦ θὰ πάρετε σᾶς ἀνήκει και σᾶς ἀξίζει.

ΣΧΟΛΕΙΟ — ΣΠΙΤΙ

“Όλον αυτό τόν καιρό τις σκέψεις μας, τὰ σχέδιά μας, τις άνησυχίες και τὰ όνειρά μας τὰ άπορροφούσε τὸ παιδί κι ὁ έρχομός του στο Νηπιαγωγείο. Τώρα πού ήρθε, πού μάς χάρισε τὸ γέλιο του άπ’ τήν πρώτη μέρα, πού μέσα στήν καρδιά του άρχίζομε νά παίρνωμε μιὰ θέση ζεστή, πρέπει νά προσέξωμε τούς γονείς. Κι όταν λέω γονείς, έννοῶ τήν μητέρα και τή γιαγιά. Αυτές οί δυὸ εἶναι οί κύριες συνεργάτιδες μας, αυτές θά φέρουν τὸ πρωί τὸ μικρὸ στο σχολειό, θά τὸ παίρνουν τὸ μεσημέρι, εἶναι οί δυὸ γυναῖκες πού θά γίνουν φίλες μας.

“Ο πατέρας και ὁ παππούς, ἴσως έπειδὴ τὰ παιδιά εἶναι μικρά άκόμα, νοιώθουν άμηχανία ὅσες φορές βρεθοῦν σχολειό, χαμογελοῦν άδέξια στά μωρά πού τούς τριγυρίζουν και γενικά δέν θά τούς βλέπετε συχνά. Βέβαια ὁ κύριος λόγος δέν εἶναι ὅτι δέν ένδιαφέρονται γιά τὸ Νηπιαγωγείο. Κάθε άλλο. “Όσες φορές χρειαστήκαμε τή βοήθειά τους μάς τήν έδωσαν με μιὰ προθυμία πού μάς συγκίνησε, αλλά οί ὄρες τῆς έργασίας τους συμπίπτουν με τις σχολικὲς ὄρες.

Ξαναγυρίζομε λοιπόν στήν μητέρα και στήν γιαγιά πού μέσα άπό τήν άγκαλιά τους, πήραμε τὸ τρισχαριτωμένο παιδάκι πού παίζει με τόση σοβαρότητα μπροστά μας. “Η έπαφή βέβαια με τούς ανθρώπους κι ἡ ανάπτυξη φιλίας δέν εἶναι πάντα εύκολη, πολλές φορές ἡ δυστυχία (δέν εἶναι μόνο οικονομική) δημιουργεῖ τείχη στήν καρδιά. Μά εμεῖς έχομε ένα συνδετικό κρίκο πού σπάει τὰ τείχη αυτά: τὸ παιδί. Τόν πρῶ-

τὸ καιρὸ ἴσως σᾶς κουράσουν. Μὴν ξεχνᾶτε πὼς ὅλες οἱ μητέρες δὲν ἔχουν τὴν ἀπαιτούμενη μόρφωση καὶ κατανόηση. Αὐτὸ δὲν θὰ πῆ πὼς πρέπει νὰ τοὺς δίνωμε διαταγές «κάνετε αὐτὸ» ἢ «κάνετε ἐκεῖνο». Ἐμεῖς θὰ μάθωμε ἀπὸ κείνες. Θὰ γνωρίσωμε πλευρὲς τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ ποὺ οὔτε τις φανταστήκαμε, ἀρρώστειες ποὺ πέρασαν καὶ ἴσως ἄφησαν τὰ ἴχνη τους...

Κι ἀργότερα, ὅταν ἀποκτήσετε τὴν ἐμπιστοσύνη τους, τότε θὰ σᾶς ἐκμυστηρεύονται ὅ,τι γίνεται στὸ σπίτι, κάθε χαρὰ καὶ λύπη, ἀπαραίτητα ἐφόδια γιὰ τὸ δύσκολο δρόμο τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐξ ἴσου ἀπαραίτητα γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς ψυχῆς σας. Τὸ Νηπιαγωγεῖο θὰ γίνη χωρὶς νὰ τὸ καταλάβετε κι ἕνα σχολεῖο γιὰ σᾶς, σχολεῖο τῆς ζωῆς. Πόσες φορές συμμερίστηκα χαρὲς δικές τους καὶ λησμόνησα τὶς ἔγνοιες μου καὶ πόσες ἄλλες ἔκλαψα γιὰ λύπες ἀνείπωτες ποὺ δὲν εἶχα φανταστῆ ποτέ μου! Φυσικὰ αὐτὰ δὲν θὰ γίνουν ἀμέσως. Ἴσως ἔρθοῦν καὶ μητέρες ποὺ νὰ σᾶς κάμουν παρατηρήσεις γιὰ τὸ χέρι τοῦ παιδιοῦ ποὺ γρατσουνίστηκε ἢ γιὰ τὸ σκίσιμο τῆς ποδιᾶς του. Δὲν θὰ ἀντιμιλήσετε ποτέ. Ἄπλᾶ, θὰ ζητήσετε συγνώμη καὶ θὰ τοὺς πῆτε πὼς «παιδάκια εἶναι, θὰ τρέξουν, θὰ τραθήξουν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο, μὰ γιὰ κάτι σοβαρότερο νὰ μὴν ἀνησχοῦν. Τὸ βλέμμα μας τὰ παρακολουθεῖ». Ἰθὰ ἡσυχάσουν. Ἡ ἀνησυχία τους δὲν εἶναι ἀδικαιολόγητη. Ἀκόμα δὲν σᾶς ξεύρουν. Ὁ καλὸς σας τρόπος καὶ ἡ ἡρεμία σας θὰ τὶς κατακτήσῃ. Πιθανὸν νὰ συμβῆ καὶ κάτι ἄλλο. Μιὰ βαθεῖα-βαθεῖα κρυμμένη ζήλεια γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ σᾶς δείχνει τὸ παιδί, γιὰ τὰ χάδια ποὺ σᾶς γεμίζει γιὰ τὸ ὅτι, ὅλο στὸ σπίτι σᾶς θυμᾶται καὶ ἀναφέρει τὸ ὄνομά σας. Εἶναι εὐθικτες οἱ γυναῖκες σ' αὐτὸ. Ὅμως κι αὐτὸ μὲ τὸν καιρὸ θὰ σβύσῃ, θὰ δῆ πόσο κουράζεστε γιὰ τὸ παιδί τους, πόσο τὸ ἀγαπᾶτε καὶ θέλετε τὴν προκοπὴ του καὶ τότε ὁ δρόμος τῆς συνεργασίας σας θὰ εἶναι ἀνοιχτός.

Σὲ μερικὲς ἐκδρομὲς σας, ἐπιτρέψτε καὶ στὶς μητέρες νὰ ἔρθουν. Θὰ βοῦν τὸ ἔργο σας ἀπὸ πρὸ κοντά, οἱ δεσμοὶ θὰ γίνουν στενώτεροι. Στὶς γιορτοῦλες τοῦ Νηπιαγωγείου ζητήστε τὴν βοήθειά τους, τὴν συμβουλή τους γιὰ ζητήματα φορεσιῶν, γιὰ διακόσμηση, γιὰ κεράσματα. Ἐμεῖς στὸ Νηπιαγωγεῖο εἶχαμε πάρα πολλὰ παιδιά. Μὰ οἱ γιορτοῦλες μας

ὅλες πέτυχαν χάρη στή βοήθεια τῶν μητέρων πού ἀνάλαβαν ἓνα σωρὸ εὐθύνης. Καί πάντα τοὺς χρωστῶ εὐγνωμοσύνη γι αὐτό. Θά σᾶς καλοῦν σπίτια τους. Νά πηγαίνετε. Νά ξέρατε τὴ χαρὰ τοῦ παιδιοῦ πού σᾶς βλέπει στὸ «ἄλλο του σπίτι»! Διακρίνετε στὰ μάτια του πὼς κάτι θαυμαστό ἔγινε κείνη τὴ μέρα. Ἡ δασκάλα ἦρθε στὸ σπίτι του, τῆς ἔδειξε τὰ παιχνίδια του, τῆς ἔφερε καὶ νερὸ πού ζήτησε!! "Ἄς γινόταν ἡ ψυχὴ μας νὰ μπορούσε νὰ σκορπίσει τὰ σύννεφα πού οἱ θλίψεις καὶ τὰ προβλήματα τὴν ἔχουν τυλίξει, ἄς γινόταν νὰ γίνη καθαρὴ σὰν τὸ κρύσταλλο γιὰ νὰ νοιώσει τοῦτες τὶς ἀπεριόριστες χαρὲς τοῦ παιδιοῦ, τὶς χαρὲς πού εἶναι ὅτι τὸ λίπασμα στὰ λουλούδια.

Οἱ μητέρες συχνὰ θά σᾶς παραπονοιοῦνται γιὰ τὰ παιδιά. Θά σᾶς λένε πὼς μεταχειρίζονται τὸ ψέμμα. Ρωτήστε τις, μήπως λένε ψέμμα ἀπὸ φόβο, ἀπὸ ζήλεια γιὰ τὸ πιὸ μικρὸ ἀδελφάκι, γιὰ νὰ καυχηθοῦν; Μήπως κάποιος μέσα στὸ σπίτι συνηθίζει νὰ λήη ψέμματα; Χτυπᾷ ἢ πόρτα π.χ. καὶ λέει νὰ ποῦν πὼς δὲν εἶναι μέσα; Συζητήστε μὲ τὴν μητέρα καὶ θά βρῆτε τὸ σωστὸ δρόμο καὶ πὼς πρέπει νὰ φερθῆτε.

"Ἄλλες πάλι παραπονοιοῦνται γιὰ τὴν περιέργεια τῶν παιδιῶν τους. Πέστε τους ὅτι ναί, εἶναι περίεργα σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία, ὅλο ρωτοῦν, ὅλα θέλουν νὰ τὰ μαθαίνουν. Αὐτὴ ἡ περιέργεια θά φέρῃ τὴν γνώση. Κουράζει θέβαια, μὰ πὼς ἀλλοιῶς θά ἀναπτυχθῇ πνευματικά;

Πολλὰ παιδιά τρῶνε τὰ νύχια τους, οἱ μητέρες σᾶς τὸ ἐξομολογοῦνται ἀπελπισμένα. Μήπως λείπει ἀπὸ τὸν ὀργανισμό του ἀσθέσιο; μήπως ἔχει κάποια νευρική διαταραχὴ; ἔγινε καυγὰς στὸ σπίτι; Πρέπει νὰ κοπῆ αὐτὴ ἡ συνήθεια τώρα πού εἶναι χωρίς ἀκόμα. Μιλήστε στὴν τάξη γενικά, χωρίς νὰ ὀνομάσετε, γιὰ μερικά παιδάκια πού εἶναι ἀκόμα μωρὰ καὶ τρῶνε τὰ νύχια τους ἢ πιπιλίζουν τὸ δάχτυλό τους καὶ ὅτι δὲν φαντάζεσθε νὰ ἔχετε τέτοια παιδάκια στὸ Νηπιαγωγεῖο. "Ἄν ἐπιμένει, τότε ἢ κυρὰ Καλὴ ἀπὸ τὴ σκηνὴ τοῦ κουκλοθεάτρου θά πῆ πὼς ἔμαθε κάτι πού τὴν λύπησε. "Ἐνα ἀπὸ τὰ ἀγαπημένα της παιδάκια τοῦ σχολείου κάνει κάτι κακὸ. Καὶ θά ἐξηγήσει. Μπορεῖτε καὶ νὰ παίξετε ἓνα μικρὸ ἐργάκι μὲ θέμα τὴν ὀνυχοφαγία. Μιὰ κούκλα - κοριτσάκι πού θά παριστάνῃ τὴν ἔγγονούλα τῆς κυρὰ Καλῆς θά ἔχη αὐτὴ τὴν κακὴ

συνήθεια και οι συμβουλές της γιαγιᾶς της θὰ μένουν χωρίς ἀποτέλεσμα. Ὄποτε, μιὰ μέρα, τὸ δαχτυλάκι της θὰ ῥαχίσει νὰ μεγαλώνη (θὰ προσθέσετε ἕνα χάρτινο) και θὰ ντρέπεται τ' ἄλλα παιδιὰ. Θὰ μετανοιώση και τότε θὰ παρουσιασθῆ ἡ καλὴ γιαγιὰ της πού θὰ τῆς βάλῃ ἕνα φάρμακο και ἀφοῦ δώσει τὸν λόγο της ὅτι δὲν θὰ τὸ ἐπαναλάβῃ, θὰ γίνῃ καλὰ τὸ δαχτυλάκι, (θὰ ἀφαιρέσετε τὴν χάρτινη θήκη).

Δὲν εἶναι βέβαια δυνατὸν νὰ γράψω γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα πού παρουσιάζει ἕνα παιδί στὸ σπῆτι. Ἐσεῖς μὲ τὴν βοήθεια τῆς μητέρας θὰ τὰ ἀντιμετωπίζετε ψυχραῖμα και λογικά. Ἡ ἀγάπη σας και ἡ ὑπομονή σας θὰ δώσουν καρπούς. Ἡ βία και ἡ τιμωρία, κανέναν. Τὸ μόνο πού μποροῦν νὰ ἐπιτύχουν εἶναι νὰ πεισματώσουν τὸ παιδί, νὰ τὸ κάμουν πιὸ νευρικό, ὥσπου νὰ καταλήξῃ νὰ γίνῃ σωστὸς τύραννος. Συμβουλέψτε τὶς μητέρες νὰ χαλιναγωγοῦν τὰ νεῦρα τους ὅσο μποροῦν, νὰ κρύβουν τὶς ἀνησυχίες τους ἀπ' τὰ μικρὰ και νὰ μιλῶν μὲ τόνο χαμηλὸ και γλυκό. Εἶμαι βέβαιη πὼς παρ' ὅλα τὰ προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει κάθε σπῆτι στὴν ἐποχὴ μας, ἡ μητέρα θ' ἀκολουθῆ τὴν συμβουλή σας γιατί τὸ παράδειγμα θὰ εἶστε σεῖς. Ἐνῶ θὰ τῆς ἔχετε ἐμπιστευτὴ κάποια σας στενοχώρια, τὴν ἀρρώστεια κάποιου στενοῦ συγγενῆ σας, θὰ σᾶς βλέπῃ μὲ τὰ παιδιὰ γελαστή, ἤρεμη, γλυκεῖα και θὰ παίρῃ δύναμη ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ δικὸ της ΕΝΑ παιδάκι.

Πάρτε ἕνα τετράδιο χοντρὸ — τετράδιο ἀτομικότητος ὅπως τὸ λέμε — και κάθε φύλλο του θ' ἀνήκῃ σ' ἕνα παιδάκι, πάνω - πάνω θὰ γράφετε τὸ ὄνομά του, τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα, τί ἐργασία κάνει, τὴν ἀκριβῆ ἡλικία τοῦ παιδιοῦ, τὴν διεύθυνση τοῦ σπιτιοῦ και τὸ τηλέφωνο ἂν ἔχῃ ἢ κάποιον γειτονικό τους τηλέφωνο (ἴσως σᾶς χρειασθῆ). Ὅλο τὸ ὑπόλοιπο μέρος θὰ τὸ χρησιμοποιήτε γιὰ παρατηρήσεις σας, γιὰ τὴν σωματικὴ του κατάσταση, τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, τὴν εὐφυΐα του και γενικὰ ὅ,τι σᾶς κάνει ἐντύπωση ἢ ὅ,τι σοβαρὸ σᾶς ἐμπιστεύονται οἱ γονεῖς γιὰ τὸ παιδί. Αὐτὸ τὸ τετράδιο θὰ σᾶς φανῆ πολὺ χρήσιμο και θὰ τὸ συμβουλευθῆτε ἀπειρες φορές. Ἀκόμα θὰ ἔχετε ἀτομικοὺς φακέλους γιὰ κάθε παιδί και μέσα θὰ βάζετε σημειώσεις σας γι' αὐτό, πιστοποιητικὰ γιὰ τὸ ἀφορᾶ.

ΠΡΩΤΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Στό Νηπιαγωγείο, όπως ξέρετε έξ' άλλου, δέν υπάρχει — δέν πρέπει νά υπάρχει — πρόγραμμα. Τό πρόγραμμα τό δημιουργοῦν τά ἴδια τά παιδιὰ μ' ἓνα κέντρισμα, μιά τους παρατήρηση, κάτι πού θά συμβῆ. Ἐμεῖς εἴμαστε δέκτες αὐτῶν τῶν εὐαίσθητων κεραίων, παίρνομε τήν παρατήρηση ἢ τό γεγονός γιά νά στήσουμε τό οἰκοδόμημα τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ τῆς ὥρας. Κι ἂν σᾶς γράφω μερικῆς ἀναμνήσεις μου τῆς πρώτης ἐβδομάδας, εἶναι γιὰτί ἀκόμα τά παιδιὰ δέν μιλοῦν θαρρετά, εἶναι λίγο σάν χαμένα καί πρέπει ἔσεῖς νά ἐνεργήσετε, ἔσεῖς νά βρίσκετε θέματα καί ιδέες. Αὐτᾶς τίς πρώτες μέρες, πού τά παιδιὰ μέ κυττοῦσαν σιωπηλά καί περίμεναν, θρέθηκα σέ διλήμματα. Θεωρητικά θιβλία εἶχα μελετήσει πολλὰ μὰ δέν εἶχα βρεῖ κανένα πού νά μέ βοηθᾶ σέ τοῦτες τίς δύσκολες στιγμές. Ποιό παραμῦθι νά πῶ; Κι ἂν δέν τοὺς ἀρέσει; Νά παίξω καλύτερα ἓνα παιχνίδι. Ποιό ἀπ' τὰ πολλὰ πού ὄλες γνωρίζομε, θά τὰ διασκεδάση ἀληθινά; Ἴσως θάταν καλύτερα νά τραγουδήσωμε; Χρονιά μέ χρονιά, μέ ὁδηγὸ τήν περσινὴ πείρα κατάφερα νά ξεδιαλέξω ὅ,τι μοῦ χρειαζόταν. Πολύ μέ βοήθησε καί τό ἀτομικὸ ἡμερολόγιο τῆς σχολικῆς ζωῆς πού κρατοῦσα. Σᾶς τό συνιστῶ. Τὴν δεύτερη μέρα πού ἔρχονται, τὰ τοποθετοῦμε ὀριστηκά στίς θέσεις τους καί τοὺς δείχνομε ποιό ντουλαπάκι θά εἶναι δικό τους. Κάνομε ὕστερα ἔλεγχο καθαριότητας σάν παιχνίδι. Πρέπει νά συνηθίσουν στὴν τάξη τοῦ περιβάλλοντος, στὴν καθαριότητα καί φροντίδα γιά τὸν ἑαυτό τους. Κάθε κίνηση

πού ζητώ να κάνουν, την κάνω πρώτα εγώ. Κλείνουν το ένα χεράκι και βλέπω τὰ νύχια τοῦ ἄλλου χεριοῦ. “Υστερα λέω: «ἄς δῶ τώρα καὶ τὰ νυχάκια πού μοῦ κρύφτηκαν» κι ἀνοίγουν τὰ δάχτυλα τοῦ κλειστοῦ χεριοῦ. «Τώρα ξεσκεπάστε τὸ ἕνα σας αὐτάκι, ὕστερα τὸ ἄλλο». Συγχρόνως γέρνουν καὶ τὰ κεφάλια ἀριστερά, δεξιά κι αὐτὸ τὰ διασκεδάζει. Τοὺς λέω νὰ θγάλουν, νὰ ξεδιπλώσουν τὸ μαντηλάκι τους καὶ νὰ κάνουν πὼς χαιρετοῦμε τὰ καρδιά. Πρῶτα μὲ τὸ ἕνα, ὕστερα μὲ τὸ ἄλλο χέρι. Τὸ ξαναδιπλώνουν. Οὐσιαστικά αὐτὸ τὸ δίπλωμα εἶναι ἡ πρώτη ἄσκηση πού θέλει κάποια προσπάθεια. Τὰ καταφέρνουν. Κι ὅσα δὲν μποροῦν, τὰ βοηθῶ.

Ἐπαναλαμβάνουν τὴν ἄσκηση - παιχνιδι τῆς πρώτης μέρας «Τί κάνομε τὸ πρῶτὶ πού ξυπνοῦμε ὥσπου νᾶρθωμε στὸ σχολεῖο». Σ’ αὐτὸ τὸ σημεῖο πρέπει νὰ προσθέσω κάτι σοβαρό. Μὴν διστάζετε νὰ ἐπαναλαμβάνετε μιὰ ἄσκηση πολλές φορές, κάθε μέρα, ἂν αὐτὴ ἀρέσει στὰ παιδιά. Ἡ ἐπανάληψη εἶναι ἀγαπητὴ στὰ μικρὰ αὐτῆς τῆς ἡλικίας. Δὲν θαριοῦνται ὅπως νομίζουν οἱ μεγάλοι. Αἰσθάνονται μιὰ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη νὰ κάνουν τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια πράγματα πού δυσκολευόμαστε νὰ καταλάβουμε. Π.χ. τὸ χαιρέτημα τῶν καρδιῶν μὲ τὸ μαντηλάκι τοὺς ἀρέσει ιδιαίτερα. Ἐπαναλάβετε το σὲ λίγη ὥρα μὲ μιὰ παραλλαγή. Δένομε στὸ δεξί τους χεράκι μιὰ κόκκινη κορδέλλα (τίς ἔχομε κομμένες καὶ ἔτοιμες). «Ἀκοῦστε παιδιά. Ὅταν σᾶς λέω, σηκῶστε τὸ δεξὶ χέρι, θὰ σηκῶνετε τὸ χέρι μὲ τὴν κορδελλίτσα. Ἀρχίζω. Σηκῶστε τὸ δεξὶ χέρι. Χαιρετήστε τὸ πλοῖο. Μπράβο! Τώρα, τὸ ἄλλο», “Ὅπως βλέπετε, ἀκόμα δὲν εἶπα ἀριστερά. Τὸ ἀφήνω γιὰ τὴν ἐπομένη μέρα, γιὰ νὰ μάθουν καλὰ τὴν λέξη «δεξί». Ὅταν τελειώσει κι αὐτό, τὰ ρωτῶ ἂν θέλουν νὰ τοὺς πῶ παραμῦθι ἢ νὰ παίξωμε ἄλλα παιχνίδια. “Ἄν ζητήσουν παραμῦθι, τοὺς λέω τὸ παραμῦθι «Ὁ θάτραχος πού ἤθελε νὰ πετάξῃ μὲ τοὺς πελαργούς». Στὸ κεφάλαιο γιὰ τὰ παραμῦθια, πιὸ κάτω, γράφω τίς γνώμες μου πάνω σ’ αὐτὸ τὸ σοβαρὸ θέμα. Ἐδῶ σᾶς λέω μόνο τοῦτο. Τὸ παραμῦθι στὰ πολὺ μικρὰ παιδιά, δὲν πρέπει νὰ εἶναι πολὺ μεγάλο καὶ νὰ συμμετέχουν κι ἐκεῖνα ἂν γίνεται, γιὰτὶ ἡ ἀκίνησιὰ τὰ κουράζει.

«Μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρὸ ἦταν μιὰ λίμνη. (Καλύτερα νὰ τὰ ρωτήσετε ἂν ξέρουν τί εἶναι λίμνη, πρὶν ἀρχίσει τὸ παρα-

μύθι, γιατί ἂν διακόψετε, σπάει ἡ μαγεία του). Σ' αὐτὴ τὴ λίμνη ζοῦσαν βατραχάκια. Ὅταν παίζανε, φωνάζανε: βρεκεκέξ, βρεκεκέξ. Κάνετε το καὶ σεῖς παιδιά. Μπράβο! Καὶ ὅταν πεινοῦσαν φώναζαν: κουάξ, κουάξ, Φωνάζετε καὶ σεῖς. Πολὺ ὥραϊα! Μαζί τους ζοῦσε κι ἓνα βατραχάκι ἀταχτούλι-κο. Μιὰ μέρα, τί βλέπει; Δυὸ πελαργοὺς νὰ στέκωνται κοντὰ στὴ λίμνη, καὶ νὰ κουβεντιάζουν γιὰ τὸ αὐριανό τους ταξίδι. Ταξίδι; Πῶς θὰ ἤθελε νὰ πάη παζί τους! Μιὰ καὶ δυὸ τοὺς πλησιάζει «Βρέκε, βρέκε, βρεκέξ, κέξ κέξ». Δηλαδή «Καλοὶ μου πελαργοί, πάρτε με μαζί σας». Πῶς νὰ σὲ πάρωμε;» τοῦ ἀπαντοῦν οἱ πελαργοί. Σκέφτεται ὁ θάτραχος, σκέφτεται... Βάλετε καὶ σεῖς τὸ χεράκι στὸ κεφάλι καὶ σκεφθῆτε. Ὡσπου βρῆκε! «Βρέκε, βρέκε, βρεκεκέξ, βρεκεκέξ, βρεκεκέξ. Δηλαδή: «Θὰ πάρετε ἓνα καλάμι, νὰ τὸ πιάσετε μὲ τὸ στόμα σας καὶ ἐγὼ θὰ καθίσω πάνω, ἀφοῦ δὲν ἔχω φτερά». Τὸ δέχτηκαν οἱ πελαργοὶ γιὰτὶ εἶχαν καλὴ καρδιά καὶ συμφώνησαν νὰ ξεκινήσουν πρῶτῃ - πρῶτῃ. Ποῦ νὰ κοιμηθῆ ἀπὸ τὴ χαρὰ του ὁ θάτραχος μας! Ἄρχισε νὰ πλένεται γιὰ νὰ γίνῃ πιὸ ὁμορφος. Κάνετε πῶς πλένεστε ὅπως ἐμένα. (Κάνω ἀστειεῖς κινήσεις). Ὑστερα ἀρχινᾷ τὸ τραγούδι. «Βρεκεκέξ, βρεκεκέξ!». Λέγετέ το καὶ σεῖς. Φθάνει ἡ ὥρα, ἔρχονται οἱ πελαργοί, βρίσκουν ἓνα καλάμι, τὸ πιάνουν μὲ τὸ στόμα καὶ ἀνεβαίνει πάνω ὁ θάτραχος. Καλὸ ταξίδι! Ἄνοιγουν τὰ φτερά κι ὄλο πᾶνε πιὸ ψηλά, πιὸ ψηλά. Ὁ θάτραχος κλείνει τὰ μάτια του, δὲν μπορεῖ νὰ βλέπῃ κάτω. Κλείστε τα καὶ σεῖς. Λίγο - λίγο ξεθάρρεψε κι ἄρχισε τὸ τραγούδι πάλι. «Βρεκεκέξ, βρεκεκέξ...». Ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα τόσο καὶ ξεφοβόταν, ὥσπου σκέφτηκε μιὰ σκανταλιά. Νὰ κάμῃ, λέει, μιὰ τούμπα, πάνω στὸ καλάμι. Παίρνει φόρα, φράπ, κάνει τὴν τούμπα καὶ μπλούμ! πέφτει κάτω. Εὐτυχῶς, ἀπὸ κάτω ἦταν μιὰ λίμνη κι ἔτσι ἔπεσε στὸ νερό. Οἱ καήμενοι οἱ πελαργοὶ κατατρόμαξαν. Πετοῦν, πετοῦν γρήγορα, κατεβαίνουν στὴν λίμνη καὶ βρίσκουν τὸ καλὸ μας θάτραχο νὰ τραγουδᾷ πάλι «Βρεκεκέξ, βρεκεκέξ». Μόνο ποῦ πιά δὲν ξαναζήτησε νὰ τὸν πάρουν μαζί τους. Καὶ ζήσανε αὐτοὶ καλὰ καὶ μεῖς καλύτερα. (Δὲν κάνω παρατηρήσεις πάνω στὸ παραμῦθι, γιὰτὶ τὰ παιδιά δὲν τις παρακολουθοῦν ἀκόμα). Ἐλάτε παιδιά τᾶρα νὰ κάνωμε τὸν σιδηρόδρομό μας, νὰ κα-

τεθοῦμε στήν αὐλή, νά παίξωμε ἕνα ὠραῖο παιχνίδι, τὸν «Λύκο μὲ τὸν θησαυρό».

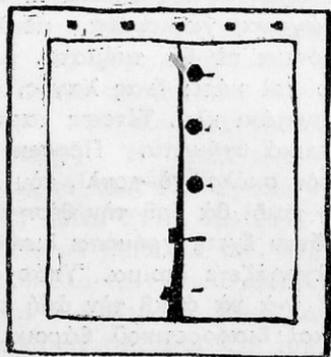
Πιάνονται δυὸ - δυὸ, σφυρίζω πάλι μὲ τὴ σφυρίχτρα καὶ ἀρχίζει τὸ παιχνίδι τοῦ τραίνου. Ἄφηνουν τὶς τσάντες στὸ ράφι. «Τρέξτε νά μαζέψετε τώρα πολλές πέτρες ὠραῖες καὶ νά τὶς φέρετε μπροστά μου». Αὐτὸ τοὺς ἀρέσει πολὺ, ψάχνουν, μοῦ δείχνουν τὶ ὠραῖες πετρίτσες βρῆκαν καὶ τὶς σπιθάζουν κάτω στὸ χορτάρι. «Υστερα τὰ μαζεῦω γύρω μου χτυπώντας παλαμάκια. «Λοιπὸν παιδιά, ἐγὼ θὰ κάνω τὸ λύκο. Ὅταν ἔχω κλειστά τὰ μάτια μου, κοιμοῦμαι καὶ σεῖς θὰ ἔρχεστε κοντά. Ὅταν ὅμως ξυπνῶ, δὲν θὰ κουνιέστε. Ὡσπου νά μοῦ πάρετε τὸ θησαυρό μου, δηλαδή τὶς πετρίτσες». Δείχνουν νά μισοκατάλαβαν. Μιὰ συνάδελφός μου ἔρχεται καὶ παίζει μαζί τους. Ἔτσι τὴν μιμοῦνται. Κοιμοῦμαι, ροχαλίζω καὶ σκᾶνε στὰ γέλια. Προχωροῦν. Ἀνοίγω τὰ μάτια. Πολλά κινήθηκαν, μὰ κάνω πῶς δὲν τὸ προσέχω. Πάλι κοιμοῦμαι, ἕως ὅτου πλησιάζουν κοντὰ καὶ ἀρπάζουν τὶς πέτρες. Ξυπνῶ τότε καὶ τὰ κυνηγῶ. Τὸ τί γίνεται δὲν περιγράφεται. Ξεφωνίζουν, γελοῦν, τρέχουν. «Ἄν θέλουν τὸ ξεναπαίξετε. Πολλά παιδάρια πηγαίνουν στὴ τσουλίθρα, στ' αὐτοκίνητα, στὰ ποδήλατα. Πρὸς τὸ τέλος τοὺς ἔκανα κουκλοθέατρο. Ἡ κυρὰ Καλὴ τοὺς λέει ἕνα σωρὸ καλὰ λόγια, τὰ φωτᾶ ἂν ὑπάρχει κανένα παιδί ποῦ ἔκλαψε, γιατί σήμερα ἔφερε μαζί της κι ἕναν γείτονά της τὸν κύριο Κολοκύθα καὶ δὲν ἀγαπᾶ τὰ κλαψιάρικα παιδιά. Τότε κάνει τὴν ἐμφάνισή του ὁ κύριος Κολοκύθας, ἡ πιὸ ἀγαπημένη κούκλα τῶν παιδιῶν. Τὸ κεφάλι του εἶναι μακρουλὸ πολὺ κι ἔχει μιὰ μύτη σάν σουβλί. Ἡ φωνὴ του εἶναι θροντερή. Τὰ παιδιά μὲ τὸ «καλημέρα» ποῦ τοὺς λέει, σκᾶνε στὰ γέλια. «Μάθατε ὠραῖα πράγματα... ἐγὼ σᾶς ἄκουσα. Βγάλατε τὶς φανέλες σας καὶ χαιρετούσατε τὰ καράβια;» Γέλια καὶ φωνές. «Ὅχι τὶς φανέλλες! Τὰ μαντήλια μας!» «Ἄχ τί μοῦ θυμίσατε! Δὲν ἔχω μαντήλι. Ποῦ νά σκουπίσω τώρα τὴ μύτη μου; Βρῆκα! Στὴν κουρτίνα τοῦ κουκλοθεάτρου!» «Ὅχι, κύριε Κολοκύθα», λέει μιὰ κοπέλλα μας ἀπὸ κάτω «ντροπή σου! Θὰ θυμώσῃ ἡ κυρὰ Καλὴ». «Ἔ, τί νά κάνω δεσποινίς μου; Ἐγὼ θὰ σκουπιστῶ!» Σκουπίζεται καὶ κοιμᾶται τάχα. Ἐμφανίζεται ἕνα ποντικακί. «Ἐδῶ δὲν εἶ-

ναι καθαρά. Γι' αυτό ήρθα. Τι έκαμε ο Κολοκύθας παι-
διά;». Τοῦ λένε. «"Α! Τώρα θά τοῦ φάω τὸ παπούτσι του!»
Ξυπνῶ ὁ Κολοκύθας, ἀρχίζει ἕνα τρελλὸ κυνηγητό, ὥσπου
γίνονται φίλοι καὶ ὁ Κολοκύθας δίνει τὸ λόγο του ὅτι δὲν
θά τὸ ἐπαναλάβῃ.

Τὰ παιδιὰ φεύγουν ἐνθουσιασμένα. "Ολα πρέπει νὰ
ἔρχονται νὰ σᾶς χαιρετοῦν, ἂν καὶ τὸ κάνουν αὐθόρμητα.

Ἄπο τὴν τρίτη μέρα τὰ παιδιὰ εἶναι πιὸ θαρρετὰ καὶ
κουβεντιάζουν μεταξύ τους. Τὰ ρωτᾶμε ἂν κανένα παιδί
ξεύρει ἕνα τραγουδάκι. Κάποιο θά ξεύρη. Τὸ θγάζομε ἔξω
καὶ τὸ λέει. Τοὺς τραγουδοῦμε τὸ «Πλάθω κουλουράκια»
μὲ κινήσεις. Μερικὰ τὸ ξέρουν καὶ λένε μαζί μας. Πηγαίνομε
στὴν αἴθουσα τοῦ πιάνου, τὸ παίζομε καὶ τὸ τραγουδοῦμε
ὄλοι.

Τοὺς δίνομε πηλὸ καὶ πλάθουν. Εἶναι πολλὰ πού δὲν
καταφέρνουν οὔτε κουλουράκι νὰ φτιάξουν. Τὰ βοηθοῦμε
καὶ τὰ παρακαλοῦμε νὰ μᾶς κάμουν ἕνα δαχτυλίδι. Γιὰ νὰ
μᾶς εὐχαριστήσουν, προσπαθοῦν καὶ πετυχαίνουν. "Αλλα
πλησιάζουν τὸ ἐκπαιδευτικὸ ὕλικὸ πού τῶχομε τοποθετή-
σει γύρω - γύρω χαμηλά καὶ κάνουν τὴν γνωριμία του. Με-
ρικὰ κοριτσάκια πήραν τὰ τελάρα μὲ τὰ διάφορα εἶδη κου-
μπώματος καὶ προσπαθοῦν νὰ τὰ κουμπώσουν. Αὐτὰ τὰ
τελάρα μπορεῖτε νὰ τὰ φτιάξετε καὶ μόνες ἀρκεῖ ὁ μαραγ-
κὸς νὰ σᾶς κάμη 10 σκελετοὺς ξύλινους, σχήματος ὀρθογω-
νίου. Πάνω ἐκεῖ θά καρφώσετε δυὸ κομμάτια ὕφασμα μονό-
χρωμο, γιὰ νὰ φαίνεται τὸ κούμπωμα.

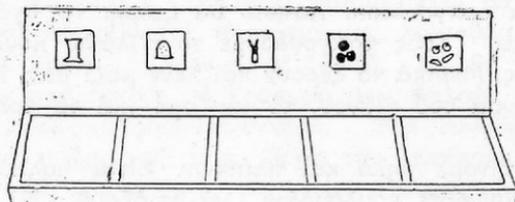

"Αλλα θά κουμπώ-
νουν μὲ κουμπιά, ἄλλα μὲ
σοῦστες, ἄλλα θά ἔχουν
κορδόνι περαστὸ καὶ ἄλλα
κόπιτσες.

"Άλλο πρᾶγμα πού μπο-
ρεῖ νὰ κατασκευαστῇ ἀπὸ
σᾶς, εἶναι ἕνας μεγάλος κύ-
βος (χαρτόνι σκληρὸ) ἀνοι-
χτὸς ἀπὸ κάτω καὶ μέσα ἔ-
χει ἄλλον πιὸ μικρὸ, κι αὐ-
τὸς τρίτον ἀκόμη μικρότε-
ρο καὶ οὕτω καθεξῆς. Τὸ

παιδί τούς θγάζει καί προσπαθεῖ νά τούς τοποθετήσῃ ἀνάλο-
γα μὲ τὸ μέγεθός τους.

Ἐπίσης φτιάξετε ἓνα μικρὸ κουτί ξύλινο, ἐνὸς μέτρου,
μὲ σκέπασμα. Μέσα εἶναι χωρισμένο σὲ θήκες καί στὸ σκέ-
πασμα ἀπὸ τὴν μέσα μεριά κολλοῦμε χαρτονάκια ποῦ πάνω
ἔχομε ζωγραφίσει κι ἓνα ἀντικείμενο, π.χ. καρούλια, δακτυ-
λίθρες, καρφίτσες πλύσης, κουτιά ἄδεια σπύριτων, μπίλλιες,
πέτρες. Γεμίζετε τὴν ἀντίστοιχη θέση μὲ κάθε ἓνα ἀπ' αὐτὰ
τὰ εἶδη. Τέλος, ἀδειάζομε ὅλο τὸ κουτί. Τὰ παιδιὰ πρέπει νά

βάλουν τὰ ἀντικείμενα στὶς θέσεις τους, βλέποντας τὶς εἰ-
κόνες.

Μπορεῖτε νά κάμετε 80 πλάκες χρωματιστές. Τὰ χρώ-
ματα διαβαθμισμένα. Κίτρινο ἀνοιχτό, πῖο σκοῦρο κλπ. Ἄν
εἶναι δύσκολο φτιάξετε τὶς μόνες, μὲ χαρτόνι σκληρὸ, θάψετε
τις, καί θάλετέ τις σ' ἓνα κουτί. Τὸ παιδί πρέπει νά τὶς ξα-
ναθάξῃ μὲ τὴ σειρά τους καί ἔτσι συγχρόνως μαθαίνει καί
τὰ χρώματα.

Καρτέλλες μὲ διάφορα σχέδια εἶχαμε ἔτοιμες. Γίνονται
ὅμως κι αὐτὲς εὐκόλα ἀπὸ μιὰ κοπέλλα ποῦ ἀγαπᾷ τὴ δου-
λειά της. Εἶναι χαρτόνια τετράγωνα, χωρισμένα μὲ δύο
γραμμὲς κάθετες καί μιὰ ὀριζόντια σὲ ἕξι τμήματα. Σὲ
κάθε τμήμα εἶναι ζωγραφισμένο καί κάτι: ἓνας λαγός, ἓνα
πουλί, ἓνα λουλούδι, ἓνα αὐτοκινητάκι κλπ. Τέτοιες καρτέλ-
λες κάνομε πολλὲς μὲ διαφορετικὰ σχήματα. Προσεκτικὰ
κόβομε τὴν ζωγραφιά δηλαδὴ τὸν σκύλο, τὸ πουλί, τὸν λα-
γὸ. Τὰ μαζεῦομε ξεχωριστά. Τὸ παιδί θά βρῇ τὴν θέση ποῦ
πρέπει νά τοποθετηθῇ. Φυσικὰ ὅταν ἔχετε χρήματα διαθέσι-
μα γιὰ ὕλικὸ Νηπιαγωγείου, ἀγοράζετε ἔτοιμα. Ὑπάρχουν
πλάκες μὲ ἀνώμαλη ἐπιφάνεια γιὰ νά ἀσκῇ τὴν ἀφή του,
κύλινδροι διαφόρων μεγεθῶν, καί διαφορετικοῦ βάρους κι

ένα σωρό άλλα. Προς το παρόν σ'ας γράφω αυτά μόνο, γιατί στο κεφάλαιο που ακολουθεί για τ'α παιχνίδια θά βρῆτε ὅ,τι σ'ας χρειάζεται.

Κάτι πού τους ἔδωσε χαρὲς τὶς πρῶτες αὐτὲς ἡμέρες καὶ πού πρέπει νὰ τὸ συνεχίσετε ὅλη τὴ χρονιά, εἶναι ἡ δραματοποίηση τῶν παραμυθῶν. Σ' ἕνα ντουλάπι, ἐμεῖς, εἶχαμε ἕνα σωρὸ ἄχρηστο σὲ πρώτη ματιὰ ὑλικό, μὰ χρησιμώτατο στὸ βάθος. Χαρτιὰ μεγάλα χρωματιστά, ἀπ' αὐτὰ πού ἔχουν ἐλαστικότητα καὶ δὲν σκίζονται εὐκόλα. Κορδέλλες μὲ ζωηρὰ χρώματα καὶ χρυσές. Καπέλλα χάρτινα κάθε εἶδους, μπαστούνια, λουλούδια ψεύτικα, ὑφάσματα παληά, μπότες, τουφέκια σπασμένα, κουτιὰ μὲ πολυτελεῖ ἔμφανιση κι ἕνα σωρὸ ἄλλα πράγματα. Ἀνάλογα μὲ τὸ παραμῦθι παίρναμε τὸ ὑλικό πού χρειάζομαστε καὶ ντύναμε τὰ παιδιὰ. Τὰ διασκεδάζει ἀφάνταστα αὐτὴ ἡ μεταμόρφωση. Ὁ βασιλιάς, ὅταν ὑπῆρχε στὸ παραμῦθι, φοροῦσε τὸ πιὸ γυαλιστερό καπέλλο, (ἢ μιὰ χάρτινη κορῶνα πού εἶχαμε φτιάξει), ἔβαζε ἕνα χαρτὶ κόκκινο σὰν κάπα πάνω του, καὶ στὸ χέρι κρατοῦσε τὸ ραβδί. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ντύνωνται ὅλα τὰ παιδιὰ πού παίζουν στὸ παραμῦθι ἂν αὐτὸ εἶναι δύσκολο ὅπως π.χ. στὴν «Κατσίκια καὶ τὰ ἑπτὰ κατσικάκια». Ἡ κατσίκια μόνο θά βάλῃ ἕνα καπέλλο μὲ φτερά καὶ θά κρατήσῃ μιὰ τσάντα ἀφοῦ πηγαίνει στὴν ἀγορά. Γιὰ τὸ παραμῦθι «Ἡ χιονάτη καὶ οἱ νάνοι» πού τόσο ἀρέσει στὰ παιδιά, εἶχαμε ράψει ἑπτὰ κάπες μικρὲς ἀπὸ χαρτὶ γιὰ τοὺς νάνους διαφορετικοῦ χρώματος μὲ τὸ ἀνάλογο σκουφί. (Παρακάτω θά βρῆτε τὸ παραμῦθι μὲ μουσική). Αὐτὲς τὶς κάπες τὶς χρησιμοποιήσαμε καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα παραμῦθια κι ἀκόμα τὰ καπέλλα τῶν νάνων, γιὰ νὰ διδαχθοῦν τὰ φωνήεντα. (Κι αὐτὰ τὰ γράφω στὸ κεφάλαιο «Γραφὴ καὶ ἀνάγνωση»). Ἡ δραματοποίηση θέβαια γίνεται αὐθόρμητα, ὅταν τὸ παραμῦθι ἀρέσει στὰ παιδιά. Δὲν τοὺς τὸ μαθαίνομε ἀπὸ πρὶν. Ἐμεῖς ἀρχίζομε καὶ παρουσιάζομε ἕνα - ἕνα πρόσωπο μὲ τὴ σειρά του. Λέμε τὰ λόγια στὸ παιδί πού παίζει, κι ἐκεῖνο τὰ ἐπαναλαμβάνει π.χ. «Παιδιά, ὅπως ξεύρετε, ἦταν μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρὸ μιὰ κατσίκια μὲ τὰ ἑπτὰ κατσικάκια της. Φωνάζετε τὴν νῆρθη». Τὰ παιδιὰ φωνάζουν: «Κατσίκια, κατσικάκια!». Μπαίνουν. Τὰ εἶχαμε στὸ διάδρο-

μο. Ἡ μαμά κατσίκα λέει στά παιδιά της: «Παιδιά μου θά πάω στήν ἀγορά. Νά μὴν ἀνοίξετε σέ κανέναν, προσέξετε». Τὸ παδί πού παίζει τὸ ρόλο τῆς κατσίκας ἐπαναλαμβάνει, κι ἔτσι συνεχίζεται τὸ παραμῦθι ὡς τὸ τέλος.

Σ' αὐτὴν τὴν πρώτη ἐβδομάδα δόθηκαν εὐκαιρίες νά μιλήσωμε γιὰ τὰ ζῶα. Ἀγοράσαμε βιβλία μὲ ζωγραφιές μεγάλες ζῶων, πού εἶχανε γιὰ ἐξάρτημά τους εἰδικὰ γυαλιὰ ὥστε τὰ ζῶα νά τὰ βλέπη κανεὶς ἀνάγλυφα καὶ σὰν ζωντανά. Τὰ παιδιά ἔδειξαν μεγάλο ἐνδιαφέρον γι' αὐτὰ τὰ βιβλία. Ἐβλεπα παιδάκια νά φοροῦν τὰ γυαλιὰ καὶ νά κυττάζουν ἐκστατικὰ κι ἀμέσως κατόπιν ἄρχισαν νά μὲ ρωτοῦν. Μιά μας βιτρίνα σ' ἓνα ντουλάπι, ἦταν γεμάτη ἀπὸ ζῶα χάρτινα φτιαγμένα ἀπὸ παιδιά τῆς περασμένης χρονιάς. Ἀρχισαν νά ἐπεξεργάζωνται καὶ τὴν βιτρίνα. Τότε τοιχοκολλήσαμε πολλοὺς πίνακες μεγάλους γιὰ τὰ ζῶα, τὴ ζωὴ τους, τί τρῶνε κλπ. Πρέπει νά τονίσω ἰδιαίτερα, ὅτι τὰ ζῶα εἶναι τὸ ἀγαπημένο θέμα τῶν παιδιῶν. Θά ἐπανερχόμαστε ὅλη τὴ χρονιά σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Τὰ παιδιά μᾶς παρακαλοῦν διαρκῶς. Στὴν αὐλὴ μιμούμεθα τὶς κινήσεις τους, τὶς φωνές τους, τὸ περπάτημά τους. Δὲν ζητοῦμε ἀκρίβεια ἢ τελειότητα στὶς κινήσεις αὐτές. Μόνο νά διασκεδάζουν τὰ παιδιά καὶ νά ἔρχωνται ὅλο πιὸ κοντὰ μας.

Ἄς συνοψίσωμε ὅσα γράψαμε παραπάνω: 1) Προσπαθοῦμε ν' ἀποκτοῦν πείρα τὰ παιδιά, γιὰ τὸ κάθε τι πού ἀφορᾷ τὸ καινούργιο του περιβάλλον. Πρέπει νά γνωρίσουν ὅλα ὅσα θρίσκονται μέσα σ' αὐτό, ἔμψυχα καὶ ἄψυχα. 2) Ἐμεῖς, ἐνῶ ἀκόμα εἴμαστε τὸ κέντρο τῶν κινήσεων καὶ τῆς κουθέντας τους, σιγὰ - σιγὰ ἀρχίζομε νά σιωπάμε, ὥστε νά μιλοῦν ἐκεῖνα. 3) Ἐργαζόμαστε μὲ προσωπικὴ ἐπαφή μὲ κάθε παιδάκι ξεχωριστά. 4) Ἐπιβάλλομε τὴν πειθαρχία ὄχι μὲ τιμωρίες καὶ φωνές, γιὰτὶ ἔτσι θ' ἀντιπαθῆσουν τὸ σχολεῖο, ἀλλὰ μὲ τὴν ἡρεμία μας καὶ μὲ τὸ νά τάφήνωμε νάσχο-λοῦνται μὲ ὅ,τι τοὺς ἀρέσει. Κάθε παιδί ἔχει κλίσεις, περιέργειες, ἐνδιαφέροντα, καὶ εἶναι εὐαίσθητο σὲ ὠρισμένα ἐρεθίσματα. Πρέπει νά ἐπωφεληθοῦμε. Πρῶτα ἀπ' ὅλα πρέπει νά γνωρίσωμε τὸ παιδί. Ὅσο γρηγορώτερα, τόσο καλύτερα. 5) Δὲν θά μιλάμε στά παιδιά μὲ λόγια πού δὲν καταλαβαίνουν. Ὅχι μεγάλες φράσεις, περίπλοκα σχήματα. Για-

τι νά μὴν δείξωμε στὰ παιδιὰ, τὸ ἴδιο τὸ ἀντικείμενο, ὥστε νά ξέρουν τουλάχιστον γιὰ ποῖο πρᾶγμα μιλάμε; Ἐξ ἄλλου ἡ ὁμιλία μας δὲν θὰ εἶναι τὸ κύριο μέρος. Ἀπλᾶ θὰ κατευθύνῃ, θὰ συνοδεύῃ καὶ θὰ βοηθῇ. 6) Τὰ παιδιὰ διαρκῶς πρέπει νά ἔχουν εὐκαιρίες γιὰ δράση. Νά μὴν μένουν ἀμέτοχα σέ τίποτα. Τὸ παιδί μαθαίνει καλύτερα, ὄχι μόνο ὅσα πέρασαν ἀπὸ τὸ μυαλό του ἀλλὰ ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις καὶ τοὺς μῦς του. 7) Τὰ παιδιὰ αὐτὲς τὶς πρῶτες ἡμέρες, πρέπει νά μάθουν νά ἐξυπηρετοῦνται μόνο τους, νά κρεμοῦν τὸ καπέλλο τους στὸ κρεμαστάρι καὶ νά θυμοῦνται ποῦ τὸ ἔβαλαν, νά θρῖσκουν τὸ ντουλάπι τους. Ἐπίσης ν' ἀρχίζουν νά ἐκφράζονται καὶ νά διηγοῦνται ὅ,τι θέλουν. "Ὅλα τὰ παιδιὰ προτιμοῦν νά τραγουδοῦν, νά ζωγραφίζουν, νά διηγοῦνται, νά ψηλαφοῦν ἢ νά μεταχειρίζονται διάφορα ἀντικείμενα καὶ νά τὰ μετατοπίζουν ἀπὸ τὸ νά μᾶς παρακολουθοῦν μόνο νά μιλάμε. 8) "Ὅπως εἶπαμε, αὐτὴ εἶναι ἡ περίοδος τοῦ παιδιοῦ ποῦ ὅλο ρωτᾷ, ὅλα θέλει νά τὰ μαθαίνει. Ὁ κόσμος, ἡ ζωὴ γύρω του, ἔχει τόσα ἄγνωστα κι ἀκατανόητα γι' αὐτό. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τῆς διαφώτισης, γιὰ κάθε τί ποῦ ρωτᾷ τὸ παιδί θὰ τοῦ ἀπαντοῦμε μὲ ἀπαντήσεις σωστὲς καὶ ὄχι μὲ παραμύθια. Ἡ παιδικὴ ἐρώτηση τίς πιότερες φορὲς γίνεται ἐπιπόλαια καὶ ἡ περιέργεια σβῆνει μὲ ὁποιαδήποτε ἀπάντηση. Ἐμεῖς ὅμως θὰ ἐπιμένουμε στὴν ἀλήθεια. "Ἄν π.χ. μιὰ θροχερὴ μέρα ζαρώσει κοντὰ μας καὶ μᾶς ρωτήσῃ γιὰ τὴ θροχή, δὲν θὰ τοῦ ἀπαντήσωμε ὅτι ὁ οὐρανὸς κλαίει. Θὰ τοῦ δώσωμε τὴ σωστὴ ἀπάντηση γιὰ τὸ σχηματισμὸ τῆς θροχῆς. Μπορεῖ νά μὴν καταλάβῃ πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ ἔτσι δὲν θὰ χάσωμε ποτὲ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν θαυμασμὸ του. "Ἄν ἡ ἐρώτηση γίνῃ, (καὶ γίνετα συχνά), γιὰ τὴν διαιώνισιν τῆς ζωῆς, ἐπειδὴ τὰ περισσότερα παιδιὰ αὐτῆς τῆς ἡλικίας ἀποκτοῦν ἀδελφάκια, πρέπει νά εἴμαστε πολὺ προσεκτικέες. Θὰ γυρίσωμε τὴν κουβέντα στὰ δέντρα ἢ στὰ ζῶα κι ἔτσι δὲν θὰ μεταχειριστοῦμε ψέμματα. 9) Παιχνίδια παίζομε στὸ ὑπαιθρο γιὰ τὴν ἀπαραίτητη γνωριμία μας μὲ τὰ παιδιὰ ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι ὠραῖος καὶ μᾶς βοηθεῖ. 10) Τὰ παιχνίδια ποῦ παίζονται στὴν τάξη εἶναι πηλὸς ἢ ὅ,τι ἄλλο τοὺς ἀρέσει. Σανίδες πηλοῦ ὅπως εἶπαμε, ἔχουν ὅλα τὰ παιδιὰ. "Ἄν θέλουν νά ζωγραφίσουν, τοὺς δίνουμε χαρτιά. Πρέπει νά ἔ-

χωμε πάρα πολλά. 11) Ἀρχίζουν τις ἐλεύθερες ἀνακοινώσεις. Νὰ μάθουν νὰ μὴν μιλοῦν ὅλα μαζί. 12) Μαθαίνομε τὰ πρῶτα τραγούδια καὶ τὰ πρῶτα παραμῦθια. 13) Δραματοποίηση παραμυθιῶν. 14) Ἐπισκέψεις στὶς ἄλλες τάξεις τοῦ σχολείου ἂν ὑπάρχουν, στὶς διάφορες αἰθουσες, παντοῦ. 15) Μετροῦν τὰ ἀντικείμενα τῆς τάξης, τραπέζια, καρέκλες, πίνακες κλπ. Ἐνα μέρος τοῦ τοίχου τὸ ἀφήνομε ἄδειο γιὰ νὰ γίνη τὸ ἀριθμητικὸ μέρος. Ἐκεῖ κρεμοῦμε παιχνίδια μὲ τὰ νούμερά τους π.χ. 3 κουκλίτσες ἢ χαρτόνια μὲ τὰ ἀντικείμενα ζωγραφισμένα καὶ πλάϊ τους οἱ ἀριθμοί. 16) Ὅπως εἶπαμε καὶ παραπάνω, πρόγραμμα δὲν ἀκολουθοῦμε. Ἀπλῶ θὰ ἔχωμε στὸ νοῦ μας ἕνα γενικώτατο πλάνο μὲ βάση τις ἐποχές. Ἐξ ἄλλου, καὶ μόνα τους τὰ παιδιά θὰ κάνουν παρατηρήσεις ἀνάλογες μὲ τὴν ἐποχὴ, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν. Π.χ. θὰ ψήσετε κάστανα στὸ Νηπιαγωγεῖο. (Αὐτὴ ἢ εἰκόνα μοῦ ἔμεινε ἀλησμόνητη. Μιὰ χειμωνιάτικη μέρα ποὺ ἔβρεχε συνέχεια, ψήναμε κάστανα καὶ τὰ παιδιά γύρω γύρω καθισμένα μὲ μαγουλάκια κατακόκκινα μᾶς παρακαλοῦσαν νὰ τοὺς ποῦμε παραμῦθι. Ἰκι ὕστερα βάλουμε πλάκες στὸ γραμμόφωνο. Ὡραῖα θὰ εἶναι νὰ προμηθευθῆτε ἕνα. Ὑπάρχουν ὠραῖες πλάκες μὲ παραμῦθια, τραγουδάκια, φωνὲς τῶν ζώων. Ἢθὰ κουβεντιάσουμε γιὰ τὰ κάστανα καὶ γιὰ τοὺς καστανάδες στοὺς δρόμους, γιὰ τὰ βραστὰ καὶ ψητὰ κάστανα. Θὰ ποῦμε γιὰ τὸ χρῶμα του, τὴ γεύση του, ἂν εἶναι σκληρὸ ἢ μαλακό. Θὰ μετρήσουμε πόσα κάστανα ψήσαμε. Πόσα ἔχομε ἀκόμα. Θὰ μιλήσουμε γι' ἄλλους ξηρούς καρπούς. Γιὰ τὰ καρύδια π.χ. Πῶς εἶναι, πῶς τὰ σπᾶμε. Γιὰ τ' ἀμύγδαλα. Λέμε νὰ φέρωμε τὴν ἐπομένη. Ἐτοιμάζομε ἕνα τραπέζι καὶ ὅταν τὰ φέρουν, τὸ τοποθετοῦμε κατὰ εἶδος. Βλέπομε τις διαφορὲς. Λέμε αἰνίγματα. Τρῶμε τοὺς καρπούς. Μιλᾶμε γιὰ τὸ φρέσκα φρούτα, ξεκινῶντας ἀπ' τὰ ξερά σῦκα. Ἐδῶ ἡ ποικιλία εἶναι μεγάλη, οἱ ἀνακοινώσεις τῶν παιδιῶν πληθαίνουν. Ρίχνομε τὴν ἰδέα νὰ σχηματίσωμε ἕνα ὀπωροπωλεῖο. Ὅρίζομε ποιά παιδιά θὰ φέρουν φρούτα, ὅσα θέλουν. Ἐνα, πρέπει νὰ φέρῃ ζυγαριά. Τὴν ἄλλη μέρα ἔρχονται μὲ τις σακκοῦλες γεμάτες φρούτα, μήλα, μπανάνες, ὅτι θρῖσκεται ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Τοποθετοῦμε ἄδεια κουτιά, παπουτσιῶν π.χ. ποὺ πρέπει νὰ μᾶς θρῖσκωνται

πάντα, τὸ ἓνα πλάϊ στὸ ἄλλο. Τὰ στρώνομε μὲ χρωματιστὸ χαρτὶ καὶ τὰ γεμίζομε μὲ φρούτα. Φρέσκα καὶ ξερά. "Ἐνα παιδί κάνει τὸν ὀπωροπώλη. Ἐμεῖς, εἴμαστε ἡ μητέρα." Ἔτσι ὀδηγοῦμε τὸ παιχνίδι. Φωνάζομε τὸ παιδί μας, (ὅποιο παιδί θέλομε), τοῦ λέμε νὰ πάη νὰ μᾶς ἀγοράση π.χ. ἀχλάδια. Τὸ συμβουλευόμε νὰ εἶναι μυρωδάτα καὶ κίτρινα. Τοῦ δίνομε χρήματα ἀληθινά. Πρέπει νὰρχίσουν νὰ τὰ μαθαίνουν ἂν δὲν τὰ ξέρουν. Τοῦ λέμε νὰ μὴν ξεχάση νὰ πῆ «καλημέρα» στὸν κύριον Πέτρο, τὸν ὀπωροπώλη. Τὰ παιδιά καταδιασκεδάζουν μ' αὐτὸ τὸ παιχνίδι καὶ μαθαίνουν ἓνα σωρὸ πράγματα. Τὸ παιδί ἀγοράζει τὰ ἀχλάδια, τὰ ζυγίζει ὁ ὀπωροπώλης, πληρώνει καὶ μᾶς τὰ φέρνει. Τοῦ λέμε πῶς εἶναι ἓνα χρυσὸ παιδάκι ποῦ βοηθᾷ τὴ μαννούλα του καὶ τῆς κάνει ψώνια. Φωνάζομε ἄλλο παιδί. Τὸ παιχνίδι συνεχίζεται, ἔτσι οἱ παρατηρήσεις πάνω στὰ φρούτα εἶναι πολλές. Βγάζομε ὅσα παιδιά μπορούμε, γιατί τὸ ὀπωροπωλεῖο δὲν θὰ θαστήξη ἴσως καὶ δευτέρα μέρα. Τὰ φρούτα χαλοῦν. Ἐπειδὴ πολὺ τοὺς ἀρέσει, μόλις τὸ διαλύσομε, φτιάχνομε ἄλλο μαγαζί. Μανάθικο, μπακάλικο, καφενεῖο, ζαχαροπλαστεῖο. Γίνονται μὲ τὸ ἴδιο σύστημα. Πάνω στὰ διάφορα εἶδη μπορούμε νὰ θάλωμε καὶ τὴν τιμὴ τους κι ἂς μὴν ξέρουν ἀκόμα ἀριθμούς. Τὸ παντοπωλεῖο μὲ τὴν ποικιλία τῶν εἰδῶν του, εἶναι τὸ πιὸ διασκεδαστικόν. "Ὅλα τὰ εἶδη τὰ φέρνουν τὰ παιδιά." Ὅπως εἶδατε, ἀπὸ τὰ κάστανα μιᾶς χειμωνιάτικης ἡμέρας βρήκαμε ὕλικὸ γιὰ ἓναν μῆνα! Δὲν θὰ ἀφήνωμε ἀνεκμετάλευτη καμμιά εὐκαιρία γιὰ νὰ μάθουν τὰ παιδιά, γιὰ νὰ κουβεντιάσουν καὶ νὰ αὐτενεργήσουν. Ἐκεῖνα θὰ ἔχουν τὴν ἐντύπωση ὅτι παίζουν, ἐνῶ στὴν οὐσία μορφώνονται. Σὲ μιὰ μεριά τῆς τάξης μας, εἶχαμε ἓναν ὠραιότατο πίνακα τῶν ἐποχῶν. Στὸ κέντρο κάθεται ὁ γέρο - Χρόνος καὶ γύρω - γύρω οἱ 12 γυοὶ του. (Ἐπάρχει ἔτοιμος στὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ κεῖ τὸν ἀγοράσαμε). Τὸ παιδί παίρνει ἔτσι, μιὰν ἰδέα τῆς ἐνότητος τοῦ χρόνου. Ἀπέφυγα στὴν ἀρχὴ νὰ ἀναφέρω τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν, μὰ μοῦ τὸ ζητοῦσαν. «Πῶς τὸν λένε ἐκεῖνον τὸν μῆνα μὲ τὸ δεκανίκι;» «Φεβρουάριο» τοὺς ἀπαντοῦσα. Μπορεῖ καὶ νὰ δυσκολευόντουσαν νὰ τὸ προφέρουν, μὰ φαινόταν ἱκανοποιημένα. Σιγὰ - σιγὰ ἔμαθαν ὅλους τοὺς μῆνες μὲ τὰ ὀνόματά τους. "Ὅλο μοῦ γύρευαν παραμῦθια μὲ ἥρωες τοὺς μῆνες καὶ ἀναγκαζόμουνα νὰ τὰ αὐτοσχεδιάζω.

”Αν πήτε πιά για τὰ ζῶα! Οὔτε θυμάμαι πόσα καὶ πόσα πα-
ραμύθια εἶπα για τὴν ἀλεπού,—τὴν μεγάλη τους συμπάθεια—,
για τὶς μικρὲς μαϊμούδες, για τὸν ἔλέφαντα, τὸ λεοντάρι.
Μὰ μοῦ δόθηκαν ἔτσι ἄπειρες εὐκαιρίες για νὰ τ’ ἀκούσω νὰ
μιλοῦν για τὸ σκύλο τους, τὴ γάτα τῆς γιαγιας, τὶς συνήθειες
τῶν ζῶων, τὴ χρησιμότητά τους. Ἡ τάξη μας μιὰ ἐποχὴ εἶχε
γεμίσει ἀπὸ εἰκόνες τῆς ζωῆς τῶν ζῶων. Εἶχαμε μάθει για
τὸ καθένα κι ἓνα μικρὸ ποιηματάκι πού τὸ μάθαιναν εὐκολώ-
τατα καὶ τοὺς ἄρесе. Πολλὲς φορές, πηγαίνοντας νὰ πάρω
κάτι ἀπ’ τὸ τραπέζι μου, εἶδα μωρὰ νὰ στέκονται μπροστὰ
σὲ μιὰ εἰκόνα ζώου καὶ νὰ λένε τὸ ἀνάλογο ποίημα. Τὸν
ζωολογικὸ κῆπο τῆς πόλης μας δὲν τὸν χόρτασαν, ὅσες φο-
ρὲς κι ἂν πήγαμε. Ἐκεῖ πιά οἱ ἐρωτήσεις ἦταν πάμπολλες.
Τί τρώει ἡ καμηλοπάρδαλη; Γιατί ἡ φώκια τρώει μικρὰ ψα-
ράκια; Γιατί; Γιατί; Στὴν ἀρχὴ κουραζόμουν νὰπαντῶ στὴ
θροχὴ αὐτῆ τῶν ἐρωτήσεων, ὕστερα συνήθισα. Μὲ συγκινοῦσε
πάντα αὐτὴ ἡ ἀπορία πού ἔχουν στὰ μάτια στο παραμικρὸ
κέντρισμα, πῶς μένουν κατάπληκτα κοιτάζοντας τὴν ἀγαπη-
μένη τους ἀλεπού ἀπὸ κοντὰ ἢ βλέποντας τὰ νεῦρα στὰ φύλ-
λα τῶν δένδρων πού τοὺς μοίρασα για νὰ προσέξουν. Εἶναι
μιὰ φρέσκια καρπερὴ γῆ τὰ παιδάκια αὐτῆς τῆς ἡλικίας πού
περιμένει μόνο νὰ τῆς ρίξης τὸν καλὸ σπόρο. Κοντὰ τους, ἡ
ψυχὴ μου ἔγινε πιὸ μαλακὴ, ἡ σκέψη μου πιὸ ἐλεύθερη. Πῶς
μπαίνεις σ’ ἕναν δροσερό, μυρωδᾶτο κῆπο ὕστερα ἀπὸ τὴ
σκόνη τοῦ δρόμου; Πῶς ἀναπνέεις λεύτερα καὶ θαυριά; Ἐ-
τσι ἔνοιωθα κάθε μέρα πού ἔμπαινα στὸ σχολεῖο καὶ τρέχανε
νὰ ριχτοῦν πάνω μου καὶ νὰ μ’ ἀγκαλιάσουν. Ἡ συγκίνηση πού
ἔπαιρνα δὲν λιγόστεψε ποτέ. Ἄκόμα καὶ τώρα πού γράφω
καὶ τὰ θυμοῦμαι, μὲ πλημμυρίζει μιὰ γλύκα ἀνείπωτη.
Τὸ κουκλοθέατρο εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γίνεται σχεδὸν κάθε
ἡμέρα, αὐτὴ τὴν ἐβδομάδα. Ἀργότερα, πιὸ ἀραιὰ, ὅποτε σεῖς
κρίνετε καλό. Ἐμεῖς εἶχαμε ὀρίσει μιὰ μέρα—τὴν ἴδια πάντα—
τὴν ἐβδομάδα. Αὐτὴ τὴν ἡμέρα τὴν ἐπερίμεναν μὲ μεγάλη
λαχτάρα καὶ ἀνυπομονησία. Σὲ περίπτωσι δμως πού πρέπει
ἀμέσως νὰ δοθῆ μιὰ συμβουλὴ ἢ νὰ γίνῃ παρατήρηση ἀπ’ τὴν
κυρὰ Καλὴ για κάτι πού συνέβηκε ξαφνικά, τότε θέβαια γί-
νεται ἡ παράστασι χωρὶς νὰ περιμένωμε τὴν ὠρισμένη ἡμέρα.

Καὶ τώρα σᾶς ἀφήνω μόνες. Τὰ παιδάκια δὲν εἶναι πιά

ἀνήσυχια, σὰς ἔχουν κίολας ἀγαπήσει μὲ τὸν αὐθορμητισμὸ πὺ μόνου οἱ παιδιὰστικες καρδιῆς ἔχουν· οἱ δύσκολες μέρες κύλισαν. Στὰ ἐπόμενα κεφάλαια θὰ βρῆτε ἀρκετὰ τραγοῦδια ποιήματα, παραμῦθια καὶ παιχνίδια πὺ σὰς χρειάζονται. Μὴν διστάσετε νὰλλάξετε κάτι ἀπ' τὸ παιχνίδι ἢ τὸ παραμῦθι, ἂν τὸ κρίνετε σκόπιμο. “Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν τόπου πὺ βρίσκεται τὸ Νηπιαγωγεῖο, τῆς εἰδικῆς συνθήκης τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ κυρίως ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ. “Ὅσο γιὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸ ὑλικὸ, ἂν ἔχετε ἢ ὄχι ἢ πάλι ἂν δὲν ἔχετε ἀρκετό, μὴ λυπᾶστε. Εἶπαμε, καὶ μόνες μπορεῖτε νὰ φτιάξετε πολλὰ πράγματα. Τὸ καλύτερο ὑλικὸ, εἶναι ὁ γύρω κόσμος, ἢ ζωῆ πὺ κυλάει, ἢ φύση. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη δασκάλα κι ἀπ' αὐτὴν θὰντλῆτε τὰ θέματά σας.

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

“Όταν λέμε, παιχνίδι, δίνουμε τις πιότερες φορές τόν χαρακτηρισμό σέ μιὰ άπασχόληση χωρίς σκοπό, χωρίς σοβαρότητα και χωρίς μεγάλη αξία. “Όποιος όμως άσχολεΐται μέ τó παιδι και όποιος τó αγαπά, πρέπει νά ξέρη ότι τó παιχνίδι είναι ή έκδήλωση τής φυσικής ζωής του παιδιου και πρέπει νά μεταχειρίζεται αυτό τó παιχνίδι για νά προετοιμάση τó παιδι ν’ άντιμετωπίση τις μελλοντικές δυσκολίες τής ζωής του. “Ό Άριστοτέλης θέλει «κάθε άσχολία τών παιδιών και αυτών άκόμη τών μεγαλυτέρων νά προσφέρεται σαν παιδιά». Τó παιδι έχει άνάγκη τó παιχνίδι. Μόνο του τó άποζητά. “Αν κοιτάξωμε τά μικρά ζωά, θά δούμε ότι μόλις άρχίσουν νά στέκουν στα ποδαράκια τους παΐζουν σαν τó μικρό παιδί. Πολλά παιδιά είναι δυστυχώς, άναγκασμένα νά θισπαλέουν όταν θάπρεπε νά παΐζουν μόνο, αλλά βλέπομε κι αυτά τά παιδιά άκόμη, μέ τήν πρώτη έλεύθερη στιγμή που θά θρούν νά παΐξουν μέ τ’ άλλα παιδιά τής γειτονιάς. Γι’ αυτό μπορούμε νά πούμε πώς τó παιχνίδι είναι, ή μάλλον πρέπει νά είναι, ή μόνη φυσική άσχολία τών παιδιών αυτής τής ήλικίας. Στην ώρα του παιχνιδιου μās δίδεται ή εύκαιρία νά έλθωμε σέ άμεση έπαφή μέ τά παιδιά και νά κατορθώσωμε νά ψυχολογήσωμε καλύτερα τόν χαρακτήρα τους. Γιατί; Γιατί τά μικρά τήν ώρα του παιχνιδιου μās παρουσιάζονται τελείως φυσικά κι άπροσποίητα και μās άποκαλύπτουν άθελά τους, τά ψυχικά, πνευματικά και σωματικά πλεονεχτήματα ή έλαττώματά τους, στις πιό μικρές τους λεπτομέρειες. “Επειτα τó παιχνίδι, επιδρά ά-

φάνταστα στην εξέλιξη του παιδιού. Πριν απ'όλα του δίνει κέφι και γέλιο δυο στοιχεία απαραίτητα, για τὰ παιδιά και ιδιαίτερα γι αὐτὰ πού δὲν τὰ βρίσκουν στο σπιτικό τους περιβάλλον. Τὸ παιχνίδι γυμνάζει τὴν θέληση, τοὺς ἀναπτύσσει τὴν πρωτοβουλία, τὴν αὐτενέργεια, τὴν ἐτοιμότητα καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα καὶ τοὺς ἐνισχύει τὴν ἔννοια τοῦ δίκαιου Μ' ἄλλα λόγια, τὸ παιχνίδι δίνει στο παιδί τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς ζωῆς, γιατί τὸ ἀναγκάζει νὰ συνδυάζη τις ἀτομικές του ἐνέργειες, μὲ τις ἐνέργειες τοῦ συνόλου. Τοῦ μαθαίνει νὰ φέρεται μ' εὐπρέπεια καὶ ν' ἀνέχεται τις ἀδυναμίες τῶν ἄλλων, περιορίζοντας τις δικές του. Τὰ ὀρμητικά κι εὐερέθιστα παιδιά συνηθίζουν νὰ συγκρατοῦν τὸν ἑαυτό τους, γιὰ νὰ γίνουν ἀνεχτὰ στο σύνολο. Τὰ ἄτολμα καὶ συνεσταλμένα ἀποχτοῦν αὐτοπεποίθηση, δραστηριότητα καὶ θάρρος. Τὸ παιχνίδι ἐξημερώνει καὶ τοὺς πιὸ δύστροπους χαρακτήρες. Ἡ τάξη καὶ ἡ πειθαρχία δὲν ἐπιβάλλονται ἀπὸ μᾶς, ἀλλ' ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν συναίσθηση τῆς ἀνάγκης γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ παιχνιδιού, τῆς νίκης. Κάθε παιδί στο παιχνίδι πρέπει νάχη ὠρισμένη ἐνέργεια καὶ δράση σύμφωνα πάντα μὲ τ' ἄλλα παιδιά. Σὺγχρονα γεννιέται καὶ ἡ ἀναγνώριση τῶν προσόντων καὶ πλεονεκτημάτων τῶν ἄλλων παιδιῶν. Ἀναπτύσσεται ἔτσι τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλεγγύης καὶ ἀρμονικῆς συνεργασίας πού εἶναι ἡ καλύτερη προετοιμασία γιὰ τὴν μελλοντικὴ ζωὴ τους. Ἡ αὐτοπειθαρχία εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα προσόντα πού ἀποχτᾷ ὅποιος παίζει. Τὸ κοινὸ συμφέρον τοῦ παιχνιδιού ἐπιβάλλει στο παιδί νὰ μὴν παίζη ὅπως θέλει, ἀλλὰ νὰ συμμορφώηται στοὺς κανόνες τοῦ παιχνιδιού γιὰ νὰ μὴν χαλάσῃ τὸ παιχνίδι τῶν ἄλλων. Ἡ πρώτη νίκη πού κερδίζει ὁ καλὸς παίκτης, εἶναι ἡ νίκη κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του πού κατὰ τὸν Πλάτωνα εἶναι ἡ πρώτη καὶ καλύτερη. Ὁ Φρέμπελ, — ἰδρυτῆς Νηπιαγωγείων καὶ παιδικῶν κήπων —, στο κυριώτερο βιβλίον του λέει: «Στὰ παιχνίδια πού τὸ παιδί διαλέγει αὐθόρμητα καὶ στὰ ὁποῖα ρίχνεται μὲ τόση θερμῆ, βλέπουν τὸ μέλλον του τὰ προσεκτικά κι ἐξυπνα μάτια τῶν παιδαγωγῶν. Ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ὅποια κι ἂν εἶναι γαλήνια ἢ συννεφιασμένη ἤρεμη ἢ πολυτάραχη, δραστήρια καὶ γόνιμη ἢ ἀδύναμη καὶ χωρὶς δράση ἔχει τις ρίζες της σ' αὐτὴν τὴν περίοδο πού ὁ ἄνθρωπος εἶναι παιδί. Μὲ τὸ παιχνίδι μεγαλώνει στῆ

χαρά και για τη χαρά, όπως ξεπετιέται το λουλούδι απ' το μπουμπούκι. Γιατί ή χαρά είναι ψυχή κάθε ενέργειας σ' αυτή την ηλικία. Υπό ένα όρο πάντοτε. "Ότι ή ενέργεια θα μένη ένα παιχνίδι, δηλαδή θ' ανταποκρίνεται σε μιὰ φυσική ανάγκη για δράση κι όχι στις απαιτήσεις του κανονισμού και της ήθικης. Δέν θάζει κανείς ένα γαϊδουράκι να πιη άν δέν διψά : λέει μιὰ λαϊκή παροιμία. Για τόν ίδιο λόγο δέν κάνει καλά ό μαθητής μιὰ δουλειά για τήν όποία δέν αισθάνεται καμμιά ευχαρίστηση. Αυτή ή έλλειψη ευχαρίστησης έξηγει τήν άποτυχία τόσοσν παιδαγωγικων συστημάτων».

Τό παιχνίδι, με τό μεγάλωμα του ανθρώπου, μετασχηματίζεται σε έργασία. Ό μετασχηματισμός αυτός γίνεται πολύ σιγά. Τά παιχνίδια όμως που παίζουν πολλές φορές τά παιδιά είναι μηχανοκίνητα, τά κουρδίζεις και κινούνται. Αυτά είναι παιχνίδια άνώφελα κι άν αφήσωμε τά παιδιά να άσχολούνται μόνο με τέτοια παιχνίδια θα γίνουν παθητικοί άνθρωποι, άσυνήθιστοι να δημιουργούν νέα δράση, άσυνήθιστοι να νικάνε τίς δυσκολίες. Τό παιχνίδι που δέν προϋποθέτει προσπάθεια έκ μέρους του παιδιού, είναι παιχνίδι άσχημο και κουτό. Τό παιχνίδι είναι και ενέργεια και δράση. Προξενεί στην ψυχή του παιδιού χαρά. Αυτή ή χαρά, μπορεί να είναι ή χαρά δημιουργίας ή χαρά νίκης. Μερικοί ύποστηρίζουν ότι στο παιχνίδι δέν ύπάρχει ευθύνη. Πλάνη. Στο παιχνίδι ύπάρχει ευθύνη, τόσο μεγάλη, όση και στην έργασία. Μιλώ βέβαια για τό σωστό παιχνίδι τό άληθινό. Στην ηλικία αυτή τό παιδί παρουσιάζει μεγάλη επιθετικότητα στο παιχνίδι και μιὰ τάση να παίρνη όλα τά παιχνίδια έκείνο. Αυτή ή τάση πρέπει να καταπολεμηθι με τό πέρασμα του παιδιού από τό άτομικό στο όμαδικό παιχνίδι. Τό παιχνίδι περνά από στάδια. Τό πρώτο στάδιο παιχνιδιού είναι στο σπίτι ως τά 5 χρόνια. Τότε παίζει μόνο με τά παιχνίδια του και σπανίως δέχεται συμμετοχή άλλων στο παιχνίδι. Στο στάδιο αυτό αναπτύσσεται ή άτομικότητα του παιδιού. Δέν ύπάρχει φόβος να γίνη έγωϊστικό. Μόνο να προσέξωμε να μην παραταθι τό στάδιο αυτό και να περάση στο δεύτερο που είναι, να παίζη σε πλατύτερο κύκλο. Τό πέρασμα αυτό είναι δύσκολο, γιατί δέν έσθησε άκόμα μέσα του ή κλίση προς τόν άτομικισμό. Συνήθως τό πέρασμα αυτό επιτυγχάνεται με τήν ώθηση του παιδιού για

παιχνίδι στον ελεύθερο αέρα, για παιχνίδια της αύλης στα όποια μπορεί να βρίσκεται ανάμεσά τους κι ένας μεγάλος, σάν οργανωτής των παιχνιδιών τους. Οί θεωρητικοί ξεχωρίζουν διάφορους τύπους παιχνιδιών ανάλογα με τὰ στάδια τους. Παιχνίδια έτοιμα. Παιχνίδια μισοτελειωμένα. Παιχνίδια σέ ύλικό. Παιχνίδια χωρίς ύλικό. Τò έτοιμο παιχνίδι, τò πλησιάζει στα πράγματα και στην τέχνη και προκαλεί ένέργεια της φαντασίας μεγαλύτερη. Πολλές φορές τò παιδί, τò λύνει για νά δῆ τὴν κατασκευή και τò μηχανισμό τους. Τò παιδί πρέπει νά μάθη μόνο νά παίζη και νά μη καυχίεται. Πρέπει νά οργανώση τις κινήσεις τῶν παιχνιδιών, όσο τò δυνατόν πιό περίπλοκα. Τὰ αυτοκίνητα π.χ. νά φορτώνωνται και νά ξεφορτώνωνται. Οί κούκλες νά κοιμούνται, νά ντύνωνται, νά πλύνωνται, νά πηγαίνουν έπισκέψεις κ.λ.π. Τὰ μισοτελειωμένα παιχνίδια, κινούν τὴν αὐτεέργεια τοῦ παιδιοῦ, τοῦ θάζουν τεχνικά προβλήματα, τοῦ ζητοῦν προσπάθεια, στην όποία ποτέ τò παιδί δέν θάφθανε ἂν ἔλειπε τò παιχνίδι. Για νά ολοκληρωσῆ τò παιχνίδι του θά ζητήσῃ ύλικό, εργαλεία, καρφιά, κλωστές, μαζί με τὴ φαντασία θ' ἄσκῆση και τὴν τεχνική του ένέργεια. Τὰ παιχνίδια σέ ύλικό, θέλουν παιδιὰ πού νά βρίσκονται σέ στάδιο εξέλιξης ἄνωτερο. Μὲ χῶμα και νερό φτιάχνουν φούρνους, σπίτια, με ξύλα, καρφιά φτιάχνουν αυτοκίνητα κλπ. Στò συνδυασμὸ τῶν τύπων τῶν παιχνιδιών θρίσκειται ὁ καλύτερος τρόπος πού ἀναπτύσσει κανονικά και μορφώνει τὴ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ. "Αν λ.χ. ἔχει μιὰ κούκλα, θά ζητήσῃ μόνο του νά τὴν ντύσῃ, νά τὴν χτενίσῃ ἢ νά τὴν θάλῃ νά κοιμηθῆ. Ὅποτε με κουτιά θά φτιάξῃ κρεββάτι κι ὕστερα δωμάτιο. Τò παιδί πού ζεῖ ἀληθινά, όταν ἀνακαλύπτει, κτίζει, συνθέτει, ἐνεργεῖ, δρᾷ. Πολλὰ τὰ συμπληρώνει με τὴ φαντασία του.

Στὰ διάφορα στάδια τῶν παιχνιδιών χρειάζονται και διαφορετικοί τρόποι παρακολουθήσεως. Ἡ βοήθεια ἢ ἡ ἐπέμβαση μας πρέπει νά εἶναι μελετημένη, νά μὴν πνίγῃ τὴν πρωτοβουλία τοῦ παιδιοῦ, ἄλλ' ἀντίθετα νά τὴ δυναμώσῃ και σιγά σιγά νά τὴ στρέφῃ πρὸς τὴν ἐργασία, δηλαδή νά θάζῃ, με μέτρο και ψυχολογία, στὸν κύκλο τοῦ παιδιοῦ, τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα πού θά βοηθήσουν τὸ πέρασμά του μιὰ μέρα ἀπὸ τὸ παιχνίδι στην ἐργασία. "Ὅπως φέρνεται τò παιδί στὸ παιχνίδι

θά φερθῆ καὶ στὴ δουλειά. Καὶ οἱ μεγάλοι παίζουν ὅταν φοροῦν γραβάτες καὶ καρφίτσες. Παίζουν μὲ τὶς γάτες, μὲ τὰ σκυλιὰ. Στὸ τραπέζι παίζουν μὲ τὰ μαχαιροπήρουνα. Στὸ παιδί ἀπαγορεύουμε καὶ αὐτὸ τὸ παιχνίδι. Τὰ παιδιά θὰ ἤθελαν νὰ φοροῦν τὰ φτερά ἢ τὰ πολύχρωμα φορέματα τῶν μητέρων τους. Τοὺς ἀρέσουν. Θὰ τὰ ἤθελαν νὰ παίξουν. Θὰ ἤθελαν νὰ φοροῦν στολὴ φανταχτερὴ ἀκόμα κι ἂπ' αὐτὲς ποὺ φοροῦν οἱ θυρωροὶ τῶν ξενοδοχείων. Δὲν πρέπει νὰ τοὺς τὰ στεροῦμε. Ὁ Ἀναξαγόρας ζήτησε γιὰ χάρις ὅταν θὰ πεθάνη, νὰ σχολάσουν τὰ παιδιά ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ νὰ βγοῦν νὰ παίξουν!! Αὐτὸ τὸ ἔγραψα γιὰ νὰ δείξω πόσο τὸ παιχνίδι τὸ θεωροῦσαν ἀπαραίτητο, οἱ ἀρχαῖοι καὶ πόσο μεγάλη σημασία ταῦ ἔδιναν. Τὸ ὑλικὸ ὅμως νὰ εἶναι ἐλαφρὸ καὶ ὄχι πολὺ περιπλεγμένο. Πρέπει νὰ ταχτοποιηταὶ εὐκόλα, καὶ τὸ παιδί νὰ πάη τὸ ἴδιο νὰ τὸ πάρη καὶ νὰ τὸ ξαναβάλη στὴ θέση του. Δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀκριβό, γιὰ νὰ μπορῆ ν' ἀνανεῶνεται δίχως μεγάλα ἔξοδα.

Καὶ τώρα θὰ σᾶς γράψω ἀναλυτικὰ ἀρκετὰ παιχνίδια ποὺ θὰ σᾶς βοηθήσουν. Βέβαια παιχνίδια ὑπάρχουν τόσα πολλὰ ποὺ θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ τὰ συγκεντρώσω σ' αὐτό μου τὸ βιβλίο. Θὰ γινόταν ἔτσι ἕνας ξεχωριστὸς τόμος. Σκοπὸς μου δὲν εἶναι αὐτός, γιὰτὶ ἔτσι θὰ παρέλειπα ἀναγκαστικὰ τὰ ἄλλα, (τραγούδια — παραμύθια κλπ.) ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὸ ἔργο μας.

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ

ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΣΤΟΝ ΠΕΡΙΠΑΤΟ. ("Άσκηση

προσοχής. Όπτι-
κό παιχνίδι).

Τò χαρτόνι εἶ-
ναι διαιρεμένο σὲ
ἑννιά χωρίσματα,
ὅπως βλέπετε στὸ
σχέδιο. Τὰ χρώ-
ματα τῆς ὀμπρέλ-
λας, τοῦ καπέ-
λου καὶ τοῦ παλ-
τοῦ, συνδυάζον-
ται μ' ἓναν τρό-
πο διαφορετικὸ
κάθε φορά. Οἱ
χρωματισμοὶ εἶ-
ναι: τὸ κόκκινο,
τὸ πράσινο, τὸ
γαλάζιο, τὸ κί-
τρινο.

Τὸ ἴδιο κάνομε
καὶ σὲ μικρὰ χαρ-
τονάκια τὰ ὅ-
ποια τὸ παιδί το-
ποθετεῖ πάνω στὸ

μεγάλο χαρτόνι. Το κόκκινο στο κόκκινο κλπ.

ΤΟ ΤΟΠΙ. (Παιχνίδι οπτικό). Το χαρτόνι μας είναι διαιρεμένο σε έννεα χωρίσματα (δυο γραμμές κάθετες και δυο οριζόντιες δημιουργούν τα χωρίσματα αυτά). Σε κάθε χωρίσμα υπάρχει ζωγραφισμένο ένα παιδί που παίζει τόπι. Ο χρωματισμός του τοπιού και της φορεσιάς του, είναι διαφορετικός σε κάθε χωρίσμα. Το ίδιο κάνουμε και στα μικρά χαρτονάκια τα οποία το παιδί τοποθετεί πάνω στο μεγάλο χαρτόνι. Το κόκκινο πάνω στο κόκκινο κλπ.

ΟΙ ΣΑΠΟΥΝΟΦΟΥΣΚΕΣ (ή τα μπαλόνια), (Παιχνίδι οπτικό). Και αυτό το παιχνίδι είναι ίδιο με τα δύο προηγούμενα. Το ίχνογράφημα παριστάνει ένα παιδί που κάνει σαπουνόφουσκες ή κρατά μπαλόνια. Ο χρωματισμός της φορεσιάς του και τα χρώματα που έχουν οι σαπουνόφουσκες και τα μπαλόνια, είναι διαφορετικά στα διάφορα χωρίσματα. Μ' αυτά τα παιχνίδια μπορούμε να μάθουμε αν τα παιδιά μας ξεχωρίζουν τα χρώματα καλά.

ΟΙ ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ. Παίζεται κι αυτό με τον ίδιο τρόπο. Τώρα όμως στα έννια χωρίσματα, όπως και στα αντίστοιχα μικρά χαρτονάκια, υπάρχουν ζωγραφίες με ζωηρά χρώματα όχι πιά ίδιες ή μία με την άλλη. Το παιδί πρέπει να τοποθετήσει το μικρό χαρτόνι με το ίχνογράφημα στο ίδιο ίχνογράφημα που υπάρχει στο μεγάλο χαρτόνι. Οι εικόνες αυτές μπορούν να είναι παρμένες απ' την ζωή των ζώων. Π.χ. Ο πετεινός με την οικογένειά του, ή γάτα με το ποντίκι, πελαργοί, μαϊμούδες, ή αλεπού κοντά στις κόττες κλπ.

ΜΑΓΙΚΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ. (Παιχνίδι υπομονής). Παίρνουμε από παλιά βιβλία δυο εικόνες ίδιες. Την μία την κολούμε σε χαρτόνι και μένει άκέραια. Την άλλη την κόβουμε σε όσα κομμάτια θέλομε, σε δυο ή σε τέσσερα ή σε έξι. Το σχήμα των κομματιών που κόβουμε μπορεί να είναι ορθογώνιο ή τετράγωνο ή ρόμβος. Με τον καιρό, καταργούμε την άκέραια εικόνα που βλέπει το παιδί για να σχηματίσει την άλλη, κι έτσι άνασυνθέτει μόνο του την τυπωμένη εικόνα. Αν τα καταφέρει τότε υπάρχουν στο εμπόριο πάρα πολλά παιχνίδια τέτοια με παραμύθια, σκηνές ζώων κλπ όπου το παιδί πρέπει να άνασυνθέσει.

ΜΑΓΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΜΕ ΚΥΒΟΥΣ. Το ίδιο παιχνίδι σαν

τὸ παραπάνω εἶναι καὶ αὐτό. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι παίρνομε τὰ κομμένα κομμάτια τῆς εἰκόνας καὶ τὰ κολλοῦμε πάνω σὲ μικροὺς κύβους, (κουτιά σπέρτων, ἂν δὲν ἔχετε κύβους). Τὸ παιδί ἀνασυνθέτει τὴν εἰκόνα μ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Εἶναι πιὸ εὐχρηστο γιὰ τὰ μικρὰ χεράκια. Κι ἐδῶ, πρῶτα θὰ παίξῃ τὸ παιχνίδι βλέποντας τὴν ὁλόκληρη εἰκόνα καὶ ἀργότερα ὄχι.

ΤΑ ΣΠΙΤΙΑ ΠΟΥ ΛΕΙΠΟΥΝ. Σὲ ἓνα μεγάλο χαρτόνι μὲ χωρίσματα πάλι, ὑπάρχουν ζωγραφισμένες κατοικίες ἀνθρώπων ἢ ζῶων, μὲ τὸν ἄνθρωπο ἢ μὲ τὸ ζῶο πλάι στὸ σπίτι του. Π.χ. Μιὰ καλύβη μ' ἓναν Ἰνδιάνο μπροστά, ἓνα παιδάκι σὲ μιὰ μονοκατοικία, μιὰ μέλισσα πλάι σὲ μιὰ κυψέλη, ἓνα κοτέτσι μὲ μιὰ κόττα δίπλα. Αὐτὲς τὶς κατοικίες τὶς κόβουμε προσεκτικὰ καὶ τὶς ἔχομε σ' ἓνα κουτί. Τὸ παιδί πρέπει νὰ τὶς τοποθετήσῃ στὴ θέση τους, δίπλα στὸν ἄνθρωπο ἢ τὸ ζῶο ποὺ κατοικεῖ μέσα.

ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ. Ἔχομε ἢ κόβομε 20 χαρτόνια. Τὰ χωρίζομε σὲ 4 ὁμάδες, δηλαδή 5 χαρτόνια σὲ κάθε ὁμάδα. Ζωγραφίζομε στὰ 5 χαρτόνια αὐτά, (τὰ ἴδια καὶ στὰ 5), μιὰ κούκλα ἢ ἓνα αὐτοκίνητο ἢ ἓνα ζῶο ἢ μιὰ λάμπα. Οἱ χρωματισμοὶ ἴδιοι. Στὴν 2η ὁμάδα, δηλαδή στὰ ἄλλα 5 χαρτόνια, ζωγραφίζομε ἄλλες εἰκόνας. Ἔνα φλυτζάνι ἢ μιὰ μαργαρίτα ἢ ἓνα πουλὶ ἢ ἓνα αὐτοκίνητο. Ἔτσι, μ' αὐτὸ τὸ σύστημα ζωγραφίζομε καὶ τὰ 20 χαρτόνια. Τὸ παιδί πρέπει, ὅταν τοῦ τὰ δώσωμε ἀνακατεμένα νὰ τὰ ταξινομήσῃ γρήγορα.

ΤΙ ΛΕΙΠΕΙ ; Παίρνομε τρία μεγάλα χαρτόνια χωρισμένα σὲ ἕξι χωρίσματα. Σὲ κάθε χωρίσμα εἶναι ζωγραφισμένο ἓνα σπίτι μὲ παράθυρα, αὐλή, σπίτι τοῦ σκύλου, σωληνες τοῦ νεροῦ, πόρτα, καμινάδα, γλάστρες κλπ. Τὰ σπιτία αὐτὰ εἶναι χρωματισμένα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο σὲ ὅλα τὰ χωρίσματα, γιὰ νὰ διευκολύνουν τὸ παιδί. Σὲ κάθε χωρίσμα λείπουν ἓνα ἢ δύο ἀντικείμενα π.χ. τὸ παράθυρο, ὁ σκύλος, ἢ γλάστρα. Ἔχομε ξεχωριστὰ ὅλα τὰ ἀντικείμενα ὅπως τὸ βασικὸ σχέδιο. Τὸ παιδί πρέπει νὰ πάρῃ τὴ γλάστρα π.χ. καὶ νὰ τὴν τοποθετήσῃ στὴν θέση της. Ἄν λείπει ἢ καμινάδα θὰ πάρῃ τὴν καμινάδα.

ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ. (Γιὰ νὰ διακρίνουν σχήματα καὶ διευ-

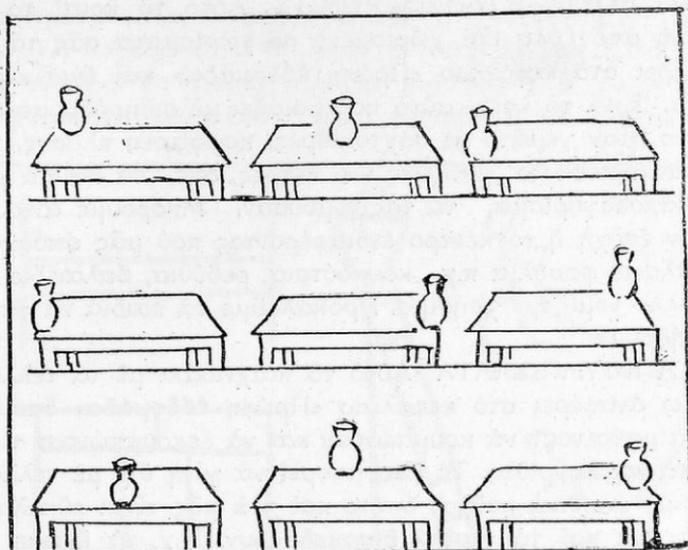
θύνσεις). Πάνω σὲ τρία χαρτόνια μὲ ἕξι χωρίσματα ἀπεικονίζεται τὸ ἴδιο παιδί σὲ διάφορες γυμναστικές στάσεις : ἀνοιχτὰ τὰ πόδια καὶ ἔκταση τῶν χεριῶν, πόδια λυγισμένα ἀνάταση κλπ. Τὰ μικρὰ χαρτονάκια θὰ ἔχουν τὰ ἴδια ἰχνογραφήματα. Αὐθόρμητα, τὰ παιδιὰ, ὅταν τὸ παίζουν, παίρνουν τὴ στάση τοῦ παιδιοῦ ποὺ γυμνάζεται στὴν εἰκόνα καὶ διασκεδάζουν πολὺ. Ἐπίσης μπορεῖτε σεῖς νὰ κάμετε τὴν κίνηση καὶ νὰ ρωτήσετε νὰ σᾶς ποὺν ποιοὺ ἔχει τὴν καρτέλα μὲ τὴν κίνηση αὐτή, ἀφοῦ προηγουμένως πάρουν κι ἐκεῖνα τὴν ἴδια στάση.

ΤΑ ΓΑΤΑΚΙΑ. (Μαθαίνουν ἀναλογίες). Ζωγραφίζομε 4 γατάκια διαφορετικοῦ μεγέθους σὲ σκληρὰ χαρτόνια, (καλύτερο θὰ ἦταν σὲ σανίδια). Τὸ καθένα χωρισμένο στὸ κεφάλι, στὸν κορμό, στὸ πόδια, στὴν οὐρά. Παρουσιάζομε ἀνακατεμένα τὰ κομμάτια στὸ παιδί. Αὐτὸ ὀφείλει νὰ ἀνασυνθέσῃ τις 4 γατοῦλες. Τὸ παιχνίδι αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ ἀνθρωπάκια, μὲ κοῦκλες, μὲ ὅτι θέλετε.

ΤΟ ΑΥΓΟ ΕΣΠΑΣΕ. (Παρατηροῦν τὴν ἐξέλιξη τῆς ζωῆς). Σ' ἓνα χαρτόνι μεγάλο χωρισμένο σὲ 6 χωρίσματα εἶναι ζωγραφισμένη ἡ ἐξέλιξη ἑνὸς κοτοπουλιοῦ ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ σπάει τὸ αὐγὸ. Ἔχομε πάλι τις ἴδιες εἰκόνες σὲ μικρὰ χαρτονάκια ποὺ τὰ τοποθετοῦν πάνω στὸ μεγάλο, ἀλλὰ τὴν προσοχὴ τους πιά δὲν τραβᾶνε τὰ χρώματα ἢ ἡ σωστὴ τοποθέτηση, ἀλλὰ ἡ ἐξέλιξη τοῦ πουλιοῦ.

ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ ΜΕ ΤΟ ΒΑΖΟ. (Γιὰ προσανατολισμὸ καὶ προοπτική). Πάνω σ' ἓνα χαρτόνι μὲ ἑννιά χωρίσματα ἔχομε ἰχνογραφίσει ἓνα τραπέζι προοπτικά. Πάνω στὸ τραπέζι αὐτὸ, θρῖσκεται τοποθετημένο ἓνα θάζο σὲ ἑννιά διαφορετικές θέσεις. Τὰ μικρὰ χαρτόνια ἔχουν τὸ ἴδιο ἰχνογράφημα. Ἄν τὸ παιδί δυσκολεύεται, τοῦ θάζομε ἓνα θάζο πάνω στὸ τραπέζι καὶ ὕστερα τοῦ λέμε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἴδια ἄσκηση σὲ ἄλλο τραπέζι. Ὅταν τὸ κατορθώσῃ, τότε τοῦ δίνομε πάλι τὸ χαρτόνι νὰ τοποθετήσῃ τὸ χαρτονάκι του. Αὐτὸ τὸ παιχνίδι μᾶς δυσκολεύει λιγάκι γιατί χρειάζεται παρατηρητικότητα καὶ προσοχή. Σᾶς δίνω τὸ σχῆμα στὴ σελίδα 55.

Ἄν τὸ παιδί δείξῃ κούραση ἢ πάσῃ νὰ ἐνδιαφέρεται τότε σταματοῦμε καὶ ἀρχίζομε ξανά τὴν ἐπομένη. Εἶναι ἀπαραίτητο ν' ἀσκηθῇ τὸ παιδί στὸν προσανατολισμὸ.

Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ ΜΕ ΤΟ ΛΟΥΛΟΥΔΙ. Οί ίδιες άσκήσεις γίνονται καί μ' αυτό τὸ παιχνίδι. Στὰ έννιά χωρίσματα τοῦ μεγάλου χαρτονιοῦ, ὑπάρχει ζωγραφισμένη μιὰ μαργαρίτα μὲ ὠραῖο ζωηρὸ χρῶμα. Ἡ πεταλουδίτσα βρίσκεται τότε δεξιά, πότε ἀριστερά, πότε πίσω, πότε μπροστά καὶ τέλος, πάνω στὴ μαργαρίτα. Τὸ παιδί τοποθετεῖ τὰ χαρτονάκια του μὲ τὸ ἀντίστοιχο ἰχνογράφημα, στὸ μεγάλο χαρτόνι.

ΤΑ ΔΥΟ ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ. Ἰδια ἄσκηση. Τὰ δυὸ ἀεροπλάνα εἶναι θέβαια χρωματισμένα μὲ διαφορετικὸ χρῶμα. Πότε βρίσκεται τὸ ἓνα ἔμπρός, πότε τὸ ἄλλο, ἄλλοτε πρὸ πάνω ἢ πρὸ κάτω κλπ. Τὰ παιδιά πάλι τοποθετοῦν τὰ χαρτονάκια τους πάνω στὸ μεγάλο χαρτόνι.

ΟΙ ΚΥΒΟΙ. Παίρνομε μικροὺς κύβους χρωματισμένους μὲ διαφορετικὰ χρώματα στὶς ἕξι ἔδρες τους. Τὸ παιδί στὴν ἀρχή, τοὺς τοποθετεῖ σ' ἓνα μεγαλύτερο κουτί, βάζοντας τὸν ἓνα πλάϊ στὸν ἄλλο, προσπαθώντας ἢ κόκκινη π.χ. ἔδρα νὰ πέφτῃ πρὸς τὰ πάνω, ὥστε νὰ δημιουργηθῆται μιὰ ἐπιφάνεια κόκκινη. Ἀργότερα μαθαίνομε στὸ παιδί νὰ σχηματίζῃ μὲ τὰ χρώματα μικρὰ μωσαϊκά. Τοὺς ἀρέσει πολὺ. Αὐτοὺς τοὺς κύβους μποροῦμε νὰ τοὺς κατασκευάσωμε μόνες μας, ἂν κολλήσωμε στὶς πλευρὲς κουτιῶν ἀπὸ σπίρτα, χρωματιστὰ χαρτιὰ γκλασέ.

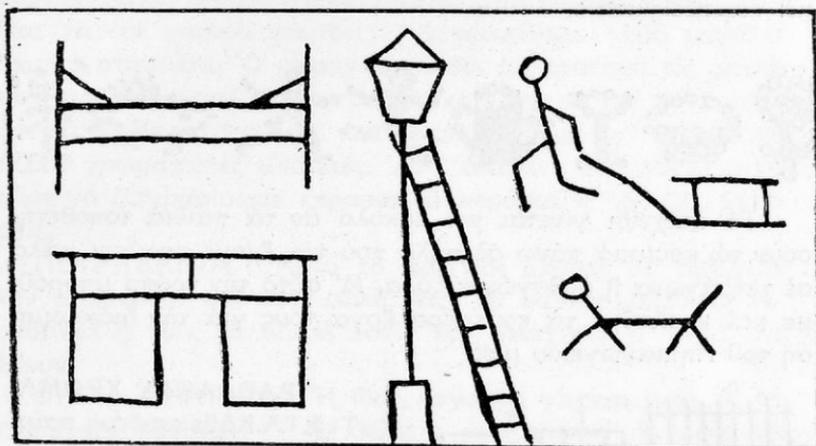
ΤΟ ΚΟΥΤΙ—ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ. Αυτό το κουτί το καμωμένο από ξύλο και χωρισμένο σε χωρίσματα σ'ας τὸ ἔχω ἀναφέρει στὸ κεφάλαιο «Πρώτη ἑβδομάδα» καὶ ἔχω καὶ τὸ σχῆμα. Ἐκεῖ τὸ κουτί αὐτὸ πού μοιάζει μὲ σιδηρόδρομο φορτωμένο ἦταν γεμάτο μὲ δαχτυλίθρες, καρφίτσες πλύσης, κουτιά σπέρτων ἄδεια, μπίλλιες καὶ πέτρες, ὅπου τὰ παιδιά μετὰ τὸ ἀναποδογύρισμα, τὰ ταξινομοῦσαν. Μποροῦμε ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴ ἢ τὸ κέντρο ἐνδιαφέροντος πού μᾶς ἀποσχολεῖ νὰ θάλωμε φασόλια π.χ., κουκούτσια, ρεβύθια, θαλανίδια καὶ ὅ,τι ἄλλο νομίζομε χρήσιμο. Προκαλοῦμε τὰ παιδιά νὰ τὰ ταξινομήσουν.

ΤΑ ΚΟΥΜΠΩΜΑΤΑ. Αὐτὸ τὸ παιχνιδάκι μὲ τὰ τελλάρια ἀπὸ ἔχω ἀναφέρει στὸ κεφάλαιο «Πρώτη ἑβδομάδα» ὅπου τὰ παιδιά μαθαίνουν νὰ κουμπώνουν καὶ νὰ ξεκουμπώνουν τὶς ὑφασμάτινες λουρίδες. Τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ γίνῃ ὄχι μὲ τελλάρια ἀλλὰ μὲ ἀληθινὰ ροῦχα, ὅποτε καὶ γιὰ μᾶς εἶναι εὐκόλο νὰ τὰ θροῦμε καὶ τὰ παιδιά διασκεδάζουν. Π.χ. νὰ ἔχωμε ἕνα φόρεμα κούκλας πού νὰ κουμπώνῃ μὲ σοῦστες, ἕνα πουκάμισάκι ἀγοριοῦ πού νὰ κουμπώνῃ μὲ κουμπιά, παπούτσια τῆς κούκλας ἢ παιδικὰ γιὰ νὰ μάθουν νὰ δένουν τὰ κορδόνια. "Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔχομε σ' ἕνα μεγάλο κουτί γιὰ νὰ τὰ θρῖσκουν εὐκόλα τὰ παιδιά καὶ νὰ μὴν χάνωνται. "Ὅταν παίξουν, τὰ διπλώνουν, τὰ τακτοποιοῦν, κλείνουν τὸ κουτί καὶ τὸ ξαναθάζου στὴν ἐταξέρα.

ΞΥΛΙΝΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΛΕΙΠΟΥΝ. Αὐτὸ τὸ παιχνίδι εἶναι πολὺ διασκεδαστικὸ καὶ προκαλεῖ ὀπτικὴν ἀντίληψη ἀπ' τὴν μιά, καὶ κινητικὴ λειτουργία ἀπὸ τὴν ἄλλη. Σ'ας συμβουλεύω νὰ τὸ παραγγείλετε σ' ἕνα μαραγκὸ ἂν δὲν θρῖητε ἔτοιμο. Τὸ παιχνίδι ἀποτελεῖται ἀπὸ δώδεκα ξυλαράκια μὲ διαστάσεις 25X15 ἑκατοστόμετρα. Στὰ ξυλαράκια αὐτὰ, ἔχουν χαραχθῆ μὲ μαχαίρι καὶ ἔχουν ξεκοπῆ διάφορα σχήματα: Τρία φρούτα μὲ διαφορετικὸ μέγεθος, ἕνα σπῖτι, ἕνα δέντρο, δυὸ παιδιά πού περπατοῦν, ἕνα ἀγόρι, ἕνα κορίτσι, ἕνα πουλὶ κλπ. Τὸ παιδί πρέπει νὰ ξαναβάλλῃ τὰ κομμάτια στὰ κενά. Ἐπίσης μπορεῖ νὰ τοποθετήσῃ τὰ ξεκομμένα σχήματα σ' ἕνα χαρτί καὶ μὲ τὸ μολύβι νὰ κάνῃ τὸ περίγραμμά τους. "Ἄν καὶ σεῖς θρῖητε τὴν ἄσκηση αὐτὴ ἐξαιρετὴ, ὅσο νομίζω, τότε μπορεῖτε νὰ φτιάξετε περισσότερα σανιδάκια μὲ πιὸ πολλὰ ξεκομμένα κομμάτια. Μ' αὐτὸν

τόν τρόπο τὰ προετοιμάζομε γιὰ τὸ ἰχνογράφημα.

ΤΑ ΡΑΒΔΑΚΙΑ. Κι' αὐτὸ τὸ παιχνίδι χρειάζεται σανίδια μὲ πλευρὰ 25 ἑκατοστόμετρα καὶ πάχος 5 χιλιοστόμετρα. Ἔχομε σκαλίσει πάνω σ' αὐτὰ τὰ σανίδια μὲ ἄρκετὰ βαθιῆς

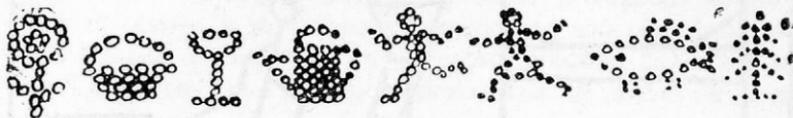
γραμμῆς διάφορα ἐργαλεῖα, ἔπιπλα, μικρὲς σκηνές. Σ' ἓνα κουτὶ ἔχομε ραβδάκια μὲ διαφορετικὰ μεγέθη ἢ κομμάτια μαλλι μὲ διάφορα χρώματα. Τὸ παιδὶ πρέπει νὰ βρῆ τὸ ραβδάκι ἢ τὴν κλωστή μὲ τὴν ἴδια διάσταση μὲ τὴ γραμμὴ καὶ τὸ τοποθετῆ μέσα στὴν χαρακιά. Ὅταν ἀνασυνθέσῃ τὸ ἰχνογράφημα μὲ ραβδάκια, τὰ βγάζει. Μποροῦμε νὰ ἀπασχολήσομε πολλὰ παιδιὰ μ' αὐτὸ τὸ παιχνίδι. Μποροῦν ἐπίσης νὰ ξαναφτιάξουν τὸ ἴδιο ἰχνογράφημα ὄχι πιά στὸ σανίδι μὲ τὶς χαρακιῆς ἀλλὰ πάνω στὸ τραπεζάκι τους.

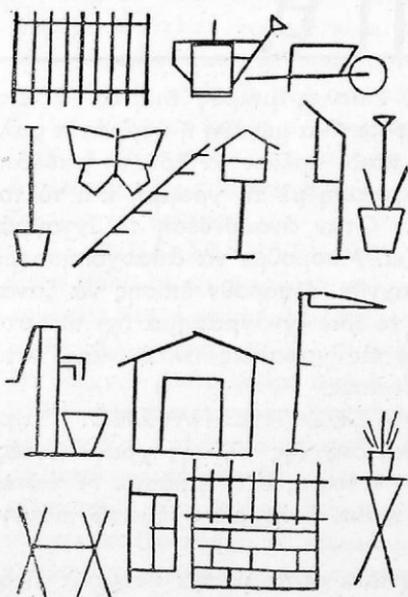
ΚΑΡΦΙΤΣΕΣ ΤΗΣ ΠΛΥΣΗΣ. Παίρνομε κορφίτσες τῆς πλύσης χρωματιστές. Ὑπάρχουν ἄπειρες στὸ ἐμπόριο. Μ' αὐτὲς τὸ παιδὶ κάνει διάφορα σχήματα πιάνοντας τὴν μιὰ μὲ τὴν ἄλλη.

ΤΑ ΚΟΥΜΠΙΑ. Τὰ παιχνίδια αὐτὰ μὲ τὰ κουμπιὰ εἶναι πιὸ δύσκολα ἀπὸ τὰ ἄλλα πού ἔχομε γράψει μὲ τὰ ξυλαράκια. Τὸ κουμπὶ γλυστρᾷ, βγαίνει ἀπ' τὴν γραμμὴ, χρειάζεται ἀσκηση καὶ ὑπομονὴ μεγάλη. Στὴν ἀρχὴ τοὺς δίνουμε ἐμεῖς

τὰ σχήματα καὶ ἀργότερα μόνον τοὺς πιά σχηματίζουν ἀνθρωπάκους, σπίτια, σημαίες καὶ γενικὰ ὅ,τι ἐπιθυμοῦν ἐκείνη τῇ στιγμή. Ἡ βοήθειά μας εἶναι μόνον γιὰ τὴν ἀρχὴ ὥσπου νὰ μάθουν μόνον νὰ χειρίζονται τὰ κουμπιά. Σὰς δίνω μερικὰ παραδείγματα.

Τὸ παιχνίδι γίνεται πιὸ εὐκόλο ἀνὰ τὰ παιδιά τοποθετήσουν τὰ κουμπιά πάνω σὲ πηλὸ πού τὸν ἔχομε στρώσει καλὰ σὲ τετράγωνον ἢ ὀρθογώνιον ξύλα. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μποροῦμε καὶ κρατοῦμε τὰ καλύτερα ἔργα τοὺς γιὰ τὴν διακόσμηση τοῦ Νηπιαγωγείου μας.

ΡΑΒΔΑΚΙΑ ΧΡΩΜΑΤΙΣΤΑ. Κάθε παιδάκι παίρνει εἴκοσι ραβδάκια ἢ περισσότερα ἀνὰ εἶναι δυνατόν. Τὰ ραβδάκια αὐτὰ ἔχουν μῆκος 10 ἐκ., 7 ἐκ., 5 ἐκ., 2 ἐκ. καὶ τὰ χρώματά τους εἶναι κόκκινον, πράσινον, κίτρινον, γαλανόν. Πρέπει ἀκόμα νὰ ἔχη σιδεράκια στρογγυλά γιὰ τὴν ἀναπαράστασιν τῶν τροχῶν ἢ ἄλλων πραγμάτων μὲ σχῆμα κυκλικόν. Τὸ σχέδιον μποροῦμε νὰ τὸ κάνωμε στὸν πίνακα ἀνὰ θέλωμε νὰ ἐργάζονται ὅλα τὰ παιδιά. Ἐκεῖνα, μὲ τὰ ξυλαράκια τοὺς πάνω στὸ τραπέζι ἀναπαριστᾶ-

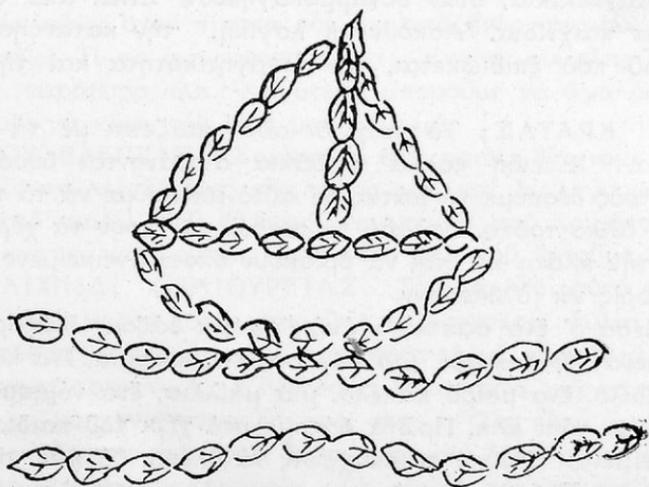
νουν ὅσα ζωγραφίσωμε. Ἐὰν τέτοια ξυλαράκια εἶναι δύσκολον νὰ προμηθευθῆτε, τότε χρησιμοποιεῖστε ἔστω καὶ σπιρτόξυλα ἀφοῦ βέβαιον ἀφαιρέσετε τὸ κεφάλιν καὶ ὀδοντογλυφίδες ἀφοῦ

προηγούμενως τις βάψετε με ζωηρά χρώματα. "Όταν τὰ παι-
διά άσκηθοῦν άρκετά, κολλοῦν τὰ ξυλαράκια τους σέ χαρ-
τόνια.

ΜΠΙΛΛΙΕΣ. Εὐχάριστα παίζουn τὰ παιδιὰ καὶ μὲ τις
μπίλλιες. Πάνω σ' ἓνα κομμάτι ὀρθογώνιο κόντρα πλακὲ (γί-
νεται καὶ σὲ χοντρὸ χαρτόνι) ζωγραφίζουμε δυὸ μεγάλα
τσαμπιὰ σταφύλια. Ὁ μαραγκὸς κόβει μὲ προσοχὴ τις ρόγες
μιὰ - μιὰ. Τοποθετεῖ τὸ κόντρα πλακὲ πάνω σ' ἓνα ἄλλο κομ-
μάτι ξύλο. Τὰ παιδιὰ ἐκεῖ πού εἶναι οἱ ρόγες τοῦ σταφυλιοῦ
θάξουν χρωματιστὲς μπίλλιες. Ἀντὶ τσαμπὶ σταφυλιοῦ μπο-
ροῦμε νὰ ζωγραφίσουμε κερασιά μὲ κεράσια ἢ καὶ ἓνα ἀπλὸ
κολιέ.

ΠΕΤΡΑΔΑΚΙΑ. Αὐτὸ τὸ παιχνίδι μπορεῖ νὰ παίζεται
στὴν τάξη ἀλλὰ καὶ στὴν αὐλὴ σας. Τὰ παιδιὰ μαζεύουν πε-
τραδάκια ἢ τοὺς τὰ δίνετε ἐσεῖς καὶ φτιάχνουν μ' αὐτὰ ὅτι
θέλουν.

ΦΥΛΛΑ ΔΕΝΤΡΩΝ. Ἡ ἴδια ἐργασία γίνεται καὶ μὲ τὰ
φύλλα τῶν δέντρων. Ἀν θέλετε μπορεῖτε ν' ἀφήσετε τὰ
παιδιὰ νὰ τὰ κολλήσουν σ' ἓνα χαρτόνι

ΚΟΥΤΙΑ ΜΕ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ. Ὑπάρχουν πολλὰ παιδιὰ
πού τὰ παραπάνω παιχνίδια δὲν τοὺς δίνουν εὐχαρίστηση καὶ
μένουν ἀπαθῆ. Δὲν ἔχουν καμμιά διάθεση γιὰ δράση. Χρειά-

ζονται μιὰ ἀνταμοιβή. Τούς δίνουμε λοιπὸν αὐτὰ τὰ κουτιά - ἐκπλήξεις. Βάζουμε μέσα μιὰ καραμέλλα ἢ ἄλλη λιχουδιὰ καὶ κλείνουμε τὸ κουτί. Τὰ μέσα γιὰ τὸ κλείσιμο εἶναι πολλὰ. Ἔνα κουτί κλείνει μὲ ἀπλὸ γαντζάκι, ἄλλο πάλι μὲ γαντζάκι, ἀλλὰ περνάει ἀπ' αὐτὸ ἕνας σπάγγος δεμένος μὲ ἀπλὸ ἢ διπλὸ κόμπο. Ἔνα τρίτο κλείνει μὲ μόνιμη κλειδαριὰ κλπ. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ παιδιοῦ παραμένει ζωηρὸ μὲ τὸν κρότο τῶν ζαχαρωτῶν καὶ ἔτσι ἐπιμένει καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸ ἀνοίξῃ.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ. Μ' αὐτὰ δίνουμε στὸ παιδί τὴν εὐκαιρία ν' ἀσκήσῃ τὰ χέρια του. Τὰ παιχνίδια αὐτὰ εἶναι καμωμένα ἀπὸ ξύλο καὶ εἶναι α) ἕνα μικρὸ ἀμάξι πού συναρμολογιέται μὲ χοντρές στριφτές θίδες. Οἱ θίδες περνοῦνε μέσα ἀπὸ σανίδια καὶ ἐφαρμόζουν πάνω σὲ μικρὲς σιδερένιες πλάκες πού συνενώνουν τὰ μέρη. η) Ἔνα τραπέζι πού τὰ πόδια του ἐνσφηνώνονται καὶ θιδώνουν. γ) Ἔνα κρεβάτι. δ) Ἔνα ντουλάπι καὶ ε) Μιὰ καρέκλα. Τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ ἔχουν γενικὰ 20 - 30 ἑκατοστόμετρα μᾶκρος καὶ ὕψος. Δὲν πιάνουν μεγάλου τόπου στὴν τάξη καὶ χρησιμεύουν σὰν παιχνιδάκια, ὅταν συναρμολογηθοῦν. Εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα παιχνίδια. Ἀσκοῦν τὴ λογικὴ, τὴν κατανόηση τοῦ σκοποῦ πού ἐπιδιώκεται, τὴν ἐνεργητικότητα καὶ τὴν ἐπιμονή.

ΤΙ ΚΡΑΤΑΣ; Τὸ παιχνίδι αὐτὸ παίζεται μὲ τὰ μάτια δεμένα. Ἐπειδὴ πολλὰ παιδάκια αἰσθάνονται δυσάρεστα ὅταν τοὺς δέσουμε τὰ μάτια, γι αὐτὸ μπορούμε νὰ τὸ παίξουμε μὲ ἄλλο τρόπο. Δηλαδή τὰ παιδιά νὰ ἔχουν τὰ χέρια πίσω, στὴν πλάτη κι' ἔτσι νὰ βρίσκουν ὅποιο ἀντικείμενο θέλωμε, χωρὶς νὰ τὸ βλέπουν.

Μέσα σ' ἕνα σακκούλι ἀπὸ ὕφασμα θάζουμε διάφορα ἀντικείμενα: ἕνα κλειδί, μιὰ σβούρα, ἕνα κουτάλι, ἕνα κύβο, ἕνα πέδιλο, ἕνα μικρὸ καπέλο, μιὰ μπίλλια, ἕνα νόμισμα, ἕνα ζάρι, ἕνα τόπι κλπ. Πρῶτα θάζουμε στὸ χέρι τοῦ παιδιοῦ ἕνα ἀντικείμενο. Ἐκεῖνο, πάντα χωρὶς νὰ βλέπῃ, θὰ μᾶς πῇ τ' ὄνομά του. Ἐπειτα θὰ πάρῃ τὸ σακκούλι πίσω ἀπ' τὴν πλάτη καὶ θὰ προσπαθήσῃ νὰ βρῇ τὸ ἴδιο ἀντικείμενο. Ὅταν τὸ πρᾶγμα εἶναι πολὺ γνωστὸ, τὸ ζητᾶμε ἀπλᾶ ἀπ' τὸ παιδί ἢ πάλι τοῦ τὸ θάζουμε στὸ χέρι ζητῶντας του τὸ ὄνομα.

ΑΠΟ ΠΟΥ ΒΓΑΙΝΕΙ Ο ΗΧΟΣ; Σ' αυτό το παιχνίδι τὰ μάτια είναι δεμένα. Δημιουργούμε έναν ήχο με ὄργανο, με δύο σίδερα, με τὸ χέρι, με τὴ φωνή. Τὸ παιδί πρέπει νὰ βαδίση πρὸς τὴν μεριά πού ἀκούστηκε ὁ ἦχος καὶ νὰ μᾶς πῆ τὴν φύση τοῦ ἦχου ἢ τοῦ κρότου.

ΤΑ ΚΟΥΤΙΑ ΜΕ ΤΟ ΘΟΥΡΥΒΟ. Μέσα σὲ μικρὰ σιδερένια κουτιά, θάζουμε ἕνα, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε κουκούτσια ἢ ἕνα κομμάτι τενεκέ, ξύλο, γυαλί κλπ. Τὸ παιδί πρέπει νὰ ψάξη σὲ ἄλλα κουτιά με τὸ ἴδιο σχῆμα πού ἔχομε δίπλα, νὰ βρῆ ἐκεῖνα πού παράγουν τὸν ἴδιο θόρυβο.

ΓΡΗΓΟΡΟΙ ΚΑΙ ΣΙΓΑΝΟΙ ΗΧΟΙ. Ἐνα παιδί βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὴν τάξη. Τοῦ κρύβουμε ἕνα ἀντικείμενο πού τὸ ἔχει θέβαια δὴ προηγουμένως, ὄχι ὅμως σὲ μέρος πού νὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ βρῆ. Ἔρχεται. Μ' ἕνα μολύβι χτυποῦμε στὸ τραπέζι. Ἄν τὰ χτυπήματα εἶναι γρήγορα τὸ παιδί καταλαβαίνει πὼς θρίσκειται κοντὰ στὸ ἀντικείμενο. Ἀντίθετα ἂν τὰ χτυπήματα εἶναι σιγανὰ καὶ ἀραιὰ, θρίσκειται μακριὰ. Εἶναι ἕνα παιχνίδι κινητικὸ καὶ ἀκουστικόν.

ΤΙ ΘΑ ΖΩΓΡΑΦΙΣΩ ΤΩΡΑ; (Ὄπτικὸ παιχνίδι). Μὲ κιμωλία κάνω στὸν πίνακα τὸν σκελετὸ ἑνὸς σπιτιοῦ. Ρωτῶ τὰ παιδιά. Τί τὰ ζωγραφίσω τώρα; Ἐκεῖνα συμπληρώνουν: πόρτα, παράθυρο κλπ. Ἀργότερα μπορούμε νὰ θγάλουμε ἕνα παιδί νὰ κάνη τὴν δική μας δουλειά.

ΠΟΥ ΒΛΕΠΕΙΣ; Σηκώνουμε ἕνα παιδί. Ψάχνουμε μέσα ἀπὸ τίς πολλὲς εἰκόνες τῆς τάξης μας καὶ διαλέγουμε μιὰ. Λέμε στὸ παιδί: Ποῦ βλέπεις ἕνα γατάκι πού κοιμᾶται; Τὸ παιδί ψάχνει καὶ θρίσκει τὴν εἰκόνα πού τοῦ ζητοῦμε.

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ. Τὸ παιχνίδι αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ, ὅσο μπορούμε περισσότερα, ξύλα. Ξύλινους κύβους μικροῦς, μεγάλους, ὀρθογώνια παραλληλεπίπεδα, στέγες τριγωνικές, κυλίνδρους, ξυλαράκια γιὰ νὰ γίνουν κάγκελα με τὴν συναρμολόγησή τους. Ὅλα εἶναι χρωματισμένα με ζωηρὰ χρώματα. Εἶναι κάτι πού δὲν πρέπει νὰ λείπη ἀπὸ κανένα νηπιαγωγεῖο. Τὰ παιδιά τρελλαίνονται νὰ χτίζουν, νὰ φτιάχνουν σιδηροδρόμους, ἀεροπλάνα, γέφυρες, με τὰ ξύλα αὐτά. Ἐμεῖς εἴχαμε, ἐκτὸς ὄλων αὐτῶν, φτιάξει καὶ ξύλινα τοῦβλα - κούφια γιὰ νὰ εἶναι ἐλαφρά, χρωματισμένα ὅπως τ' ἀληθινά. Ἐπίσης στέγες μεγάλες σπιτιῶν, δέν-

τρα ξύλινα και κυλίνδρους κάθε μεγέθους. Τα παιδιά έδημιουργούσαν ωραιότατες ενότητες και δεν ήθελαν να τ' αποχωριστούν. Ακόμα και αν τους δώσετε καρούλια άδεια και κουτιά σπύρων θα έχετε έκπληξεις.

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ. Μόλις τους δώσαμε το σύνθημα, σταματούν κάθε θόρυβο. Μόνο οι άναπνοές τους άκούονται, Φωνάζουμε ένα όνομα παιδιού σιγά. Το παιδί που θ' άκουση τόνομά του πρέπει να έρθη κοντά μας, χωρίς να κάμη κανένα θόρυβο. Περιπατούν προσεκτικά, στις μύτες των ποδιών με προσοχή μη χτυπήσουν σε κάποιο τραπέζακι ή καρέκλα. Αντίθετα με ότι νομίζουν πολλοί, τα περισσότερα παιδάκια το καταφέρνουν και η σιωπή που βασιλεύει στην τάξη είναι άπόλυτη. Δυσκολεύεται να το πιστέψης πώς αυτά τα εύκίνητα ζωηρά πλασματάκια, κατορθώνουν να τηρήσουν αυτήν την καταπληκτική σιωπή. Είναι μια άσκηση που τα ώφελεί και τα ξεκουράζει.

ΖΗΤΟΥΜΕ ΕΝΑ ΧΡΩΜΑ. Έχομε καρδέλλες με τα βασικά χρώματα καμωμένες φιόγκους σ' ένα κουτί. Τις βάζουμε με παραμάνες πάνω στην ποδιά των παιδιών. Ένα παιδί βγαίνει έξω. Κτυπά την πόρτα: «Τόκ τόκ». Τα παιδιά από μέσα ρωτούν «Ποιός είναι;» «Ένα παιδάκι του Νηπιαγωγείου». «Τί ζητάς;» «Ένα χρώμα». «Ποιό χρώμα;» «Τό κόκκινο». «Έλα να τό πάρης». Το παιδί μπαίνει μέσα και σηκώνει όσα παιδιά έχουν καρφίτσωμένο τον κόκκινο φιόγκο. Αν ξεχάσει κάποιον χάνει και ξαναβγαίνει. Μ' αυτό τον τρόπο μαθαίνουν τα χρώματα διασκεδάζοντας.

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ

Ο ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΦΑΣΟΛΙΑ ΤΟΥ. — Τὰ παιδιὰ αὐθόρμητα ἐκτελοῦν τῖς κινήσεις πού κάνομε ἐμεῖς, ἐνῶ διηγούμαστε τὸ παραμῦθι τοῦ Ἰάκωβου. Δὲν ἀπαιτοῦμε βέβαια ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἀκρίβεια κινήσεων. Σχηματίζομε ἕναν κύκλο ἢ ἂν τὰ παιδιὰ εἶναι λίγα, τὰ τοποθετοῦμε σὲ εὐθεῖα γραμμῆ. Πρέπει νὰ ἀκοῦν καλὰ ὅλα. Ἀρχίζομε: «Μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρὸ ἦταν ἕνα μικρὸ παιδί, ὁ Ἰάκωβος. Μιὰ μέρα ἦ μαμά του τοῦ ἔδωσε δυὸ φασόλια.» Ἄς τὰ φυτέψω λέει ὁ Ἰάκωβος». (Σκύβουν καὶ κάνουν ὅτι φυτεύουν. Σηκώνονται). «Ἄς ποτίσω τὴ φασολιά μου, λέει πάλι ὁ Ἰάκωβος». (Σκύβουν τὸν κορμὸ μόνο καὶ κάνουν ὅτι ποτίζουν). «Εὐχάριστο μένος ὁ Ἰάκωβος ξάπλωσε δίπλα στὴν φασολιά του καὶ κοιμήθηκε». (Ξαπλώνουν καὶ κοιμοῦνται). «Σὲ λιγάκι ἀκούει ἕνα κρὰκ καὶ ξυπνᾷ, ἀνοίγει τὰ μάτια καὶ τί νὰ δῆ; Ἡ φασολιά του ἔχει μεγαλώσει, ἔχει ψηλώσει, ἔχει φτάσει τὸν οὐρανὸ!» (Βάζουν τὴν παλάμη στὰ μάτια καὶ κυττάζουν τὴν κορυφή. Σηκώνονται καὶ κάνουν ἀκροστασία καὶ ἀνάταση γιὰ νὰ δείξουν πόσο ψηλὴ εἶναι ἡ φασολιά). «Δὲν ἀνεβαίνω νὰ δῶ τί εἶναι κεῖ πάνω, λέει ὁ Ἰάκωβος» (Κάνουν πὼς ἀνεβαίνουν! Δεξὶ χέρι, δεξὶ πόδι, λυγισμένο. Ἀριστερὸ χέρι, ἀριστερὸ πόδι, λυγισμένο. Φτάνουν. Βάζουν πάλι τὸ χέρι στὰ μάτια καὶ κυττάζουν δεξιὰ - ἀριστερά. Σταματᾷ τὸ βλέμμα ἐμπρὸς) «ὦ! ἕνα ὠραῖο παλάτι λέει ὁ Ἰάκωβος. Πρέπει νὰ πάω ὡς ἐκεῖ» (Κυττάζουν κάτω μὲ τὰ χέρια στὴν ἔκταση) «Πῶς ὅμως νὰ περάσω αὐτὸ τὸ ποταμάκι; Θὰ κολυμπήσω» (Ξαπλώνουν

μπρούμυτα και κάνουν πώς κολυμπούν. Ἀνόρθωση) «᾽Ωχ! ἔνα χαντάκι. Πρέπει νά τὸ πηδήσω» (Πηδοῦν μὲ τὰ πόδια ἐνωμένα) «᾽Εφτασα! Τί ὦραϊο παλάτι!» (Μ' αὐτὰ τὰ λόγια τὰ παιδιὰ κάνουν πάλι ἔκταση). «Πρέπει ὁμως ν'ἀνέβω τὰ τρία ψηλὰ σαλιά. ᾽Εμπρός! κουράγιο» (Σηκώνουν τὸ πόδι λυγισμένο, ὅσο μποροῦν πιὸ ψηλά. Δεξί, ἀριστερό, δεξί. Κτυποῦν τὴν πόρτα μιὰ φορά μὲ τὴν δεξιὰ γροθιά μιὰ μὲ τὴν ἀριστερή. Καμμιά ἀπάντηση. Βάζουν τὸ χέρι στὸ στόμα, γέρνουν τὸ κεφάλι πρὸς τὰ πίσω καὶ φωνάζουν) «Κανεις δὲν εἶναι μέσα; Εἶμαι ὁ Ἰάκωβος! Θὰ λείπουν ταξίδι φαίνεται. ᾽Ας σκαρφάλωσω στὸ παράθυρο νά δῶ ἀπ' ἐκεῖ» (Σηκώνουν πάλι τὸ πόδι καὶ τὰ χέρια στὴν ἀνάταση) «᾽Εκείνη τὴν στιγμή, ἀκούεται ἕνας σκύλος ποὺ φύλαγε τὸ παλάτι. «Γάθ! γάθ!» Ὁ Ἰάκωβος καὶ τὰ παιδιὰ μαζί κατεβαίνουν τὰ τρία σκαλιά γρήγορα, πηδοῦν τὸ χαντάκι, κολυμποῦν στὸ ποταμάκι γιὰ νά τὸ περάσουν καὶ μὲ βιαστικές κινήσεις κατεβαίνουν ἀπ' τὸν κορμὸ τῆς φασολιάς. Χέρι, πόδι, χέρι, πόδι. Τρέχουν στὴν μαμὰ καὶ τὴν ἀγκαλιάζουν. Τὴν μαμὰ κάνει μιὰ συνάδελφός μας. Τὸ παιχνίδι αὐτὸ ἄρεσε πολὺ στὰ παιδιὰ καὶ μᾶς τὸ ζητοῦσαν συχνά.

ΤΟ ΜΑΝΤΗΛΑΚΙ ΜΑΣ. Τὰ παιδιὰ κάνουν κύκλο τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο καὶ κάθονται σταυροπόδι. ᾽Ενα παιδάκι μένει ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο μ' ἕνα μαντήλι. Γυρίζει γύρω - γύρω, ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο καὶ λέει «Ποῦντο, ποῦντο τὸ μαντηλάκι; Νάτο, νάτο, δὲ θὰ τὸ βρῆς!» Ὅπως γυρίζει, ρίχνει τὸ μαντήλι πίσω ἀπὸ ὅποιο παιδάκι θέλει καὶ ἐξακολουθεῖ νά γυρίζη. ᾽Αν καταλάβῃ τὸ παιδί ποὺ κάθεται ὅτι τοῦ ἔχουν ρίξει πίσω του τὸ μαντήλι σηκώνεται, τὸ παίρνει κι ἀρχίζει νά τρέξη γύρω πάντα ἀπὸ τὸν κύκλο νά πιάσῃ τὸ παιδί ποὺ τοῦ ἔριξε τὸ μαντήλι. Τὸ παιδί ὁμως προφταίνει καὶ κάθεται στὴ θέση ποὺ καθόταν τὸ δεύτερο, ἐνῶ ἐκεῖνο συνεχίζει νά γυρνᾷ λέγοντας τὰ λόγια πάλι: «Ποῦντο, ποῦντο τὸ μαντηλάκι; Νάτο, νάτο, δὲν θὰ τὸ βρῆς!» Καὶ τὸ ρίχνει σὲ τρίτο παιδί. Σὲ περίπτωση ὁμως ποὺ τὸ καθιστὸ παιδάκι δὲν καταλάβει ὅτι τὸ μαντήλι εἶναι πίσω του, τότε τὸ πρῶτο, τὸ κτυπᾷ ἐλαφρὰ στὴν πλάτη, παίρνει τὸ μαντήλι καὶ ἐξακολουθεῖ ᾽Εμεῖς τὰ «καμμένα» παιδάκια τὰ θάζαμε στὸ κέντρο τοῦ κύκλου, καθιστὰ πάντα, καὶ στὸ τέλος τοῦ παιχνιδιοῦ τοὺς ζητοῦσα-

με νά μᾶς κάνουν διάφορα ζῶα ἢ νά περπατήσουν μὲ τὰ τέσσερα ἢ νά κάνουν κουτσό ἢ τούμπα, ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ ποῦ «κάηκε».

Τ' ΑΓΑΛΜΑΤΑΚΙΑ. Κρατᾶμε σφυρίχτρα. Μὲ τὸ πρῶτο σφύριγμα λέμε στὰ παιδιά νά φύγουν καὶ μὲ τὸ δεύτερο σφύριγμα νά σταθοῦν σὲ ὅποιο σημεῖο θέλει τὸ καθένας καὶ νά πάρουν στάση ἀγάλματος. Δὲν πρέπει νά τάφήνωμε πολλή ὥρα στὴ στάση αὐτὴ γιατί κουράζονται.

ΤΑ ΓΡΗΓΟΡΑ ΧΕΡΑΚΙΑ. Τὰ παιδιά σχηματίζουν κύκλο καὶ στέκονται ὀρθια πολὺ κοντά, τόσο ποῦ νά μὴν ἀφήνουν κενὸ καὶ ἔχουν τὰ χέρια τους πίσω. Ἐνα παιδί στὸ κέντρο κρατᾷ ἕνα μαντήλι. Τὸ δίνει σ' ἕνα παιδί τοῦ κύκλου καὶ ἐκεῖνο στὸ διπλανό του κ.ο.κ. Τότε λέμε στὸ παιδί ποῦ εἶναι στὸ κέντρο, νά μᾶς πῆ σὲ ποῖο παιδί θρῖσκεται τὸ μαντήλι. Σταματᾷ τὸ παιχνίδι καὶ δείχνει ἕνα παιδί. Ἄν τὸ πέτυχε, ἀλλάζει θέση μαζί του, ἂν ὄχι, συνεχίζεται τὸ παιχνίδι. Τὰ παιδιά μποροῦν νά τραγουδοῦν ἕνα τραγούδι γιὰ τὰ χέρια. Στις πρῶτες φορὲς τὰ παιδιά δυσκολεύονται.

ΓΔΥΣΙΜΟ ΚΑΙ ΝΤΥΣΙΜΟ. Μὲ τὸ σφύριγμά μας τὰ παιδιά θγάζουν τὰ σακκάκια τους ἢ τίς ποδιές τους, τρέχουν ὡς ἕνα σημεῖο ποῦ ἔχομε ὀρίσει, ἐπιστρέφουν καὶ τίς φοροῦν. Ὅποιο ντυθῆ πρῶτο, νικᾷ.

ΠΟΙΑ ΕΙΜΑΙ ΤΑ ΠΑΠΟΥΤΣΙΑ ΜΟΥ; Τὰ παιδιά ποῦ παίρνουν μέρος στὸ παιχνίδι, μπαίνουν σὲ εὐθεῖα γραμμὴ καὶ θγάζουν τὰ παπούτσια τους. Ἐμεῖς μαζεύομε καὶ τ' ἀνακατεύομε. Μόλις σφυρίζομε, τρέχουν, ψάχνουν καὶ θρῖσκουν τὰ δικά τους παπούτσια. Τὰ φοροῦν, τὰ κουμπώνουν καὶ τρέχουν στὴν θέση τους. Καλύτερα εἶναι νά σχηματίζωμε τὴν εὐθεῖα μὲ κιμωλία ἢ μὲ πετραδάκια γιὰ νά τὴν θρῖσουν εὐκόλα. Ἄν δὲ μποῦν ἀκριβῶς στὴν θέση τους, δὲν πειράζει. Ὅποιο φτάσει πρῶτο καὶ ἔχει κουμπώσει σωστὰ τὰ παπούτσια, νικᾷ.

Ο ΒΑΤΡΑΧΟΣ: Τὰ παιδιά σχηματίζουν κύκλο καὶ στὸ κέντρο κάθετα σταυροπόδι, ὁ βάτραχος. Τὸν πλησιάζουν πολὺ κοντά καὶ τραγουδοῦν: «Βάτραχε στὴ θάλασσα — τὴ μύτη σου ἐχάλασα». Ὁ βάτραχος θά πρέπει νά χτυπήσῃ τὰ παιδιά χωρὶς ν' ἀλλάξῃ θέση. Ὅποιο παιδί χτυπήσῃ, τὸν

ἀντικαθιστᾶ.

ΘΑ ΣΟΥ ΑΡΠΑΞΩ ΤΗΝ ΟΥΡΙΑ. Τὰ παιδιά κρεμοῦν πίσω στὴ ζώνη τους τὸ μαντήλι ἢ τὴν καρδέλλα τους. Νὰ μὴ εἶναι δεμένα. Μὲ τὸ παράγγελμα, τρέχουν ν' ἀρπάξουν τὸ μαντήλι τοῦ ἄλλου χωρὶς νὰ τοὺς πάρουν τὸ δικό τους. Νικᾶ, ὅποιος μαζέψει περισσότερες «οὔρες».

ΨΑΡΕΜΑ. Τὰ παιδιά κάνουν ἕναν κύκλο. Εἶναι τὰ ψάρια. Στὸ κέντρο τοῦ κύκλου στέκονται τρία παιδιά, οἱ ψαράδες. Τὰ «ψάρια» θαδίζουν στὸν κύκλο καὶ τραγουδοῦν «Δὲν μποροῦν, δὲν μποροῦν, οἱ ψαράδες δὲν μποροῦν — δὲν μποροῦν, δὲν μποροῦν, νὰ μᾶς πιάσουν δὲν μποροῦν». Τρέχουν ἀμέσως καὶ οἱ ψαράδες τὰ κυνηγοῦν.

ΣΤΟ ΝΕΡΟ. Χαράζομε μὲ κιμωλία ἕναν κύκλο. Τὰ παιδιά στέκονται ἀκριβῶς ἔξω ἀπ' τὴ γραμμὴ. Μόλις φωνάξομε «Νερό», πηδοῦν μέσα στὸν κύκλο, ὅταν πάλι φωνάξωμε «Στεριά», πηδοῦν ὅλα ἔξω. Ὅποιο δὲν μετακινηθῆ, χάνει.

Η ΦΩΛΙΤΣΑ. Χαράζομε ἕναν κύκλο καὶ στέκονται τὰ παιδιά. Στὸ κέντρο τοῦ κύκλου τοποθετοῦμε χαλίκια ποὺ τὰ ἔχουν μαζέψει τὰ ἴδια. Δυὸ παιδιά ὀρίζονται νὰ διαγωνισθοῦν. Κάνουν ἕνα βῆμα πίσω γιὰ νὰ θρεθοῦν ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο καὶ γυρίζουν πλάτη μὲ πλάτη. Μόλις σφυρίζομε, τρέχουν σὲ ἀντίθετη φορά, κάνουν τὸ γύρο τοῦ κύκλου, μπαίνουν μέσα ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα ποὺ ἄφησαν ξεκινῶντας, καὶ μαζεῦουν ὅσα χαλίκια μπορεῖ τὸ καθένα. Ὅποιο μαζέψει τὰ περισσότερα, νικᾶ.

ΤΑ ΤΕΧΝΗΤΑ ΓΕΛΙΑ. Τὰ παιδιά σχηματίζουν κύκλο καὶ κάθονται κάτω. Πετοῦμε ἕνα μαντήλι ἢ ἕνα τόπι ψηλά. Ὅσο εἶναι στὸν ἀέρα, γελοῦν δυνατά. Ὅταν ὅμως ἀκουμπήσῃ στὸ ἔδαφος πρέπει νὰ σταματήσουν τὰ γέλια. Εἶναι διασκεδαστικό.

ΠΕΤΑΕΙ — ΠΕΤΑΕΙ. Τὰ παιδιά σχηματίζουν κύκλο. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ παιχνιδιοῦ, στέκεται στὸ κέντρο. Ἐκτείνει τὰ χέρια στὰ πλάγια καὶ λέγει: «Πετάει, πετάει... ἢ πεταλούδα» καὶ πηδᾶ στὸν ἀέρα. Τὰ ἄλλα παιδιά ὀφείλουν νὰ πηδήσουν καὶ αὐτά, ἐὰν φυσικὰ ὀνομάσει πτηνὸ. Μένουν ἀκίνητα, ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς ὀνομάσει ζῶο ποὺ δὲν πετᾶ ἢ κάποιον ἀντικείμενο. Ὅποιο παιδί «καεῖ» κάνει δέκα πηδήμα-

τα με έκταση τῶν χερῶν.

Η ΧΕΛΩΝΑ: Τὰ παιδιά μιμοῦνται τὶς χελῶνες καὶ τρέχουν μετὰ τέσσερα. Ὁ κυνηγός, (μποροῦμε νὰ εἶμαστε ἑμεῖς στὴν ἀρχή), προσπαθεῖ νὰ πιάσῃ μιὰ χελώνα. Μόλις ὅμως ἡ χελώνα ἀναποδογυριστῆ καὶ κουνᾷ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τῆς στὸν ἀέρα, ὁ κυνηγός δὲν μπορεῖ νὰ τὴν πιάσῃ καὶ τρέχει νὰ βρῆ ἄλλες. Ὅποια χελώνα πιαστῆ γίνεται κυνηγός.

ΞΥΠΝΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΜΙΣΜΕΝΟΙ. Τὰ παιδιά σχηματίζουν κύκλο. Ἐμεῖς στεκόμαστε στὸ κέντρο. Μόλις ποῦμε τὴν λέξι «κοιμισμένοι», τὰ παιδιά ξαπλώνουν ἀνάσκελα κατὰ γῆς καὶ κάνουν πὼς κοιμοῦνται. Ὅταν ὅμως ἀκούσουν τὴν λέξι «ξυπνοί», πετιοῦνται ὄρθια. Ὅποιο παιδάκι ἀργήσῃ νὰ σηκωθῆ ἢ νὰ ξαπλώσῃ «καίεται» καὶ μένει ξαπλωμένο.

Η ΜΠΑΛΛΑ — ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ. Τὰ παιδιά κρατοῦν τὸ καθένα μιὰ μπάλλα. Ἄν δὲν ὑπάρχουν τόσες μπάλλες, τότε τὸ παίζουν λίγα - λίγα. Τὴν ρίχνουν πάνω σ' ἓνα τοῖχο καὶ τὴν ξαναπιάνουν ἀφοῦ ποῦν πρῶτα τὸ ὄνομα τῆς πρώτης ἡμέρας «Δευτέρα». Ἐπειτα ξαναρίχνουν τὴν μπάλλα, λέγουν «Τρίτη» καὶ τὴν ξαναπιάνουν. Ἐτσι θὰ ρίξουν τὴν μπάλλα ἑφτά φορές, λέγοντας τὰ ὀνόματα τῶν ἡμερῶν. Ἄν εἶναι δυνατὸν, ἄς ρίξουν ὕστερα τὴν μπάλλα δώδεκα φορές καὶ νὰ ποῦν τοὺς δώδεκα μῆνες. Στούς μῆνες μὴν ἐπιμένετε πολὺ, εἶναι δύσκολο νὰ εἰπωθοῦν ἀπὸ μικρὰ παιδάκια μετὰ τὴν σειρά. Ἄν θέλετε, λέγετε τοὺς ἑσείς τοὺς μῆνες καὶ κεῖνα ρίχνουν τὴν μπάλλα ὥσπου νὰ τοὺς μάθουν. Χάνει τὸ παιδί πού κάμει λάθος στὴν σειρά τῶν ἡμερῶν ἢ ἂν τοῦ πέσῃ ἡ μπάλλα κάτω.

ΑΝΟΙΓΕΙ Η ΦΩΛΙΤΣΑ. Τὰ παιδιά σχηματίζουν κύκλο καὶ πιάνονται ἀπὸ τὰ χέρια. Στὸ κέντρο τοῦ κύκλου, βάζομε ἀρκετὰ παιδάκια πού μιμοῦνται τὰ περιστέρια μετὰ τὰ χέρια σὲ χαλαρὴν ἔκτασιν ὡς πτερά. Μόλις δώσωμε τὸ σύνθημα «ἀνοίγει ἡ φωλίτσα», τὰ περιστέρια μπαينوβγαίνουν κάτω ἀπὸ τὰ ἐνωμένα χέρια τῶν παιδιῶν πού εἶναι σηκωμένα ὡς πτερά. Ὅταν ποῦμε «κλείνει ἡ φωλίτσα», τὰ παιδιά τοῦ κύκλου κατεβάζουν τὰ χέρια, πάντα ἐνωμένα. Ὅσα περιστέρια δὲν ἐπρόφθασαν νὰ μποῦν στὴ φωλιά καὶ ἔμειναν ἀπ' ἔξω,

χάνουν. Μπαίνουν στον κύκλο πιά και τὸ παιχνίδι ἔξακολουθεῖ ὥσπου νὰ δοῦμε ποιὸ περιστέρι θὰ μείνῃ τελευταῖο. Ἀποφεύγομε νὰ φήνωμε τὰ παιδάκια ποὺ χάνουν, ἔξω ἀπὸ τὸ παιχνίδι γιὰ λόγους καθαρὰ ψυχολογικοὺς καὶ τὰ βάζομε σὲ διαφορετικὴ θέση ἀπ' ἐκείνη ποὺ εἶχαν.

ΤΟ ΚΑΠΕΛΛΟ. Τὰ παιδιά σχηματίζουν ἕνα κύκλο. Ἕνα παιδί φορᾶ ἕνα καπέλλο. Ἄνδρικό εἶναι καλύτερα. Μὲ τὸ σφύριμά μας, βγάζει γρήγορα τὸ καπέλλο, καὶ τὸ βάζει στὸ διπλάνο του, ἐκεῖνο πάλι στὸ ἐπόμενο κ.ο.κ. Μὲ τὸ δεύτερο σφύριγμα τὸ καπέλλο πρέπει νὰ σταματήσῃ. Τὸ παιδί ποὺ ἔτυχε νὰ τὸ φορᾶ ἐκείνη τὴν ὥρα «καίγεται». Μπαίνει στὸ κέντρο τοῦ κύκλου καὶ κάνει ὅ,τι τοῦ ζητήσουν τὰ παιδιά καὶ μετὰ ξαναγύρνᾳ στὴ θέση του.

ΤΟ ΠΑΚΕΤΤΟ ΠΟΥ ΚΑΙΕΙ. Τὸ παιχνίδι αὐτὸ εἶναι ὁμοιο μὲ τὸ προηγούμενο μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι ἀντὶ καπέλλο μεταχειριζόμαστε ἕνα πακέττο. Τὰ παιδιά σ' αὐτὸ τὸ παιχνίδι, κάθονται κάτω σταυροπόδι. Μὲ τὸ πρῶτο σφύριγμα, τὸ ἕνα παιδί δίνει τὸ πακέττο στὸ διπλάνο του κ.ο.κ. Τὸ παιδί ποὺ θὰ κρατᾶ τὸ πακέττο, στὸ δεύτερο σφύριγμα καίγεται. Τοῦ βάζομε μιὰ τιμωρία, νὰ πηδήσῃ αἴφνης σὰν τὸν πελαργὸ ἢ σὰν τὸ κουνέλλι καὶ ξαναμπαίνει στὴν θέση του.

ΟΙ ΚΑΡΕΚΛΕΣ. Τοποθετοῦμε ἀρκετὲς καρέκλες σὲ εὐθεῖα γραμμὴ, τὴν μιὰ ἀντίθετα βαλμένη ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἄν ἔχομε γραμμόφωνο, εἶναι καλύτερα. Βάζομε τότε μιὰ πλάκα μὲ ζωερὴ μουσική. Ἄν ὄχι, δίνομε τὸ σύνθημα μὲ τὴν σφυρίχτρα. Τὰ παιδιά στέκονται σὲ εὐθεῖα γραμμὴ κι αὐτά, τὸ ἕνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο, πλάι στὶς καρέκλες. Ἀρχίζει ἡ μουσικὴ ἢ σφυρίζομε τὸ πρῶτο σφύριγμα. Τὰ παιδιά περπατοῦν γύρω-γύρω στὶς καρέκλες. Σταματοῦμε ἀπότομα τὴν πλάκα ἢ σφυρίζομε γιὰ δεύτερη φορὰ. Τὰ παιδιά εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ καθίσουν σὲ μιὰ καρέκλα. Οἱ καρέκλες εἶναι κατὰ μιὰ ὀλιγώτερες ἀπὸ τὰ παιδιά, ὁπότε ἕνα παιδί μένει ὄρθιο καὶ χάνει. Βγαίνει ἀπὸ τὸ παιχνίδι παίρνοντας μαζί του καὶ μιὰ καρέκλα. Ἕνας - ἕνας ποὺ χάνει βγαίνει καὶ ἀφαιρεῖ μιὰ καρέκλα. Στὸ τέλος μένουν δυὸ παιδιά μὲ μιὰ καρέκλα καὶ εἶναι πολὺ διασκεδαστικό. Ὅποιο κατορθώσει νὰ καθίσῃ νικᾷ.

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ. Τὰ παιδιά μπαίνουν σὲ κύκλο. Ἕνα, εἶναι ὁ ἀρχηγός. Βάζουν στὰ κεφάλια τους ἕνα

άντικείμενο, ξστω και ένα χαρτόνι και στέκονται τὸ ένα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο. "Οτι κάνει ὁ ἀρχηγὸς πρέπει νὰ κάνουν κι αὐτὰ. Τρέχει, κάθεται, σηκώνεται, ἀνεβαίνει σκάλες, κατεβαίνει. Τὰ παιδιὰ πηγαίνουν ἀπὸ πίσω του. "Οταν πέσει τὸ ἀντικείμενο ἀντὶ νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ παιχνίδι προτιμῶ νὰ πηγαίνουν στὸ τέλος και συνεχίζουν.

Η ΓΙΑΓΙΑ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ. Τὰ παιδιὰ τοποθετοῦνται σὲ δυὸ εὐθείες ἀντιμέτωπες. Κάθε παιδὶ — και τὸ ἀπέναντί του — τῆς εὐθείας, ἔχει τὸ ὄνομα και ἑνὸς ψώνιου π.χ. ζάχαρη, πατάτες, γάλα κλπ. Ἐμεῖς εἴμαστε ἢ γιαγιά μὲ τὸ καλάθι της. Ἀρχίζουμε τὴν διήγηση τῆς ἱστορίας: Ἡ γιαγιά πῆγε τὸ πρῶτὶ στὴν ἀγορὰ νὰ ψωνίση. Ἀγόρασε πατάτες. Μόλις τὰ παιδιὰ πού τοὺς ἔχομε δώσει αὐτὸ τὸ ὄνομα, τὸ ἀκούσουν τρέχουν κοντὰ μας. "Ὅποιο φτάσει πρῶτο νικᾷ. Προτιμῶ νὰ κάθονται τὰ παιδιὰ σταυροπόδι και ὅταν ἀκούσουν τὸ ὄνομά τους νὰ σηκώνωνται και νὰ τρέχουν. Εἶναι ἀρκετὰ δύσκολο παιχνίδι.

ΣΙΩΠΗΛΟ ΠΕΡΑΣΜΑ. Δένομε τὰ μάτια σὲ λίγα παιδιὰ και κρατιοῦνται χέρι. "Ἐτσι δὲν φοβοῦνται πού τοὺς στεροῦμε για λίγο τὴν ὄραση. Τὰ ὑπόλοιπα παιδιὰ πρέπει νὰ περάσουν κάτω ἀπ' τὰ χέρια τους χωρὶς οἱ τυφλοὶ νὰ τὰ ἀντιληφθοῦν και τὰ πιάσουν. Διασκεδαστικὸ και εὐκολο.

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ; Τὰ παιδιὰ κάθονται σταυροπόδι σὲ κύκλο. "Ἐνα παιδὶ βγαίνει ἔξω. Ὅριζουν ἕναν για ἀρχηγό. Τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ μιμοῦνται τὶς κινήσεις τοῦ ἀρχηγοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ φαίνεται ὅτι τὸν παρακολουθοῦν. Ὁ ἀρχηγὸς κτυπᾷ παλαμάκια, κτυπᾷ τὰ γόνατά του, κουνᾷ τὸ κεφάλι του, πιάνει τ' αὐτιά του, κτυπᾷ τὰ πέλματα τῶν ποδιῶν του. Στὸ μεταξύ ἔχει ἔρθει τὸ παιδὶ πού ἦταν ἔξω και πρέπει νὰ ἀνακαλύψη τὸν ἀρχηγό πού δίνει τὶς ὁδηγίες. "Ἄν τὸν βρῆ μπαίνει στὸν κύκλο και βγαίνει ὁ ἀρχηγὸς ἔξω.

ΤΑ ΚΟΚΟΡΙΑ. Ζωγραφίζουμε μὲ κιμωλία μικροὺς κύκλους στὸ ἔδαφος. Σὲ κάθε κύκλο, τοποθετοῦμε δυὸ παιδιὰ μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὸ στήθος τους. Προσπαθοῦν νὰ σπρώξουν τὸ ένα τὸ ἄλλο μόνο μὲ τὸ πλάι και χωρὶς τὴν ἐπέμβαση τῶν χειρῶν. "Ὅποιο παιδὶ κατορθώσει νὰ βγάλῃ τὸν ἀντίπαλό του ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο, κέρδισε.

ΤΟ ΜΠΑΣΤΟΥΝΙ. Ἐνα παιδὶ δένει τὰ μάτια του μ' ἕνα μαντήλι και κρατᾷ ἕνα μπαστούνι. Τὰ ἄλλα παιδιὰ δένουν

τά χέρια τους και σχηματίζουν κύκλο γύρω του. Γυρίζουν συνέχεια έως ότου το παιδί χτυπήσει με το μπαστούνι στο ξύδαφος. Τότε σταματάει αμέσως και το παιδί δείχνει με το μπαστούνι κάποιον και του λέει να φωνάξει σαν τον σκύλο ή σαν την γάτα. Άπ' τη φωνή πρέπει να καταλάβει ποιο παιδί μιλάει. Αν το θρή, παίρνει τη θέση του παιδιού και το άλλο παιδί δένει τα μάτια του και κρατάει το μπαστούνι.

ΟΙ ΑΣΤΑΚΟΙ. Το παιχνίδι μας παίζεται με τέσσερις ομάδες ή δυό, αν είναι λίγα τα παιδιά. Σε δέκα μέτρα από τους παίκτες τραβούμε μια γραμμή. Με το παράγγελμα, οι πρώτοι από κάθε ομάδα θα τρέξουν με τα τέσσερα. Μόλις φτάσουν στη γραμμή, θα γυρίσουν πάλι με τα τέσσερα στην άφετηρία τους αλλά ανάποδα, σαν άστακοί. Πηγαίνουν στο τέλος και συνεχίζουν οι δεύτεροι κ.ο.κ.

ΤΑ ΠΑΛΑΜΑΚΙΑ. Τα παιδιά τοποθετούνται σε κύκλο. Έμεις στεκόμαστε στο κέντρο. Όσες φορές χτυπήσαμε παλαμάκια, τόσες φορές είναι υποχρεωμένα τα παιδιά να πηδήσουν επί τόπου, π.χ. χτυπάμε μια φορά παλαμάκια, θα κάμουν ένα πήδημα. Όποιο χάσει, κάθεται κατά γης.

ΤΑ ΔΥΝΑΤΑ ΠΑΙΔΑΚΙΑ. Τα παιδιά σχηματίζουν κύκλο και κρατούν με τ' αριστερό τους χέρι ένα σχοινί που τα άκρα του είναι δεμένα λίγα βήματα πίσω από κάθε παιδί, τοποθετούνται κατά γης τα μαντήλια τους. Όταν δοθη το σύνθημα, το παιδί χωρίς ν' αφήσει το σχοινί, προσπαθεί να πιάσει το μαντήλι του. Όσα το κατορθώσουν, συνεχίζουν το παιχνίδι.

ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ. Στις τέσσερες γωνίες της αύλης χαράσσουμε με χρωματιστές κιμωλίες κύκλους. Στην μια γωνιά κόκκινο, στην άλλη κίτρινο, στην τρίτη μπλέ, στην τέταρτη πράσινο. Τα παιδιά σχηματίζουν κύκλο. Στη μέση στεκόμαστε έμεις με τέσσερις χρωματιστές κορδέλλες στο χέρι. Κόκκινη, κίτρινη, μπλέ, πράσινη. Τραβούμε ξαφνικά και σηκώνομε ψηλά μια κορδέλλα, ως πουμε την κόκκινη. Τα παιδιά πρέπει να τρέξουν όλα στη γωνιά που είναι ζωγραφισμένος ο κόκκινος κύκλος.

Η ΜΠΑΛΛΑ ΠΟΥ ΚΑΙΕΙ. Τα παιδιά σχηματίζουν κύκλο. Στο κέντρο του κύκλου στέκονται αρκετά παιδιά. Μπορούμε να βάλωμε στο κέντρο, όσα και στον κύκλο. Τα παιδιά του κύκλου κρατούν μια μπάλλα και προσπαθούν να χτυπήσουν

τά παιδιά του κέντρου στά πόδια, μόνο στά πόδια. "Όποιο παιδάκι τὸ ἀγγίξει ἢ μπάλλα καὶ «καὴ», φεύγει ἀπὸ τὸ κέντρο καὶ πηγαίνει στὸν κύκλο.

Η ΜΠΑΛΛΑ. Τὰ παιδιά σχηματίζουν κύκλο καὶ ἐμεῖς στεκόμαστε στὸ κέντρο. Ρίχνουμε τὴ μπάλλα στά παιδιά σκορπιστά. "Όποιο δὲν τὴν πιάσει, κάνει τὸ κουνελάκι. "Ἐπειτα τοὺς λέμε νὰ τὴν πιάνουν μὲ τὸ ἓνα χέρι, — ἀρκετὰ δύσκολο —, γι' αὐτὸ μικραίνομε τὸν κύκλο.

ΚΟΥΤΣΙΑ - ΚΟΥΤΣΑ. Χαράζομε στὸ ἔδαφος κυκλάκια κατὰ ἓνα ὀλιγώτερα ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν παιδιῶν. Τὰ παιδιά στέκονται μακριὰ ἀπὸ τὰ κυκλάκια σὲ εὐθεῖα γραμμὴ. Μόλις τοὺς δώσωμε τὸ σύνθημα, πρέπει νὰ τρέξουν πηδώντας στὸ ἓνα πόδι, ἐνῶ κρατοῦν τὸ ἄλλο μὲ τὸ ἀντίστοιχο χέρι, καὶ νὰ μποῦν σ' ἓνα κυκλάκι. Τὸ παιδί πού δὲν προφθάσει, μένει χωρὶς κύκλο, καὶ χάνει. Τὸ θάζομε νὰ κάμη μιὰ γυμναστικὴ ἀσκηση καὶ τὸ παιχνίδι ξαναρχίζει.

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ. Ξαπλώνομε στὸ πάτωμα μιὰ ἐφημερίδα ἀνοιχτή. Τὰ παιδιά πιάνονται σὲ κύκλο γύρω ἀπ' αὐτὴν καὶ προσπαθοῦν τὸ καθένα νὰ ἀναγκάσῃ τὸ ἄλλο νὰ πατήσῃ τὴν ἐφημερίδα.

ΤΟ ΤΑΪΣΜΑ. Δυὸ παιδιά δένουν τὰ μάτια τους καὶ προσπαθοῦν νὰ ταΐσουν τὸ ἓνα τ' ἄλλο. Εἶναι πολὺ διασκεδαστικό.

ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ. Τὰ παιδιά σχηματίζουν κύκλο καὶ κάθονται σταυροπόδι κάτω. Τοὺς ὀρίζομε ἓνα χρῶμα. Τὰ παιδιά, μὲ τὴ σειρά τους πρέπει νὰ λένε ἀντικείμενα τοῦ ἴδιου χρώματος. Π.χ., ὀρίζομε τὸ κίτρινο χρῶμα. Τὰ παιδιά πρέπει νὰ λένε, λεμόνι, πεπόνι, καναρίνι κλπ. Βέβαια ἀλλάζομε χρῶμα πολὺ συχνά, — κάθε τέσσερα - πέντε παιδιά —, γιατί εἶναι δύσκολο νὰ θροῦν πολλὰ ἀντικείμενα τοῦ ἴδιου χρώματος.

ΚΑΘΟΝΤΑΙ — ΣΗΚΩΝΟΝΤΑΙ. Αὐτὸ τὸ παιχνίδι τὸ παίζομε τὸν χειμῶνα, ὅταν βρέχει καὶ τὰ παιδιά δὲν μποροῦν νὰ βγοῦν. Διηγούμαστε ἓνα παραμῦθι. Μόλις ἀναφέρομε τὴν λέξη «σηκώνονται», τότε ὅλα τὰ παιδιά πρέπει νὰ σηκωθοῦν. Μένουν ὄρθια ὥσπου ν' ἀκούσουν τὴν λέξη «κάθονται». "Ἐτσι διασκεδάζουν καὶ ξεμουδιάζουν.

ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Περισσότερο από κάθε άλλο, οί γυμναστικές ασκήσεις ξεκινούν από τή βασική επιδίωξη νά δώσουν στο παιδί θεβαιότητα στις κινήσεις του, αυτοέλεγχο σωματικό και έλευθερία στο παιχνίδι. Στην προσχολική θεβαιώς ήλικία δέν φιλοδοξούμε νά του προσφέρουμε ολοκληρωμένη σωματική άγωγή αλλά κυρίως άνεση κινήσεων, γι' αυτό και δέν επιδιώκομε νά του διδάξωμε παρά άπλές ασκήσεις. Βέβαια σ' όλα αυτά παίζει ρόλο κι ό ψυχολογικός παράγων, κυρίως γιά τά ντροπαλά παιδιά που χρειάζονται ένα καλό λόγο, έναν υπερβολικό έστω έπαινο, γιά νά φιλοτιμηθούν και νά καταβάλουν μεγαλύτερη προσπάθεια. Οί ασκήσεις αυτές παράλληλα θά βοηθήσουν τό παιδί νά συνηθίση τό σώμα του στή σωστή στάση και σύγχρονα ν' αγαπήση τήν γυμναστική που θά τήν βρίσκη διασκεδαστική και όπωσδήποτε εύχάριστη.

Ποιό όμως είναι τό περιεχόμενο τής ρυθμικής γυμναστικής; Η κίνηση του ανθρώπου είναι δεμένη με τρία φυσικά δεδομένα: τόν Χρόνο, τόν Χώρο και τήν Δύναμη. Με τό μάθημα τής ρυθμικής προσθέτουμε κι ένα τέταρτο: τή μορφή. "Ας πάρωμε ένα ένα. Στο κεφάλαιο Χρόνος, τό παιδί θά νιώσει με τό σώμα του τόν γρήγορο χρόνο, τόν άργό χρόνο και πώς θά μεταβαίνει από τόν ένα στον άλλο. Στο κεφάλαιο Χώρος, μαθαίνει νά κινηται μόνο του ή όμαδικά έλεύθερα στον χώρο, μπρός, πίσω, επάνω, κάτω, μεταφέροντας τό βάρος του άβιαστα. Στο κεφάλαιο Δύναμη, τό παιδί ζη τις αύξομοιώσεις που έχει κάθε ζωντανή κίνηση. Αυτές τις αύξο-

μοιώσεις τις ακολουθεί ο ήχος. Τέλος πρέπει το παιδί να μάθω να αποδίδω τη μορφή μιας μελωδίας με αντίστοιχες κινήσεις στον χώρο. Στην ρυθμική διαπαιδαγώγηση προχωρούμε με βάση το παιχνίδι. Η ύλη δεν είναι προκαθορισμένη και σ' αυτό το καφάλιο. Ο δάσκαλος εφευρίσκει ασκήσεις κατάλληλες για τα παιδιά του. Πρέπει όμως να είναι καλά καταρτισμένος και δημιουργικός. Να ξέρη ν' αυτοσχεδιάζει στο πιάνο ένα ευχάριστο τραγουδάκι και να συνδέη με τις ανάλογες κινήσεις. Τα παιδάκια ακολουθούν σαν μαγεμένα το ρυθμό της μουσικής και είναι σαν να μπαίνει η μουσική μέσα στο δέρμα τους και το κινεί. Τα παιδιά που έχουν συνδυασμένη γυμναστική και ρυθμική από μικρά, έχουν αυτοπεποίθηση και σιγουριά απέναντι στον έξω κόσμο. Δεν είναι άτολμα, αδέξια και μαζεμένα από φόβο και δειλία προς τις ικανότητες των μεγάλων. Δεν νοιώθουν ότι είναι αδύναμα και κατώτερα. Πόσα παιδάκια συναντούμε μ' αυτά τα καταστρεπτικά για τη μετέπειτα ζωή τους, συναισθήματα! Τα βλέπετε σφιγμένα σε μια γωνιά χωρίς να παίζουν ή να γελούν. Η μουσική κι η αυθόρμητη κίνηση είναι το φάρμακο γι' αυτά τα παιδάκια και για τα άλλα, ότι το νερό στα φυτά. Παίζουν με τους ήχους της μουσικής όχι για να επιδειχθούν μά για τον εαυτό τους. Ακόμα και καθυστερημένα παιδάκια μόλις ακούσουν τους ήχους της μουσικής προσπαθούν να κάμουν κινήσεις τελείως αυθόρμητες που όμως έχουν ευεργετικά αποτελέσματα.

Αν όμως υποθέσωμε πως δεν έχετε πιάνο στο Νηπιαγωγείο σας — μεγάλη έλλειψη — ή αν το πιάνο σας δεν μεταφέρεται στην αύλη ώστε τα παιδιά να ασκούνται με την μουσική, τότε θα μάθουν πρώτα καλά το τραγούδι και έπειτα θα ένώσουν το τραγούδι με τις κινήσεις. Θα τραγουδούν και θα εκφράζονται ρυθμικά. Βέβαια αυτό το πράγμα σε μεγαλύτερα παιδιά δεν επιτρέπεται γιατί οί γυμναστικές ασκήσεις είναι δυσκολότερες και το παιδί κουράζεται. Στο Νηπιαγωγείο όμως οί ασκήσεις είναι άπλες και μπορεί να γίνη ο συνδυασμός, Και πάλι αν αντιληφθήτε ότι κουράστηκαν θα συνεχίσετε να τραγουδάτε έσεις κι εκείνα θα έκτελούν τις κινήσεις. (*)

* Τις περισσότερες ασκήσεις πήραμε από το βιβλίο του Γ. Κοφιάλη «Ευχάριστες Γυμναστικές Άσκήσεις»

ΡΥΘΜΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Θ' αρχίσουμε από ασκήσεις θαδίσματος. Πάνω στο ρυθμό του τραγουδιού «Ζωηρά, ζωηρά» τα παιδιά θά προχωρούν γύρω - γύρω σε κύκλο με ελεύθερο θάδισμα.

Ζωηρα.

Ζω-η-ρά, ζω-η-ρά, ζύ-ο-δυ-ο προ-χω-ρού-με τί χα-ρά, τί χα-ρά τρα-γου-δά-κια τρα-γου-δοῦ-με. Λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα. λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα.

Ύψηλό, ύψηλό τόξο κάνουν τὰ χεράκια
τί καλά, τί καλά, θά περάσουν τὰ παιδάκια
Λά, λά, λά κλπ.

Ζηλευτό, ζηλευτό, ένα τόξο περιμένει
κάτω τώρα άπ' αυτό τὸ παιδάκι μας διαβαίνει
Λά, λά, λά κλπ.

Τί χαρά, τί χαρά, νά γυρίζουν τὰ παιδάκια
ζωηρά, ζωηρά θά χτυπήσουν τὰ χεράκια
Λά, λά, λά κλπ.

Στὸ σκοπὸ τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ μπορεῖτε νὰ θάζετε λόγια πού ν' ἀφοροῦν κάθε θάδισμα.

Παρακάτω σᾶς δίνω διάφορα θαδίσματα ἀπλᾶ ἢ σύνθετα μὲ ἄλλες ασκήσεις.

Με αιώρηση τῶν χειρῶν καὶ τὸ σῶμα πιὸ τεντωμένο σὰν σπρατιῶτες.

Με θήματα πολὺ μικρὰ σὰν μωρά.

Με πελώρια θήματα σὰν τοὺς γίγαντες.

Με γόνατα λυγισμένα λίγο σὰν νάνοι.

Με τὰ χέρια λυγισμένα, μιὰ πίσω, μιὰ μπρός, σὰν τὴν ἀτμομηχανή.

Τὰ χέρια στὴ μέση, ἀλύγιστη στάση σὰν τὶς ξύλινες κοῦκλες.

Βάδισμα με ἐμπόδια. Τοὺς βάζομε κάτω τοῦθλα, τσάντες καὶ ὅτι ἄλλο ἔχομε πρόχειρο. Τὰ παιδιά πρέπει νὰ περάσουν ἀνάμεσά τους χωρὶς νὰ τὰ ἀγγίξουν.

Βάδισμα στὶς μύτες τῶν ποδιῶν ἢ χορευτρία.

Βάδισμα καὶ σταμάτημα σὲ διάφορες στάσεις: κάθισμα στὴ γῆ, γονάτισμα, κάθισμα σταυροπόδι, ἰσορροπία στὸ ἓνα πόδι καὶ τὰ χέρια στὰ πλάγια.

Βάδισμα με ἀλλαγές: μεταβολή, στὶς μύτες τῶν ποδιῶν, στὰ τακούνια, με μικρὰ θήματα, με μεγάλα, σημειωτόν, πηδήματα ἐπὶ τόπου, τρέξιμο.

Βάδισμα με τὸν κορμὸ γερμένο ἐμπρός τὰ χέρια σὰν νὰ κρατοῦν μπαστούνι: ἢ γριούλα.

Καθισμένα στοὺς ἀστραγάλους προχωροῦν λικνίζοντας τὸ σῶμα τους δεξιὰ - ἀριστερά: πάπια.

Βάδισμα με τὰ γόνατα ἀλύγιστα, τὰ χέρια λυγισμένα: κοῦκλες.

Βάδισμα μεθυσμένου: Τὰ παιδιά προχωροῦν διασταυρώνοντας ἐναλλάξ τὸ δεξιὸ πόδι μπροστὰ στὸ ἀριστερὸ καὶ τὸ ἀριστερὸ μπροστὰ στὸ δεξιὸ.

ΔΡΑΚΟΣ ΚΑΙ ΚΟΝΤΟΡΕΒΥΘΟΥΛΗΣ. Τὰ μισὰ παιδιά μιμοῦνται τὸν δράκο, περπατοῦν δηλ. με μεγάλα θήματα. Τὰ ἄλλα μισὰ, τὸν Κοντορεβυθούλη, με μικρὰ θήματα. Χωρὶς μουσικὴ μῦθε νὰ παιχθῆ σὰν παραμῦθι. Δηλαδή, λέμε στὰ παιδιά: Ὁ Κοντορεβυθούλης κουράστηκε καὶ ξάπλωσε νὰ κοιμηθῆ. (Ξαπλώνουν). Πείνασε καὶ ὁ δράκος καὶ σταμάτησε νὰ φάη. (Σταματοῦν). Βλέπει μιὰ κληματαριά. Μ' ἓνα πήδημα κόβει ἓνα τσαμπί. (Κόβουν). Κι' ἄλλο. Κι' ἄλλο. Ἔπειτα δίψασε. Σκύβει νὰ πῆ νερό. (Σκύβουν). Ξαπλώνει. (Ξαπλώνουν). Ξυπνᾷ ὁ Κοντορεβυθούλης. Τεντώνεται, χασμου-

ριέται, βλέπει τὸν δράκο νὰ κοιμᾶται. Πάει κοντά του, πάντα μὲ μικρὰ θήματα. Ὁ δράκος ροχαλίζει. Τὸν σκουντᾶ ἐλαφρὰ καὶ παίρνει δρόμο. Ξυπνᾷ ὁ δράκος καὶ τρέχει νὰ πιᾶσῃ τὸν Κοντορεθυθούλη.

Ἔτσι ἀπὸ ἀπλό θάδισμα, ἡ ἄσκηση ἐξελίχτηκε σὲ συνδυασμὸ ἀσκήσεων καὶ παιχνιδιοῦ. Παρακάτω ἔχετε μερικοὺς τύπους θαδίσματος:

ΑΤΜΟΜΗΧΑΝΗ. Τὰ παιδιὰ μπαίνουν σὲ ἀπλό ζυγὸ ἐνῶ τὰ χέρια τοῦ κάθε παιδιοῦ κρατοῦν τοὺς ἀγκῶνες τοῦ προηγούμενου του καὶ ὅλα μαζὶ μιμοῦνται τὴν κίνηση τοῦ ἐμβόλου τῆς ἀτμομηχανῆς.

ΜΕ ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ. Εἶναι γνωστὸ τὸ θάδισμα αὐτὸ σ' ὅλα τὰ παιδάκια. Πρέπει μόνο νὰ φροντίζωμε ὥστε τὸ σῶμα νὰ στηρίζεται ἐξ ἴσου στὰ χέρια καὶ στὶς μύτες τῶν ποδιῶν. Δεξι χέρι, ἀριστερὸ πόδι καὶ ἀριστερὸ χέρι μὲ δεξι πόδι.

ΜΕ ΚΛΩΤΣΗΜΑ. Τὰ παιδιὰ θαδίζουν μὲ τὰ τέσσερα ἀλλὰ τινάζουν τὰ πόδια πίσω στὸν ἀέρα, ὅπως τὸν γάϊδαρο ποὺ θέλει νὰ κλωτσήσῃ σὰν τὸ κουνέλι.

ΜΙΜΗΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Δίδομε τώρα παρακάτω μερικὲς μιμητικὲς ἀσκήσεις.

ΟΙ ΠΕΛΑΡΓΟΙ. Τώρα παιδιὰ γίνεστε πελαργοὶ καὶ πετᾶτε, (περπατοῦν στὸν κύκλο μὲ τὰ χέρια στὰ πλάγια). Οἱ πελαργοὶ βλέπουν πότε δεξιά, πότε ἀριστερά, (στροφὲς τῆς κεφαλῆς). Βουτοῦν στὸ νερὸ γιὰ νὰ θροῦν ψαράκια, (κάμψη τῆς κεφαλῆς ἐμπρὸς - πάνω). Κάθισαν νὰ ξεκουραστοῦν, (σταυροπόδι). Σηκώθηκαν, (προσοχή). Ἐτοιμάζονται νὰ πετάξουν, (ἔκταση χεριῶν). Στέκονται στὸ ἓνα πόδι, (ισορροπία). Ἔρχεται ὁ κυνηγὸς καὶ φοβοῦνται, (πιάνονται δυὸ-δυὸ καὶ κάθονται κάτω). Ὁ κυνηγὸς ἔφυγε, (σηκῶνονται καὶ πηδοῦν χαρούμενα. Διάσταση μεσολαβῆ, ἀρκετὲς φορές). Φέρνουν τὰ φτερά τους ψηλά, (λοξὲς ἀνατάσεις μὲ ἀκροστασία). Χαίρονται, (διαστάσεις, ἐκτάσεις, «Χὰ» στὴν διάσταση - ἔκταση, «ρά» στὴν ἐπαναφορά) Οἱ πελαργοὶ θαδίζουν, (προχωροῦν σιγὰ μὲ ἔκταση). Οἱ πελαργοὶ πετάξανε, (φεύγουν τρέχοντας μὲ ἔκταση).

Η ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ. Κατεθήκαμε στὸν κῆπο, τρὰ λά

λά, (βάδισμα σὲ κύκλο), καὶ φυτέψαμε μιὰ τριανταφυλλιά, (σκύβουν κάθονται στὶς φτέρνες καὶ φυτεύουν). Τί χαρά, τί χαρά!, (πηδήματα μὲ παλαμάκια). Μὲ νεράκι τὴν ποτίζω τὸ πρωῖ, (κάνουν πὼς ποτίζουν), περιμένω τὸ κλαδάκι τῆς νὰ θγῆ, (σκύβουν μὲ μεσολαβή. Ἀνόρθωση). Νάτην, νάτην μεγαλώνει, τί χαρά! (γονατίζουν καὶ ἀρχίζουν νὰ σηκώνονται μὲ ἀργὸ ρυθμὸ), ὄλο πάει, ὄλο πάει στὰ ψηλά, (ἀκροστασία, ἀνάταση). Ἔβγαλε καὶ δυὸ κλαδάκια, (ἔκταση), ποῦχουμε τριανταφυλλάκια, (λύγισμα τῶν παλαμῶν). Πὼς μυρίζουμε γλυκά! (φέρνουν τὰ χέρια στὴν μύτη καὶ ἀναπνέουν βαθειά). Ἡ αὐλὴ μοσχοβολᾶ, (ἔκταση). Ὁ ἀέρας τῆ φυσᾶ, (στροφή ἀριστερά, μὲ ἔκταση), τὴ μικρὴ τριανταφυλλιά, (στροφή δεξιὰ μὲ ἔκταση), καὶ τῆς σπάει τὸ κλαδάκι, (κατεβάζουν τὸ ἓνα χέρι), μὲ τὸ ρὸς τριανταφυλλάκι, (κατεβάζουν καὶ τὸ ἄλλο χέρι). Τί ἀέρας δυνατὸς μία πίσω, μία μπρός, (γέρνουν τὸ σῶμα ἐμπρὸς καὶ πίσω), σπάει καὶ ἡ τριανταφυλλιά, (πέφτουν στὰ γόνατα), δὲν τῆς μείνανε κλαδιά, (κάθονται στὶς φτέρνες). Νάτος ὁμως ὁ μπαμπάς μου, τί χαρά μου τί χαρά μου! (παλαμάκια). Βάζει ἓνα ξυλαράκι, (πρόταση), νὰ πιαστῆ τὸ κλωναράκι, (ἢ μιὰ παλάμη κλειστὴ πάνω στὴν ἄλλη). Νάτην, νάτην μεγαλώνει τί χαρά, (ἀρχίζουν νὰ σηκώνονται μὲ τὰ χέρια πάντα στὴν ἔκταση), ὄλο πάει, ὄλο πάει πιὸ ψηλά, (ἀκροστασία, τὰ χέρια κάτω), ἔβγαλε πάλι κλαδάκια, (ἀνάταση), ποῦχουμε τριανταφυλλάκια, (λύγισμα παλαμῶν). Πὼς μυρίζουμε γλυκά, (φέρνουν τὰ χέρια στὴ μύτη καὶ ἀναπνέουν βαθειά), ἡ αὐλὴ μοσχοβολᾶ! (ἔκταση).

Τὸ ΨΩΜΙ. Ὁ γεωργὸς πάει στὸν ἀγρὸ. Ὁ γεωργὸς πάει στὸν ἀγρὸ πρωῖ σὰν ξημερώσει τὸ χωράφι νὰ ὀργώση, (βάδισμα σὲ κύκλο). Τώρα σπέρνει τὸ σιτάρι, (σκύβουν καὶ σπέρνουν), πρωῖ σὰν ξημερώσει, (δείχνουν τὸν ἥλιο). Βιροχὴ τὸν πιάνει δυνατὴ, (ἀρχίζουν νὰ κτυποῦν παλαμάκια μ' αὐτὸν τὸν τρόπο: μὲ τὸ ἓνα δάχτυλο τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ, στὴν παλάμη τοῦ ἀριστεροῦ, ὕστερα τὰ δάχτυλα γίνονται δύο, τρία, τέσσερα, πέντε, στὴν δυνατὴ πιὰ βροχή). Σταματάει ἡ βροχὴ, (σταματοῦν), τὸ σιτάρι μεγαλώνει, (κάμψη γονάτων - ἀκροστασία, ἀποκατάσταση). Ἔρχονται καὶ τὸ θερίζουν, (κάνουν κινήσεις σὰν νὰ κρατοῦν δρεπάνι), ἔρχονται καὶ τὸ μαζεύουν, (ἐπίκρυψη, ἀνόρθωση). Τώρα ὁ μύλος τὸ ἀλέθει, (μὲ τὸ

δεξι χέρι κάνουν κυκλικές κινήσεις, ύστερα με τ' αριστερό). Πάρε αλεύρι να ζυμώνεις, (ζυμώνουν) μες τὸ φούρνο θὰ τὸ ψήσης, (κάνουν ὅτι θάζουν τὰ ψωμιὰ στὸ φούρνο), ὁ ψωμάς θὰ τὸ πουλήσῃ (στροφῆ κορμοῦ δεξιὰ ἀριστερά, με τὰ χέρια σὲ πρόταση σὰ νὰ κατεβάξουν ψωμιὰ ἀπὸ ράφι). Πάρε τὸ ψωμάκι κι ὄρεξη καλή, (κάθονται σταυροπόδι καὶ κάνουν ὅτι τρώγουν).

ΠΡΩ·Ι·ΝΗ ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ. Τὰ παπούτσια μου τὰ ἔχω γυαλισμένα, (σκύθουν καὶ γυαλίζουν δῆθεν τὰ παπούτσια με τὸ δεξι κι ὕστερα με τ' αριστερὸ χέρι), — Τὰ δοντάκια μου τὰ ἔχω ἐγὼ πλυμένα, (σὰν νὰ κρατοῦν ὀδοντόβουρτσα καὶ τρίβουν τὰ δόντια), — Τὰ μαλλάκια μου τὰ ἔχω χτενισμένα, (κάνουν ὅτι χτενίζονται), καὶ τὰ ποδαράκια μου ἐπίσης καθαρά, (κτυποῦν τὰ ποδαράκια, πρῶτα τὸ ἀριστερό, ὕστερα τὸ δεξι), — καὶ γυμναστικὴ ξέρω ἐγὼ νὰ κάνω. (σημειωτόν). — Γιὰ κυτᾶτε δῶ μία ὠραία ἄσκησή μου (τὴν πρώτη φορά σύμπτυξη ἀνάταση - σύμπτυξη ἔκταση, τὴν δὲ δεύτερη φορά σύμπτυξη ἐμπρός, σύμπτυξη κάτω).

Ἔγραφα τὰ λόγια σὲ στίχους, ὥστε ἂν θέλετε, μπορεῖτε νὰ τὰ μελοποιήσετε, με μιὰ γνωστή σας μελωδία. Κάθε στίχος θὰ λέγεται δύο φορές.

ΓΥΜΝΑΖΟΜΑΙ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΩ. Χοροπηδῶ, ὅπου κι ἂν βρεθῶ, (σημειωτόν), μέσα στὸ σχολεῖο ἔξω στὴν αὐλή, (χοροπηδοῦν καὶ κτυποῦν παλαμάκια). Τὰ χέρια μου στὴ μέση τὰ κρατῶ, (μεσολαβῆ), καὶ γέρνω τὸ κεφάλι νὰ δῶ τὸν οὐρανό, (κάμψη κεφαλῆς), χοροπηδῶ ὅπου κι ἂν βρεθῶ (σημειωτόν), μέσα στὸ σχολεῖο ἔξω στὴν αὐλή, (πήδημα - παλαμάκια), τὰ χέρια μου σηκώνω ὕψηλά, (ἀνάταση), καὶ προσπαθῶ νὰ πιάσω τὰ δέντρα τὰ ψηλά, (τὸ ἓνα χέρι πιάνει τ' ἄλλο). Χοροπηδῶ ὅπου κι ἂν βρεθῶ, (σημειωτόν), σὲ κάμπο σὲ λιβάδι σὲ λόφο σὲ βουνό, (προσοχή), ἀνάλαφρα στὰ δάχτυλα πατῶ, (ἄκροστασία), καὶ κάνω τὸ πουλάκι κι ἐλαφρὰ πετῶ, (πήδηματα ἐπὶ τόπου με τὰ χέρια στὴν ἔκταση).

Βρῆτε μόνες σας ἓνα σκοπὸ εὐθυμο καὶ σχεδὸν ἀπλό. Στὸ κεφάλαιο τῶν τραγουδιῶν, σχεδὸν ὅλα θὰ εἶναι με κινήσεις. Ἐπίσης καὶ στὰ παραμύθια. Ἡ κίνηση με τὸ ρυθμὸ εἶναι τόσο ἐνωμένα στὸ μικρὸ παιδὶ ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὰ ξεχωρίζωμε. Ὅπου ὑπάρχει μουσικὴ δημιουργεῖται κίνηση καὶ κάθε κίνησή

τους πάλι, φέρνει στα χείλια τους το τραγούδι.

Στα μιμητικά παιχνίδια μπορείτε να σκεφθήτε ένα σωρό θέματα και να τους δώσετε μορφή. Τα παιδιά μπορούν να μιμούνται τους ψαράδες κι έχει τόσα θαλασσινά τραγούδια, τα διάφορα ζώα και να κάνουν τις φωνές τους. Μπορείτε να τους μαθαίνετε με το ρυθμό και τη μουσική πώς γίνεται το κρασί, (κόβουν τα σταφύλια, τα πατούν κλπ.), πώς κατασκευάζονται τα έπιπλα, (ο ξυλοκόπος θά κόψη το δέντρο, θά το πάη στο έργοστάσιο κλπ.), πώς γίνονται τα ύφασματα, (μεταξωτά: μιμούνται τον μεταξοσκώληκα, βαμβακερά: μαζεύουν το βαμβάκι, το επεξεργάζονται, γίνεται κλωστή, ή κλωστή καραύλι κλπ.). Όποιοδήποτε κέντρο ενδιαφέροντος παρουσιάστη χρησιμοποιείστε αυτό τον τρόπο ως αρχή και θά επιτύχετε. Καί σάς το ξαναλέω: "Αν δυσκολεύεσθε να τονίσετε το ποίημα, πάρτε ένα γνωστό σας σκοπό, κάποιο γλυκό τραγουδάκι και θάλατε του λόγια. Τον ρυθμό θ' ακολουθήσουν οι κινήσεις στην αυλή. Δεν επιμένουμε οι κινήσεις να είναι τέλεια ομοίμορφες. Κάθε παιδί έκφράζει τον έσωπериκό του κόσμο, το άφηνομε έλευθερο να έκφραστη. "Έχω ύπ' όψη μου τρία βιβλία έκτός του Γ. Κοψιάλη που θά σάς φανούν χρήσιμα: «Παιδικές χαρές» της Κατίνας Τσεπκεντζή, «Έφαρμογές ρυθμικής Γυμναστικής» του Βασίλη Μυλωνά και «Παιχνίδια με τραγούδια» της Μ. Γ. Παπαδημητρίου.

ΑΠΛΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Τελειώνουμε τώρα το κεφάλαιο αυτό, με μερικές άπλες ασκήσεις:

ΒΑΡΚΟΥΛΕΣ. Τα παιδιά κάθονται δυο - δυο, το ένα απέναντι στο άλλο. Το ένα παιδί θάζει τα πόδια του — και τα δυο παιδιά έχουν ανοιχτά τα πόδια — πάνω στο άλλο κι έτσι μπορούν και πιάνονται απ' τα χέρα. Οι κινήσεις της θάρκας αρχίζουν. Μια φορά σκύβει το ένα παιδί πίσω, μια φορά το άλλο χωρίς ν' αφήνουν τα χέρια. Δεν είναι απαραίτητο το κεφάλι ν' άγγιξη το έδαφος. Το επαναλαμβάνουν μερικές φορές κι έπειτα πετιούνται ζωηρά πάνω σηκώνουν το δεξι χέρι ψηλά και φωνάζουν «ψάρια» κι έπειτα το άριστερο.

ΑΝΑΒΟΥΝ ΣΠΙΡΤΑ. Στέκονται όρθια με τα πόδια ένω-

μένα, τὸ σῶμα τους εἶναι τὸ κουτὶ τῶν σπύρτων καὶ τὰ χέρια τους τὰ σπύρτα. Μόλις δώσωμε τὸ παράγγελμα τὰ παιδιὰ τρίβουν μὲ τὰ δάχτυλα τὸ σῶμα τους καὶ τινάζουν ἔπειτα ζωηρὰ τὰ μπράτσα πρὸς τὰ ἑπάνω. Κατεβάζουν θὰ χέρια στὴν ἀρχικὴ τους θέση. Ἐπαναλαμβάνοντας τὴν ἄσκηση τρίβουν τὸ πόδι στὰ πλάγια, ἀπὸ κάτω ὡς πάνω σκύβοντας τὸ σῶμα τους καὶ τινάζουν πάλι ζωηρὰ τὰ μπράτσα τους πάνω.

ΠΕΤΑΛΟΥΔΙΤΣΕΣ. Τὰ χέρια σὲ ἔκταση. Τὰ χτυποῦν τρεῖς φορές σὰν φτερὰ καὶ ἔπειτα τὰ τοποθετοῦν χιαστὶ στὸ στήθος. Ἡ πεταλούδα μὲ κλειστὰ τὰ φτερὰ ξεκουράζεται σ' ἕνα λουλούδι. Κάθονται στὰ γόνατα, ἔπειτα στὶς φτέρνες. Ἄνοίγει τὸ ἕνα φτερὸ νὰ ξεμουδιάση (ἡμιέκταση). Τὸ τινάζει. Ἐπειτα τὸ ἄλλο. Τέλος πετιέται πάνω μὲ ἀνοιχτὰ φτερὰ καὶ πετᾷ. Τρέχουν μὲ ἔκταση.

Η ΡΟΥΚΕΤΑ. Τὰ παιδιὰ κάθονται σταυροπόδι σὲ κύκλο μὲ τὰ χέρια ἀκουμπισμένα στὰ γόνατά τους ἢ στοὺς ὤμους (ποῦ εἶναι λίγο κουραστικό). Στὸ παράγγελμά μας κάνουν ἀνάταση τῶν χειρῶν, χτυποῦν ζωηρὰ τὰ χέρια πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ ἀρχίζουν νὰ τὰ χαμηλώνουν ἀργὰ πρὸς τὰ πλάγια ὅπως ὅταν ἡ ρουκέτα πέφτει μὲ χρώματα χρώματα.

ΜΑΞΙΛΑΡΑΚΙΑ. Τὰ παιδιὰ δένουν τὰ χέρια στὸν αὐχένα, γέρνουν τὸ κεφάλι πρὸς τὰ πίσω καὶ κυττάζουν τὸ χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ. Τὰ πόδια στὴν διάσταση γιὰ νὰ γίνεται ἡ ἄσκηση πιὸ εὐκόλη.

ΚΑΛΑΘΑΚΙΑ. Τὰ χέρια δεμένα πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι, τὰ πόδια στὴν διάσταση. Τὸ καλάθι εἶναι γεμάτο καὶ γέρνει ἀριστερὰ, δεξιὰ, ἐλαφρὰ ἔμπρὸς καὶ ἐλαφρὰ πίσω.

ΜΥΛΟΣ. Τὰ χέρια στὴν ἔκταση. Μιμοῦνται τὰ φτερὰ τοῦ μύλου καὶ διαγράφουν μὲ τὸ χέρι κύκλους στὸν ἀέρα λέγοντας «Κλίπ - κλάπ».

ΣΤΑΜΝΑ. Προσποιοῦνται ὅτι ἀνοίγουν τὴ θρύση καὶ γονατίζουν στὸ ἕνα πόδι περιμένοντας νὰ γεμίση ἡ στάμνα. Τὸ ἄλλο πόδι εἶναι λυγισμένο καὶ πατᾷ τὸ ἔδαφος μὲ ὀλόκληρο τὸ πέλμα, τὰ χέρια ἔμπρὸς μὲ τὶς παλάμες κλειστὲς σὰν νὰ κρατοῦν τὴ στάμνα. Στὸ τελευταῖο παράγγελμά μας σηκώνονται ὀρθια, σκύβουν, σηκώνουν μὲ δυσκολία δῆθεν τὴ στάμνα καὶ τὴν τοποθετοῦν στὸν ὦμο. Τὸ ἕνα χέρι σύμπτυξη, τὸ

- Άλλο πάνω απ' τὸ κεφάλι ὅπως ἀκριβῶς οἱ χωριατοπούλες κρατοῦν τὴν στάμνα.

ΤΟ ΕΚΚΡΕΜΕΣ. Τὰ πόδια εἶναι στὴ διάσταση. Σκύβουν ἔμπρὸς λίγο καὶ αἰωροῦν τὰ χέρια τους ἀπὸ τὰ δεξιὰ στ' ἀριστερὰ λέγοντας «τικ - τὰκ, τικ - τὰκ».

Η ΖΥΓΑΡΙΑ. Τὰ παιδιά στέκονται δύο - δύο, τὸ ἕνα ἀπέναντι στοῦ ἄλλο. Τὸ ἕνα κάθεται στὶς φτέρνες μὲ τὶς κνήμες ἐνωμένες. Τὸ ἄλλο στέκεται μὲ ἐνωμένα πόδια καὶ οἱ μύτες τῶν παπουτσιῶν του ἀγγίζου ἐκείνες τοῦ ἄλλου παιδιοῦ. Πιάνονται ἀπὸ τὰ χέρια. Ἡ ἄσκηση γίνεται σὲ δύο χρόνους καὶ λίγο ἀργά. Στὸ ἕνα, τὸ ὄρθιο παιδί κάθεται καὶ τὸ καθιστὸ σηκώνεται. Στὸ δύο γίνεται ἀντίστροφα. Τὰ πόδια μένου ἐνωμένα πάντα. Ἡ ἄσκηση γιὰ νὰ εἶναι σωστὴ πρέπει τὰ χέρια νὰ μένου τεντωμένα ὅποτε τὸ παιδί ποὺ κάθεται γέρνει ἐλαφρὰ τὸ σῶμα του πρὸς τὰ πίσω, ἐνῶ ἐκεῖνο ποὺ στέκεται γέρνει τὸν κορμὸ πρὸς τὰ ἔμπρὸς. Αὐτὸ ὅμως δυσκόλευε πολὺ τὰ μικρὰ ποὺ σκύβοντας ἔχαναν τὴν ἰσορροπία τους καὶ ἔπεφταν. Ἔτσι τὸ παίζαμε χωρὶς νὰ εἶναι ἀπαραίτητο τὸ τέντωμα τῶν χεριῶν.

ΟΙ ΜΕΘΥΣΜΕΝΟΙ. Τὰ παιδιά σκύβου ὡς τὸ ἔδαφος γιὰ νὰ γεμίσου δῆθεν τὸ ποτήρι τους κρασί. Τὸ φέρνου στοῦ στόμα ἐνῶ στέκονται ὄρθια καὶ προσποιοῦνται ὅτι τὸ πίνου ὡς τὴν τελευταία γουλιὰ, γέροντας τὸ κεφάλι πρὸς τὰ πίσω. Αὐτὸ γίνεται τρεῖς φορές. Πετοῦν τὸ ποτήρι μακρυὰ μὲ τὸ δεξιὸ χέρι. Ἐμέθυσαν. Γυρίζου γύρω - γύρω στὸν ἴδιο τόπο ποὺ στέκονται. Κάνου δύο βήματα ἀριστερὰ, δύο δεξιὰ. Σταυρώνου τὸ δεξιὸ πόδι πάνω στοῦ ἀριστεροῦ, καὶ τὸ ἀριστεροῦ πάνω στοῦ δεξιῦ. Κρατοῦν τὸ κεφάλι μὲ τὰ δύο τους χέρια καὶ ξαφνικὰ πέφτου κάτω.

Η ΚΟΥΚΛΑ ΠΟΥ ΚΟΥΝΙΕΤΑΙ. Μπαίνου σὲ κύκλο καὶ περπατοῦν μὲ συρτὰ βηματάκια καὶ τὰ χέρια ζυγισμένα πρὸς τὰ πάνω ὅαν τὶς κοῦκλες. Στέκονται, γυρισμένα ὅλα στοῦ κέντρο τοῦ κύκλου. Κάτω τὰ χέρια μ' ἕνα ὁμόφωνο δυνατὸ «κράκ!». Τὸ κεφάλι τῆς κούκλας πέφτει στὸν δεξιὸ ὦμο. Τὸ πιάνου καὶ σιγὰ - σιγὰ τὸ σηκώνου στὴ θέση του. Τὸ κεφάλι πέφτει στὸν ἀριστεροῦ ὦμο. Τὸ σηκώνου. Μ' ἕνα ἄλλο «κράκ» λυγίζου τὰ γόνατα καὶ γονατίζου στοῦ ἔδαφος. Προσποιοῦν-

ται ότι βιδώνουν τις βίδες που έχει στα γόνατα και άργα - άργα σηκώνεται ή κούκλα. Άκούγεται πάλι ένα «κράκ» και ό κορμός από τη μέση και πάνω με τὰ χέρια στη μεσολαθή πέφτει λίγο εμπρός. Βιδώνουν τις βίδες τής μέσης και ή κούκλα επανέρχεται στη θέση της. Άνοίγει τὸ στόμα της και τὸ κλείνει άπότομα. Άνοίγει και κλείνει τὰ μάτια. Γυρίζουν πάλι τὸ ένα πίσω από τὸ άλλο, τὰ χέρια τεντωμένα κάτω, περπατούν με συρτά βηματάκια λέγοντας «μαμά». Τὸ ένα «μα» άντιστοιχεί στο άριστερό πόδι και τὸ άλλο «μά» στο δεξί.

Ο ΠΕΛΕΚΗΤΗΣ. Τὰ παιδιά στέκονται με τὰ πόδια στη διάσταση και τὰ χέρια στην άνάταση. Θά δίνουν πελεκισμούς δηλαδή, θά κάνουν μιὰ άπότομη και ζωηρή κάμψη του κορμού πρὸς τὰ κάτω ενώ τὰ χέρια αίωροῦνται άνάμεσα στα πόδια όσο τὸ δυνατόν πιὸ πίσω. Έπανέρχονται στην άρχική θέση ενώ τὰ χέρια αίωροῦνται πρὸς τὰ πάνω με όρμη και τὸ κεφάλι τινάζεται πρὸς τὰ πίσω.

ΚΑΡΟΤΣΑΚΙΑ. Τὰ παιδιά τοποθετοῦνται δύο - δύο τὸ ένα πίσω από τὸ άλλο. Τὸ παιδί που εἶναι μπροστά σκύβει και άκουμπᾶ στο ἔδαφος με τις δυὸ του παλάμες. Τὸ άλλο που εἶναι πίσω πιάνει τὰ πόδια του πρώτου παιδιοῦ και τὰ σηκώνει. "Έτσι προχωροῦν λίγα βήματα, σάν σωστά καρτσάκια. "Έπειτα τὸ παιχνίδι παίζεται άντίθετα δηλαδή τὸ μπρὸς παιδί πηγαίνει ὄρθιο πίσω και τὸ πίσω ἔρχεται μπρὸς και σκύβει.

ΤΟ ΠΟΔΗΛΑΤΟ. Τὰ παιδιά ξαπλώνουν στο ἔδαφος με τὴν πλάτη και μόλις δοθῇ τὸ παράγγελμα σηκώνουν τὰ δύο πόδια και κάνουν κυκλικές κινήσεις στὸν άέρα. "Όταν του λέμε ὅτι ὁ δρόμος εἶναι ἴσιος, οἱ κινήσεις εἶναι γρήγορες και ζωηρές ὅταν ὅμως ὑποτίθεται ὅτι ανεβαίνουμε τὸν άνήφορο οἱ κινήσεις γίνονται άργές και ἔντονες.

ΤΑ 4 ΣΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΟΡΙΖΟΝΤΑ. Τὰ παιδιά στέκονται στη σειρά. Άρχηγοὶ του παιχνιδιοῦ εἴμαστε ἡμεῖς για νὰ δίνομε τις διαταγές καθαρά και γρήγορα. Λέμε: Προσοχή! Νὰ κυττάξετε ὅλοι στὸν Βορρά, ἐκεῖ που εἶναι ή ἑκκλησία μας. Γυρίστε άμέσως στο Νότο, ἐκεῖ που εἶναι τὸ μεγάλο δέντρο, γυρίστε στην Άνατολή που εἶναι τὸ σχολεῖο μας κλπ. Τις συμπληρωματικές ἑξηγήσεις τις δίνομε (ἑκκλησία, δέντρο, σχολεῖο) γιατί τὰ παιδιά εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβουν και νὰ

θυμούνται τὸν Βορρᾶ, τὸν Νότο, τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴ Δύση. Μὲ τὸν καιρὸ ἀφαιροῦμε τίς ἐπεξηγήσεις καὶ λέμε ἀπλᾶ στὸν Βορρᾶ. Ὅποιο παιδάκι χάσει πηγαίνει στὸ τέλος τῆς γραμμῆς.

Η ΜΠΑΛΛΑ. Τὰ παιδιὰ χωρίζονται σὲ ζεύγη, τὸ ἓνα ἀπέναντι τοῦ ἄλλου καὶ σὲ ἀπόσταση μισοῦ βήματος περίπου. Τὸ ἓνα παιδί ἀντιπροσωπεύει τὴν μπάλλα. Λυγίζει τὰ γόνατα καὶ ἀγγίζει τὰ δάκτυλα τῶν χεριῶν πάνω στὰ γόνατα. Τὸ ἄλλο παιδί, τὸ ὄρθιο, ἀκουμπᾷ τὸ χέρι στὸ κεφάλι τοῦ συντρόφου του, τὸ πιέζει πρὸς τὰ κάτω σὰν νὰ εἶναι ἀληθινὴ μπάλλα, ἐνῶ ὁ σύντροφος χαμηλώνει ὀλόκληρο τὸν κορμὸ αὐξάνοντας τὴν κάμψη τῶν γονάτων. Ἐπειτα χωρὶς ν' ἀφαιρέσῃ τὸ χέρι του, τὸ ὄρθιο παιδί ἀφήνει τὴν «μπάλλα» νὰ ξαναπηδήξῃ. Ὅταν τὰ παιδιὰ ἀποκτήσουν ἐπιδεξιότητα, οἱ «μπάλλες» ξαναπηδοῦν ἐκτελῶντας σιγὰ - σιγὰ στροφή ἐπὶ τόπου.

Ο ΠΟΔΗΛΑΤΙΣΤΗΣ. Τὰ παιδιὰ χωρίζονται κατὰ ζεύγη καὶ ξαπλώνουν ἀνάσκελα, τὸ ἓνα ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Τὰ χέρια τους χαλαρὰ στὰ πλάγια. Τὸ κάθε παιδί θάζει τὰ πέλματά του πάνω στὰ πέλματα τοῦ συντρόφου του. Μὲ τὸ παράγγελμα ἀνεβοκατεβάζουν τὰ πόδια τους ὀριζοντίως. Τὸ δεξιὸ πόδι τοῦ ἑνὸς παιδιοῦ σπρώχνει τὸ ἀριστερὸ τοῦ ἄλλου κάνοντάς το νὰ λυγίση. Ταυτόχρονα τὸ ἀριστερὸ πόδι τοῦ πρώτου παιδιοῦ λυγίζει σπρωγμένο ἀπ' τὸ δεξιὸ πόδι τοῦ συντρόφου του.

Η ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ. Τὰ παιδιὰ κάθονται κάτω σὲ κύκλο πιασμένα ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια λίγο ἀνοιγμένα ν' ἀγγίζουν μεταξύ του. Στὸν πρώτο χρόνο ὅλα τὰ παιδιὰ γέρνουν τελείως τὸν κορμὸ πρὸς τὰ πίσω ὥσπου νὰ ξαπλώσουν στὸ ἔδαφος. Στὸν δεύτερο χρόνο ἀνασηκώνονται καὶ σκύθουν πρὸς τὰ ἔμπρὸς ὥστε τὰ χέρια τους ν' ἀγγίζουν τὸ ἔδαφος. Ἀνασηκώνουν τὸν κορμὸ. Γέρνουν ὅλα μαζί δεξιὰ καὶ ἔπειτα ἀριστερὰ σὰ νὰ φυσᾷ ἀέρας τὴν μαργαρίτα.

ΑΛΥΣΙΔΑ. Τὰ παιδιὰ κάθονται τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο, μὲ τὰ πόδια λίγο ἀνοιγμένα. Τὰ χέρια τοῦ κάθε παιδιοῦ πιάνουν καλὰ τοὺς ὤμους τοῦ συντρόφου ποὺ κάθεται ἔμπρὸς. Στὸν πρώτο χρόνο, ὅλα σκύθουν πρὸς τὰ ἔμπρὸς ὅσο μποροῦν περισσότερο, στὸν δεύτερο χρόνο σκύθουν πρὸς τὰ πίσω ὥσπου ἢ πλάτη τοῦ κάθε παιδιοῦ ν' ἀγγίξη σχεδὸν τὰ πόδια τοῦ συντρόφου ποὺ κάθεται πίσω του.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ — ΠΟΙΗΜΑΤΑ — ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

Ἀντίθετα μὲ πολλοὺς λογοτέχνες καὶ παιδαγωγούς, πιστεύω πῶς τὸ νὰ διαλέξη,ς ἢ καὶ νὰ γράψῃς ἓνα παιδικὸ τραγουδάκι δὲν εἶναι δύσκολο. Δύσκολο γίνεται ὅταν ὁ μεγάλος ἔχει χάσει τὴ φρεσκάδα του, τὸ κέφι του, τὴν ἐπαφή του μὲ τὶς ρίζες τῆς ζωῆς, πού εἶναι τὸ παιδί. Δὲν λέω πῶς δὲν χρειάζεται ἡ γνώση ψυχολογίας, τὸ ταλέντο καὶ μιὰ κάποια ἀφέλεια στὴν ἔκφραση. Αὐτὰ τὰ εἶπαμε στὸ κεφάλαιο «Νηπιαγωγοὶ καὶ παιδιά». "Ὅταν εἶσαι πλάϊ στὸ παιδί, παίζεις μαζί του, γελάς μὲ τὰ ἀστεῖα του, παρηγορεῖς τὴ θλίψη του, θαυμάζεις δίπλα του ἓνα τόσο μικρὸ μαμουδάκι πού σέρνεται στὴν ἄμμο, τότε τί πιὸ εὐκολο νὰ γίνουν ὄλα τοῦτα μικρά, πρόσχαρα τραγουδάκια; Γιὰ δοκιμάστε. Κι ἂν ἀκόμη θρῆτε δυσκολίες στὴν ἀρχή, πιὸ ὕστερα θὰ τὰ καταφέρετε. Βέβαια ὑπάρχουν ὠραιότατα τραγουδάκια καὶ ποιήματα συγγραφέων καὶ μουσουργῶν, πού διατήρησαν αὐτὸ τὸ κέφι καὶ τὴν ἀγνότητα πού ἀναφέρω πιὸ πάνω. Σᾶς γράφω πολλὰ ἀπ' αὐτὰ πού τὰ ἔχω δοκιμάσει μ' ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία ὅπως τοῦ Στ. Σπεράντσα, τοῦ Γερασ. Ρομποτῆ, τῆς Μ. Ἀθηναίου—Τομαρᾶ, τῆς Εὐγ. Παλαιολόγου—Πετρώνδα, τῆς Μ. Γουδέλη, τοῦ Α. Ἀργυροπούλου καὶ τόσων ἄλλων. "Ἄν χρειαστῆ ν' ἀλλάξετε ἢ νὰ προσθέσετε κάτι, ἀνάλογα μὲ τὸν τόπο πού θρίσκεται τὸ Νηπιαγωγεῖο σας, δὲν εἶναι κακὸ. Φθάνει νὰ γίνῃ ἡ ἀλλαγὴ ἢ ἡ προσθήκη μὲ μέτρο καὶ σεβασμὸ στὴν ἔννοιά του. Ἀρκετὰ ποιήματα εἶναι δικά μου. Ποιήτρια δὲν εἶμαι καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ σᾶς σπρώχνω νὰ δοκιμάσετε.

Τὸ περιεχόμενο τοῦ τραγουδιοῦ ἢ τοῦ ποιήματός σας, νὰ μὴν εἶναι ἀφρημένο, ἀλλὰ παρμένο ἀπὸ τὸν γύρω σας κόσμο, ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοῦ Νηπιαγωγείου, ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ. Ὁ ρυθμὸς νὰ εἶναι γρήγορος, ὁ στίχος σύντομος κι ἀπλός. Ἐὰν δὲν μπορῆτε, (αὐτὸ εἶναι πιθανόν), νὰ μελοποιήσετε ἕνα ποιημάκι ἢ δὲν ἔχετε κάποιον ποῦ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴ τὴ λεπτὴ δουλειά, τότε διαλέξτε γνωστούς σας σκοποὺς χαρούμενους καὶ πεταχτούς, «Ἐνα νερὸ κυρὰ Βαγγελιῶ» γιὰ παράδειγμα, καὶ θάλετε λόγια ἐσεῖς, ἀνάλογα μὲ τὴν περίσταση Ὅλα ἐπιτρέπονται στὴν ἰκανὴ Νηπιαγωγό, ἀφοῦ δουλεῖ γιὰ τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία τοῦ παιδιοῦ. Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ξεύρετε ἕνα μουσικὸ ὄργανο. Καὶ γὰρ ξεκίνησα μόνον μὲ τὴ φωνή μου, μὰ ἡ ἔλλειψη μουσικοῦ ὄργανου γινόταν αἰσθητὴ μέρα μὲ τὴ μέρα. Ὅταν ἔμαθα νὰ παίζω τὰ τραγουδάκια τους στὸ πιάνο, τότε ἡ ὥρα αὐτὴ ἔγινε ὥρα ξεκούρασης καὶ ἀπόλαυσης. Μὴν ξεχνᾶτε πῶς τὰ παιδάκια αὐτῆς τῆς ἡλικίας παραφωνοῦν. Τὸ μουσικὸ ὄργανο δίνει μὲ ἀκρίβεια τὸν τόνο, ἐνῶ ἡ φωνὴ ὅσο σωστὴ κι ἂν εἶναι δὲν θὰ τὰ καταφέρῃ τόσο καλά. Στὴν ἀρχὴ τὰ τραγούδια τὰ ἐδίδασκα. Μ' ἄλλα λόγια, τοὺς μάθαινα πρῶτα τοὺς στίχους καλά, ὕστερα ἔπαιζα τὴ μουσικὴ καὶ τέλος ἐνώνναμε στίχους καὶ μουσικὴ, ὅπως θὰ ἔκανα μὲ μεγάλα παιδιά. Δὲν εἶχα ἰκανοποίηση. Κάτι ἔλειπε. Ἡ διαδικασία αὐτὴ ἔπαιρνε πολλὴ ὥρα καὶ τὸ παιδί ἔχανε τὸ ἐνδιαφέρον. Τὴ λύση τὴ βρῆκα τυχαῖα. Μιὰ ἡμέρα τὰ παιδάκια ζωγράφιζαν ἐλεύθερα στὶς ἰχνογραφίες τους. Ἄρχισα σιγὰ νὰ τοὺς τραγουδῶ ἕνα ἀρκετὰ δύσκολο τραγούδι ποῦ μοῦρθε στὰ χεῖλη. Καθὼς προχωροῦσα στὴν δευτέρη στροφή, ἄρχισαν μαζί μου νὰ μουρμουρίζουν τὸ σκοπὸ. Ἦταν γιὰ μένα ἕνα μάθημα αὐτό. Τίποτα δὲν πρέπει νὰ δίνουμε στὸ παιδί σὰν συνταγή. Ὅλα νὰ ἔχουν ἕνα ἐσωτερικὸ κρῖκο ποῦ νὰ τὰ δένη. Τὰ παιδιά μὲ παρακαλοῦσαν πιά. «Πέστε μας ἕνα τραγουδάκι». Καθόμουν στὸ πιάνο, ἔπαιζα καὶ τραγουδοῦσα σύγχρονα. Στὸ τέλος τοῦ χρόνου τὰ μωρὰ αὐτὰ ἤξεραν κάπου σαράντα τραγούδια! Ποιὸς νὰ τὸ πιστέψῃ; Τὰ τραγουδοῦσαν στὸν κήπο, στὶς ἐκδρομές, ὅταν ἐπλαθαν πηλό, ὅταν κεντοῦσαν. Ἦταν χαρὰ Θεοῦ νὰ τ' ἀκοῦς. Κανένα δὲν σκέφτηκε πιά νὰ τραγουδήσῃ μοντέρνα, ἐρωτικὰ τραγούδια

πού άκουε στο σπίτι! Άκόμα και οί γονείς μάθανε πολλά τραγουδάκια μας. "Όταν τὸ τραγούδι τὸ παίξετε καὶ τὸ τραγουδήσετε μιὰ - δυὸ φορές, βγάλτε έξω μερικά παιδιά με καλές φωνούλες νὰ σᾶς βοηθήσουν. Δὲν σᾶς συμβουλευῶ ἕνα μόνο του. Τὸ παιδί αὐτῆς τῆς ἡλικίας ἔχει φόβους μὴν δὲν τὰ καταφέρη. Εὐκολύνετέ το. Τὸ τραγούδι τις περισσότερες φορές πρέπει νὰ ἔχη «φωνούλεq». Σᾶς φέρνω παράδειγμα ἀπὸ ἕνα τραγουδάκι τῆς Μαρίας Γουδέλη. «Πυροσβεστική περνᾶ, ντίγκ ντάγκ, ντίγκ - ντάγκ κουδουνᾶ». Τὰ παιδιά πὺ ἔχετε βγάλει θὰ πὺν «πυροσβεστική περνᾶ» καὶ τ' ἄλλα ἀπὸ κάτω «ντίγκ-ντάγκ, ντήγκ - ντάγκ κουδουνᾶ». Ἡ συμμετοχὴ αὐτῆ τὰ ἐνθουσιάζει, σᾶς ζητοῦν νὰ τὸ ἐπαναλάβουν καὶ ξανά καὶ ξανά. "Όταν τὸ μάθουν ὅλα, τότε θὰ μπῆ καὶ ἡ κίνηση, ἡ ἀναπαραστάση ᾗς ποῦμε τοῦ τραγουδιοῦ. Θὰ περάσετε εὐχάριστες στιγμὲς καὶ σεῖς κι ἐκεῖνα. Στους πυροσθέστες βάζομε περικεφαλαῖες, ἀπὸ χαρτί, πρόχειρα φτιαγμένες. Ἡ φαντασία τους ἔχει τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ποίηση τοῦ Δὸν Κιχώτη ! Βλέπει χρυσὲς περικεφαλαῖες ἐκεῖ πὺ ἔμεις ἔχομε βάλει χάρτινες. Πάντα με συγκίνησε αὐτό, μ' ἔκανε νὰ πιστέψω πὺς ὁ ἄνθρωπος γεννιέται γιὰ τὴ χαρὰ, γιὰ τὰ ὠραῖα καὶ θαυμαστὰ τῆς ζωῆς. "Όταν με τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ ἡ κρίση πνίξει τὴ φαντασία, νοσταλγοῦμε ἐκεῖνα τὰ χρόνια πὺ θαυμάζαμε τις χάρτινες περικεφαλαῖες! Μὰ ξεστράτιστα. Ξαναγυρίζω στο τραγουδάκι. "Ένα παιδί θὰ κάμη τὸν ὁδηγὸ τοῦ αυτοκινήτου τῆς πυροσβεστικῆς, με μιὰ ρόδα ἢ ἄλλο στρογγυλὸ ἀντικείμενο. Σ' ἕναν πάγκο κάθονται οί πυροσθέστες πὺ θὰ τραγουδήσουν. "Έχομε κι ἕνα κουδούνι γιὰ νὰ χτυπᾶ, τῆς πυροσβεστικῆς δῆθεν. "Όσα περισσότερα παιδιά παίρνουν μέρος σὲ κάθε ποίημα, διάλογο ἢ τραγούδι, τόσο πὺς ἀποτελεσματικὰ δουλεύετε. Τὰ παιδιά κουράζονται ὅταν ἀδρανοῦν. Θέλουν νὰ κινοῦνται, νὰ ἀσχολοῦνται. Οί διάλογοι ἀρέσουν πολὺ στὰ παιδιά. Τὺς μαθαίνουν ἀμέσως, τὰ μισὰ λένε τὸ ἕνα μέρος, τὰ ἄλλα μισὰ τὸ ἄλλο, βλέπετε τὴ χαρὰ στὰ μάτια τους. Θὰ τὺς λέτε πρῶτα ἐσεῖς, με τὴν βοήθῃ σας ἢ ἂν δὲν ἔχετε, μόμες. Στὴν δεῦτερη περίπτωση, ν' ἀλλάζετε τὸν τόνο τῆς φωνῆς γιὰ νὰ χρωματιστῆ ὁ διάλογος. Εῖναι φυσικὸ πολλὰ παιδιά νὰ μαθαίνουν γρηγορώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα ἢ νὰ ἔχουν

ώραία φωνή. Θα τὰ φωνάζετε βέβαια έξω συχνά γιατί πιό εύκολα μαθαίνει ένα παιδί από ένα άλλο παιδί, παρά από μᾶς τούς μεγάλους. Ὁ ξπαινος όμως πρέπει νά περιοριστῆ στά ὄρια τοῦ λογικοῦ. Διαφορετικά, ὑπάρχει φόβος νά ὑπερτιμῆσουν τήν ἀξία τους καί τὰ ἄλλα νά ὑποτιμῆσουν τή δική τους χωρίς νά τὸ φανερώσουν. Δέν πρέπει ποτέ νά ξεχνᾶμε πὼς ὄλα εἶναι παιδιὰ μας καί πὼς πρέπει νά ἐπαινοῦνται οἱ προσπάθειες καί ὄχι τὰ χαρίσματα πού τούς ἔδωκε ἡ φύση. Ὅπως τὸ ἔχω ξαναγράψει σὲ ἄλλα κεφάλαια, τὰ τραγούδια πού ἀκολουθοῦν — τὰ περισσότερα τουλάχιστον — συνοδεύονται ἀπὸ κινήσεις, ὅπως ἀκριβῶς οἱ γυμναστικές ἀσκῆσεις τοῦ προηγούμενου κεφαλαίου συνοδεύονταν ἀπὸ μουσική καί τραγούδι. Ἡ κίνηση καί ὁ ρυθμὸς εἶναι δεμένα (*).

Θὰ θίξω τώρα ἕνα ζήτημα σχεδὸν παραμελημένο, μὰ πού ἔχει μεγάλη σημασία: τὴ μουσικὴ ἀγωγή τῶν παιδιῶν. Πολὺ συχνὰ θὰ δοῦμε ἕναν πατέρα νά δείχνη στὴν ἔφημερίδα του τὸ α ἢ τὸ ο καί νά καμαρώνη ὅταν τὸ παιδάκι καταφέρει νά τὸ ἀναγνωρίση. Τὸν εἶδατε ὅμως ποτέ νά παίζη στὸ πιάνο — ἀκόμα κι ἂν εἶναι μουσικὸς — ἕνα τραγούδι ὁμορφο ἢ νά θάξῃ στὸ γραμμόφωνο μιὰ πλάκα γιὰ νά τὸ μορφώση μουσικά; Ὅσοι νοιώθουν ἢ κατέχουν τὴ μουσικὴ ἔχουν γνωρίσει ἕνα κόσμο πού οἱ ἄλλοι δέν μποροῦν νά τὸν δοῦν. Βέβαια οἱ γνώσεις καί οἱ ἱκανότητες πού πρέπει ν' ἀποκτηθοῦν γιὰ νά φθάση κανεὶς στὴν κατανόηση τῆς ἀληθινῆς μουσικῆς εἶναι πολλές, χρειάζεται μιὰ συστηματικὴ μουσικὴ ἀγωγή, πού ν' ἀρχίζῃ ἀπ' τὰ πρῶτα παιδικὰ χρόνια. Στὰ σχολεῖά μας, ἀκόμα καί στὸ γυμνάσιο θεωρεῖται ἕνα πολὺ δευτερευόν μάθημα καί διδάσκεται μὲ πολὺ φτώχεια κι ἀδιαφορία. Σ' ἄλλες χώρες τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς μπαίνει στὸ σχολικὸ πρόγραμμα μὲ τὴν ἴδια ἀξία πού δίνουν στὰ ὑπόλοιπα μαθήματα. Βέβαια ὑπάρχουν καί φτωινὰ μυαλά, δάσκαλοι καί καθηγητὲς πού πραγματικά σὲ ὀδηγοῦν στὸν ἐξάισιο κόσμο τῆς μουσικῆς. Ἀλλὰ αὐτοὶ εἶναι ἐξαιρέσεις.

Θὰ μοῦ πῆτε, πὼς εἶναι πολὺ δύσκολο γιὰ τὰ μικρὰ παι-

* Στὸν τομέα τῶν τραγουδιῶν καί ποιημάτων ὅπως ἐπίσης τῶν παραμυθιῶν καί τῶν παιχνιδιῶν, μεγάλη εὐγνωμοσύνη χρῶστοῦμε στὴν κ. Ἀντιγόνη Μεταξᾶ.

διά ν' αρχίσουν μουσική αγωγή. Τò πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν τρόπο διδασκαλίας. Τὰ παιδιὰ δείχνουν μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον γι' αὐτὴν ἀπὸ τὰ γράμματα καὶ τοὺς ἀριθμούς. Τοὺς φαίνεται διασκεδαστική. Ἡ Ἰταλικὴ μέθοδος τῆς κυρίας Ταρντάνι εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα. Τὴν ἔκαμε προσιτὴ ἀκόμη καὶ στὰ παιδιὰ τοῦ Νηπιαγωγείου. Ἡ Μαρία Γουδέλη λέει γιὰ τὸ σύστημα αὐτό: «Εἶχαμε πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα στὸ Νηπιαγωγεῖο μας. Βάλαμε σὲ συνδυασμὸ τὸ μουσικὸ ὕλικό Μοντεσόρι καὶ Ταρντάνι. Στὸ σχολεῖο μας θέβαια τὸ κέντρο τῆς δουλειᾶς εἶναι τὸ παιδί καὶ ὄχι ὁ δάσκαλος. Ἔπρεπε ἡ μορφὴ ὠρισμένων ἀσκήσεων νὰ γίνουν μὲ τέτοιο τρόπο πού ὁ δάσκαλος νὰ λαβαίνει ἐλάχιστο μέρος. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχουν «κερδισμένοι» καὶ «χαμένοι» ὅπως γίνεται μὲ πολλὰς ἀσκήσεις τῆς κυρίας Ταρντάνι ἀλλὰ μόνο ἐκεῖνοι πού κατάλαβαν μιὰ ἀσκηση ἢ ὄχι. Εἶχαμε παιδάκια πού στὰ πέντε τοὺς χρόνια διάβαζαν τραγουδοῦσαν καὶ ἔπαιζαν σὲ ὄργανο συνειδητὰ μουσική. Βέβαια ὅσα εἶχαν ἔμφυτο μουσικὸ ταλέντο προχωροῦσαν πολὺ γρηγορώτερα ἀπὸ ἄλλα κι ἔφθαναν σὲ σημεῖο πού κανεὶς δὲν ἔλπιζε πὼς θὰ φθάσουν. Πολὺ σπάνια τὰ μικρὰ παιδιὰ ἔδειχναν ἀδιαφορία γιὰ τὴ μουσική. Ἀντίθετα πάρα πολλὰ ἔδειχναν γι' αὐτὴν ἐξαιρετικὴ ἀγάπη. Ἄν ἓνας σωστὸς παιδαγωγικὸς δρόμος μποροῦσε νὰ συνεχιστῆ καὶ στὴ μουσική ὡς τὸ τέλος τῶν σπουδῶν θὰ εἶχαμε αὐριο μπροστὰ μας στ' ἀλήθεια ἔτοιμοι ἀνθρώπους πού μαζί μ' ὄλη τους τὴν ἄλλη κατάρτιση, θᾶχαν ἀνοιχτὸ μπροστὰ τους τὸ μαγικὸ παλάτι τῆς μουσικῆς. Αὐτοὶ θᾶταν πραγματικὰ μορφωμένοι ἄνθρωποι». Ἡ βάση στὸ σύστημα τῆς Ταρντάνι εἶναι ἡ ἀντικατάσταση τῆς μορφῆς τῆς νότας. Πῆρε ἑπτὰ διάφορες ἀνθρώπινες μορφές, γνωστὲς στὰ Ἰταλόπουλα ἀπ' τὰ παιδικὰ περιοδικὰ κι ἔδωσε στὴ κάθε μιὰ ἓνα ὄνομα νότας. Τὸ ἴδιο μποροῦμε νὰ κάνουμε ἐμεῖς παίρνοντας τις μορφές αὐτὲς ἀπὸ γνωστὰ παραμῦθια: Κοντορεβουθούλης, Πινόκιο κλπ. Οἱ μορφές αὐτὲς παρουσιάζονται στὰ παιδιὰ ζωγραφισμένες κι ἐκεῖνα κάνοντας διάφορα παιχνίδια (ὅπως στὴν ἀνάγνωση) μαθαίνουν εὐκόλα νὰ τις ἀναγνωρίζουν. Αὐτὸ γίνεται σὰν προεργασία. Ἀργότερα παρουσιάζομε πάλι τὰ ἴδια πρόσωπα ὄχι ὀλόκληρα πιά, μόνο τὸ κεφάλι τους. Γίνονται καὶ πά-

λι ασκήσεις. Τώρα τὰ κεφαλάκια τοποθετούνται σ' ένα μεγάλο πεντάγραμμο καὶ τὰ παιδιὰ τὰ ἀναγνωρίζουν καὶ τὰ διαβάζουν. Στὴν ἀρχὴ ἀναγνωρίζουν τὴν νότα μόνο ἀπὸ τὴ μορφή. Ἔπειτα ὅμως προσέχουν ὅτι κάθε μιὰ ἔχει τὴν ὠρισμένη τῆς θέση. Τότε τὰ μεταφέρομε στὸ πιάνο καὶ τοὺς δείχνομε τὶς θέσεις πού ἔχει κάθε νότα—ἄνθρωπος. Κάνομε διάφορες ασκήσεις π.χ. χτυπάμε τὸ σὸλ καὶ ρωτᾶμε τὰ παιδιὰ ποῖο ἀπὸ τὰ ἑπτὰ ἄνθρωπάκια μας ἔχει αὐτὴ τὴ φωνή, ἔπειτα τὸ ρέ κ.ο.κ. Τοὺς μαθαίνομε νὰ παίζουν ἕνα πολὺ ἀπλό τραγουδάκι, κάτι πού πολὺ τὰ ἐνθουσιάζει. Ἀργότερα τὸ ἕνα τραγουδάκι γίνεται δύο, τὰ δύο τρία. Ὅλα πολὺ ἀπλά πάντα. Σὰν γίνει κτῆμα τους ἡ ὠρισμένη θέση τῆς νότας στὸ πεντάγραμμο, μαθαίνουν καὶ τὶς ἄλλες τὶς ἀφηρημένες νότες (ὅπως τὶς γράφουν οἱ μεγάλοι). Ἔτσι, προχωροῦν μὲ ἀνάλογες ασκήσεις σὲ πῶς πολὺπλοκούς συνδυασμούς. Ἡ χαρὰ τους δὲν περιγράφεται. Ἐμεῖς φυσικὰ κάναμε μόνο τὴν ἀρχή, τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο, τὸ Γυμνάσιο πρέπει νὰ συνεχίσῃ. Ἄν αὐτὸ δὲν γίνεται καὶ δὲν γίνεται, τότε εἶναι κόπος χαμένος. Δὲν ἐργαζόμαστε ἀποκλειστικὰ γιὰ τὰ παιδιὰ πού τὰ οἰκονομικά τους θὰ τοὺς ἐπιτρέψουν ἰδιαιτέρο μάθημα πιάνου στὸ σπίτι. Ὅλα τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ γνωρίσουν τὴ μουσικὴ. Τοὺς στεροῦμε χαρὲς καὶ συγκινήσεις πού ἀνυψώνουν τὸν ἄνθρωπο, πού τοῦ δίνουν καλλιέργεια καὶ εὐγένεια. Κι εἶναι κρίμα.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τὰ τραγούδια πού σᾶς δίνω, μποροῦν νὰ σᾶς χρησιμεύσουν καὶ γιὰ σχολικὲς γιορτοῦλες. Τὰ διαλέγετε κατὰ τὴν περίσταση. Ἀρχίζω μὲ μιὰ προσευχούλα.

Παναγίτσα μου καλή, τὸ παιδί παρακαλεῖ
δῶσε του χαρὰ πολὺ.

Τὴν μανουλά φύλαγέ μου — τὸν μπαμπάκα μου τὸ ἴδιο
κάνε με παιδί καλό.

Μὴν μ' ἀφήσης Παναγιά, ψέμματα ποτὲ νὰ πῶ
ὅσο καὶ νὰ φοθηθῶ.

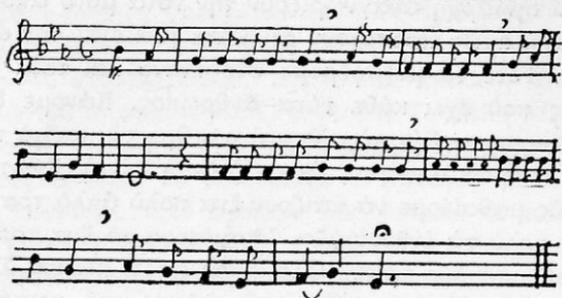
Τὰ λουλούδια ἀγαπῶ

τὰ ζώακια βοηθῶ

Παναγίτσα, εὐχαριστῶ.

Σὰς παραθέτω τὴν μουσικὴ τῆς:

Ξ. ΑΣΤΕΡΙΑΔΗ

ΟΙ ΚΑΡΑΜΕΛΙΤΣΕΣ

Πόσο μ' ἀρέσουν οἱ καραμελίτσες
ἤθελα νᾶχα δέκα σακουλίτσες.
Δὲν σᾶς τὸ λέω φίλες μου γι' ἄστειο
ἤθελα νᾶχα ζαχαροπλαστεῖο.

Νὰ σᾶς κεράσω ὅλα τὰ παιδάκια
ἀπ' τὰ δικά μου τὰ καραμελάκια.
θὰ σᾶς κεράσω, δὲν θὰ τὸ ξεχάσω!
νὰ σᾶς κεράσω, δὲν θὰ τὸ ξεχάσω!

Μ' ὅλου τοῦ κόσμου τὰ καραμελάκια
δὲν τὰ ἀλλάζω τὰ γλυκὰ φιλάκια
τῆς μαννουλίτσας καὶ τοῦ πατερούλη
τῆς μαννουλίτσας καὶ τοῦ πατερούλη!

Στὸ τέλος κάθε στροφῆς, ἡ μουσικὴ σταματᾷ καὶ τὰ παι-
διὰ λένε ἀπὸ κάτω «Ἄχ! δῶσε μας, δῶσε μας γλυκά».

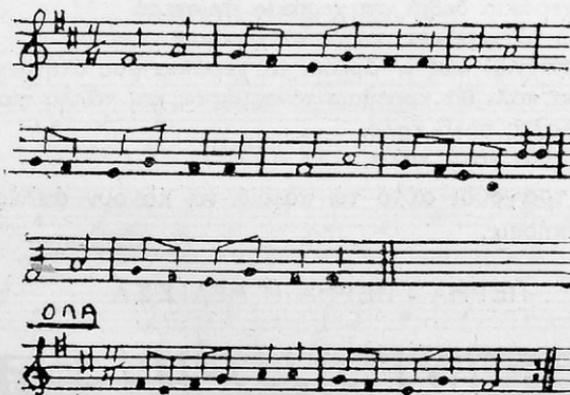
ΔΕΝ ΘΑ ΚΟΨΩ ΠΟΤΕ ΛΟΥΛΟΥΔΑΚΙ

Δέν θά κόψω ποτέ λουλουδάκι — γιατί είναι μικρό σάν παιδάκι
 και μπορεί νά πονή — και μπορεί νά πονή.
 Τά λουλούδια είναι μόνο για χάδι — και με τ'άστρα μιλάνε τὸ θράδυ
 με φωνή σιγανή, με φωνή σιγανή.

Τά παιδιά σχηματίζουν ἕνα κύκλο πιάνονται χέρι και γυρ-
 νώντας γύρω - γύρω τραγουδοῦν τὴν πρώτη στροφή. Στὸ
 κέντρο τοῦ κύκλου τοποθετοῦμε μιὰ γλάστρα. Στὴ δεύτερη
 στροφή τὰ παιδιά κάνουν ἕνα μεγάλο θῆμα πρὸς τὸ κέντρο
 τοῦ κύκλου, ἔπειτα ἕνα θῆμα πίσω (πάντα κρατημένα) και
 στὸν στίχο «με φωνή σιγανή» γονατίζουν ἀργά - ἀργά ὥσπου
 ν' ἀγγίξουν τὰ γόνατά τους τὸ ἔδαφος.

ΤΟ ΚΑΘΑΡΟ ΠΑΙΔΑΚΙ

Εἶμ' ἕνα μικρὸ παιδάκι — καθαρὸ σάν τὸ μπαμπάκι
 νύχια και μαλλιά κομμένα — και τ' αὐτάκια μου πλυμένα.

Κάθε μέρα στο σχολειό μου — με τη σάκκα στο πλευρό μου
 τρέχω παίζω και γελάω — τη δασκάλα μου αγαπάω.
 ΟΛΑ ΜΑΖΙ : Τρά λα λα λα λάλα — τράλα λαλαλά.
 Τράλαλα λαλάλα — τράλαλαλαλά.

Η ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

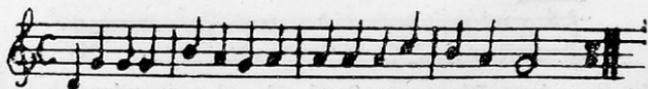
Το παρακάτω τραγουδάκι είναι παρμένο από τα «Ρυθμικά Παίγνια» της Αικ. Λασκαρίδου.

Τὰ χεράκια δεξιά, τὰ χεράκια ἀριστερά
 πάνω τὰ χεράκια, κάτω τὰ χεράκια
 τὸ παιχνίδι πῶς μ' ἀρέσει τὰ χεράκια μου στὴ μέση
 τώρα πάλι θὰ κρατήσω τὸνα μπρὸς καὶ τᾶλλο πίσω
 Τραλαλά, πολὺ καλά
 Τραλαλά πολὺ καλά.

Στὸ τραγούδι αὐτὸ τὰ παιδιά νὰ κάνουν ἀπλὲς γυμναστικές ἀσκήσεις.

ΠΕΡΝΑ - ΠΕΡΝΑ Η ΜΕΛΙΣΣΑ

Τὰ παιδιά τοποθετοῦνται τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο κρα-

τημένα απ' τή μέση. Δυὸ παιδιὰ μένουν ἔξω. Ἐνώνουν τὰ χέ-
ρια σὰν τόξο καὶ τὰ μελισσόπουλα περνοῦν ἀπὸ κάτω τρα-
γουδώντας «Περνᾶ, περνᾶ ἢ μέλισσα μὲ τὰ μελισσόπουλα.
Ἐμπρός, ἔμπρός, ἔμπρός παιδιὰ ἢ τελευταία στὴ σειρά». Τὸ
τελευταῖο μελισσόπουλο τὸ κρατοῦν καὶ τοῦ λένε «Τί προτι-
μᾶς μικρούλα μου ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Τὸ ἕνα εἶναι χειμωνιά
καὶ τ' ἄλλο καλοκαίρι». Τὸ παιδί θ' ἀπαντήσῃ. «Τὸ καλοκαίρι
προτιμῶ μὲ τὰ πολλὰ παιγνίδια μὲ τὰ σταφύλια τὰ γλυκά,
τὰ σῦκα καὶ τ' ἀπίδια» ὁπότε θὰ πάῃ πίσω ἀπ' τὸ παιδί πού
παριστάνει τὸ καλοκαίρι καὶ θὰ τὸ πιάσῃ ἀπ' τή μέση, ἢ θὰ
πῆ «Χειμῶνα ἐσένα προτιμῶ μὲ τ' ἀναμμένο τζάκι, πού κάθεται
ὁ γέρο παππούς μαζί μὲ τὸ παιδάκι» ὁπότε πηγαίνει πίσω
ἀπ' τὸν «χειμῶνα». Αὐτὸ θὰ ἐπαναλαμβάνεται ἕως ὅτου μείνει
ἕνα μελισσόπουλο, αὐτὸ πού ἦταν πρῶτο. Τότε τοῦ λένε ὅλα
μαζί «μιὰ τοῦ κλέφτη» καὶ τρέχει ἀνάμεσα στὸν «χειμῶνα»
καὶ στὸ «καλοκαίρι», «δυὸ τοῦ κλέφτη», ξανατρέχει, «τρεῖς
καὶ τὴν κακὴ του μέρα» ὁπότε τὸ πιάνουν καὶ τοῦ ἐπαναλαμ-
βάνουν δυνατὰ «Τί προτιμᾶς... κλπ.». Τὸ μελισσόπουλο δια-
λέγει ποιά ἐποχὴ τοῦ ἀρέσει, λέγει τὸ ἀνάλογο δίστιχο καὶ
πιάνει στὸ τέλος. Τέλος, οἱ δυὸ «οὐρές» τραβιοῦνται ἐνῶ κρα-
τιοῦνται καλὰ ἀπὸ τή μέση καὶ ὅποια ἐποχὴ τραθήξῃ τὴν ἄλ-
λη νικᾷ.

Η ΚΑΛΗ ΜΑΣ ΑΓΕΛΑΔΑ

Ἄπλά. Α. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ κα. λή μας ἡά. γε. λά. σα τρώ. ει,
 χόρ. τα στή λια. κά. σα. δό. τα. να μι. κρά. με
 γά. λο γιά να κα. τε. δά. ση. γά. λα.

Γ. Βιζυνοῦς

ΦΥΓΕ ΦΥΓΕ ΠΟΝΤΙΚΑΚΙ

Φύγε, φύγε ποντικάκι μη σε πιάση τὸ γατάκι
κι ἴβν σε πιάση πεινασμένο, θά σε φάη τὸ καημένο.

— Δὲν με πιάνεις, σύ, γατάκι εἶμαι νέο ποντικάκι
κι ἂν με πιάσης σε δαγκάνω καὶ στὰ πόδια μου τὸ θάνω.

Τὴν πρώτη στροφή τὴ λένε τὰ παιδιά, τὴν δεύτερη τὸ
παιδί ποῦ κάνει τὸ ποντικάκι. Στὸ τέλος κυνηγιούνται μετὸ
ρυθμὸ τῆς μουσικῆς τὸ ποντικάκι μ' ἓνα ἄλλο παιδάκι ντυμέ-
νο γάτα.

ΚΟΚΟΡΑ ΜΟΥ, ΚΟΚΟΡΗ

Γ. ΡΟΜΠΟΤΗ

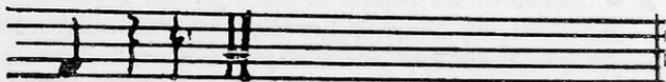

Κόκορά μου, κοκορή, μετὸ κόκκινο λειρι
τί σοῦ πέρασε μαθές, καὶ μοῦ θράχνιασες προχθές
νά φωνάζης «κουκουρίκου», νά φωνάζης «κουκουρί».

Μὴ με παίρνεις γιὰ ὑπναρᾶ, σε γελᾶσαν μιὰ χαρὰ
σοῦ εὐπινῶ μετὴν αὐγή, πρὶν ἄκόμα ὁ ἥλιος θῆγῃ
πρὶν φωνάξεις «κουκουρίκο» κόκοράμου, κοκορή.

Στὸ τέλος κάθε στροφῆς τὰ παιδιά φωνάζουν «κικιρίκου!»

Η ΚΥΡΑ ΚΛΩΣΣΑ

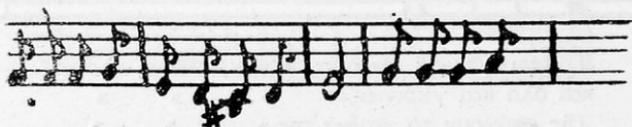

Τί ἔχει ἡ κυρά κλωσσα, κλούκ, κλούκ, κλούκ
καὶ ὄλο καὶ γκρινιάζει » » »
Τῆς φεύγουν τὰ παιδιά της » » »
καὶ τρέχουν μακρῶνά της » » »
Γι' αὐτὸ κι αὐτὴ θυμώνει » » »
καὶ ὄλο καὶ φωνάζει » » »
Μὴν τρέχετε μακρῶνά μου » » »
μιὰ κι εἴσαστε παιδιά μου » » »

Τὰ τραγουδάκια «Κόκορά μου» καὶ «Ἡ κυρά κλωσσα»
μποροῦν νὰ σχηματίσουν μιὰ ἐνότητα χαριτωμένη. Παρουσιάζεται ὁ πετεινὸς κρατῶντας τὴν κόττα. Πίσω της ἀκολουθοῦν ἄρκετὰ κλωσσόπουλα. Ὁ πετεινὸς καὶ ἡ κόττα ἀνεβαίνουν

«σὲ δυὸ καρέκλες καὶ τὰ κλωσσόπουλα στέκονται μπροστά του». Ὁ πετεινὸς λέει τὸ τραγούδι του. Ὕστερα βγαίνει ἕνα παιδάκι μόνο, μὲ δυνατὴ φωνὴ καὶ τραγουδᾷ τὸ τραγούδι «Κόκορά μου, κοκορή». Τέλος ἡ κόττα τραγουδᾷ τὸ τραγούδι «Ἡ κυρὰ κλωσσα». Τὰ «κλούκ» «κλούκ» τὰ λένε μόνα τους τὰ κλωσσόπουλα κουνώντας τὰ κεφάλια μιὰ στὸ στήθος, μιὰ πάνω. Ὅταν τελειώσει καὶ αὐτὸ κατεβαίνουν ἀπ' τὶς καρέκλες ὁ πετεινὸς κι ἡ κόττα, τὰ παιδιά ἐπαναλαμβάνουν τὸ τελευταῖο τραγούδι καὶ γυρίζουν γύρω - γύρω ἀπ' τὶς καρέκλες μὲ τὸ ρυθμὸ. Στὰ «κλούκ» «κλούκ» σταματοῦν τὸ βᾶδισμα γιὰ νὰ κουνήσουν τὰ κλωσσόπουλα τὰ κεφαλάκια τους. Τοῦ πετεινοῦ μπορεῖτε πρόχειρα νὰ τοῦ φορέσετε μιὰ οὐρὰ ἀπὸ χρωματιστὰ χαρτιά.

Η ΦΑΚΑ

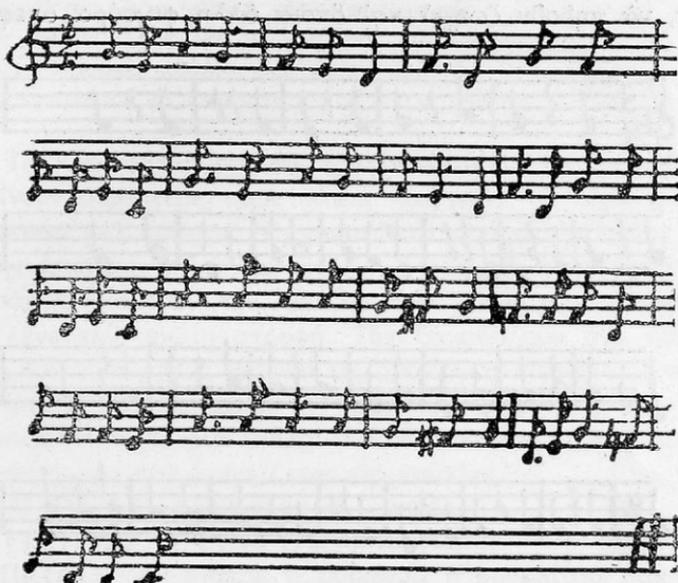

Εἶναι νύχτα καὶ στὸ σπίτι τῶρριξαν θαθεῖα
ἐξαπλώθηκε κι ὁ γάτος δίπλα στὴ φωτιά.

Μόν' ἡ φάκα στὸ ντουλάπι κάθεται ξυπνῆ
κι ἀφουγκράζεται τὸν κλέφτη, ὦρες ἀγρυπνεῖ.

Η ΓΑΤΑ

Γ. ΡΟΜΠΟΤΗ

Δυὸ γατούλες παχουλές γιὰ ἓνα ποντικό μαλώνουν
 — Θὰ τὸν φάω τί μᾶς λές; Τὰ νυχάκια μου ἀγκυλώνουν.
 — "Ἐχω νύχια πιὸ γερά θὰ τὸ δοῦμε, θὰ τὸ δείξης
 κι οὔτε τόσο ἀπ' τὴν οὐρά σου τ' ὀρκίζομαι θάγγιξης.
 Κι ὁ μπουλούκος ὁ παχύς πού τὸν ὕπνο τοῦ ἔχουν πάρει
 γὰθ - γὰθ γὰθ τρέχει εὐθύς καὶ τις θγάζει ἀπ' τὸ κελλάρι.
 Τώρα μένουν νηστικές κοίταξε, καλὰ τραβοῦμε,
 γιὰτὶ νάμαστε κακιές καὶ νὰ μὴ τὸν μοιραστοῦμε.

Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ

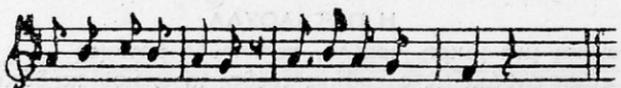
Εἶμαι μιὰ μικρή, τρελλή, πεταλούδα πεταχτή
 εἶμαι ἀνθάκι μὲ φτεράκια τρέξετε πίσω μου παιδάκια
 Εἶμαι μιὰ μικρή τρελλή, πεταλούδα πεταχτή
 εἶμαι ἀνθάκι (μὲ φτερά, τρέξετε πίσω μου παιδιά).

Ἡ μελωδία τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ εἶναι πολὺ γλυκειά.
 Τὰ παιδάκια σὲ κύκλο μποροῦν νὰ τραγουδοῦν τὸ τραγούδι
 καὶ νὰ μιμοῦνται τὶς πεταλοῦδες. Νὰ κλείνουν τὸν κύκλο,
 ν' ἀνοίγουν, νὰ σκύβουν τὰ κεφάλια, νὰ τὰ γέρνουν πίσω, νὰ

κάνουν βόλτες στην ίδια θέση με άνοιχτες φουσιτίτσες, ν' άνοιγοκλείνουν τὰ φτερά τους, νὰ κάθωνται κάτω με τὰ γόνατα, νὰ πηδοῦν ζωηρά καὶ ὅποια ἄλλη φιγούρα σκεφθῆτε.

ΟΙ ΚΟΥΚΛΕΣ

ΟΛΑ : Εἴμ' ἐγὼ μαννούλα, κούκλα δὲς κρατῶ
βόλτα γὼ τὴν πᾶω, ναι τὴν ἀγαπῶ.

ΕΝΑ : Μικρὴ Κοκό, κάνε νανάκι ἐδῶ

καὶ τσιμουδιὰ φωνάζει ἡ μαμά! (ἀπαγγελία)

ΟΛΑ : Δὲς τώρα νὰ μάθης, νὰ χοροπηδᾷς
νὰ γύρε τὴ μεσοῦλα, χέρια νὰ χτυπᾷς.

ΕΝΑ : Μην γελάς γιατί ξύλο θά φᾶς. (ἀπαγγελία)

ΟΛΑ : Χέρια τώρα ἀπλώνω σάν φτερά πουλιού

Μέση τώρα γέρνω, σάν καλωματοῦ.

ΕΝΑ : Πᾶμε Κοκὸ νὰ σὲ κοιμίσω. (ἀπαγγελία)

ΟΛΑ : "Ὄμορφο κουκλί μου ἔχεις πυρετὸ
γιατρικὸ νὰ πάρης πρέπ' ἀπ' τὸν γιατρό.

Τὰ κοριτσάκια πού θά τραγουδήσουν αὐτὸ τὸ τραγούδι μπαίνουν σέρνοντας καρτσάκια καὶ μέσα σὲ κάθε καρτόσι θρίσκεται μιὰ κούκλα. Ἔρχονται στὸ κέντρο τῆς τάξης ἢ τῆς αὐλῆς ἀπέναντι στ' ἄλλα παιδιά. Στέκονται πίσω ἀπ' τὰ καρτσάκια, παίρνουν τὴν κούκλα στὰ χέρια τὴν νανουρίζουν καὶ λένε τὴν πρώτη στροφή. Τὴν ξαναβάζουν στὸ καρτόσι. Στὶς ἄλλες στροφές κάνουν τὶς ἀνάλογες κινήσεις. Στὴν τελευταία, σηκώνουν πάλι τὴν κούκλα τους. Τότε μπαίνει ὁ γιατρός. Ἀνοίγει μιὰ μικρὴ τσάντα πού κρατᾶ βγάζει τ' ἀκουστικά του καὶ ἀκροάζεται τὶς κούκλες.

Α' ΠΑΙΔΙ : Εἶναι σοβαρὰ γιατρέ;

ΓΙΑΤΡΟΣ : Ναι, νὰ τρώγουνε φιδέ.

Β' ΠΑΙΔΙ : "Ἀχ γιατρέ τί συμφορὰ ἢ κουκλίτσα μας πονᾶ. (Βγάζει ἀπὸ τὴν τσάντα του ἕνα μπουκαλάκι μὲ φάρμακο καὶ τὸ σηκώνει ψηλά) Εἶναι αὐτὸ θαυματουργό, ρίχνει καὶ τὸν πυρετό, μὴ φοβᾶστε κοριτσάκια, κάθε μέρα θᾶμαι δῶ. (Φιλᾶ τὰ χέρια τῶν παιδιῶν καὶ φεύγει. Τότε τὰ παιδιά βάζουν τὶς κούκλες τους στὰ καρτσάκια καὶ φεύγοντας τραγουδοῦν ἀκόμα μιὰ στροφή).

Σπίτι πᾶμε, τώρα, κούκλα μου γλυκειὰ

καὶ σὲ μιὰ ἑδομάδα θὲ νᾶσαι καλά.

ΟΙ ΦΑΡΑΔΕΣ

ΟΛΑ : Οἱ φαράδες εἴμαστε ἀπὸ τὸ πρωτὶ ἐδῶ
γιὰ νὰ πιᾶσμε τὰ ψάρια τὸ καλάμι ρίχνομε
τραγουδάτε παλληκάρια νᾶν' τὸ ψάρι μας πολὺ.

ΕΝΑΣ : Ἐτσιμῆσε, ἔτσιμῆσε τὸ ψάρι

ΟΛΑ : "Ἐγια μόλα τραλαλά. "Ἐγια λέσα τραλαλά.

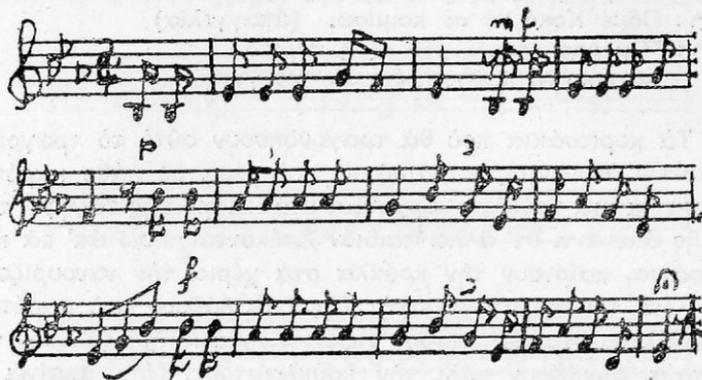
"Ἐγια μόλα, ἔγια λέσα νᾶν' τὸ ψάρι μας παλὺ

ἔγια μόλα ἔγια λέσα πρὶν ἢ νύχτα νὰ μᾶς βρῆ.

ΕΝΑΣ : Κουράγιο παλληκάρια μου καὶ πιᾶσαμε τὰ ψάρια

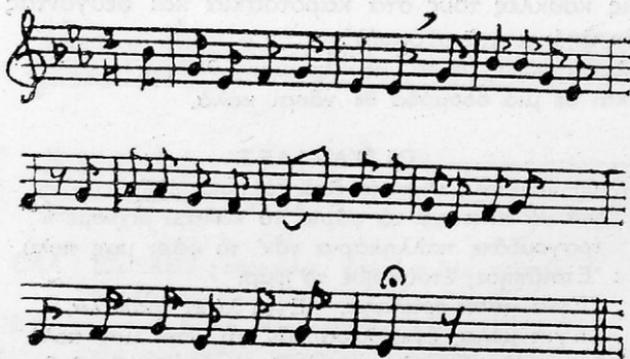
ΟΛΑ : Νᾶ τὰ ψάρια τραλαλά, ἔγια μόλα τραλαλά

τὸ καλάθι μας γεμάτο, ψάρι, ψάρι, τραλαλά
 τὸ καλάθι μας γεμάτο ψάρι, ψάρι, τραλαλά.

Τ' ἀγόρια μὲ πανταλόνια ἀνασηκωμένα καὶ ἓνα κασκέτο
 στὸ κεφάλι, προχωροῦν τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο μ' ἓνα κα-
 λάμι στὸ ἓνα χέρι κι ἓνα ζεμπίλι στὸ ἄλλο. Στὴν ἄκρη τοῦ
 καλαμιοῦ ἔχομε στηρίξει ἓνα χάρτινο ψάρι. Κάθονται σὲ σκα-
 μιὰ καὶ κάνουν ὅτι ψαρεύουν. Τραγουδοῦν τὴν πρώτη στροφή,
 ἔπειτα ἓνας σηκώνεται καὶ λέει δυνατὰ «ἐτσιμπησε...» κλπ.
 Στὸ τέλος παίρνουν τὰ ζεμπίλια τους καὶ φεύγουν.

ΟΙ ΝΟΙΚΟΚΥΡΟΥΛΕΣ

Μικρὲς νοικοκυροῦλες μὲ καθαρὸ νερὸ
 θὰ πλύνωμε τὰ ρούχα γιὰ δέστε μας ἐδῶ

Τραλαλά, τραλαλά.

(Έπανάληψη τής μελωδίας χωρίς λόγια—κινήσεις).

Σαπούνιαμα αρχίζει κυττάτε τόν άφρο
νεράκι ρίξετε τώρα και ξέβγαλμα καλό
τραλαλά, τραλαλά.

Άπλώνομε τὰ ρούχα στόν ήλιο τὸ ζεστὸ
ν' άσπρίσουν, νά μυρίσουν σάν τόν βασιλικὸ
Τραλαλά, τραλαλά.

Μικρὴ μὲ λέτε ὄλοι, μὰ πλένω μιά χαρὰ
θαυμάστε τα τὰ ρούχα πῶς λάμπουν καθαρά
Τραλαλά, τραλαλά.

Τὰ παιδιὰ πλένουν στ' ἀλήθεια. Καθ' ἓνα ἔχει φέρει μιά
μικρὴ λεκάνη, σαπουνί κι ἓνα μαντηλάκι γιὰ πλύσιμο ἢ ὀτιδή-
ποτε ἄλλο μικρὸ ρούχο. Λένε τὴν πρώτη στροφή χωρίς κινή-
σεις. "Υστερα ἐπαναλαμβάνεται ἡ μελωδία χωρίς λόγια καὶ
σαπουνίζουν. Σταματοῦν καὶ τραγουδοῦν τὴν δεύτερη στρο-
φή. Στὴν ἐπανάληψη τῆς μελωδίας, ξεβγάζουν μὲ νερὸ ποῦ
ἔχομε δίπλα τους μέσα σὲ κανάτες. Τραγουδοῦν τὴν τρίτη
στροφή. Άπλώνουν τὰ ρούχα σὲ σκοινί ποῦ ἔχομε στήσει καὶ
πιάνουν τὰ ρούχα μὲ χρωματιστὲς καρφίτσες πλύσης. Τέλος
λένε τὴν τελευταία στροφή. Φοροῦν ἄσπρες ποδιτσες καὶ μαν-
τηλάκι στὸ κεφάλι. "Αν τὸ τραγούδι λέγεται σὲ κλειστὸ χῶ-
ρο, πάνω ἀπὸ τὸ σκοινί ἔχομε κρεμάσει ἓναν πελώριο ήλιο.
"Όταν τελειώσει τὸ τραγούδι ὄλο, κι ἐνῶ ἡ μελωδία ἐξακο-
λουθεῖ νά παίζεται στὸ πιάνο, φεύγουν ἓνα - ἓνα κρατῶντας
τὴ λεκάνη του.

ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Ἐμπρὸς ἀρχίστε ὄλα τὰ παιδιὰ σειρά
καὶ σάν ὀρχήστρα ἄς παίξουμε γλυκὰ γλυκὰ.

ΟΛΑ : Εὐθυμα κτυποῦμε, παίζομε γελοῦμε
Τράλα τράλα τράλα τράλα λα λα λά.

Νὰ τὰ θιολάκια, ὄλα χαρωπά γλυκὰ
καὶ σάν πουλάκια ἀκούονται μεθυστικά.

ΟΛΑ : Εὐθυμα κτυποῦμε κλπ.

Νὰ ἡ τρουμπέτα φτάνει ὡς πέρα στὰ βουνὰ

Ξυπνά τή φύση καί Ξυπνά καί τὰ παιδιά.

ΟΛΑ : Εύθυμα κτυπούμε κλπ.

Νά τὰ ταμπούρλα μπούμ καί μπάμ καί μπούμ καί μπάμ
καί τὰ παιδάκια ξετρελλαινόνται μ' αὐτά

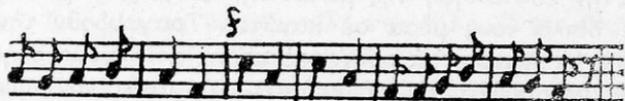
ΟΛΑ : Εύθυμα κτυπούμε κλπ.

Τά ντέφια πιάστε ὅλα τὰ παιδιά σειρὰ
καί σάν ὄρχήστρα ἴς παίξουμε γλυκά γλυκά.

ΟΛΑ : Εύθυμα κτυπούμε κλπ.

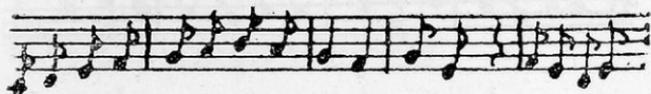
ΕΠΕΔΟΣ

Χωρίζομε τὰ παιδιά ὁμάδες - ὁμάδες. Κάθε ὁμάδα κρα-
τᾶ τὸ ἴδιο ὄργανο. Βιολιά, τρουμπέτες κλπ. Ἔχει στὸ ἐμπό-
ριο τέτοια ὄργανα γιὰ παιδιά. Κάθονται καί κάνουν ὅτι κουρ-
δίζουν τὰ ὄργανα. Μπαίνει ὁ ἀρχιμουσικός. Σηκώνονται ὅλα
καί ξανακάθονται. Ἀρχίζει τὸ τραγούδι. Τὴν πρώτη στροφή
τὴν λένε ὅλα τὰ παιδιά, τὴν δεύτερη μόνο τὰ βιολιά ποὺ ση-
κώνονται, τὴν τρίτη οἱ τρουμπέτες κλπ. Ὁ ἀρχιμουσικός διευ-
θύνει ἀνεβασμένος σ' ἓνα σκαμνάκι. Τὰ ντέφια τὰ δίνουμε σὲ
κοριτσάκια. Τὰ κτυποῦν μιὰ φορά ψηλά καί μιὰ φορά κάτω-
μπροστά, σύμφωνα μὲ τὸν ρυθμὸ τοῦ τραγουδιοῦ. Γιὰ νέα
ὄργανα αὐτοσχεδιάζομε στροφές.

Ὡραῖο εἶναι νὰ βρῆτε τραγουδάκια γιὰ ὅλα τὰ ἐπαγ-
γέλματα καί τὰ παιδιά νὰ κάνουν μιμητικές κινήσεις. Ὁ κου-
ρέας π.χ. μὲ τὴ χτένα, τὸ ψαλίδι του, κόβει δῆθεν τὰ μαλλιά
τῶν κοριτσιῶν ἢ Ξυρίζει τὰ ἀγοράκια θάζοντας ἀληθινὴ σα-
πουνάδα. Αὐτὸ ἐνθουσιάζει τὰ παιδιά.

Γ. ΡΟΜΠΟΤΗ

Ἐχει τὸ ρολοῖ, πάνω ἀπὸ τὴν πλάκα
 μιὰ μικρὴ βελόνα κι ἄλλη πιὸ μεγάλη
 Κι ὅσο ἀργά πηγαίνει πάντοτ' ἡ μικρούλα,
 τόσο τριγυρίζει βιαστικὰ ἡ μεγάλη.

Οἱ βελόνες τίκι τάκα, τριγυρίζουνε στὴν πλάκα.

Τὸ τραγούδι τὸ τραγουδοῦν δώδεκα παιδάκια πού τὸ καθ' ἓνα τοὺς ἀντιπροσωπεύει καὶ μιὰ ὥρα. Τὸν τελευταῖο στίχο τὸν λένε δύο φορές. Δὲν θάζουμε εἰκοσοτέσσερεις, εἶναι δύσκολο νὰ τὸ καταλάβουν. Στὸ στήθος, μὲ χρυσὸ κορδόνι κρεμοῦν ἓνα χαρτονάκι μὲ τὸν ἀριθμὸ. Ἐνα παιδί ἄλλο κρατεῖ ἓνα πελώριο ρολοῖ, χάρτινο πάντα καὶ τὸ ἀνεβάζουμε σ' ἓνα ψηλὸ μέρος στὴν τάξη. Στὸν στίχο «οἱ βελόνες τίκι τάκα τριγυρίζουνε στὴν πλάκα» τραγουδοῦν ὄλα τὰ παιδιά χτυπώντας τὸ δαχτυλάκι τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ στὴν παλάμη τοῦ ἀριστεροῦ.

ΚΑΤΩ ΣΤΟ ΓΙΑΛΟ

Κάτω στο γιαλό, κάτω στο περιγιαλί
 κάτω στο γιαλό κοντή, νεραντζούλα φουντωτή

Πλένουν Χιώτισσες, πλένουν παπαδοπούλες
 Πλένουν Χιώτισσες κοντή νεραντζούλα φουντωτή.

Πλένει μιά μικρή μικρή χωριατοπούλα
 Πλένει Χιώτισσα κοντή νεραντζούλα φουντωτή.

Κάθε στίχος επαναλαμβάνεται δυο φορές.

Τὰ κορίτσια μπορούν νά ντυθοῦν χωριατοπούλες. Τὰ ἀ-
 γόρια τοποθετοῦνται ἀπέναντί τους. Τὰ κορίτσια πιάνονται
 ἀπ' τὴ μέση καὶ προχωροῦν σὲ εὐθεῖα γραμμὴ πρὸς τὸ μέρος
 τῶν ἀγοριῶν τραγουδῶντας «κάτω στοῦ γιαλό». Πηγαίνουν
 πίσω μὲ μικρὰ θήματα «κάτω στοῦ περιγιαλί». Κάτω τὰ χέρια.
 Πιάνουν τὶς φοῦστες τους γυρίζουν γύρω - γύρω ἐπὶ τόπου
 «κάτω στοῦ γιαλό κοντή κλπ.» καὶ τ' ἀγόρια χτυποῦν παλα-
 μάκια καὶ ἔρχονται τώρα ἐκεῖνα πρὸς τὸ μέρος τῶν κοριτσιῶν.
 Στὴ δευτέρη στροφή κάθε ἀγοράκι πιάνει κι ἓνα κορίτσι καὶ
 κάνουν κύκλους. Ἡ τρίτη στροφή εἶναι ὅμοια μὲ τὴν πρώτη.
 Μπορεῖ νά γίνῃ καὶ διαφορετικά. Οἱ χωριατοπούλες νά πλέ-
 νουν καὶ τὰ ἀγόρια νά χτυποῦν παλαμάκια.

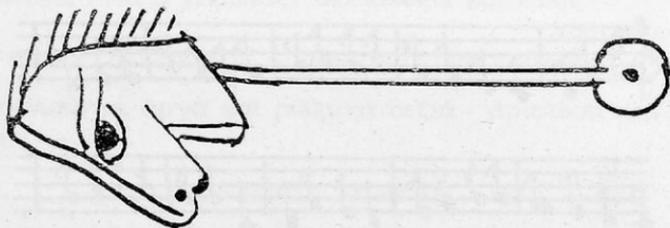
ΚΑΒΑΛΑΡΗΣ ΠΕΡΝΩ

Καβαλάρης περνῶ, ἔν δυο
 καὶ μὲ λὲν ἀρχηγὸ ἔν δυο
 χαλινάρι κρατῶ, ἔν δυο
 καὶ γαλόνια φορῶ, ἔν δυο

Καβαλάρης ἐγώ, ἔν δυό
καὶ στήν πόλη θὰ μπῶ, ἔν δυό.

Φτειάχνουμε ξύλινα ἀλογάκια μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο: Παίρνο-
με μακρὰ ξύλα ἀπὸ σκοῦπες. Πάνω - πάνω καρφώνουμε ἕνα
χάρτινο κεφάλι ἀλόγου. Διπλώνουμε τὸ χαρτόνι καὶ σχεδιάζο-
με τὴν μορφή τοῦ ἀλόγου καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ μεριές. Τὸ ξύλο
μπαίνει ἀνάμεσα. Ἡ τσάκιση τοῦ χαρτονιοῦ εἶναι στὸ μέτωπο
καὶ μύτη. Στὴ χαιτή καὶ λαιμὸ ἀναγκαστικὰ τὸ χαρτόνι
εἶναι κομμένο. Σὰς δίνω τὸ σχῆμα. Στὴν ἄλλη μεριά τοῦ ξύ-
λου καρφώνουμε μιὰ μικρὴ ρόδα. "Ἄν δὲν ἔχομε τὸ ἀφήνωμε
ὅπως εἶναι. Τὸ παιδί θάζει τὸ ἀλογάκι ἀνάμεσα στὰ πόδια
του καὶ κρατῶντας το προχωρεῖ τραγουδῶντας τὸ τραγούδι.
Διασκεδάζουν πολὺ. Σὰς δίνω τὸ σχέδιο:

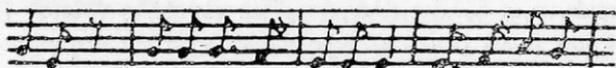
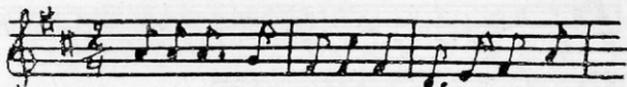

ΟΙ ΜΑΪΜΟΥΔΕΣ

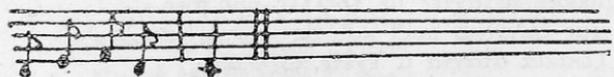
- Μαϊμουδες πεταχτές θέλομε μπανάνες
δός μας ἀνθρωπε καλέ τὶς γλυκὲς μπανάνες.
- Δρόμο φύγετ' ἀπὸ δῶ τὶς οὐρὲς ν' ἀρπάξω
θὰ σὰς δώσω μιὰ καὶ δυὸ καὶ θὰ σὰς τρομάξω.
- Μαϊμουδες πεταχτές μὲ τρελλὲς οὐρίτσες
δός μας ξύλο μὰ μαζὶ καὶ τὶς μπανανίτσες.
- "Ἄχ ζωάκια ἄταχτα μ' ἔχετε τρελλάνει,
θὰ σὰς δώσω ἀπὸ μιὰ καὶ θαρρῶ σὰς φτάνει.
"Ἐνα παιδί μ' ἕνα μπαστούνι στὸ χέρι κάνει τὸν γέρο.
Μερικὰ ζωηρὰ παιδιὰ εἶναι οἱ μαϊμουδες. Βγαίνουν πηδῶν-

τας, σκαρφαλώνουν στα τραπέζια, ξαναπηδούν, τρώνε φουτίκια. Τέλος μπαίνουν στη σειρά κι εμφανίζεται ο γέρος. Καλό είναι να κρατά αληθινές μπανάνες και να τους τις δώσει να τις φάνε. Τα παιδιά διασκεδάζουν πολύ μ' αυτό.

ΡΟΜΠΟΤΗ

Ο ΧΡΟΝΟΣ

“Ενας γέρος άσπρομάλλης, έχει δώδεκα παιδιά
δλο χάρη και καμάρι με ξεχωριστή όμορφιά.

“Ο χειμώνας έχει χιόνι και η άνοιξη χαρά
καλοκαίρι έχει φρούτα τὸ φθινόπωρο σπορά.

Κάνομε μιὰ ἀναπαράσταση τοῦ Χρόνου. “Ἐνα παιδί με κάπα καὶ γένεια ἀπὸ θαμβάκι κάθεται σ’ ἓνα σκαμνὶ στὸ κέντρο. Εἶναι ὁ γέρο Χρόνος. Γύρω του κάθονται δώδεκα ἀγόρια οἱ μῆνες. Πίσω ἀπὸ τὸν κύκλο στέκονται οἱ τέσσερις ἐποχές. Κάθε ἐποχὴ φορᾷ κάπα διαφορετικοῦ χρώματος. Ὁ χειμώνας γκριζα, ἡ άνοιξη πράσινη, τὸ καλοκαίρι κόκκινη, τὸ φθινόπωρο καφεδιὰ ἢ κίτρινη. Κρατοῦν τὴν κάπα ἀνοιχτὴ ὥστε μπροστὰ σὲ κάθε ἐποχὴ νὰ θρῖσκωνται τρεῖς μῆνες. Οἱ δυὸ ἀκριανοὶ βαστοῦν τὴν κάπα τῆς ἐποχῆς ποὺ στέκει πίσω τους. Λένε τὸ τραγούδι ὅλα μαζί. ”Ἐπειτα κάθε ἐποχὴ ξεχωριστὰ ἀπαγγέλει.

ΑΝΟΙΞΗ : Ὁρθ’ ἡ άνοιξη χαρῆτε καὶ στὸν κήπο κατεβῆτε
πάει, ἔλυσε τὸ χιόνι κι ἦρθε πάλι χελιδόνι.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ : Εἶμ’ ἐγὼ τὸ καλοκαίρι καὶ με τὸ ζεστὸ μου χέρι
ὅλους σᾶς καλημερίζω καὶ τὸ φῶς μου σᾶς χαρίζω.

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ : Τὸ φθινόπωρο! μαμά μου, θάλε μου τὰ μάλλινά
μου

φεύγει ὁ ἥλιος, συννεφιάζει καὶ χειμῶνας πλησιάζει.

ΧΕΙΜΩΝΑΣ : Νὰ ὁ χειμῶνας! σκεπασθῆτε καὶ καλά

κουκουλωθῆτε

τόσος κόσμος τουρτουρίζει, μιὰ φυσάει, μιὰ χιονίζει.

Κουνιοῦνται ἀργὰ καὶ ρυθμικὰ δεξιὰ - ἀριστερὰ καὶ τραγουδοῦν.

ΘΕΛΩ ΝΑ ΧΟΡΕΨΩ

“Αχ, νὰ χορέψω καλὰ δὲν μπορῶ.

”Αμαθο εἶμαι παιδάκι μικρό.

Θέλω νὰ μάθω κι ἐγὼ τὸν χορὸ

γιὰ νὰ μὴ λένε πὼς εἶμαι κουτὸ.

τραλαλα λά! Τραλάλαλά!

”Ἐμαθα κιόλας, γιὰ δέστε μ’ ἐδῶ

Τώρα χορεύω λαφριά καὶ πετῶ.

Δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ δάσκαλο πιὰ

γίνουμαι δάσκαλος σ’ ἄλλα παιδιά.

Τραλαλαλά! Τραλαλαλά!

“Ἀντιμέτωπα τ’ ἀγόρια στὰ κορίτσια. “Ἐνα βῆμα ἔμπρὸς

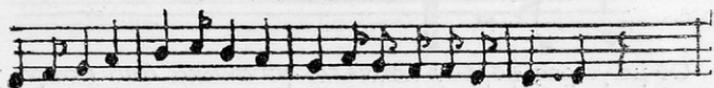
μέ τὸ δεξί, πλησιάζει τ' ἄριστερό. «Ἄχ νά» μέ τὸ δεξί, «χορέψω» ἄριστερό, «καλά» ἄριστερό πίσω, «δὲν μπορῶ» δεξί πίσω, «ἄμαθο» δεξί ἐμπρός, «εἶμαι» ἄριστερό ἐμπρός, «παιδάκι» ἄριστερό πίσω, «μικρό» δεξί πίσω. «Θέλω» δεξί στὸ πλάϊ, «νά μάθω» τὸ ἄριστερό δίπλα στὸ δεξί, «κι ἐγώ» ἄριστερό στὸ πλάϊ, «τὸ χορὸ» τὸ δεξί δίπλα στὸ ἄριστερό, «γιά νά» δεξί στὸ πλάϊ, «μὴ λένε» ἄριστερό δίπλα στὸ δεξί, «πῶς εἶμαι» ἄριστερό στὸ πλάϊ, «κουτὸ» τὸ δεξί δίπλα στὸ ἄριστερό. Στὸ «Τραλα λα λά» ἐνώνουν τὰ χέρια καὶ χορεύουν κυκλικά. Τὰ ἴδια ἐπαναλαμβάνομε στὴ δεύτερη στροφή. ἼΑν θέλετε προσθέσετε ἄλλες φιγούρες.

ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ, ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ

Στὰ τραγούδια τῆς Ἀποκρηᾶς τὰ παιδιά μποροῦν νά

μασκαρευτοῦν μὲ χάρτινα καπέλλα καὶ νὰ ἐκτελοῦν διάφορες κινήσεις. Π.χ. τ' ἀγόρια—πιερρότοι κρατοῦν τσέρκια. Κάθε τσέρκι δυὸ παιδιὰ, καὶ τὰ κορίτσια—κολομπίνες νὰ περνοῦν ἀνάμεσα καὶ τ' ἀνάπαλι. Ἐπίσης μποροῦν νὰ κρατοῦν μπαλόνια καὶ μὲ τὸν ρυθμὸ τῆς μουσικῆς νὰ ἐκτελοῦν κινήσεις ἢ νὰ κρατοῦν κορδέλλες μακρυὲς καὶ νὰ σχηματίζουν διάφορες φιγοῦρες. Ἄν θρῖσκονται στὴν τάξη, οἱ κορδέλλες πιάνονται στὸ ταβάνι καὶ κρέμονται ὡς τὸ ξδαφος, σὲ διάφορα χρώματα. Κάθε παιδί πιάνει καὶ μιὰ κορδέλλα καὶ κάνουν θεματάκια χοροῦ, πότε μπροστά, πότε πίσω ἢ στὸ πλάι.

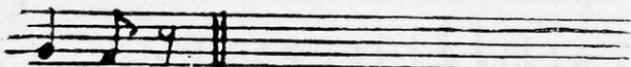
Καρναβάλι, καρναβάλι θὰ ντυθοῦμε μασκαράδες,
 θὰ χορέψουμε καὶ πάλι καὶ θὰ ποῦμε μαντινάδες.
 Τραλαλα λά λα λα λάλα. Τραλαλαλαλαλαλάλα.
 Καρναβάλι, καρναβάλι ἄς πετάξουμε κορδέλες
 κι ἄς γελάσουμε καὶ πάλι παιδιὰ, νέοι καὶ κοπέλες
 Τραλαλα λά λα λα λάλα. Τραλαλαλαλαλαλάλα.
 (Ἐνώσωιν τὰ χέρια καὶ χορεύουν κυκλικά).

ΟΙ ΜΑΓΕΙΡΕΣ

Κάνω κάνω νόστιμα ψωμάκια
 κάνω κάνω πῆτες κουλουράκια.
 Βάζω ἀλεύρι καὶ αὐγά, ζάχαρη, μυρωδικά.
 Κάνω κάνω τὸν καιρὸ δὲν χάνω
 Κάνω κάνω τὸν καιρὸ δὲν χάνω.

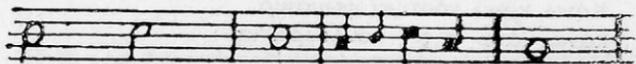
Παίρνω, παίρνω καὶ στὸ φούρνο φέρνω
 ψῆνω ψῆνω, μόσκο λές καὶ ψῆνω
 ροδοκόκκινα ζεστά, γαργαλίζουν τὰ παιδιὰ

Νάτα νάτα φρέσκα για τὸ γιόμα
κύττα κύττα, λυώνουν μὲς στὸ στόμα.

Οἱ μάγειρες φοροῦν καπέλλα φουσκωτὰ ἀπὸ ἄσπρο χαρ-
τί. Ἕνας στέκεται στὸ κέντρο κι ἀνακατεύει σὲ μιὰ λεκάνη.
Οἱ ἄλλοι κρατοῦν ἄλλος αὐγά, ἄλλος ζάχαρη, ἄλλος ἀλεύρι
καὶ δταν φθάσει ὁ σχετικὸς στίχος τοῦ τραγουδιοῦ προχωροῦν
καὶ τὰ ρίχνουν στὴν λεκάνη.

ΟΙ ΜΕΛΙΣΣΕΣ

Ζούν, ζούν, ζούν, μέλισσες πετοῦν.
Τώρα τρέχουν στὴ κυμέλη
τὸ χυμὸ νὰ κάνουν μέλι.
Ζούν, ζούν, ζούν, μέλισσες πετοῦν.
Ζούν, ζούν ζούν μέλισσες πετοῦν
τώρα ἀνοίγουν τὰ φτερά τους

δὲν ξεχνᾶνε τὴ δουλειά τους
 Ζούν, ζούν, ζούν, μέλισσες πετοῦν.

ΤΑ ΚΟΥΛΟΥΡΑΚΙΑ

Μὲ τὰ δυὸ χε. ρά. κια πλό.θω κου.λου. ρά. κια, κου.λου.
 ρά.κια,κουλου. ρά. σ. κια. Ὁ φούρνος δὰ τὸ ψή.ση, τὸ
 σπί.τι δὰ μν. ρί.ση κου.λου. ρά.κια,κουλου. ρά. σ. κια.

Ἐμεῖς ὅταν μάθαμε τὸ ὠραῖο αὐτὸ τραγούδι, ζυμώσαμε
 στὸ σχολεῖο ἀληθινὰ κουλούρια. Τὰ ἐπλάσαν τὰ παιδιὰ, τὰ
 στείλαμε στὸ φούρνο καὶ τὰ ἔφαγαν μόλις γύρισαν μυρωδάτα

ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ

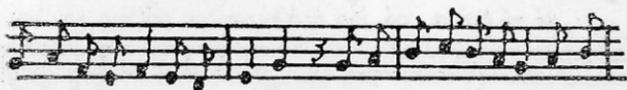
Γαργό καὶ ὠθήματα *Γ. Ι. Κροκί*
 Κα κω το καρ να βα λι με τσι τσι τσι τσι χο ρία, σου μι
 Κα κω το σου σου σα υ καρ δι λιο μαφε. τι
 νυ νυ μαουα ρά. δισ με γα λου και μι. υρσι,-
 νοι γιό το σοι δα. μα η σω τρι λη γιωρ τι,
 νυ νυ μαουα ρά. δισ με γα λου και μι υρσι
 νοι γιό το σοι δα. μα η σω τρι λη γιωρ τι

Ο ΜΑΝΑΒΗΣ

Ἐ. κω ὠ. ραί. α φρί. εκα καρ. τα. ρι. κά. ὁ Μα. να. βης. Ὁ Μα. να. βης.
 Κόκκινοί. σου
 Ὁ. τι χὸρ. τέ.
 μας πρ. κά. υ — καρ. τα. ὄρ. οί. ρα. που. λά. υ — Νι. νυ. ραί. ο γαι. δου. ρα. νι. — τσι. ρε.
 ρα. να. νά. νια — να. τα. προ. βι. να. ἀγγου. ρά. νια — Ἐ. κω. ζα. κα. ρη. ντο. μά. εις. — μα. ρο.
 πι. θυ. μη. εις — μέ. λε. φτα. θα. τᾶ. πό. κτη. ἄν. — Μό. νο. δι. γ που. ἄ. μι. υρ. σι. μου. — τσι. ρε.
 Ἄνι. τὸ. κᾶ. ρο. τᾶ. μι.
 σπί. τι. με. πρ. τᾶ. τῆ. Ἐ. κω ὠ. ραί. α φρί. εκα καρ. τα. ρι. κά. ὁ Μα. να. βης.
 τί. τὸ. γάι. δα. ρό. μου

Η ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ

ΡΟΜΠΟΤΗ

Ἡ μικρούλα ἢ μικρὴ Μαργαρίτα
 νὰ διαβάσῃ δὲν μπορεῖ ἄλφα-βῆτα
 Στὰ ματάκια της κυλᾶ ἓνα δάκρυ
 τὸ βιβλίο της πετᾶ σὲ μιὰν ἄκρη.
 Τὸ ποδάρι της χτυπᾶ καὶ φωνάζει
 τὴν κυττάζουν τὰ παιδιὰ κάνουν χάξι
 ΟΛΑ: Νὰ διαβάσῃ δὲ μπορεῖ ἄλφα-βῆτα
 ἢ μικρούλα, ἢ μικρὴ Μαργαρίτα.

ΑΓΙΕ ΒΑΣΙΛΗ

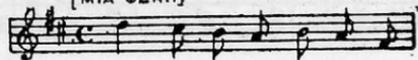
Ἄγιε Βασίλει πού φέρνεις στὰ παιδιὰ
 τόσα παιχνίδια γιὰ τὴν πρωτοχρονιά
 ἤμουνα καλὸ παδάκι ὄλο τὸν καιρὸ
 φρόνιμο στὸ σπῆτι, πάντα πρῶτὸ στὸ σχολειό.

Φέρε μου δῶρα, φέρε μου πολλὰ
καλὸ παιδάκι θάμαι καὶ τούτη τῆ χρονιά.

ΤΟ ΚΟΥΝΕΛΑΚΙ

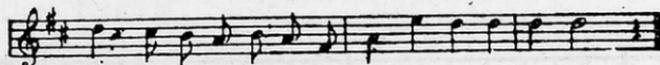
[ΜΙΑ ΦΟΝΗ]

Εἶ- μαι τὸ κού-νε- λά- κι

πρὺ ταύ-τό-κια μου κού-νῶ καὶ σὰς παί-ζω τὸ κρυ-φτό,

στὸ λο-χα-νό-κη-πό σας θα-σῶ λο-γα-ρια-σμό!

"Ἄχ, κού-νε-λά-κι, κού-νε-λά-κι, ξύ-λο πούθ'α τὸ φᾶς,

μέ-σα στὸ ξέ-νο πε-ρι-θά-λι τρύ-πες γιατί τρυ-πᾶς!

"Ἀχ! κουνελάκι, κουνελάκι, ξύλο πού θά τὸ φᾶς
μέσα στὸ ξένο περιθόλι τρύπες γιατί τρυπᾶς!

Είμαι τὸ κουνελάκι πού τ' αὐτάκια μου κουνῶ
καὶ σὰς παίζω τὸ κρυφτὸ
στὸ λαχανόκηπτό σας θαστῶ λογαριασμό!

Ἄχ κουνελάκι, κουνελάκι, ξύλο πού θά τὸ φᾶς
μέσα στὸ ξένο περιβόλι τρύπες γιατί τρυπᾶς!

Τί μοῦ σουφρώνεις τὴ μυτίτσα, τί μοῦ κουνᾶς τ' αὐτιά;
Τί μοῦ τὸ κλείνεις τὸ ματάκι, εἶσαι μιὰ ζωγραφιά.

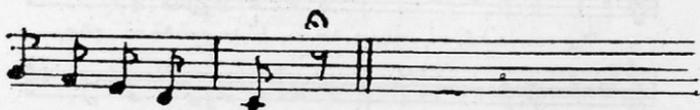
ΠΑΣΧΑΛΙΑ

Σᾶς δίνω τώρα ἓνα τραγουδάκι πού μπορεῖτε νὰ τὸ δι-
δάξετε τίς παραμονές τῆς Λαμπρῆς.

Ἦρθε πάλι πασχαλιά, πασχαλιά, πασχαλιά
μὲ ἀγάπη μὲ φιλιὰ πασχαλιά, πασχαλιά
μὲ αὐγὸ καὶ μὲ ἄρνι πασχαλιά, πασχαλιά
μὲ αὐγὸ καὶ μὲ ἄρνι. Χαίρονται οἱ Χριστιανοί.

Τί φορέματα καλά, πασχαλιά, πασχαλιά
τί γλυκίσματα πολλὰ, πασχαλιά, πασχαλιά
τί τραγούδι καὶ φωνή, πασχαλιά, πασχαλιά
τί τραγούδι καὶ φωνή. Χαίρονται οἱ Χριστιανοί.

ΑΚΑΤΑΚΟΥΣΙΝΟΥ

Η ΠΑΠΙΑ

«Ἐλα πάπια νὰ σὲ πιάσω». «Ἄν μὲ θέλεις ἔλα ἐσύ».
Πά ἢ Ἐλλη νὰ τὴν πιάση, μὰ τῆς φεύγει πεταχτή.

Στράτα παίρνει, στράτ' αφήνει «'Αχ! μοῦ θγήκε ἡ ψυχὴ!»
Μπρὸς ἢ πάλια, πίσω ἢ "Ἐλλη κι ἄς τὴ λέν πολὺ κουτὴ.

ΡΟΜΠΟΤΗ

Σὰς συνιστῶ τὰ παρακάτω βιβλία μὲ τραγούδια κατάλληλα γιὰ Νηπιαγωγεῖο:

Α. Ἀργυροπούλου: «'Απόλλων», «'Αηδόνια», «Κελαδήματα» — Μυρ. Κλεάνθους Παπαδημητρίου: «Παιχνίδια μὲ τραγούδια» — Αἰκ. Λασκαρίδου: «Ρυθμικὰ παίγνια» — Μαρίνας Γουδέλης: «Ζωγραφιὲς καὶ τραγούδια» — Κατίνας Τσεπκентζή: «Παιδικὲς χαρὲς» — Ἀντιγόνης Μεταξᾶ: «Τὰ πρῶτα μου τραγούδια».

Ὅλα τὰ τραγούδια γιὰ Νηπιαγωγεῖο τοῦ Γεράσιμου Ρομποτῆ καὶ τοῦ Γ. Χωραφᾶ.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΣΚΕΤΣ

Η ΜΠΕΜΠΕΚΑ

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: Καλημέρα σας παιδιά. Ἦρθατ' ὅλοι νὰ μὲ δῆτε ποῦ μουν φρόνιμο παιδί. Ἄχ! δὲν ἤμουν καὶ πολὺ! Βρῆκα μιὰ τριανταφυλλιά καὶ τὴν ἔβγαλα ἀπ' τὴ ρίζα. Τὰ ἐμάθατε παιδιά;

ΟΛΑ: Τὰ μάθαμε, τὰ μάθαμε, Μπεμπέκα.

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: Βρῆκα καὶ μιὰ κερασιά καὶ τῆς σπάω τὸ κλωνάρι. Τὰ ἐμάθατε παιδιά;

ΟΛΑ: Τὰ μάθαμε, τὰ μάθαμε, Μπεμπέκα.

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: Τῆς γατούλας τὰ μουστάκια τῆς τὰ τρά-

θηξα ένα - ένα κι ἔρριξα τὰ κοττοπούλια μὲς τὴ στέρνα τὰ καημένα! Γιὰ τὴν κούκλα μου ἄν ρωτᾶτε ὁ Θεὸς νὰ τὴ λυπᾶται! (χασμουριέται) "Ἄχ! ἄς κοιμηθῶ λιγάκι στὸ μικρὸ μου καρεκλάκι (Κοιμᾶται. Τὰ παιδιὰ ἀπὸ κάτω φωνάζουν: Γάτα! κούκλα! τριανταφυλλιά! κερασιά! κοττόπουλα! Κάθε φορὰ πού φωνάζουν μπαίνει κι ἓνα παιδάκι ντυμένο ἀνάλογα. "Ἡ γάτα μὲ μιὰ μαύρη φόρμα κι ἓνα κόκκινο φλόγκο στὸ λαιμό, ἡ τριανταφυλλιά μ' ἓνα φόρεμα ὄλο ροζ πέταλα, ἡ κούκλα μὲ κουκλίστικο φόρεμα καὶ καπέλλο, ἡ κερασιά μὲ φόρεμα γεμάτο κρεμαστὰ κεράσια ψεύτικα καὶ τὰ κοττόπουλα μὲ κίτρινες φόρμες (πεσκίρι) καὶ γύρω στὸ λαιμὸ τούλι σουρωμένο).

ΓΑΤΑ: Κουράστηκε νὰ μὲ τραβᾷ. — "Ἄχ! τὸ μουστάκι μου πονᾷ!

ΚΟΥΚΛΑ: Κι ἐγὼ κρυώνω φοβερά. — "Ὅλο μὲ ἔχει κάτω ἀπ' τὰ νερά.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ: Κι ἐμένα πῶς μὲ βασανίζει! — "Ὅλα μου τὰ μπουμπούκια τ' ἀφανίζει.

ΚΟΤΤΟΠΟΥΛΟ: "Ἄχ! τί ἐπάθαμε παιδιὰ, — κόντεψε νὰ μᾶς πνίξη στὰ νερά.

ΚΕΡΑΣΙΑ: Τὰ κλωνάρια μου τραβᾷει. — "Ἄχ! παιδιὰ πῶς μὲ πονάει!

(Τραγουδοῦν. Ἡ μελωδία εἶναι τοῦ τραγουδιοῦ «Τὸ ρολοῖ»).

Πρέπει τῆς Μπεμπέκας δίκη νὰ τῆς γίνῃ
τῆς κακιάς Μπεμπεκας πού μᾶς βασανίζει.

Κι ὅσα ἔχει κάμει ἢ τρελλὴ παιδούλα
τάσα θὰ τραβήξῃ ἀπὸ μᾶς ἢ μικρούλα.

Νὰ δικάστε τὴ Μπεμπέκα πού μᾶς ἔχει βασανίσει. (δύο φορές)

ΓΑΤΑ: Τσιμπήστε τὴν νὰ ξυπνήσῃ.

ΟΛΑ: Ξύπνα κυρία Μπεμπέκα.

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: (ξυπνᾷ) Τί τρέχει; ὄνειρεύομαι;

ΟΛΑ: Δὲν ὄνειρεύεσαι καθόλου. Θὰ σὲ δικάσωμε.

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: Θὰ μὲ δικάσετε; Φοβᾶμαι!

ΟΛΑ: Ναί! καὶ θὰ σὲ τιμωρήσωμε.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ: Ἐγὼ θὰ τῆς τραβήξω τὰ μαλλιά, ὅπως τραβᾷ τὰ μπουμπούκια μου.

ΚΕΡΑΣΙΑ: Ἐγὼ θὰ τῆς τραβήξω τὴ μύτη ὅπως τραβᾷ

τὰ κλωνάρια μου.

ΚΟΤΤΟΠΟΥΛΟ: Κι ἐμείς θά τὴν ρίξωμε στὸ νερό, ὅπως
μᾶς ἔρριξε.

ΓΑΤΑ: Ἐγὼ θά τῆς ξερριζώσω τὰ μαλλιά, ὅπως μοῦ
ξερριζώνει τὰ μουστάκια μου.

ΚΟΥΚΛΑ: Κι ἐγὼ θά τὴν βρέξω ὅπως μὲ λούζει.

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: Λυπηθῆτε με!

ΟΛΑ: Μήπως μᾶς λυπήθηκαν ἐσύ;

ΜΠΕΜΠΕΜΠΕΚΑ: Δὲν θά τὰ ξανακάνω, δὲν θά τὰ ξανακάνω!

ΟΛΑ: Ἄλήθεια λές;

ΜΠΕΜΠΕΜΠΕΚΑ: Ἄλήθεια. Θά σᾶς ἀγαπῶ ὅλα. (Πιά-
νονται χέρια γυρίζουν γύρω - γύρω καὶ τραγουδοῦν). Ἡ με-
λῶδία εἶναι τοῦ τραγουδιοῦ «Κόκορά μου, κοκορή».

Εἴμαστε ὅλοι μαζί, φίλοι πιά ἀγαπητοί

κοῦκλες κότες καὶ γατιὰ

καὶ κεράσια στρογγυλὰ

καὶ φωνάζομε «Ἡ Μπεμπέκα τώρα πιά μᾶς ἀγαπᾷ!»

Η ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΙΑ

Παρουσιάζεται ἡ Κοκκίνοσκουφίτσα μὲ τὸ κόκκινο σκου-
φί της, τὴν κάπα της κι ἓνα καλάθικί στὸ χέρι. Λέγει:

ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ: "Ὅλοι σας μὲ γνωρίζετε κι ὅλοι
μὲ ἀγαπᾶτε. Ποῦ θρίσκομαι ρωτήσατε; Παιδιά, τοὺς ἀπαντᾶτε.
(Δείχνει τὰ παιδιά καὶ κείνα ἀρχίζουν νὰ τραγουδοῦν).

ΠΑΙΔΙΑ: Μὲς τοῦ κήπου τὰ λουλούδια (τρεῖς φορές)
καὶ μὲ τ' ἄλλα τὰ παιδιά
κυνηγοῦσε πεταλοῦδες

πού 'χουν τόση όμορφιά.

ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ: (άπαγγέλλει)

Σπίτι τρέχω πηδηχτά.

Πέστε τὸ γιατί παιδιά.

ΠΑΙΔΙΑ: (Στὸ σκοπὸ τοῦ τραγουδιοῦ «Κάτω στὸ γιαλό»).

Κάτι λιχουδιές τῆς σπάσανε τὴ μύτη (δυὸ φορές).

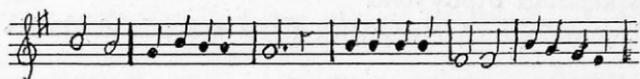
Κάτι λιχουδιές χά, χά, πού τραβάνε τὰ παιδιά (δυὸ φορές).

ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ: (άπαγγέλλει)

Τί μοῦ εἶπε ἡ μαμά;

Νά την ἔρχεται παιδιά.

MAMA: (Ἔνα ψηλὸ κορίτσι, τραγουδᾷ στὸν παρακάτω σκοπὸ).

Τηγανίτες πάρε στή γιαγιάκα σου.

Πρόσεχε μονάχα στὸ δρομάκο σου.

Ἴσια ὀλοῖσια νὰ μοῦ περπατᾷς

Στὴ γιαγιά νὰ πᾶς τὰ ζεστά γλυκά. (Φεύγει ἀφοῦ

τῆς δώσει τηγανίτες καὶ τὴ φιλήσει).

ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ: Ἔχει δίκιο ἡ μαμά, μὰ θὰ σᾶς τὸ πῶ σιγά.—Μὲ τρελλαίνουν τὰ λουλούδια καὶ θὰ κόψω μερικά.

ΠΑΙΔΙΑ: (τραγουδοῦν στὸ σκοπὸ τοῦ πρώτου τραγουδιοῦ «Μὲς τοῦ κήπου τὰ λουλούδια...», ἐνῶ ἡ Κοκκίνοσκουφίτσα κάνει ὅτι μαζεύει λουλούδια).

Μὲς τὸ δάσος ὅταν μπῆκε (τρεῖς φορές)

λουλουδάκια πῶ, πῶ, πῶ.

Κάθισε καὶ μάζευε μάτσα μάτσα, ἕνα σωρό.

(Ἀκούεται ὁ λύκος Μ... μ... μ.)

ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ: Τρέμουν τὰ χειλάκια μου

μείνετε ἐδῶ κοντά.
λύκος ἔρχεται παιδιὰ
τρέμουν τὰ χεράκια μου

ΠΑΙΔΙΑ: (στο σκοπό τοῦ «Κάτω στο γιαλό»)
Ἕνας λύκαρος, φουσατός ἀγριάτος (δυο φορές)
ἕνας λύκαρος κοντά τῆ ρωτᾶ γιά τῆ γιαγιά (δυο φορές)
ΛΥΚΟΣ: Καλή μου Κοκκινোসκουφίτσα

ποιός δρόμος πάει, στῆς γιαγιάς τὴν καλυβίτσα;
(Ἡ Κοκκινোসκουφίτσα τοῦ δείχνει τρομαγμένη, ἐκείνος
λέει «εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ» γελᾶ καὶ φεύγει).

ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ: Ἄλλαξε ὁ λύκος δρόμο. — Θεέ μου
πόσο πήρα τρόμο.

ΠΑΙΔΙΑ: (στὸν πρώτο σκοπό «Μὲς τοῦ κήπου...»)
Πρόλαθε καὶ πήγε πρώτος (τρεῖς φορές) γιά νὰ φάη τῆ γιαγιά
καὶ μιλάει σὰ γιαγιά γιατί φόρεσε γιαλιά.

ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ: Κυνηγέ μου! κυνηγέ μου — τρέξε
γρήγορα καλέ μου.

ΚΥΝΗΓΟΣ: Ἦρθα πεταχτά καὶ μὴ φοβᾶσαι πιά.

ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ: Εὐχαριστῶ εὐχαριστῶ. (Ἡ κυνη-
γός φεύγει, ἡ Κοκκινোসκουφίτσα κυττάζει ἀριστερὰ ὠ-
σπου βλέπει τῆ γιαγιά νὰ ἔρχεται) Γιαγιά! γιαγιάκα
μου! (ἀγκαλιάζονται).

ΓΙΑΓΙΑ: Κοριτσάκι μου καλὸ Κοκκινোসκουφίτσα
ἄλλη φορά νὰ σὲ χαρῶ νάκοῦς τῆ μαννουλίτσα.

ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ: (στὸν πρώτο σκοπό «Μὲς τοῦ κή-
που...»)

Ναὶ γιαγιάκα μου καλή (τρεῖς φορές)

θᾶμαι πιά καλὸ παιδί.

ΟΛΟΙ: Τραλαλά λαλά λαλά

Θᾶμαι πιά καλὸ παιδί.

Χαιρετοῦν καὶ φεύγουν ἀγκαλιασμένες.

Η ΧΙΟΝΑΤΗ

ΟΛΑ: (στο σκοπό τοῦ «Μανάθη»).

Ἕνα ὠραῖο παραμῦθι παιδιὰ! Ἡ Χιονάτη!

Κόκκινη κλωστή δεμένη, στὴν ἀνέμη τυλιγμένη

δός της κλωτσο να γυρίση, παραμύθι νάρχινση.

“Ένα ώραίο παραμύθι παιδιά! ‘Η Χιονάτη!

“Έρχετ’ ή θασίλισσα με καθρέφτη μαγκικό
έρχετ’ ή θασίλισσα, του μιλά σά ζωντανό.

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ: Καθρέφτη, καθρεφτάκι μου είδες ποτέ σου
άλλη — να με περνά στην όμορφιά, στη χάρη και στα κάλλη;

ΠΑΙΔΙΑ: ‘Η Χιονάτη!

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ: “Α! έτσι. Τώρα θά, δη. Θα πάω να τη βρω
μόνο γριούλα πρέπει να ντυθώ (φεύγει).

ΠΑΙΔΙΑ: (Στὸν πάνω σκοπό. ‘Αφαιρούμε τήν μουσική τῶν
στίχων «Ένα ώραίο παραμύθι παιδιά! ‘Η Χιονάτη»).

“Έρχετ’ ή Χιονάτη μας, μες τὸ δάσος περπατάει
έρχετ’ ή Χιονάτη μας, ένα σπιτικό ζητάει.

ΧΙΟΝΑΤΗ: Τρέμουν τὰ χεράκια μου
τρέμουν τὰ χειλάκια μου
ποιὸς να μένη έδῶ παιδιά;

Εἶναι ὄμορφα ζεστά.

“Ας σκουπίσω λίγο νᾶναι καθαρά,
θέλω έδῶ να μείνω, νᾶμαι μακρῶς.

(Ένω σκουπίζει, τὰ παιδιά τραγουδοῦν στο σκοπό «Κά-
τω στο γιολό»).

ΠΑΙΔΙΑ: Κορίτσι καλό, γλυκό μας κοριτσάκι (δυὸ φορές)
ποῦσαι πάντα έργατική, ναί, Χιονάτη μας χρυση. (δυὸ φορές)

(‘Αφήνει τή σκούπα και κοιμάται σε μιὰ γωνιά. Μπαίνουν
οί νάνοι. Τὸ τραγούδι τους ἀκούεται ἀπ’ έξω. Τραγουδοῦν τὸ
«Ζωηρά, ζωηρά». Βρίσκεται στο τέλος του κεφαλαίου «Γυμνα-
στικές ρυθμικές ἀσκήσεις». Τραγουδοῦν μόνο τήν πρώτη
στροφή).

ΝΑΝΟΙ: Τί ὄμορφη και τί γλυκειά! (τὴν ξυπνοῦν) Πῶς σε
λένε;

ΧΙΟΝΑΤΗ: Χιονάτη.

ΝΑΝΟΙ: Μὰ δὲν σᾶς ξέρω καλά μου νανάκια.

(Ένας ένας, προχωρεῖ, ὑποκλίνεται ἀστεῖα μπροστά της
και συστήνεται).

— ‘Εγὼ εἶμαι ὁ Γκρινιάρης

— ‘Εγὼ εἶμαι ὁ ‘Υπναράς.

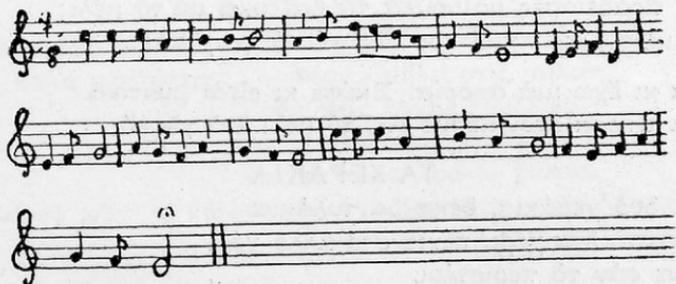
— ‘Εγὼ εἶμαι ὁ Κουτούτσιος

— ‘Εγὼ φτερνίζομ’ ὄλο

- Έχω χρυσή καρδούλα
- Έγώ είμαι ό Ντροπαλός.
- Κι έγώ ό Φοβιτσιάρης.

ΧΙΟΝΑΤΗ: Μ' άρέσετε πολύ. Θέλω νά σάς γίνω άδελφή.
(Τήν φιλοϋν και φεύγουν. Πιάνει πάλι τή σκούπα. Μπαί-
νει ή γριά):

ΓΡΙΑ: Καλό μου κοριτσάκι, πάρε αυτό τó μήλο. (Τó παίρνει, τó δαγκάνει και πέφτει κάτω. Η γριά φεύγει άφοϋ βεβαιωθή ότι ή Χιονάτη πέθανε, έρχονται οί νάνοι. Τó τραγουδι τους «Ζωηρά, ζωηρά» κόβεται άπότομα. Τρέχουν, τήν κουνάνε, προσπαθοϋνε νά τή σηκώσουν και θλέποντάς τήν άκίνητη, γονατίζουν και σκύβουν τά κεφάλια τους. Άκούεται τó τραγούδι τού βασιλόπουλου. Τραγουδά «Καθαλάρης περ-
νῶ» όπως είναι. Όταν τελειώσει τó τραγούδι γυρνῶ τó κε-
κεφάλι και θλέπει στή γωνιά τή Χιονάτη πεθαμένη και τούς νάνους σκυμένους. Πλησιάζει, τής σηκώνει τó κεφάλι, τήν σκουντῶ λίγο στή πλάτη και ή Χιονάτη θήχει και άνοίγει τά μάτια. Οί νάνοι πετιοϋνται πάνω, κάνουν κύκλο, θάζουν στή μέση τήν Χιονάτη και τó βασιλόπουλο και γυρνῶντας γύρω-
γύρω τραγουδοϋν τó παρακάτω τραγούδι):

Μές τó σπίτι τί χαρά! Ξύπνησ' ή Χιονάτη!
Έφεξε τó σπιτικό, έμπρός στήσετε χορό.
Μείνε πάντα έδῶ μικρή, ναι Χιονάτη μας χρυσή.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ο ΤΙΠ — ΤΟΠ

Σέ μικρό καλυθάκι μέσ τó δάσος τó πυκνό
ζεί ό νάνος ό Τιπ - Τόπ.

Κόκκινο σκουφι και χοντρή γαλάζια κάπα
κι όπου κι αν περνᾶ τὰ κουδούνια του χτυπᾶ.

ΤΟ ΠΟΤΑΜΑΚΙ

- Ἐξ ἀπο ποῦ ἔσαι ποταμάκι; — Ἐξ ἀπο κείνο τὸ θουνὸ
- Πῶς τὸν λέγαν τὸν παπποῦ σου; — Σύννεφο στὸν οὐρανὸ
- Ποιὰ ἦ μάννα σου; — Ἡ μπόρα.
- Πῶς κατέβηκες στὴ χώρα; — Τὰ χωράφια νὰ ποτίσω και
τοὺς μύλους νὰ γυρίσω
- Στάσου νὰ σὲ δοῦμε λίγο ποταμάκι μου καλὸ.
- Βιάζομαι πολὺ νὰ φύγω ν' ἀνταμῶσω τὸ γιαλὸ.

ΠΑΙΔΑΚΙ ΚΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑ

- Μέσα στὰ λουλούδια ὄλο πετᾶς, πὲς μου μελισσάκι τί ζητᾶς;
- Παίρνω τὸ χυμὸ και στὴν κυψέλη, πάω και μυρωδάτο κάνω
μέλι.
- Σὲ εἶδα νὰ δουλεύης και προχτές. Πῶς; Δὲν ξεκουράζεσαι
ποτές;
- Μιὰ πετῶ στὸ ρόδο, μιὰ στὸ κρίνο, νὰ περνᾶ ὁ καιρὸς μου
δὲν ἀφήνω.

ΤΟ ΜΕΛΙ

- Τί τ' ἀράδειασες μαννούλα τὰ θαζάκια μὲ τὸ μέλι;
Τὸ μικρούλικο παιδί σου ὄλα νὰ τὰ φάη θέλει.
- Ἐλα κι ἔχω μιὰ ἀπορία. Σκύψε κι εἶναι μυστικό.
Εἶναι τίποτα στὸν κόσμο ἀπ' τὸ μέλι πιὸ γλυκό;

ΤΑ ΧΕΡΑΚΙΑ

- Ἐχω δυὸ χεράκια, δέκα δαχτυλάκια
Πέντε στὸ ἓνα χέρι, πέντε στὸ ἄλλο χέρι
ἄσπρα σὰν τὸ περιστέρι.
- Τὰ χεράκια μου προσέχω, νύχια θρώμικα δὲν ἔχω
τὸ νερὸ κι ἦ σαπουνάδα, δίνουν πάστρα και ἄσπράδα.

ΟΙ ΔΟΥΛΕΥΤΑΔΕΣ

- Τραβάει ὁ ναύτης τὸ κουπί, τί λεβεντιά τί προκοπή!
Χόπ, λά! Χόπ, λά!
- Νὰ κι ὁ ψαράς τὸ δίχτυ στὴ θάλασσα τὸ ρίχνει
Ἐ, γιὰ! ἔ, γιὰ!

“Ο σιδεράς με τὸ βαρὺ, βαράει τὸ σίδερο, σφυρί
Τσάγκ, τσούγκ! Τσάγκ, τσούγκ!

“Ο ξυλουργὸς με πριόνι καὶ πλάνη ξύλα ἰσιώνει
Κρίτς, κρίτς! Κρίτς, κρίτς!

Μ’ ἓνα ψαλίδι κοφτερό, ὁ ράφτης κόβει στὸ φτερό
Χράπ, χρούπ! Χράπ, χρούπ!

Μὲ τὸ δρεπάνι του γοργός, στάχια θερίζει ὁ γεωργός
Χράτ, χρούτ! Χράτ, χρούτ!

Πλάθει ὁ ψωμάς καὶ ψήνει, καρβέλια φρέσκα δίνει
Κλάπ, κλάπ! Κλάπ, κλάπ!

Οἱ δουλευτάδες χαρωποί, δουλεύουνε με προκοπή
Τρια λά, τρια λά! Τριαλάλα, λα λ α λά!

Τὸ ποίημα αὐτὸ ὅπως βλέπετε εἶναι πολὺ μεγάλο καὶ θὰ πρέπη νὰ τὸ μάθουν λίγο λίγο. Τὸ ἔγραψα γιατί τὸ θρῆκα χαριτωμένο. Τὰ παιδιὰ κάνουν κινήσεις ἀνάλογα με τὴν ἔννοια κάθε στροφῆς: τραβοῦν κουπί, ρίχνουν δίχτυα, χτυποῦν με τὸ σφυρί κλπ. Στὴν ἀρχὴ καὶ ὠσπου νὰ τὸ μάθουν, λέτε ἐσεῖς τοὺς στίχους καὶ κεῖνα θὰ λένε τίς φωνούλες: Χόπ λά ἢ Τσάγκ τσούγκ κλπ.

ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

- “Ἦλιε ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι; — Ἄπ’ τὴν Ἀνατολή
- Τί καλὰ μᾶς ἔφερες; — Φέρνω μῆλα στὶς μηλιές
Ρόδα στὶς τριανταφυλλιές
φέρνω ἀηδόνια χελιδόνια
καὶ τὰ κρύα λυώνω χιόνια.
- Καὶ σὲ μένα τί ἔφερες; — Δυὸ δροσάτα μαγουλάκια
καὶ δυὸ κόκκινα χειλάκια.

ΤΟ ΓΑΤΙ

- Νιάου, νιάου τὸ γατί, ξεφωνίζει παίζει.
Τόσος θόρυβος γιατί κάτω ἀπ’ τὸ τραπέζι;
Κουρελάκι σὲ σχοινὶ τούδεσεν ἡ Νίκη.
Τὸ δαγκάνει, τὸ κουνεῖ τὸ θαρρεῖ ποντίκι.
Δέστε πῶς παραφυλαῶ, καμπουριάζει, τρέχει,
Κι ἡ μικρούλα μας γελαῶ. Τί χαρὰ τὴν ἔχει!

Η ΚΟΤΤΑ

Προκομμένη είμαι κοττίτσα πού σᾶς κάνω τὸ αὐγὸ
τραγουδάω στὴ φωλίτσα μὲ χαρούμενο σκοπὸ.
κόκο κόκοκόκο κό, ἐγὼ τό'χω τὸ αὐγὸ.

Ο ΠΑΠΑΓΑΛΟΣ

Ἔχεις γυριστὴ τὴ μύτη, κι ὄλο φλυαρεῖς στὸ σπίτι
μὲ ἀνθρώπινη μιλιὰ, πού δὲν ἔχουν τὰ πουλιά.
Καμαρώνεις στὸ κλουβάκι μ' ἕνα πράσινο σακκάκι
ἀπὸ φίνο κατιφέ. Παπαγάλε θές καφέ;

Ο ΣΚΥΛΛΟΣ

Ξεύρετε τὸ σκύλλο μου, πῶχει τὴν οὐρὰ
φουντωτὴ καὶ δλόμαυρη κι εἶναι μιὰ χαρά!

Φύλακας στὸ σπίτι μας ὄλο θᾶ - θᾶ - θᾶ
κι ἕνας γάτος πλάϊ μας, Θεέ μου τί τραβᾷ!

Λίγοι μ' ἀγαπήσανε σὰν αὐτὸ τὸ σκύλλο!
Κι εἶμαι ὑπερήφανος ποῦ'χω τέτοιο φίλο.

ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ ΚΑΙ ΜΕΛΙΣΣΙΑ

Μιὰ χρυσὴ πεταλουδίτσα πρόσχαρα μιλεῖ:
— Τὸν καλὸ καιρὸ μ' ἀρέσει νὰ γλεντῶ πολὺ.
Σὰν πετῶ στὰ λουλουδάκια γίνομαι τρελλή.

Μὰ ἕνα μελισσάκι τότε λέγει γελαστό:
— Τὸν καλὸ καιρὸ δουλεύω καὶ δὲν σταματῶ
νά'χω πάντα στὴν κυψέλη, μέλι μυριστό.

ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΑΣ

Μὲς στὴν πρασινάδα μὲς στὴν ὀμορφιά,
τὸ μικρὸ σχολεῖό μας μοιάζει ζωγραφιά.

Κι ὅταν τραγουδοῦμε ὄλα τὰ παιδιὰ
τραγουδοῦν μαζί μας κι ὄλα τὰ πουλιά.

Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΙΤΣΑ

— Ἔλα πεταλουδίτσα μου στάσου νὰ σὲ τσακώσω,
δὲν θὰ σοῦ τσαλακώσω καθόλου τὰ φτερά.
Θὰ σὲ ταῖζω ζάχαρη, θὰ σοῦ'χω γιὰ σπιτάκι
μεταξωτὸ κουτάκι. Θὰ ζήσης μιὰ χαρά.

— Για τή δική σου ζάχαρη καθόλου δὲ μὲ μέλλει
τῶν λουλουδιῶν τὸ μέλι μ' ἀρέσει πιὸ πολὺ.
Ἔχω τὸν κάμπο τὸν πλατὺ, τὴν χλόη τὴ διροσάτη
βασιλικὸ παλάτι, κοπέλλα μου μικρή.

ΤΑ ΖΩΑ

Βγαίνει ὁ σκύλος στὸ κυνήγι — ξακουσμένος κυνηγὸς —
Χόπλα! κι ὅπου φύγει - φύγει τρέχει νὰ κρυφτῆ ὁ λαγός.

Ἡ πέρδικα καμαρωτή, ὅπου πέτρα ἐκεῖ πατεῖ

Ἡ παμπόνηρη ἀλεποῦ προσπαθεῖ νὰ ξεγελάση
κόττες πάπιες. Ἀλλὰ παῦ! Τὸ παιχνίδι θὰ τὸ χάση.

Ἄρνάκι ἄσπρο καὶ παχὺ τῆς μάννας του καμάρι
πηδᾷ καὶ τρέχει χαρωπὸ στ' ὁλόδροσο χορτάρι.

Τώρα, νά, καὶ δυὸ πουλιὰ μὲ ἀνθρώπινη λαλιά.

— ποιοὶ ναι τάχα;

— Μὰ ποιοὶ ἄλλοι! Εἶναι δύο παπαγάλοι.

Τὸ περήφανο παγῶνι τὴν οὐρά του καμαρώνει.

Ἡ πεταλούδα ὅλο χαρὰ πετᾷ μ' ὁλόχρυσά φτερά.

Τὸ λιοντάρι μιὰν ἡμέρα
βλέπει ἕνα ἐλάφι πέρα
νὰ πηδήση θιάστηκε
καὶ στὸ δίχτυ πιάστηκε.
Τρέχει ἕνα ποντικάκι
μασουλᾷ τὸ σχοινάκι
τὸ λιοντάρι μας γλυτώνει
μέσα στὴ φωλιά τρυπώνει
κι ὅλο λέει «εὐχαριστῶ»
στὸ ποντίκι τὸ καλὸ.

Καμηλοπάρδαλη ψηλὴ μὲ κέρατα στὴν κεφαλῆ.

Νά κι ἡ φώκια σκανταλιάρη ξευπη καὶ παιχνιδιάρη.

Τὸ μισὸ τῆς τὸν καιρὸ τὸν περνᾷ μέσ' στὸ νερό.

Τὸ καλὸ μας γαίδουράκι εἶναι πάντα φορτωμένο
τρῶει χόρτο καὶ γκαρίζει τὸ καμμένο.

Ἡ γατούλα ἡ μικρὴ ξάπλωσε στὸ μαξιλάρι
βγήκανε οἱ ποντικοί, τρέχουν στὸ κελλάρι.

ΟΙ ΦΩΝΕΣ

Γάθ, γάθ, γάθου τὸ σκυλί.
Νιάρ, νιάρ, νιάου ἡ γατούλα.
Τσίρ, τσίρ, τσίου τὸ πουλί.
Κλό, κλό, κλόκ ἡ κλωσσοπούλα.
Κικιρίκου ὁ πετεινός.
Μπάκα κάκουα τὸ θατράχι.
Κι ἕνας γαΐδαρος βραχνός
οὐά, οὐά! συνάχι θᾶχη...
Βζζ...! θζζ... θζζ... τὸ μελισσάκι
μπέ εεε τ' ἄρνάκι, μεέε ἡ κατσίκια.
Κι ἕνα σκάνταλο παιδάκι
Τριαλαλά! Μπελᾶ πὺ θρηῆκα!

Ἡ ΜΙΚΡΟΥΛΑ ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ

Ἡ μικρούλα Μελπομένη
πόσο εἶναι προκομμένη
καὶ καλὴ νοικοκυρά!
Τώρα πλέκει τῶρ' ἀπλώνει
καὶ τ' ἀσπρόρουχα μπαλώνει
σὰν γριούλα, σοβαρά.

ΟΙ ΚΡΟΤΟΙ

Καθαλάρης περπατεῖ καὶ φωνάζει καὶ λαλεῖ:
Κίπι κόπ, κίπι κόπ! Κίπι κόπ, κίπι κόπ!

Δέτε ἐκεῖ τοὺς κυνηγούς πῶς σκοτώνουν τοὺς λαγούς:
Μπάμ καὶ μπούμ, μπάμ καὶ μπούμ! Μπάμ καὶ μπούμ.

Ἕνας γέρος μὲ σχοινὶ τὴν καμπάνα τὴν κινεῖ:
Ντάγκα ντάγκ, ντάγκα ντάγκ! Ντάγκα ντάγκ, ντάγκα ντάγκ!

Στρατιῶτες περπατοῦν καὶ τὰ τύμπανα χτυποῦν:
Τρατατά, τρατατά! Τρατατά, τρατατά!

Πάνω στὸ γλωρὸ κλαδὶ τὸ πουλάκι κελαῖδεῖ:
τσιριτρό, τσιριτρό! Τσιριτρό, τσιριτρό.

Τὸ χαρούμενο παιδί, μὲς τὸ δρόμο τραγουδεῖ:

Τραλαλά, τραλαλά! Τραλαλά, τραλαλά!

Ἡ καρδούλα μου χτυπᾷ ἀπὸ τὴν πολλὴ χαρὰ
Τίκι, τὰκ, τίκι, τὰκ. Τίκι, τὰκ, τίκι, τὰκ.

Σ' αὐτὰ τὰ μεγάλα ποιήματα — τῶχω ξαναγράψει' — ἐμεῖς
λέμε τὰ λόγια καὶ τὰ παιδιὰ κάνουν τοὺς κρότους. Μὲ τὸν και-
ρὸ τὸ μαθαίνουν ὅλο.

ΤΟ ΠΟΔΗΛΑΤΑΚΙ

Τρέχει, τρέχει βιαστικὸ τὸ ποδηλατάκι
ντρίν, ντρίν, ντρίν, ντράν, ντράν, ντράν.

Τραγουδῶ καὶ τ' ὀδηγῶ στὸ μικρὸ δρομάκι
ντρίν, ντρίν, ντρίν, ντράν, ντράν, ντράν.

ΒΡΕΧΕΙ

Βρέχει, βρέχει καὶ χιονίζει κι ἡ γιαγιά μου κοσκινίζει
μιὰ κουλούρα νὰ μοῦ κάμη, νάχη πάνω καὶ σουσάμι
νὰ τὴν πάω τοῦ τσαγγάρη νὰ μοῦ κἀνη παπουτσάκια
μὲ τὰ κόκκινα γαζάκια.

νὰ πατῶ στὰ πετραδάκια, νὰ μαζεύω λουλουδάκια
νὰ τὴν πάω στὸν μπαμπά, νὰ μοῦ δώση αὐτὸς χαλθὰ,
νὰ μοῦ δώση λουκουμάκια τυλιγμένα στὰ χαρτάκια.

ΤΙ ΤΡΩΓΩ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΩΝΩ

Θὰ σᾶς πῶ τὸ μυστικὸ. Κάθε μέρα κι ἓνα αὐγὸ!

Πίνω ὅλο μου τὸ γάλα, δὲν ἀφήνω οὔτε στάλα
βούτυρο, ψωμὶ τυρὶ κι ἔχω δύναμη πολὺ.

Πατάτες καὶ χορτάρικὰ δὲν προφταίνει ἡ μαμά.

Ἴαν πῆτε γιὰ τὰ φρέσκα ψάρια! Γίνονται τὰ μυαλὰ καθάρια.

Μὴ μὲ ρωτᾶτε γιὰ γλυκά! Τὰ τρώω ὥσπου νὰ πῆτε: ἔννια.

Η ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Γεῖά σου Δευτέρα μου καλή! Τί κάνει ἡ κυρὰ Τρίτη;

Ἡ μάννα μου παρακαλεῖ νάρθ' ἡ Τετάρτη σπιτί.

Κι ἡ Πέμπτη κι ἡ Παρασκευὴ νάρθουν τὸ Σάββατο μαζί

γιὰ νὰ ἑτοιμάσουμε ὅλοι τὴ γιορτινὴ μου φορεσιά

ποὺ θὰ φορῶ στὴν ἐκκλησιά, τῆς Κυριακῆς τὴ σχόλη.

ΜΑΜΑΚΙΑ ΜΟΥ

Μαμάκα μου καλή μου, μαμάκα μου χρυσῆ μου

μέ λούζεις μέ χτενίζεις, μέ τρέφεις μέ κοιμίζεις.

Κι ἐγώ πού εἶμαι τόσο μικρό τί νά σου πῶ
μαμάκα μου καλή μου πολὺ σέ ἀγαπῶ.

ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

Σέ λίγες μέρες φτάνει, ὁ Ἅγιος Βασίλης πάλι,
μέ τᾶσπρα τὰ γενάκια, γιά τὰ μικρά παιδάκια.
Μ' ἕνα σακί στή πλάτη, γεμᾶτο ἀπ' ὄλα κάτι,
σφυρίχτρες καί τοπάκια γιά τὰ μικρά παιδάκια.

ΓΑΧΤΙΡΙ

- Ταχτιρί, ταχτιρί, ταχτιρί, ποῦ πᾶς μικρή;
- Στὸ μπακάλη γιά τυρί, γιά χαλβά, ἐλιές καί ξύδι καί
γιά κόκκινο κρεμύδι.
- Κύρ μπακάλη ζύγισέ τα κι ὅσα θές λογάριασέ τα
Πάρε τὰ λεφτά σου οὔλα, γέμισέ μας τὴ σακκούλα.

Η ΠΑΠΙΑ

Πά πά πά, ἡ ἄσπρη πάπια τὰ φτεράκια τῆς χτυπᾷ
καί στοῦ κήπου τὴ λιμνούλα πέφτει — μπλοῦμ — καί κολουμπᾷ.
Πά πά πά, φωνάζει τώρα τὰ μικρά τῆς τὰ παπιά
καί κουνᾷ τὰ δυό τῆς πόδια στὴ λιμνούλα, σάν κουτιά.

Η ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

Πάνω τὰ χεράκια, κάτω τὰ χεράκια
τὰ χεράκια δεξιᾷ, τὰ χεράκια ἀριστερά.
Τὸ παιχνίδι πῶς μ' ἀρέσει, τὰ χεράκια μου στὴ μέση
τώρα πάλι θά κρατήσω ἕνα μπρός, τὸ ἄλλο πίσω.

Η ΣΥΚΙΑ

Ἡ μαννούλα μου στὸν κήπο φύτεψε μιὰ συκιά.
Τὰ πουλάκια τὴ τσιμποῦνε τὴ καλή μου τὴ συκιά.
— Ἄχ, πουλάκια ἀλλοίμονό σας ἂν μοῦ φᾶτε τὴ συκιά
καί τρελλαίνομαι γιά σῦκα ποῦναι ζάχαρη γλυκά.

Η ΜΗΛΙΑ

- Μηλιά μηλιά μηλίτσα μου ρίξε μου ἕνα μῆλο
μέσά στὴ μπλὲ ποδίτσα μου, κόκκινο γλυκὸ μῆλο.
- Ἀντὶ γιά ἕνα ρίχνω δυό, μικρό μου κοριτσάκι
τὸ μάγουλό σου γιά νά δῶ νά μοιάζῃ μηλαράκι.

ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΙΑ

- Λεμονάκια, πεπονάκια ἔχω στὰ μικρὰ χεράκια
Τί χρώμα ἔχουμε παιδάκια; — Κίτρινο!
- Χιόνι, γάλα καὶ χαρτάκια ἔχω στὰ μικρὰ χεράκια
τί χρώμα ἔχουμε παιδάκια; — Ἄσπρο!
- Νεράντζια, φύλλα κι ἀγγουράκια ἔχω στὰ μικρὰ χεράκια
Τί χρώμα ἔχουμε παιδάκια; — Πράσινο!
- Μῆλα, κερασάκια ἔχω στὰ μικρὰ χεράκια.
Τί χρώμα ἔχουμε παιδάκια; — Κόκκινο!
- Πανσέδες, ζουμπουλάκια ἔχω στὰ μικρὰ χεράκια.
Τί χρώμα ἔχουμε παιδάκια; — Μπλέ!
- Δυὸ Ἑλληνικὲς σημαῖες ἔχω στὰ μικρὰ χεράκια.
Τί χρώμα ἔχουμε παιδάκια; — Γαλανό.

Ο ΓΑΛΑΤΑΣ

- Γάλα, γάλα ὁ γαλατᾶς
- Στάσου λέει ὁ μπαμπάς.
- Φρέσκο εἶναι γαλατᾶ;
τὸν ἰρωτάει ἡ μαμά.
- Φρέσκο εἶναι ἀπ' ἀγγελάδα
πάρτε ὅλοι σὴν ἀράδα.

Ο ΜΙΚΡΟΥΛΗΣ

Μὴ μὲ λοξοκυττάζετε μὲ γέλια
καὶ λέτε «τί μικρούλης, τί κουτός!
χαριτωμένο κι ὁμορφο παιδάκι
μὰ μαθητὴς δὲν φαίνεται σωστός!»
Κι ἄς εἶμαι τόσοσ δά, σὰν τί πειράζει;
Τὰ γράμματα τὰ ξέρω σὰν νερό
ξεύρω καὶ παιχνιδάκια καὶ τραγούδια
γιὰ νὰ σᾶς τραγουδήσω, ἕνα σωρὸ.
Κι ἄς εἶμαι τόσοσ δά.
Θὰ μεγαλώσω.

Η ΣΗΜΑΙΑ ΜΑΣ

Ἡ σημαία μας περνᾶ
μὲ καμάρι λεβεντιᾶ
μὲ τὸν ἄσπρο της σταυρὸ
καὶ μὲ χρώμα γαλανό,

Τί χαρά, τί χαρά
ἔχουν ὄλα τὰ παιδιά!

ΤΟ ΠΑΠΑΚΙ

Εἴμ' ἓνα μικρὸ παπάκι
πί, πί, πί, παπαπά,
κολυμπῶ στὸ ποταμάκι
καὶ τραβῶ κουπί καλά.
Τὴν οὐρίτσα μου τιμόνι
πί, πί, πί, πά, πά, πὰ
κι ἔχω γιὰ χαρά μου μόνη
πλάτς καὶ πλοῦτς μὲς τὰ νερά.

ΤΟ ΜΑΝΤΗΛΑΚΙ

Πάντα μέσα στὸ τσεπάκι
ἔχω ἓνα μαντηλάκι
μαντηλάκι μου μικρὸ
ἄσπρο, ἄσπρο, καθαρὸ
τὴ μυτούλα δὲν ἀγγίζω
μὲ μαντήλι τὴν σκουπίζω
μαντηλάκι μου μικρὸ
ἄσπρο ,ἄσπρο καθαρὸ!

ΝΑΝΙ, ΝΑΝΙ

Νάνι, νάνι... τὸ κουκλί μου
Νάνι, νάνι... τὸ μικρὸ μου
Νάνι, νάνι... τὸ παιδί μου
Νάνι, νάνι... τὸ χρυσὸ μου.

ΧΕΛΙΔΟΝΙ ΜΟΥ ΓΛΥΚΟ

- Χελιδόνι μου γλυκὸ
ποῦ πετᾶς στὸν οὐρανὸ
παῦ ἤρουνά τόσον καιρό;
σὲ ζητοῦσα σὰν τρελλά.
- Ἦμουνα στὴν ξενιτιά
κι ἔπαιζα μ' ἄλλα παιδιά
τώρα ἔρχομαι ξανά
στὴν παλιά μου τὴ φωλιά.
- Χελιδόνι μου γλυκὸ

πού πετάς στὸν οὐρανὸ
ἔλα κάτω νὰ σοῦ πῶ
«πῶς πολὺ σὲ ἀγαπῶ».

ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ

- Πετάει τὸ πουλί (ἕνα παιδί)
τραλαλά, τραλαλί
- Ποιὸ ἀπ' ὄλα τὰ πουλιά (ὄλα)
τραλαλί τραλαλά;
- Κεῖνο ποῦπιασε ἡ Ρήνα (ἕνα)
τραλαλί τραλαλά
πού τὸ λένε καρδερίνα
κι ἔχει πλουμιστὰ φτερά.
- Πετάει, πετάει τὸ πουλί (ἕνα)
τραλαλά, τραλαλί.
- Ποιὸ ἀπ' ὄλα τὰ πουλιά (ὄλα)
τραλαλί, τραλαλά;
- Κεῖνο ποῦχει πάντα ταῖρι (ἕνα)
τραλαλί, τραλαλά,
καὶ τὸ λένε περιστέρι
κι ἔχει ὀλόλευκα φτερά.

ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

Πάνω τὰ χεράκια
σὰν τὰ πουλάκια
κάτω τὰ χεράκια
καὶ στὴ γραμμὴ
Πάνω τὰ χεράκια
σὰν καλαθάκια
κάτω τὰ χεράκια
καὶ στὴ γραμμὴ.

ΤΑ ΠΑΙΔΑΚΙΑ

ΚΟΡΙΤΣΙΑ: Εἴμαστε μεῖς μικρούλια
παιδάκια πεταχτούλια
εἴμαστε ὄλο χάρι
καὶ τῶχομε καμάρι.
Κυττάξετε φουστανάκι
κυττάξετε παπουτσάκι

κυττάξετε μιὰ κορδέλλα
 ΑΓΟΡΙΑ: Πῶ πῶ τῆς ἦρθε τρέλλα!
 Τὰ λοῦσα νὰ τ' ἀφήσης
 τὸ διάθασμα ν' ἀρχίσης
 νὰ μάθης νὰ διαβάξης
 καὶ ὄχι νὰ γκρινιάξης.

ΚΟΡΙΤΣΙΑ: Τί ἔχεις νὰ πῆς γιὰ μένα
 πὺ εἶμαι τόσο ἐν τάξει
 καὶ στὰ μαθήματά μου
 ἢ πρώτη μὲς τὴν τάξη!!

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

- 1 — Ἐχῶ ἓνα θαρελάκι κι ἔχει λυὸ λογιῶν κρασάκι. (Αὐγό).
- 2 — Πράσινο τὸ μοναστήρι, κόκκινες οἱ κάμαρες, μαῦρες οἱ καλόγρηες. (Καρπούζι).
- 3 — Ἐνας κοντὸς κοντούτσικος μὲ τὰ πολλὰ μουστάκια. (Κρεμμύδι).
- 4 — Ψηλὸς ψηλὸς καλόγερος καὶ κόκκαλα δὲν ἔχει (Καπνός).
- 5 — Μιὰ θαρκούλα φορτωμένη, σὲ σπηλιά πᾶει καὶ μπαίνει. (Κουταλιά).
- 6 — Δίδυμα γενιόμαστε, θλεπόμαστε, φιλιόμαστε. (Παραθυρόφυλλα).
- 7 — Ὅτι θρῆ τρώει, θεριεύει κι ὅταν πιῆ νερὸ πεθαίνει. (Φωτιά).
- 8 — Ψηλὸς ψηλὸς καλόγερος καὶ μ' ἓνα μάτι βλέπει. (Βελόνα).
- 9 — Γύρω γύρω κάγκελα στὴ μέση πάπια παίζει. (Γλωσσα).
- 10 — Ἄσπρο εἶναι σὰν τυρὶ μὰ κανένας δὲ μπορεῖ νὰ τὸ φάη νὰ χαρῆ. — Μὲς στὸ στόμα ἂν τ' ἀφήση, γρήγορα θ' ἀφρίση. (Σιαπούνι).
- 11 — Κλειδῶνω, μανταλῶνω τὸν κλέφτη θρίσκω μέσα. (Ἡλιος).
- 12 — Ἴσιο εἶναι σὰν κερὶ κι ἡ φωνὴ του θροντερῆ. (Τουφέκι).
- 13 — Πέντε δέκα στρατιωτάκια ὄλα μὲ τὰ κασκετάκια. (Δάχτυλα).
- 14 — Ποιὸ πρᾶγμα καίει χωρὶς ποτὲ νὰ εἶναι ζεστό; (Πιπέρι).
- 15 — Τί εἶναι γεμάτο κι ὅμως μπορεῖ νὰ κρατήση νερό;

(Σφουγγάρι) .

- 16 — Ποιὸ πρᾶγμα ἔχει πόδια καὶ χέρια, ὄχι ὅμως κεφάλι;
(Καρέκλα).
- 17 — Τί εἶναι ἐκεῖνο ποῦ μοῦ μοιάζει καὶ σοῦ μοιάζει καὶ
μοιάζει στὰ δέντρα καὶ τὰ ζῶα; (Σκιά).
- 18 — Τέσσερεις μικρὲς κοπέλλες τρέχουν μὲς τὸ δρόμο χω-
ρὶς ποτὲ νὰ μπορῆ νὰ πιάσῃ ἢ μιὰ τὴν ἄλλη. (Ρόδες).
- 19 — Ποιὸς τ' ἀκούει ὄλα, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ πῆ τίποτα;
(Αὐτί).
- 20 — Πάει κι ἔρχεται μὰ ποτὲ δὲν ἀλλάζει θέση. (Πόρτα).
- 21 — Τί εἶν' αὐτὸ ποῦ πάει - πάει καὶ πίσω δὲν κοιτάει; (Πο-
τάμι).
- 22 — Μιὰ κοντούλα παχουλὴ πάντα κόκκινα φορεῖ.—"Ἐχει
στὴ κορφή μαλλιά καὶ σποράκια στὴν κοιλιὰ. (Ντομάτα).
- 23 — Εἶμαι κάτι ποῦ ἔχω δόντια, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ φάω.
(Χτένα).
- 24 — Ποιὸς πέφτει νὰ κοιμηθῆ μὲ τὰ παπούτσια; ("Ἀλογο).
- 25 — Γυρίζει τριγυρίζει στὴ γωνιὰ πάει καὶ καθίζει (Σκούπα).
- 26 — Γύρω γύρω θάλασσα στὴ μέση μιὰ φωτίτσα. (Καντήλι).
- 27 — Κάτι κοπέλλες στρογγυλές, βγαίνουν στὰ παραθύρια.
(Κουμπιά).
- 28 — Τί τρέχει στὸ πάτωμα χωρὶς πόδια; (Νερό).
- 29 — Βασιλιάς δὲν εἶμαι κορώνα φορῶ, ρολοὶ δὲν εἶμαι τὶς ὥρες
μετρῶ. (Κόκκορας).
- 30 — Εἶναι ἄσπρο σὰν τυρὶ, μὰ τυρὶ δὲν εἶναι. — "Ἐχει πον-
τικοῦ οὐρὰ ποντικὸς δὲν εἶναι. (Ραπανάκι).
- "Ὅσο καὶ νὰ φαίνεται ἀπίθανο, τὰ μικρὰ διασκεδάζουν
μὲ τὰ αἰνίγματα ἔστω κι ἂν εἶναι δύσκολα γιὰ τὸ μυαλουδά-
κι τους. "Ἄν ἀργοῦν πολὺ νὰ τὰ λύσουν — πρᾶγμα βέβαιο —
μιὰ συνεργατίδα μας λέει τὴν ἀπάντηση, γιὰτὶ τὰ παιδιὰ
κουράζονται εὐκόλα νὰ σκέπτονται τὸ ἴδιο θέμα. Στὸ Κου-
κλοθέατρο τὰ αἰνίγματα εἶναι πολὺ χρήσιμα. Λένε τὰ παιδιὰ
ὅσα ξέρουν καὶ τὰ θρὶσκει ἢ κούκλα, λέει ἢ κούκλα καὶ τὰ
θρὶσκουν τὰ παιδιὰ. "Ἐτσι ἢ ἐπαφὴ παιδιοῦ καὶ κούκλας γίνε-
ται στενότερη ὥσπου νὰ τοὺς ἐνώσῃ ἀργότερα μιὰ θαθειά,
συγκινητικὴ φιλία.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Κι όταν ιστορᾶ ὁ παπποῦς τὰ τέρατα
πού ἐπλάσαν κι ἐπίστεψαν οἱ αἰῶνες,
τὰ παιδιὰ θὰ τρέμουν γιὰ τοὺς Δράκοντες
θὰ καρδιοχτυποῦν γιὰ τίς Γοργόνες.

Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Ἄκουσθηκαν κατὰ καιροὺς διαμαρτυρίες γιὰ τὴν ὠφέλεια τοῦ παραμυθιοῦ. Γιατὶ νὰ λέμε παραμύθια στὰ παιδιὰ; Πρέπει νὰ τὰ ἐτοιμάσωμε γιὰ τὴ ζωὴ, πρέπει νὰ τοὺς δείχνωμε τὴν πραγματικότητα. Ἐκεῖνοι ποὺ ἰσχυρίστηκαν αὐτὰ, παρεξήγησαν τὸ νόημα τοῦ παραμυθιοῦ. Ἀκριβῶς αὐτὸ ἐπιδιώκει ἡ νέα παιδαγωγικὴ μὲ τὸ παραμῦθι. Νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ παιδιὰ γιὰ τὴ ζωὴ, νὰ τοὺς δείξῃ τὴν πραγματικότητα. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ μεταχειρίζεται τὴ γλῶσσα τοῦ παιδιοῦ, ἀκολουθεῖ τὸ δρόμο τῆς ψυχῆς του. Θὰ μοῦ πῆτε, πραγματικότητα εἶναι οἱ γίγαντες, τὰ ζῶα ποὺ μιλοῦν, τὰ ἀπίθανα κατορθώματα τῶν ἡρώων τοῦ παραμυθιοῦ; Ὅχι βέβαια. Ἡ πραγματικότητα εἶναι κρυμμένη κάτω ἀκριβῶς ἀπ' τοὺς φανταχτεροὺς αὐτοὺς τίτλους, ὅλα τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀνθρώπου παρουσιάζονται στὸ παιδὶ μέσα στὸν παραμυθένιο κόσμο. Τὸ παραμῦθι δὲν ἦταν μόνο γιὰ τὰ παιδιὰ κάποτε. Ἄς θυμηθοῦμε τοὺς «παραμυθάδες» ἢ «μυθολόγους» τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, τοὺς «ἀρετολόγους» τῶν Ἑλληνορωμαϊκῶν χρόνων, τοὺς «τροβαδούρους» καὶ τοὺς «βάρδους». Στὴν Ἑλλάδα ὡς τελευταῖα ὑπῆρχαν οἱ «παραμυθάδες τῶν караβιῶν». Τὸ παραμῦθι πάντως ἀνήκει στὸ παιδὶ κι ἔχει σκοπὸ νὰ τὸ τέρψῃ καὶ νὰ τὸ διδάξῃ. Τί εἶναι παραμῦθι; Εἶναι μιὰ ἀπλοϊκὴ ἱστορία στὴν ὁποία ὁ ἥρωας μεταπηδᾷ ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς καθημερινῆς ζωῆς στὸ μαγικὸ βασίλειο, τὸ διασχίζει

παρά τούς κινδύνους πού συναντᾶ καί ξαναγυρίζει νικητής. Κυριαρχεῖ ἡ σχέση καθημερινῆς ζωῆς καί θαύματος. Στό παιδί ἡ πραγματικότητα καί τὸ θαῦμα εἶναι ἀξεχώριστα. Ὁ κόσμος τοῦ παραμυθιοῦ εἶναι γι' αὐτό, ὁ φυσικός. Μοιάζει μὲ τὸν ποιητὴ, τὸ παιδί, πού ἔχει τὴν εὐχέρεια νὰ κατεβάξῃ τ' ἄστρα καί τὸ φεγγάρι στὴ ποδιά του. Ἡ διαφορὰ τους εἶναι ὅτι ὁ μὲν ποιητὴς μὲ τὴ λογικὴ ἔχει τὸ αἶσθημα τοῦ ἀδύνατου, ἐνῶ τὸ παιδί, ἀντίθετα, τοῦ δυνατοῦ. Πόσα παιδιά δὲν ἔπεσαν ἀπὸ ὕψος, ἐπειδὴ ἐνόμισαν ὅτι τὸ νὰ πηδήσουν δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸ νὰ θαδίσουν! Ἡ λογικὴ τοῦ παιδιοῦ δὲν γνωρίζει περιορισμούς. Γι' αὐτὸ τὸ παιδί δὲν ἀκούει μόνο τὸ παραμῦθι ἀλλὰ τὸ συμπληρώνει, προσθέτει εἰκόνες, ἀνάλογα μὲ τὸν συναισθηματικὸ του κόσμο. Ὅλα τὰ παιδιά ἔχουν στιγμὲς καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων ἀνεξάντλητες σὲ ἔκφραση καί χάρη πνεύματος. Πόσο σωστὰ τὸ λέει ὁ Σαιντ Μπέβ: «Καθένας κλείνει μέσα του ἕναν ποιητὴ πού πεθαίνει νέος».

Τὸ παραμῦθι ἐξασκεῖ ἐξαιρετικὴ ἐπίδραση στὴν παιδικὴ ψυχὴ. Πολλὲς φορὲς βλέπομε παιδάκια νὰ κάθωνται μελαγχολικὰ ἢ θαρπιστημένα. Μόλις ἀρχίσουμε τὸ «μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρό», μᾶς πλησιάζουσε καί σιγὰ - σιγὰ ξαναβρίσκουσε τὴν εὐθυμίαν τους. Εἶναι μιὰ ἐκλεκτὴ ψυχικὴ καί πνευματικὴ τροφή, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ποιότητά τους. Μὲ τὴν πλοκὴ καί τὴν τεχνικὴ του ὑποβάλλει τὴν ἠθικὴ κρίση. Δὲν τὴν ἐπιβάλλει. Ἀθίσαστα, πηγαῖα, δίχως κανενὸς εἴδους διδαχῆ αἰσθάνεται τὸ μικρὸ παιδί περισσότερο παρ' ὅτι ἀντιλαμβάνεται μὲ τὸ μυαλό, ὅτι ὑπάρχει ἠθικὴ δικαίωση καί ἠθικὴ τάξη. Αἰσθάνεται τίς ἀξίες πού προβάλλει τὸ παραμῦθι καί δέχεται τὰ αἰσιόδοξα μηνύματά του. Ἔτσι, σὲ ἡλικία πού ἡ νόησή του δὲν ἔχει ἀναπτυχθῆ καί οἱ ἀφηρημένες ἔννοιες εἶναι ἀπροσπέλαστες, μὲ τὸ παραμῦθι, πού χτυπᾶ τὴν πόρτα τῆς φαντασίας, δημιουργοῦμε μέσα στὸν ψυχικὸ του χῶρο τὸ κατάλληλο θάβρο πάνω στὸ ὁποῖο θὰ στηρίξη ἀργότερα τὴν ἀντίληψή του γιὰ τὴ ζωὴ, τὸν ἄνθρωπο, τὴν ἠθικὴ του συνείδηση, τὰ ἀξιολογικὰ του κριτήρια.

Ἡ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη γιὰ τὰ παραμῦθια εἶναι ριζωμένη εἰς τὴν ἐξελικτικὴν θαμνίδα τῆς παιδικῆς ψυχῆς. Ἡ ζωὴ δὲν παρουσιάζει γιὰ τὸ παιδί ἄψυχα ἀντικείμενα ἀλλὰ τούναντίον καθένα ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ εἶναι ζωντανὸ καί «ἐν δρᾶ-

σει». Γι' αυτό άφυπνίζεται νωρίς ή έπιθυμία του ν' άκούη παραμύθια. Μένει τώρα στά χέρια εκείνου πού θ' αναλάβη νά δίνη αύτή τή χαρά στό παιδί, νά ξέρη νά διαλέξη τό παραμύθι και νά τό διηγηθῆ ζωντανά. Δέν είναι πράγματα άκατόρθωτα αυτά, γιατί ποτέ δέν πεθαίνει μέσα μας ή παιδικότητα. Παραμύθια μέ κακό περιεχόμενο, μέ θηρία και φαντάσματα, γεννούν δειλία, μίσος, άγανάκτηση, τρόμο και συναίσθημα έκδίκησης. Στόν περίφημο «Κοντορεβιθούλη» ο πατέρας του, έπειδή έχει πολλά παιδιά και δέν μπορεί νά τά θρέψη τόν πηγάινει στό δάσος και τόν έγκαταλείπει. Στήν «Σταχτοπούτα» ή μητριά της τήν μισούσε και τήν βασάνιζε διαρκώς. Και στά δυό αυτά παραμύθια, όσο κι άν έρχεται ή δικαίωση στό τέλος μέ τήν έξύψωση τών δυό ήρώων τών παραμυθιών αυτών, δέν έχουν νά διδαχθοῦν τίποτα τά παιδιά. Ο Πλάτων έλεγε: «Μήν λέγετε τά τυχόντα παραμύθια στά παιδιά». Τό παραμύθι περνά από τήν ζωή του σπιτιού στό πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου, φυσικά μέ περισσότερες και σοβαρότερες άπαιτήσεις. Σκοπός δέν είναι πιά μόνο ή ψυχαγωγία, αλλά νά έπηρεάση τόν πνευματικό και ήθικό κόσμο του παιδιού. Άκόμη και ή πολεμική ώρισμένων έπιστημονικών κύκλων, οί όποιοι τό θεώρησαν θλαθερό, αναζωογόνησε τό ένδιαφέρον τών ειδικών γύρω στό παραμύθι και στό πρόβλημα της ψυχολογικής του δραστηριότητας. Τό παραμύθι είναι ιδιότυπο στην σύνθεσή του και τήν οικονομία του. Βρίσκεται εκτός τόπου και χρόνου. Έχει δική του νομοτέλεια και δική του πραγματικότητα. Οί ήρωές του άποκτοῦν ικανότητες άπεριόριστες. Και τά ζώα μιλοῦν άκόμα και συμπεριφέρονται όπως οί άνθρωποι. Πάνω άπ' όλα όμως είναι ο ήθικός νόμος. Τό νήπιο, πολύ πριν από τήν ηλικία του καθ' αυτό παραμυθιού, αρχίζει νά συγκεντρώνη στή συνείδησή του τή γνώση για τό καλό και τό κακό. Συνθέτει έτσι έναν ύποτυπώδη ήθικό κώδικα. Τό παραμύθι εύρύνει τό πλάτος τών βασικών ήθικών ιδεών του Άγαθού και του Κακού, πλουτίζει τόν κατάλογο τών θετικών και άρνητικών ιδιοτήτων του ανθρώπου και συμπληρώνει τόν πρώτο εκείνο ήθικό κώδικα του νηπίου. Μιά ιδιότητα πού ως τώρα ήταν αίσθητή ως άτομική, προβάλλεται στόν άλλο, τόν φανταστικό ήρωα, ή ήθική έννοια πού βρίσκεται πίσω της έξαντικειμενικεύεται και πλαταίνει έτσι τόν ήθικό όρίζοντα

του παιδιού. Ἡ ἠθικὴ αὐτὴ ἐμπειρία προσφέρεται χωρὶς τὸ φορτίο τῆς εὐθύνης καὶ τοῦ παθήματος. Τὸ παραμῦθι ὁμῶς πρὸ πάντων θεμελιώνει τὸ ἠθικὸ κριτήριον τοῦ παιδιού, τοῦ διδάσκει τὴν ἀκατάλυτη ἐξουσία τοῦ Ἡθικοῦ νόμου, τὴν ἰδέαν τοῦ Δίκαιου καὶ τὴν πίστη στὴν πνευματικὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ δράση κορυφώνεται μὲ τὸν θρίαμβο τῆς Ἀρετῆς. Διακρίνομε συχνὰ στὰ ἠθικοπλαστικὰ παραμῦθια τὴν σχέση Προσπάθειας—Ἐπιτυχίας. Στὴν πρώτη περίπτωση ἡ ἀνταμοιβὴ ἔρχεται «ἀνωθεν», ὅτῃν δευτέρα, πρᾶγμα σπουδαιότατο, κατακτιέται ἀπὸ τὸν ἥρωα. Πίσω ἀπὸ τὴν πίστη αὐτὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, θρῖσκεται κάποια αἰσιόδοξη ἀντίληψη τῆς ζωῆς, ἀντίθετη ἀπὸ τὴν μοιρολατρικὴ σκέψη τοῦ ἀνατολίτικου παραμυθιοῦ. Ὁ θρίαμβος τῆς καλωσύνης καὶ τῆς ἀγάπης στὴ ζωὴ εἶναι θέβαια στοιχεῖο αἰσιοδοξίας. Ἡ τιμωρία τοῦ κακοῦ ποῦ πρόδωσε τὴν ἀγάπη ἔρχεται ὡς φυσικὸ ἐπακόλουθο. Καὶ γενικὰ ἡ οἰκονομία τοῦ παραμυθιοῦ μὲ τὸ τέλος «ζήσανε καλά καὶ ἐμεῖς καλύτερα» καὶ τὴν τελικὴ νίκη τοῦ Ἡθικοῦ νόμου, τί ἄλλο εἶναι παρὰ ἓνα κήρυγμα αἰσιοδοξίας; Πίσω ἀπ' τὸ παραμῦθι προβάλλει καὶ μιὰ ἄλλη πλευρά, ὄχι λιγώτερο σπουδαία. Ἡ λύτρωση. Τὸ παραμῦθι δίνει αὐτὴ τὴ λύτρωση στὸ παιδί ὅπως τὴν δίνει καὶ σὲ κάθε πρωτόγονη καὶ ἀπλῆ ψυχῇ. Τὸ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν συναίσθηση τῆς ἀδυναμίας του. Μήπως τὸ παραμῦθι δὲν γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἀκοίμητη ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐπιβληθῇ πάνω στὰ στοιχεῖα ποῦ τὰ εἶχε ταυτίσει μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ κακοῦ; Ἡ κάθαρση ὅποια κι ἂν εἶναι, ποῦ ἀκολουθεῖ τὴ νίκη τοῦ ἀνθρώπου σὲ στοιχεῖα φυσικὰ καὶ ὑπερφυσικὰ, ἱκανοποιεῖ τὴν ἀνάγκη τῆς ἀπλῆς ψυχῆς γιὰ λύτρωση. Σ' αὐτὴν τὴν βαθειά, πρωταρχικὴ καὶ παγκόσμια οὐσία τοῦ παραμυθιοῦ, ὀφείλεται τὸ ψυχολογικὸ ἐπίτευγμα τῆς λύτρωσης. Τὰ μορφικὰ στοιχεῖα τοῦ παραμυθιοῦ εἶναι πρῶτα ἡ ἀ ν τ ί θ ε σ η. Ἡ ὑπόθεση τῶν περισσότερων παραμυθίων στρέφεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ πόλους: Ἀρνητικὸς ὁ ἓνας (κακία, πανουργία, τεμπελιά). Θετικὸς ὁ ἄλλος (καλωσύνη, γενναιότης, θάρρος). Τοὺς δύο πόλους ἐνσαρκώνουν ἡ ἀμοιβὴ καὶ ἡ τιμωρία, ἡ ἐπιτυχία καὶ ἡ ἀποτυχία. Συνδυασμένο μὲ τὶς ἀντιθέσεις ἐμφανίζεται καὶ τὸ στοιχεῖο τῆς ὑ π ε ρ θ ο λ ῆ ς. Τὸ παραμῦθι προβάλλει τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ προτερήματα τῶν ἡρώων του μεγαλωμέ-

να. Ἡ διαστολή αὐτή, ὑπερβολικὴ θέβαια, χρειάζεται γιὰ νὰ μπορέση τὸ παιδί νὰ διακρίνη τοὺς δυὸ τύπους. Ἡ νίκη τοῦ ἥρωα στὸν ἀγῶνα μὲ τὶς δυνάμεις τοῦ κακοῦ εἶναι καὶ ἡ νίκη τοῦ παιδιοῦ. Βοηθῆται ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις καὶ τὶς ὑπερβολές καὶ φθάνει εὐκολὰ στὶς πρῶτες ἠθικὰς αἰτιολογήσεις. "Ἄλλο στοιχεῖο τῆς τεχνικῆς τοῦ παραμυθιοῦ εἶναι ἡ ἐπιτασιολογία. Ἡ δοκιμασία περνᾷ συνήθως τρεῖς βαθμοὺς (τρεῖς ἀδελφές, τρία αἰνίγματα). Ἡ δύναμη τοῦ παραμυθιοῦ μεγαλώνει ὅσο περισσότερο συγγενικά μὲ τὸν ἥρωα μπορεῖ νὰ νοιώσῃ τὸν ἑαυτό του ὁ μικρός. Τὰ περισσότερα παραμύθια τὸ πετυχαίνουν μὲ τὸ νὰ ἔχουν ἥρωες παιδιὰ. Καὶ τὸ σπουδαιότερο: "Ὅλα τὰ παιδιὰ, ὄλων τῶν παραμυθιῶν, γνωρίζουν καὶ ἐνεργοῦν ὡς μεγάλοι, κατορθώνουν τὰ ἀκατόρθωτα, πράγμα σημαντικό ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς λύτρωσης.

Περισσότερο ἀπὸ τὴν μορφή ἐκεῖνο ποῦ μᾶς ἐνδιαφέρει εἶναι τὸ περιεχόμενο τοῦ παραμυθιοῦ. Καὶ νὰ μὴν γίνεται κατάχρησις στὴν διήγησι. Τότε κάνομε τὸ παιδί νὰ ζῆ διαρκῶς σὲ κόσμους ὄνειρευτοῦς, πρὸ πάντων ὅταν τύχη νὰ ἔχη φαντασία περισσότερη ἀπὸ τ' ἄλλα. Δὲν πρέπει νὰ καταστρέφεται ἡ ἀρμονικὴ ἀνάπτυξις τῆς διανοητικῆς τοῦ δύναμης. Γι' αὐτὸ τὰ παραμύθια κατατάσσονται σὲ δυὸ κατηγορίες:

1η — Τὰ ὄνειρώδη, ἀέρινα, μὲ ἥρωες ὑπερφυσικά ὄντα ποῦ ζοῦν καὶ κινοῦνται ἔξω ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ξεφεύγουν ἀπὸ τὴν τυραννία τῆς λογικῆς, ἐλευθερώνονται ἀπὸ τὸν νόμο τῆς βαρύτητας καὶ πετοῦν ψηλά - ψηλά.

2η — Σὲ παραμύθια ποῦ μαζὺ μὲ τὴν ὄνειρώδη πλοκή, ἔχουν περιεχόμενο ἠθικὸ καὶ διδακτικόν. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ καταλήξουν σὲ ἠθικὸ συμπέρασμα, ὅπως γίνεται συχνά. Τὸ ἠθικὸ συμπέρασμα καθὼς θὰ εἶναι ἀπλό, θὰ τὸ καταλαβαίνει μόνον τοῦ χωρὶς ἐξηγήσεις περιττὰς καὶ κατευθυντήριες ὑποδείξεις. Στὰ σχολεῖα τὰ παραμύθια δὲν πρέπει νὰ εἶναι πάρα πολλὰ. Κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα ἐγένετο ἐν τῇ Γερμανίᾳ μιὰ κίνησις γιὰ νὰ εἰσαχθῆ τὸ παραμύθι ἐν τῇ σχολείᾳ. Ἐπεκράτησαν οἱ γνώμες τῶν ἀντιθέτων ἐφ' ὅσον τὰ παραμύθια ἦσαν χωρὶς παιδαγωγικὸ περιεχόμενον. Δίκαια ὁ Πεισταλότσι ἔλεγε: «Μακρὰ ἀπὸ διηγήσεις ἀνούσιες, φλύαρες, μωρὰ καὶ ἀσυνάρτητες». Ἀπὸ τότε ὅμως ὡς σήμερον τὰ πράγματα παρουσιάζονται διαφορετικά. Τὰ παραμύθια μὲ τὴν ἀ-

χαλίνωτη φαντασία αντικατέστησαν άλλα γραμμένα από έπισημοποιήμονες. Γύρω από τὰ προβλήματα τῆς ἐπιλογῆς καὶ τῆς προσφορᾶς παρουσιάζεται στὸν δάσκαλο μιὰ εὐκαιρία δημιουργικῆς ἐργασίας μὲ μιὰ τέτοια πορεία:

α) Ἀποκάθαρση ἀπ' ὅλες τὶς κατηγορίες τῶν γνωστῶν συλλογῶν, τῶν στοιχείων ἐκείνων ποὺ δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν ὅλη οἰκονομία τοῦ παραμυθιοῦ.

β) Περισυλλογὴ παραμυθιῶν στὰ ὁποῖα νὰ κυριαρχοῦν ζῶα, γιατί εἶναι κοντὰ στὰ παιδιὰ.

γ) Παραμύθια μὲ ἥρωες παιδιὰ.

δ) Παραμύθια μὲ ἥρωες ἐνήλικες.

Βέβαια δὲν μποροῦμε νὰ δώσωμε συνταγὲς σὲ τέτοια ζητήματα ψυχολογίας καὶ παιδαγωγικῆς. Ἡ πείρα καὶ τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ θὰ βοηθήσουν τὸν δάσκαλο νὰ βρῆ μόνος του τὸν δρόμο του. Ἡ καλὴ διήγηση εἶναι τέχνη ποὺ μποροῦν ν' ἀποκτήσουν ὅλοι καὶ νὰ τελειοποιήσουν μάλιστα. Δὲν πρέπει νὰ μεταχειριζόμαστε βιβλίο: Μπαίνει ἀνάμεσά μας καὶ στὰ παιδιὰ καὶ δύσκολα δημιουργεῖται τὸ ψυχικὸ ρεῦμα. Ἐνῶ μιλῶντας, συγχωνεύομε τὸν συγγραφέα μὲ τὸ εἶναι μας καὶ τὰ λόγια θγαίνουν μὲ τὴ θέρμη καὶ τὴ ζωντάνια προσωπικῶν ἀναμνήσεων. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πρέπει νὰ ἐπιβληθῇ τὸ πνεῦμα τοῦ παραμυθιοῦ. Δὲν θὰ ἔχωμε ποτὲ θλιμμένη ἔκφραση ὅταν διηγούμαστε κάτι ἀστείο. Θὰ στεκώμαστε στὰ κρίσιμα σημεία γιὰ νὰ τὰ ἀπολαύσουν τὰ παιδιὰ. Ἄν ξεχάσωμε κάτι, προχωροῦμε. Δὲν μᾶς συγχωροῦν ἀδυναμία μνήμης καὶ χάνεται ἡ γοητεία τοῦ παραμυθιοῦ. Ἐκείνη τὴ στιγμή εἶναι ἀνάγκη νὰ λησμονήσωμε τὸν ἑαυτό μας καὶ νὰ βυθιστοῦμε στὸ πνεῦμα τοῦ παραμυθιοῦ. Πολλοὶ ἔχουν τὸ δῶρο τῆς ἔκφρασης. Τὸ πρόσωπο, τὸ σῶμα, ἡ φωνὴ τους ἐρμηνεύουν πιστὰ τὴν ψυχικὴ τους διάθεση. Πάντως εἶπαμε ὅτι ἡ ἰκανότητα ἀσκεῖται. Ὅσο διδακτικὸ κι ἂν εἶναι τὸ παραμῦθι, θὰ τὸ παραλείψωμε ἂν δὲν τὰ εὐχαριστῇ. Πρέπει νὰ προτιμοῦμε παραμύθια μὲ ἀδιάκοπη δράση. Αὐτὴν ἀγαποῦν τὰ παιδιὰ, ἰδιαίτερα τῆς προσχολικῆς ἡλικίας. Δὲν ἐνδιαφέρονται πολὺ γιὰ περιγραφὰς τῆς φύσης ἢ συναισθηματικὲς ἀναλύσεις. Βασικὸ στοιχεῖο ἐπιτυχίας εἶναι ἡ προσωπικότητα ἐκείνου ποὺ διηγεῖται. Ἄν τὰ παιδιὰ μὲ τὸ παραμῦθι βρίσκονται στὸν κόσμο τους, ἐμεῖς οἱ μεγάλοι μὲ αὐτὸ φεύγομε ἀπὸ τὸν δικὸ μας.

Καί ξέρομε όλοι, πόσο ευεργετική είναι κάποτε ή φυγή αυτή!

Για να συνοψίσωμε τὰ κυριώτερα σημεία πρέπει:

Τό παραμύθι να μην κρατά πολλή ώρα σ' αυτή την ηλικία.

Νά είναι ή διήγηση ολοζώντανη (ταλέντο ήθοποιίας).

Νά συμμετέχουν τὰ παιδιά. ("Ισως αυτή ή συμμετοχή σε μεγαλύτερα παιδιά να χαλά την μαγεία του παραμυθιού. Στο Νηπιαγωγείο, αντίθετα, είναι απαραίτητη. Ή πείρα μου αυτό με δίδαξε. Τὰ παιδιά με φωνούλες ή κινήσεις παίρνουν ενεργό μέρος στις περιπέτειες τών ήρώων). Νά έχη τό παραμύθι πολλή δράση και λίγες περιγραφές. Τό ήθικό νόημα να θγαίνη χωρίς να φαίνεται ότι κάνομε διδασκαλία.

Ό κόσμος τών ζώων είναι πολύ αγαπητός στα παιδιά και πρέπει να τον εκμεταλευτούμε. Ύστερα από κάθε παραμύθι πρέπει να γίνεται ή δραματοποίησή του δηλαδή να τό παίζουν τὰ παιδιά. Στην αρχή δέν τὰ καταφέρνουν καλά, ντρέπονται, δέν κινούνται άνετα. Άργότερα, οί δυσκολίες αυτές εξαφανίζονται και πολύ διασκεδάζουν μ' αυτές τις πρόχειρες, αυθόρμητες παραστάσεις. Παρακάτω σās γράφω μερικά από τὰ παραμύθια που είχαν επιτυχία στο Νηπιαγωγείο μας. Φυδικά δέν μπορώ να σās γράφω όλα τὰ παραμύθια που θα ήχρηασθήτε. Γι' αυτά παραθέτω ένα κατάλογο βιβλίων που έχω υπό όψη μου, και είναι κατάλληλα γι' αυτή την ηλικία, (4 έως 6 ετών): «Γύρω - γύρω όλοι», Εύθ. Άθανασούλα. «Διπλό παραμύθι», «Ένα ψέμμα τόσο δά» και «Ό μαγεμένος πύργος», Έλ. Ζούζουλα. «Ή καλή μητερούλα» και «Ή Έλενίτσα στην έξοχή», Γαλ. Καζαντζάκη. «Παιδικά παραμύθια», Γ. Δροσίνη, «Τά πρώτα μας παραμύθια» και «Τά τόσα δά παραμυθάκια», Άντ. Μεταξά. «Ύλη και μεθοδική του παραμυθιού» και «Έκατό παιδαγωγικά παραμύθια» τών Άντ. Τσιρίμπα και Χρυσ. Παπακωνσταντίνου. «365 παραμύθια και ιστορίες», Μ. Λήδας Κ. Κροντηρά.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Η ΟΥΡΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΙΚΟΥ

Μιά μέρα εκεί που ή γάτα και ό ποντικός έπαιζαν, ή γάτα έκαμε ένα σιγανό γρού - ουτς, πηδάει γρήγορα και άρπάζει τή ουρά του ποντικιού.

— Σε παρακαλώ καλή μου γάτα, έκανε κλαψιάρικα τὸ ποντικάκι, δῶσε μου πίσω τὴν οὐρά μου. Πῶς θὰ μὲ δοῦν τ' ἄλλα ποντικάκια χωρὶς οὐρά;

— Νιάρ, νιάρ! Τότε μόνο θὰ στὴν δώσω ἂν πᾶς στὴν ἀγελάδα καὶ σοῦ δώση λίγο γάλα νὰ πιῶ.

— Θὰ πάω θὰ πάω, λέει τὸ ποντικάκι καὶ τρέχει στὴν ἀγελάδα.

— Σε παρακαλώ καλή μου ἀγελάδα δῶσε μου λίγο γαλατάκι νὰ τὸ πάω στὴ γάτα νὰ μοῦ δώση τὴν οὐρά μου.

— Μμ... μ... θὰ σοῦ δώσω ἂν πᾶς στὸν κύρ Στάμο νὰ σοῦ δώση λίγο ἄχυρο.

Τρέχει τὸ ποντικάκι καὶ τὸν θρῖσκει.

— Σε παρακαλώ κύρ Στάμο, δῶσε μου λίγο ἄχυρο, νὰ τὸ δώσω στὴν ἀγελάδα, νὰ μοῦ δώση λίγο γάλα, νὸ τὸ πάω στὴν γατούλα, νὰ μοῦ δώση τὴν οὐρά μου.

— Θὰ σοῦ δώσω, λέει ὁ κύρ Στάμος, ἂν πᾶς στὸν ψωμᾶ νὰ μοῦ φέρης λίγο ψωμί.

Τί νὰ κάμη τὸ ποντικάκι; Τρέχει τρέχει πάει στὸν ψωμᾶ.

— Σε παρακαλώ, κύρ ψωμᾶ, δῶσε μου λίγο ψωμάκι, νὰ τὸ πάω στὸν κύρ Στάμο, νὰ μοῦ δώση λίγο ἄχυρο, νὰ τὸ πάω στὴν ἀγελάδα, νὰ μοῦ δώση λίγο γάλα, νὰ τὸ πάω στὴ γατούλα, νὰ μοῦ δώση τὴν οὐρά μου!

— Θὰ σοῦ δώσω, λέει ὁ ψωμᾶς, ἂν πᾶς στὸν μυλωνᾶ νὰ μοῦ φέρης λίγο ἀλεύρι.

Τρέχει, τρέχει τὸ ποντικάκι καὶ τοῦ λέει:

— Σε παρακαλώ, κύρ μυλωνᾶ, δῶσε μου λίγο ἀλεύρι, νὰ τὸ πάω στὸν ψωμᾶ, νὰ μοῦ δώση λίγο ψωμί νὰ τὸ πάω στὸν κύρ Στάμο, νὰ μοῦ δώση λίγο ἄχυρο, νὰ τὸ πάω στὴν ἀγελάδα νὰ μοῦ δώση λίγο γάλα, νὰ τὸ πάω στὴ γατούλα νὰ μοῦ δώση τὴν οὐρά μου!, ἀναστέναξε καὶ συλλογιζότανε τί θὰ πῆ τώρα ὁ μυλωνᾶς.

— Θὰ σοῦ δώσω λέει ὁ μυλωνᾶς ἂν μοῦ ὑποσχεθῆς ὅτι δὲν θὰ ξαναπειράξης πιά τὰ σακκιά μου μὲ τὸ ἀλεύρι.

Ὑποσχέθηκε τὸ ποντικάκι, παίρνει γρήγορα τὸ ἀλεύρι, τρέχει στὸν ψωμᾶ, παίρνει τὸ ψωμί, τρέχει στὸν κύρ Στάμο, παίρνει τὸ ἄχυρο, τρέχει στὴν ἀγελάδα, παίρνει τὸ γάλα, τρέχει στὴ γατούλα καὶ ἐκείνη ἐπιτέλους τοῦ δίνει τὴν οὐρά του.

ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ ΚΑΙ ΜΕΡΜΗΓΚΙ

Μιά φορά ένα κάτασπρο περιστεράκι κατέθηκε σέ μιὰ λίμνη νά λουσοθή. Φρ... φρ... φρ... Καθώς όμως δροσιζόταν καί τίναζε τὰ φτερά του ἄκουσε μιὰ φωνούλα σάν κλάμα. «Καλό μου περιστέρι σῶσε με. Πνίγομαι!». Τὸ περιστέρι κυττάζει ἀπ' ἐδῶ, κυττάζει ἀπ' ἐκεῖ δὲν διακρίνει τίποτα. «Περίεργο! μού φάνηκε πῶς ἄκουσα μιὰ φωνούλα. Τριγύριζε πάνω στή λίμνη καί προσπαθοῦσε νά βρῆ ἀπὸ ποῦ ἀκούστηκε ἡ φωνή. Καί τότε βλέπει ἕνα μερμήγκι νά βυθίζεται στοῦ νερό καί νά φωνάζει «βοήθεια! βοήθεια!» σιγανὰ καί κουρασμένα. Τὸ περιστέρι δὲν χάνει καιρό, πετᾷ πολὺ κοντά του καί τεντώνει τὸ τριανταφυλλένιο του ποδαράκι στοῦ μερμήγκι. Ἐκεῖνο κατῶρθωσε νά πιασθῆ στοῦ πόδι τοῦ περιστεριοῦ καί φρ... φρ... φρ... βγήκαν ἔξω ἀπὸ τὴ λίμνη. «Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ» ἔλεγε καί ξανάλεγε τὸ μερμήγκι. Ξάπλωσε στὰ χόρτα νά ξεκουραστῆ καί τὸ περιστέρι πέταξε πάλι στὰ νερά τῆς λίμνης. Ἐκείνη τὴν ὥρα όμως νά σου ἕνας κυνηγός! Μόλις εἶδε τὸ περιστέρι, στάθηκε πλάι στοῦ μερμήγκι, σήκωσε τὸ δῦπλο του καί τὸ σημάδευε. Δὲν χάνει καιρό τὸ μερμήγκι. Πετιέται καί δίνει μιὰ δυνατὴ δαγκωματιὰ στοῦ πόδι τοῦ κυνηγοῦ. Ἐκεῖνος ἔβγαλε μιὰ φωνή: «Ἄχ». «Φύγε φύγε περιστέρι» φώναξε τὸ μερμήγκι. Τὸ περιστέρι τραμαγμένο πέταξε μακριὰ φωνάζοντας «εὐχαριστῶ μερμηγκάκι μου, εὐχαριστῶ».

ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ ΦΙΛΟΙ

Μιά φορά κι ἕναν καιρὸ ἦταν ἕνας γαϊδαρος. Καθὼς περπατοῦσε μόνος καί συλλογισμένος, συνάντησε ἕνα σκύλο πολὺ λυπημένο.

— Ἔ, τί ἔχεις φίλε μου, ρωτᾷ ὁ γαϊδαρος.

— Ὁ ἀφέντης μου νομίζει πῶς γέρασα πιά καί μ' ἔδιωξε ἀπὸ τὸ σπίτι.

— Γι' αὐτὸ στενοχωριέσαι; Ἔλα μαζί μου.

Πιο κάτω συναντοῦν ἕνα γάτο λυπημένο κι αὐτόν.

— Τί ἔχεις, γάτε; τὸν ρωτοῦν.

— Ἀλοίμονο! Ἡ κυρά μου μ' ἔδιωξε γιατί γέρασα.

— Μὴ στενοχωριέσαι. Ἔλα μαζί μας. Θὰ πᾶμε στή πόλη νά κάνουμε τοὺς μουσικούς. Ἔχομε κι οἱ τρεῖς τόσο ὠραῖες φωνές.

Λίγα μέτρα πιό κάτω συναντοῦν ἕναν κόκκορα νά κλαίη ἀπελπισμένος γιατί ἡ κυρά του θά τὸν ἔσφαζε. Τὸν πῆραν κι αὐτὸν μαζί τους. Νύχτωσε. Σκοτάδι πίσσα! Ἐπὶ μακριὰ βλέπουν ἕνα φῶς. «Πᾶμε πρὸς τὰ ἐκεῖ. Θά μᾶς φιλοξενήσουν», εἶπε ὁ γάϊδαρος. Πραγματικά ἔφτασαν. Ἦταν ἕνα μικρὸ ὄμορφο σπιτάκι. Ὁ γάϊδαρος πλησίασε στὸ τζάμι, ὁ σκύλος ἀνέβηκε στοὺς ὤμους του, ἡ γάτα στὸ κεφάλι τοῦ σκύλου κι ὁ κόκκορας στὸ κεφάλι τῆς γάτας. Ἐπὶ τὸ τζάμι βλέπουν μέσα τρεῖς ἀνθρώπους νά μετρᾶνε φλουριά. «Ξέρετε τί νά κάνομε; Ν' ἀρχίσουμε τὸ τραγοῦδι γιὰ νά μᾶς ἀνοίξουν», εἶπε ὁ σκύλος. Κι ὅλοι μαζί ἀρχισαν νά ξεφωνίζουσι. Ξέρετε τί ἔγινε; Οἱ τρεῖς ἀνθρώποι ἄφησαν τὰ φλουριά καὶ τῶθαλαν στὰ πόδια. Στὴ βιασύνη τους ρίχνανε τὰ θάζα, τὶς καρέκλες, ὅτι θρῖσκανε μπροστά τους. Ἦταν κλέφτες!! Μὲ τὴ φασαρία ἐξυπησαν οἱ νοικοκυρεοί, κατάλαβαν τί εἶχε γίνει καὶ εὐχαρίστησαν τὰ ζῶα. Ἐπὶ κείνη τὴ μέρα τὰ κράτησαν μαζί τους καὶ περνοῦσαν θαυμάσια οἱ τέσσερις ἀγαπημένοι φίλοι.

Η ΠΑΡΑΞΕΝΗ ΦΛΟΓΕΡΑ

Μιά φορὰ κι ἕναν καιρὸ σὲ μιὰ μακρινὴ πόλη πέσανε ποντίκια. Πόσα ποντίκια! Τρώγανε τὰ παπούτσια τῶν ἀνθρώπων, τὰ τυριά στὶς κουζίνες, τρομάζανε τοὺς ἀνθρώπους στὸν ὕπνο τους καὶ ἡ πόλη ἦταν ἀναστατωμένη. Ὁ βασιλιάς δὲν ἤθερε τί νά κάνη. Διάταξε νά βάλουν ποντικοφάρμακο. Τὰ ἔξυπνα ποντίκια δὲν τὸ ἔφαγαν καὶ χόρευαν κοροϊδεύοντας. Διάταξε νά βάλουν φάκες, μὰ τὰ ποντίκια ἦταν τόσο μεγάλα πού δὲ χωροῦσαν στὶς φάκες κι ἔτσι δὲν πάθανε τίποτα. Δὲν φτάνουν αὐτά, μὰ μπήκανε καὶ στὸ παλάτι κι ἕνα βράδυ τοιμπήσανε τὸ πόδι τοῦ βασιλιά. Ἐ, αὐτὸ πήγαινε πολὺ! Ἐπελπισμένος ἔγραψε σ' ὅλες τὶς ἐφημερίδες τοῦ κόσμου πῶς ὅποιος κατάφερνε νά διώξη τὰ ποντίκια ἀπὸ τὴ πόλη θά τοῦ ἔδινε ἕνα σακκούλι γεμᾶτο χρυσᾶ φλουριά. Περνοῦσαν οἱ μέρες, κανεὶς δὲ φαινόταν. Καὶ τὰ ποντίκια κάθε βράδυ εἶχαν γλέντι. Μιά μέρα παρουσιάζεται στὸ παλάτι ἕνας πολὺ παρᾶξενος ἀνθρώπος. Φοροῦσε ροῦχα παρδαλά, εἶχε μακριὰ γένεια κι ἕνα κόκκινο μακρὸ σκουφί. Στὸ χέρι του κρατοῦσε μιὰ φλογέρα:

— Βασιλιά μου πολυχρονεμένη, ἦρθα γιὰ νά διώξω τὰ

ποντίκια άπ' τήν πόλη σου.

‘Ο βασιλιάς τόν κύτταξε, τόν ξανακύτταξε και σκεφτόταν «Μέ τί τρόπο ό παράξενος αυτός άνθρωπος θα διώξη τά ποντίκια; Τί χάνω; "Άς του δώσω τήν άδεια». Και του τήν έδωσε. Τότε έγινε ένα πράγμα θαυμαστά. ‘Ο άνθρωπος αυτός άρχισε νά περπατά στους δρόμους τής πόλης και νά παίζη τή φλογέρα του. "Επαιζε εξάισια. Τά ποντίκια βγήκανε δλα άπ' τις τρύπες τους και τόν άκολουθούσαν. Οί άνθρωποι κατάπληκτοι κύτταζαν άπ' τά παράθυρά τους. ‘Ο άνθρωπος έπαιζε κι όλο έρχονταν πίσω του κι άλλα ποντίκια, κι άλλα κι άλλα. . . Πήγαινε πρós τή θάλασσα, έφτασε εκεί, μπήκε μέσα στό νερό κι όλο έπαιζε τή φλογέρα. Τά ποντίκια πέσανε στη θάλασσα για νά τόν άκολουθήσουν. Και πνιγήκανε δλα. ‘Ο κόσμος τόν χειροκροτούσε, τόν φιλούσε, του πετούσε λουλούδια. Γυρίζει στο παλάτι για νά πάρη τó σακκούλι με τά φλουριά.

— Άστειό τ'όπα λέει ό βασιλιάς. Δέν σου τά δίνω.

Χωρίς νά θυμώση ό παράξενος άνθρωπος άρχίζει πάλι νά παίζη τή φλογέρα. Και ξέρετε τί έγινε; ‘Ο βασιλιάς, ό χοντρós βασιλιάς χόρευε. Μάλιστα. "Όσο έπαιζε ή φλογέρα, τόσο χόρευε ό βασιλιάς.

— Σταμάτα, σταμάτα νά παίζης και θα σου δώσω τά φλουριά σου! φώναξε λαχανιασμένος. ‘Ο άνθρωπος σταμάτησε, πήρε τó σακκούλι με τά φλουριά, έβγαλε τó καπέλλο κι έκαμε μιá ώραία υπόκλιση και χαμογελαστός έφυγε άπ' τó παλάτι.

ΤΟ ΠΑΙΔΑΚΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΤΡΩΓΕ

Μιά φορά κι έναν καιρό ήταν ένα παιδάκι που δέν έτρωγε ποτέ όλο του τó φαγητό. "Αδικα παρακαλούσε ή μαμά του νά φάη. Μέρα με τή μέρα αδυνάτιζε κι όλο αδυνάτιζε. "Ενα πρωί, εκεί που τó παιδί έπαιζε στον κήπο, φύσηξε ένας δυνατός άνεμος και τó πήρε ψηλά - ψηλά σαν νά ήταν χαρτί. "Εκλαιγε, φώναζε αλλά ό άνεμος που ν' άκούση. "Εβλεπε τά σπίτια άπό κάτω, τά δέντρα, τούς δρόμους και ζαλιζόταν. "Όσπου ό άνεμος κόπασε λιγάκι και τó παιδί έπεσε σ' ένα δάσος. Φοβισμένο κι άπελπισμένο, έκλαιγε. Τότε παρουσιάστηκε μπροστά του μιá μαϊμού και μόλις τó είδε έσκασε στα γέλια κι άρχισε νά φωνάζη τις φίλες της:

— Τρέξτε νά δητε ένα παιδι σαν σκιά.
Τρέξανε κι οί άλλες μαϊμούδες και γελάσανε με την καρδιά τους. Τό παιδι άπ' την ντροπή του δέν ήξερε ποϋ νά θάλη τὸ κεφάλι του.

— Καλές μου μαϊμούδες μή με κοροϊδεύετε. Ἀπό σήμερα θά τρώω ὄλο μου τὸ φαγητό.

— Νά τὸ δοϋμε πρῶτα κι ὕστερα νά τὰ πιστέψωμε, εἶπε ἡ πρώτη μαϊμού, ἐσφύριξε κι ὄλες μαζί σκαρφάλωσαν στὰ δέντρα. Σὲ λίγο γύρισαν φορτωμένες φρούτα. Μπανάνες, μήλα, ἀμύγδαλα.

— Ἐμπρός, φάε, νά δοϋμε.

Τὸ παιδάκι ἔτρωγε κι ὄλο ἔτρωγε. Κι ἦταν τόσο νόστιμα τὰ φρούτα ποϋ ἔγλυφε και τὰ χεράκια του.

— Μπράβο, τοϋ εἶπανε οί μαϊμούδες. Τώρα θά φροντίσωμε νά πᾶς σπίτι σου. Γίνηκε συμβούλιο ὄλων τῶν ζῶων τοϋ δάσους και ἀποφάσισαν ν' ἀνέβη στήν πλάτη ἑνός ἐλαφιού για νά πάη πιὸ γρήγορα. "Ἐτσι κι ἔγινε. Τὸ παιδάκι εὐχαρίστησε ὄλα τὰ ζῶα, ἀνέβηκε πάνω στοῦ ἐλάφι κι ἔφτασε σπίτι του. "Ἐπесе στήν ἀγκαλιά τῆς μαννούλας του.

— Μαμά μου, δῶσε μου νά φάω. Θέλω νά παχύνω. Ἡ μαμά δέν ήξερε τί νά κάμη άπ' τῆ χαρά της. Εἶπαν χίλια «εὐχαριστῶ» στοῦ ἐλάφι ποϋ σαν ἀστραπή ξαναγύρισε στοῦ δάσος.

Ο ΒΟΡΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΗΛΙΟΣ

Μιά φορά ὁ Βοριάς και ὁ Ἡλιος μάλωναν ποιὸς εἶναι ὁ πιὸ δυνατὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ. Ὁ καυγάς ὄλο και ἀναβει. Ἐκείνη τὴν ὠρα περνοῦσε άπ' τὸ δάσος μιὰ γριούλα κουκουλωμένη με μιὰ κάπα γιατί ἔκανε πολὺ κρύο.

— Νά θάλουμε στοίχημα, ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ θά καταφέρη τὴν γριούλα νά θγάλη τὴν κάπα της, εἶπαν. "Ἀρχισε πρῶτος ὁ Βοριάς. Φφ... φφ... φφ... φυσοῦσε και ξαναφυσοῦσε. Μά ὄσο φυσοῦσε τόσο ἡ γριά τυλιγόταν πιὸ σφιχτά στήν κάπα της. "Ἐπειτα ἦρθε ἡ σειρά τοϋ Ἡλίου. "Ἀρχισε νά ζεσταίνει με τίς ἀχτίδες του τὴν γριούλα.

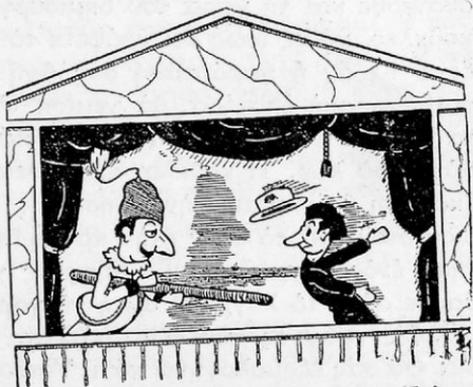
— "Ἀχ, ἦλιε μου χρυσέ, ποϋ με ζέστανες, εἶπε κι ἔβγαλε τὴν κάπα της.

— Νίκησα! φώναξε ὁ Ἡλιος, κι ὁ Βοριάς ἔφυγε κατσουφιασμένος.

Δέν σᾶς δίνω ἄλλα παραμύθια γιατί ὑπάρχουν πολλά καλά βιβλία μὲ παραμύθια γιὰ μικρὰ παιδιά. Κι ἂν σᾶς ἔγραψα αὐτὰ τὰ λίγα, εἶναι γιὰ νὰ καταλάβετε πῶς πρέπει τὸ παραμῦθι τοῦ μικροῦ παιδιοῦ νὰ ἔχη κίνηση καὶ διάλογο. Οἱ φράσεις νὰ εἶναι μικρές, ἀπλές καὶ ζωντανές. Τὰ σημεῖα ποὺ φουντώνουν τὸν ἐνθουσιασμό τους, τὰ λέμε μὲ ἄργο ρυθμὸ ἢ καὶ τὰ ἐπαναλαμβάνομε. Στὸ παραμῦθι «Ἡ παράξενη φλογέρα», γιὰ παράδειγμα, τὰ παιδιά ξετρελλαίνονται στὸ σημεῖο ποὺ ὁ ἄνθρωπος παίζει τὴ φλογέρα καὶ ὁ βασιλιάς χορεύει. Ἄν τὸ ποῦμε θιαστικά, τὰ προσωπᾶκια τους δείχνουν ἀπογοήτευση. Προσπαθοῦμε ὅσο εἶναι δυνατό — τῶχω ξαναγράψει — νὰ παίρνουν κι αὐτὰ μέρος μὲ κινήσεις ἢ μὲ φωνούλες. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μπορεῖτε νὰ διηγηθῆτε ὅλα τὰ γνωστὰ παραμύθια.

ΤΟ ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟ

“Όπως έχω γράψει και σε προηγούμενα κεφάλαια, η ψυχή του Νηπιαγωγείου είναι το Κουκλοθέατρο. “Υστερα έρχονται τα παιχνίδια, τα τραγούδια, τα παραμύθια. Μιά φορά μόνο να βρεθής ανάμεσα τους, την ώρα που οι κούκλες κινούνται, μιλούν ή χορεύουν, φτάνει για να νοιώσης μια αλλόκοτη συγκίνηση και μια ντροπή για την στέρση των παιδιών μας από κάθε ψυχαγωγία. Η κοινωνία επαναπαύεται στην ιδέα ότι υπάρχουν σχολεία παντού για να μαθαίνουν τα παιδιά γράμματα. Για το γέλιο και τη χαρά του παιδιού δεν νοιάζεται, εκτός από ώριμες μεμονομένες προσπάθειες ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Φοιτήτρια άκόμα, μπήκα στον όμιλο των κοριτσιών που θα μαθαίναμε τα μυστικά του Κουκλοθεάτρου χωρίς καλά - καλά να έχω συνείδηση της σοβαρότητας του έργου. Μόνο όταν αρχίσαμε τις παραστάσεις στά διάφορα χωριά της Αττικής, με μόνη σκηνη μία κουβέρτα κάποιου χωριανού και είδα τα μάτια όρθάνοιχτα να περιμένουν διψασμένα κι άκουσα τις φωνές τους, τα γέλια τους, τα παλαμάκια τους, τα ξεφωνητά της χαράς τους μουρθε να φωνάξω! Πρέπει να θεσπιστή ύπο-

χρεωτικά στα σχολεία. Θα δώση έκτος απ' την χαρά, την ψυχική υγεία στα παιδιά μας. Το παιδί θα μπορούσε να διδαχθῆ ἄπειρα πράγματα, εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ τοῦ ποῦμε μὲ τὸ στόμα τῆς κούκλας ποιὸ εἶναι τὸ Καλὸ. "Ἐτσι τὸ πρῶτο πράγμα πὺ θάλαμε στὸ Νηπιαγωγεῖο μας ἦταν μιὰ σκηνὴ κουκλοθεάτρου. "Ἀπειρες φορές παίζοντα τὶς κούκλες σκεφτόμουνα τὰ λόγια τοῦ Κομφούκιου: «Πολλοὶ ἄνθρωποι ζητοῦν τὴν εὐτυχία πῶ ψηλὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἄλλοι πῶ χαμηλά. "Ἄλλ' ἢ εὐτυχία θρίσκεται στὸ ὕψος τοῦ ἀνθρώπου».

Τί πληρώνομε γι' αὐτὴν τὴν εὐτυχία τῶν παιδιῶν; Λίγα χαρτόνια, κουρέλια χρωματιστά, ἡμερηδίες παληές καὶ μπουγιές ἄρκοῦν. Δὲν εἶναι καταπληκτικὸ; Μέσα σ' αὐτὰ τὰ τιποτένια ὑλικά ὅμως πρέπει νὰ θάλωμε τὴ ψυχὴ μας. Θὰ σὰς πῶ καὶ κάτι ἄλλο. Χώρια απ' τὴν ἱκανοποίηση πὺ θὰ νοιώθετε κάθε φορὰ γιὰ τ' ἀποτελέσματα τῆς παράστασῆς σας, θὰ αἰσθάνεσθε καὶ τὴ χαρὰ τοῦ δημιουργοῦ. Μόνες θὰ κάμετε τὶς κούκλες, μόνες ἴσως θὰ γράψετε τὸ ἔργακι, μόνες θὰ τὸ παίξετε. Κι ἂν ἢ παράστασή σας θγῆ καλὴ, παράλληλα μὲ τὴ παιδαγωγικὴ ἐπιτυχία, θὰ γεμίση τὴ ψυχὴ σας μιὰ πληρότητα πὺ μόνο ἓνας καλλιτέχνης νοιώθει. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ αὐτὸ πὺ λέω. "Ἡ κούκλα, ἐκφράσεις βέβαια δὲν ἀλλάζει. "Ἡ ἔκφραση θρίσκεται στὴν κίνησή της καὶ στὴ φωνὴ της. "Ὅσες δισπιστοῦν θὰ τὸ δοῦν στὴν πράξη. Πῶς θὰ δώσωμε τὴ συγκίνηση ἑνὸς λυγμοῦ ἢ μιᾶς ἄεφανης χαρᾶς ἂν δὲν συμμερίζομαστε αὐτὸ τὸ λυγμὸ ἢ αὐτὴ τὴ χαρὰ; "Ἀλλιῶτικα θὰ θγοῦν γελοῖες κραυγές πὺ δὲν πρόκειται νὰ συγκινήσουν τὰ παιδιά. Θὰ σὰς ἐξομολογηθῶ κάτι. "Ἀποφεύγω νὰ ἔχω συμπαίκτης ὅσο κι ἂν αὐτὸ μὲ δυσκολεῦει ἀφάνταστα καὶ ἀναγκαστικά οἱ κούκλες εἶναι πάντα μιὰ ἢ δύο στὴ σκηνή, γιὰτὶ δίνομαι τόσο στὸ ἔργο πὺ νομίζω πῶς λίγες θὰ τὸ καταλάβουν. "Ὅσες φορές ὅμως θρήκα συνεργάτιδες μὲ μὀρφωση καὶ καρδιά, οἱ παραστάσεις θγήκανε πολὺ καλές.

Οἱ κούκλες δημιουργοῦν τύπους πὺ παίρνουν μέρος στὴ ζωὴ τοῦ Νηπιαγωγείου σὰν μέλη τῆς χαρούμενης οἰκογένειας μας. Βέβαια τοὺς τύπους τοὺς διαλέγωμε ἀνάλογα μὲ τὸ περιβάλλον καὶ τὸ ποῖόν τῶν παιδιῶν μας. "Ἄλλοι κουκλίστικοι τύποι θὰ εἶναι σὲ μιὰ πόλη, ἄλλοι σ' ἓνα χωριό, ἄλλοι σὲ μιὰ κατασκήνωση. Τὰ λαϊκά στοιχεῖα κάθε τόπου μποροῦν νὰ χρη-

σιμοποιηθούν περίφημα και να έχουν μεγάλη επιτυχία. "Όλα αυτά αφήνονται στην έμπνευση και την εφευρετικότητα των γονέων ή των διδασκάλων που θ' αναλάβουν αυτή τη δουλειά. Στο Νηπιαγωγείο μπορούν θαυμάσια να σας βοηθήσουν και γονείς που να είναι πρόθυμοι και να πιστεύουν στη μεγάλη σημασία που έχει το κουκλοθέατρο. Μοι έκανε πάντα εντύπωση πώς με παρακαλούσαν οι μητέρες να παρευρίσκονται κι εκείνες στην παράσταση. Βρισκόμουν σε δύσκολη θέση γιατί η παρουσία ενός μεγάλου σ' αυτή την νηπιακή ηλικία είναι εμπόδιο στην τέλεια επικοινωνία τους με τις αγαπημένες τους κούκλες. Είναι πιο συγκρατημένα, ο διάλογος δεν εξελίσσεται όπως όταν παρακολουθούν μόνα τους. Συχνά η κούκλα τὰ μαλώνει για κάποια άταξία. Δεν θυμώνουν ποτέ με την κούκλα. "Ίσα ίσα ζητούν συγνώμη συντριμμένα που την στενοχώρεσαν. Σ' αυτές τις στιγμές η ψυχή του παιδιού είναι ορθάνοιχτη, μιὰ παραμικρή κίνηση, γέλιο, ή ξύτω και παρουσία μπορεί να δημιουργήσει πληγές που δεν θά σθηθούν ποτέ και που κανείς δεν θά υποψιάζεται από που προήλθαν. "Ο έπαινος φέρνει χαρά που ξεχνιέται εύκολα. "Η παρατήρηση όμως, ιδιαίτερα από άνθρωπο ή κούκλα που λατρεύουν τὰ παιδιά, αγγίζει τη ψυχή στο βάθος της και χρειάζεται μεγάλη προσοχή, πείρα και αγάπη.

"Όσες φορές επιτρέψαμε σε μερικές μητέρες να παρακολουθήσουν, διασκέδασαν με την καρδιά τους, τὸ βλέπαμε. "Όταν λοιπόν οι ενήλικες ξεχνούν τις ξγνοίες τους και γελούν, πόσο πρέπει να αναγαλλιάζουν τὰ πιτσιρίκια που χτυπούν τὰ χεράκια τους μπροστά στην κλειστή αυλαία και φωνάζουν τὸ ὄνομα κάθε κούκλας! Κάνω ἐδῶ μιὰ παρένθεση για να πῶ δυὸ λόγια για τὸν Καραγκιόζη. Κι αὐτὸν τὸν ἀγαποῦν τὰ παιδιά. "Όμως οι ἥρωές του προκαλοῦν τὸ γέλιο με ἀστεία χοντρά ή κοροϊδεύονται φυσικές ἑλλείψεις και ἐλαττώματα. Βέβαια, ὁ Καραγκιόζης ή ὁ Φασουλῆς μπορούν να ἐξυγιανθοῦν χωρίς να ἀλλάξουμε τὴ φύση τους. Αὐτὸ τὸ ἐγχείρημα όμως χρειάζεται μεγάλο τεχνίτη, ὅπως εἶναι ὁ Γιώργος Ρώτας που πρῶτος στὴν Ἑλλάδα παρουσίασε παιδαγωγικὸ Φασουλῆ. Μὰ και με τὸ κουκλοθέατρό του σκόρπισε χαρούμενα γέλια στὸν παιδόκοσμο ὅπως ἐπίσης ή Λιλίκα Νάκου και ή Ἑλένη Περράκη.

Ἡ διαφορὰ Κουκλοθέατρου καὶ Μαριονετῶν εἶναι ὅτι ὁτὸ μὲν πρῶτο, θάζομε τὸ χέρι μέσα στὴν κούκλα καὶ τὴν κινούμε, ἐνῶ στὶς δευτέρες, οἱ κούκλες εἶναι κρεμασμένες μὲ κλωστὲς πού τις κουνᾷ ὁ παίκτης ἀπὸ πάνω. Αὐτές, εἶναι γιὰ μεγαλύτερα παιδιὰ καὶ ἔχουν πολλὰ ἔξοδα σὲ κούκλες, σκη- νικά, φωτισμό, μουσικοὺς κλπ.

Τὸ Κουκλοθέατρο — αὐτὸ μᾶς ἀπασχολεῖ — δὲν πρέπει νὰ δανεῖζεται στοιχεῖα ἀπὸ τὸ Θέατρο ἢ τὸν Κινηματογράφο. Ἔχει τὴν δική του περιοχὴ καὶ τὰ δικά του ἐκφραστικὰ μέ- σα. Ἡ κάθε κούκλα ἔχει τὸ δικό της ὕφος πού τὸ τονίζομε ἰδιαίτερα μὲ ὠρισμένες κινήσεις, μὲ ἰδιαίτερη φωνὴ χρωμα- τισμένη ἀνάλογα. Δὲν βιαζόμαστε. Τὸ παιδί θέλει ν' ἀπολαμ- βάνη κάθε σκηνή, πρᾶγμα πού δὲν τὸ προσφέρει ὁ κινηματο- γράφος. Στὸ δικό μας κουκλοθέατρο τὰ κεντρικὰ πρόσωπα εἶναι ::

Ἡ Κυρὰ Καλή. Μιά γλυκεῖα γιαγιά πού μαθαίνει ὅλα γύρω ἀπ' τὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν πού καὶ τὸ μάλωμά της εἶναι τρυφερό. Φορᾷ μαῦρο τσεμπέρι καὶ κρατᾷ ἕνα μπαστουνάκι. Τὰ δυὸ της ἐγκονάκια, ὁ Ἄταχτούλης καὶ ἡ Ζωηρούλα, δίνουν μὲ τις σκανταλιές τους ἢ τις καλωσύνες τους, εὐκαιρία στὴν γιαγιά νὰ δώσῃ ἔκφραση σὲ ὅ,τι θέλομε νὰ τονίσωμε ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα. Εὐκαιρίες ἀπειρες θέβαια μᾶς δίδουν τὰ παιδιὰ. Ἡ Ψιψίνα εἶναι ἡ γάτα τῆς κυρὰ Καλῆς, γελαστὴ καὶ πρόσ- χαρη. Ἔχει ἕνα μικρὸ γατάκι πού τοῦ μαθαίνει τὴν τέχνη νὰ πιάνη ποντίκια. Ὅταν τὸ σπίτι τύχει νὰ μείνῃ σκοτισμένο καὶ ἡ Ζωηρούλα δὲν τὸ καθάρισει, κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους τρεῖς ποντικάκια, δυὸ ἄρσενικά κι ἕνα θηλυκὸ ντυμένο μὲ φουστί- τσα. Τὸ ἕνα ἄρσενικὸ φορᾷ γυαλιά. Τότε γίνεται πανζουρλι- σμὸς μὲ τις γάτες.

Γείτονας τῆς κυρὰ Καλῆς εἶναι ὁ ἀγαπημένος τῶν παι- διῶν, κύριος Κολοκύθας. Σὲ κάθε ἐμφάνισή του, χαλοῦν τὸν κόσμὸ ἀπ' τις φωνές κι ἀπ' τὴ χαρὰ. Ἔχει βροντερὴ φωνή, κάνει ἀστεῖες γκριμάτσες κι ἔχει μιὰ μύτη σὰν σουβλί. Ὁ λό- γος τῆς μεγάλης του μύτης, εἶναι ὅτι ὅταν ἦταν μικρὸς ἔβαζε τὸ χέρι του καὶ τὴν μεγάλωσε. Ἔτσι, ντρεπόταν πιά νὰ πάη σχολεῖο. Τὰ παιδιὰ τοῦ Νηπιαγωγείου ἀναλαμβάνουν νὰ τοῦ μάθουν ὅ,τι τὰ ἴδια διδάσκονται. Ἐκεῖνος τ' ἀκούει στραθὰ καὶ γίνονται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἕνα σωρὸ ἀστεῖες παρεξη-

γήσεις. Είναι πάντα πρόθυμος νά ἐκτελέσῃ τὰ ἀκατόρθωτα, καί νά βοηθήσῃ ὅλους σέ κάθε δύσκολη στιγμή. Γυναίκα του εἶναι ἡ κυρία Ντομάτα, παχουλή, ροδοκόκκινη καί πάντα βιαστικά. Ὁ κύριος Κεφάλας μέ τὸ αὐστηρό του ὕφος, τὶς μετρημένες κουβέντες, εἶναι ὁ δικαστῆς νά ποῦμε. Γύρω ἀπ' αὐτὰ τὰ πρόσωπα κινοῦνται καί ἄλλα μέ μικρότερη σημασία ὅπως εἶναι ὁ κύρ Καρότος στενός φίλος τοῦ κυρίου Κολοκύθα, μικρόσωμος ἀδύνατος μ' ἓνα μακρὸ καπέλλο—καρότο. Εἶναι ὁ σύντροφος τῶν παιχιδιῶν του. Φυσικά, κάθε παραμῦθι ἔχει τοὺς δικούς του ἥρωες, κούκλες δηλαδή πού φτειάχνουμε ἐπίτηδες. Διαφορετικὴ θὰ εἶναι ἡ Χιονάτη π.χ. ἀπὸ τὴν Κοκκινোসκουφίτσα.

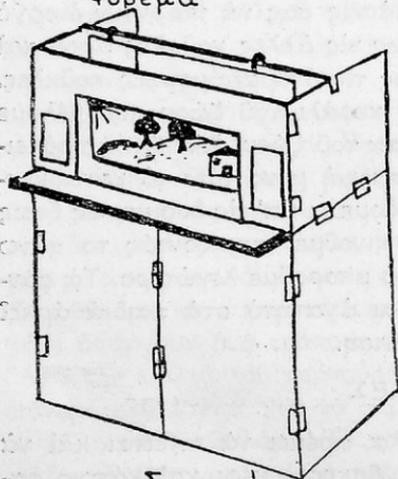
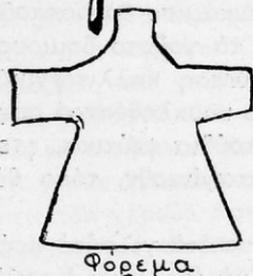
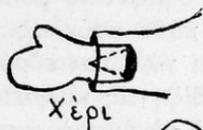
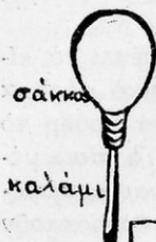
ΠΩΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΚΟΥΚΛΕΣ

Δὲν θὰ προσπαθήσωμε νά τὶς κάνωμε νά μοιάσουν μέ πραγματικὰ ὄντα. Θὰ τονίσωμε στὴ μορφή τους ὅ,τι νομίζωμε ὅ,τι ἐκφράζει τὸν χαρακτῆρα τῆς κούκλας. Ἐνα λαίμαργο ἀγοράκι γιὰ παράδειγμα, θὰ ἔχη ὑπερβολικὰ μεγάλο στόμα. Ποτὲ κανονικό. Ἐνα ἄλλο, ξυπνο, θὰ ἔχη δυὸ πελώρια μάτια. Ἡ κούκλα ἔχει κεφάλι καί χέρια. Τὸ σῶμα καί τὰ πόδια τὰ ἀναπληρώνει τὸ πουκάμισο στερεωμένο στὸ λαιμὸ, ὅπου περιβιέται τὸ χέρι ἐκείνου πού παίζει. Οἱ κούκλες μποροῦν νά κατασκευαστοῦν μέ πολλοὺς τρόπους. Σὰς δίδω τοὺς κυριώτερους :

ΜΕ ΥΦΑΣΜΑ. Οἱ θαμβακερές κάλτσες εἶναι ὅ,τι χρειάζεται, ἀρκεῖ νά ἔχουν χρῶμα τοῦ δέρματος. Κάνωμε ἓνα σακκουλάκι σὲ μέγεθος γροθιάς καί τὸ γεμίζωμε θαμβάκι. Προσθέτομε μέ κομματάκια ἀπὸ ὕφασμα, τὴ μύτη καί τ' αὐτιά. Τὰ μάτια γίνονται ἀπὸ χάντρες ἢ κουμπιὰ. Κεντοῦμε τὸ στόμα καί τὰ φρύδια καί χρωματίζωμε τὰ μάγουλα. Μὲ διάφορες βελονιὲς σχηματίζωμε τὶς ρυτίδες ἢ τὸ πηγούνι. Γιὰ μαλλιά μποροῦμε νά χρησιμοποιήσουμε μαῦρες κάλτσες μεταξωτὲς κομμένες σὲ πολὺ λεπτὲς λουρίδες ἢ μαλλὶ πλεξίματος ἢ θαμβάκι ἂν εἶναι ἄσπρα. Μὲ τὰ ἴδια ὕλικά αὐτὰ φτειάχνωμε τὰ γένεια ἢ τὰ μουστάκια. Στὸ λαιμὸ θὰ θάλωμε ἓνα μικρὸ χωνὶ χαρτονένιο πού νά χωρῆ τὸ μεσιανὸ μας δάχτυλο ὡς τὴ δευτέρη φάλαγγα καί θὰ τὸ ράψωμε στερεά. Στὸ λαιμὸ αὐτὸ θὰ ραφτῆ καί τὸ πουκάμισο.

ΜΕ ΧΑΡΤΙ. Αὐτὲς χρειάζονται μεγαλύτερη ἐπιδεξιότητα κι ἂν δὲν σᾶς ἐπιτύχουν οἱ πρῶτες κοῦκλες, μὴν χάσετε τὸ θάρρος σας. Προσωπικά, προτιμῶ αὐτὲς τὶς κοῦκλες γιατί εἶναι πιὸ ἐλαφριές καὶ γίνονται καλλιτεχνικώτερες ἀπὸ τὶς ἄλλες. Ἐτοιμάζομε ἕνα σακκουλάκι μὲ ὕφασμα στὸ μέγεθος κεφαλιοῦ κοῦκλας καὶ τὸ γεμίζομε μὲ ἄμμο. Στὸ στόμιό του τὸ κλείνομε μ' ἕνα ξύλο χοντρό, ὅσο ὁ δείκτης τοῦ χεριοῦ μας ἢ μὲ χοντρό φελλό. Σχίζομε ἔπειτα ἔφημερίδες σὲ κομμάτια 10 X 20 πόντων. Οἱ οὐγίες νὰ εἶναι ξεφτισμένες. Γι' αὐτὸ τὶς κόβομε μὲ τὸ χέρι καὶ ὄχι μὲ ψαλλίδι. Ἐχομε ἀλευρόκολλα ἔτοιμη, ζεστὴ καὶ ἀλείφομε ἕνα - ἕνα τὰ κομμάτια, ἐνῶ τὰ βάζομε τὸ ἕνα πάνω στὸ ἄλλο. Προηγούμενα, πάνω ἀκριβῶς στὸ ὕφασμα βάζομε ἕνα κομμάτι στεγνῆς ἔφημερίδας καὶ τυλίγομε τὸ σακκουλάκι. Ἐπειτα στρώνομε τὰ θρεμμένα. Μὲ ἄλλα μουσκεμμένα κομμάτια πλάθομε τὸ πρόσωπο. Τὰ μάγουλα φουσκωτά, τὰ φρύδια, τὴ μύτη, τὸ σαγῶνι καὶ ὅ,τι χαρακτηριστικὰ θέλομε νὰ δώσωμε στὸ πρόσωπο. Καλὸ εἶναι τὴν στεγνὴ ἔφημερίδα πού βάζομε πρῶτα - πρῶτα, νὰ τὴν ἔχωμε θρέξει μὲ διάλυση βορικοῦ ὀξέος σὲ νερό, γιὰ νὰ μὴν καταστρέφεται ἀπὸ ζωῦφια τοῦ ἀλευριοῦ. Ἐπειτα τὸ ἀφήνομε νὰ στεγνώσῃ. Μετὰ τὸ στέγνωμα τραβοῦμε τὸ ξύλο καὶ ἀδειάζει τὸ σακκουλάκι ἀπὸ τὴν ἄμμο καὶ μένει ἐλαφρὸ καὶ κούφιο. Τὸ κεφάλι αὐτὸ, θὰ ἔχη ἀνωμαλίες πού καὶ πού. Τὶς στρώνομε μὲ γυαλόχαρτο. Ἀκολουθεῖ τώρα τὸ θάψιμο πού εἶναι πολὺ σημαντικό. Πρῶτα ἀλείφομε τὸ κεφάλι ὅλο μὲ ψαρόκολλα ἀνακατωμένη μὲ ἄσπρο τσίγκο ἢ μὲ ἄσπρο χρῶμα τοῦ βαρελιοῦ. Ἀφοῦ περαστή ἕνα - δυὸ χέρια καὶ στεγνώσῃ, ζωγραφίζομε τὰ χαρακτηριστικὰ μὲ νερομπογιές ἢ λαδομπογιές. Πρέπει βέβαια νὰ ἔχωμε λίγες γνώσεις ζωγραφικῆς γιὰ νὰ δώσωμε τὴν ἐντύπωση πού θέλομε. Ἐναν καλοκάγαθο ἄνθρωπο θὰ τὸν χρωματίσωμε ροδαλό, ἕνα γέρο γκριζοκίτρινο. Τὰ χέρια θὰ τὰ ράψομε στὶς δυὸ ἄκρες τοῦ πουκάμισου. Μποροῦν νὰ γίνουν ἀπὸ ἐλαφρὸ ξύλο, ὅποτε ὅταν κτυποῦν τὰ χέρια, ὁ κρότος πού γίνεται εὐχαριστεῖ τὰ παιδιά, ἢ ἀπὸ τσόχα ἢ ἀκόμα ἀπὸ ἀπλὸ ὕφασμα στὸ χρῶμα τῆς ἐπιδερμίδας. Νὰ μὴν ξεχνοῦμε ὅτι ὑπάρχει δεξιὸ καὶ ἀριστερὸ χέρι γιὰ νὰ τοποθετοῦμε κατάλληλα τὸν ἀντίχειρα. Ἄν γίνουν ἀπὸ ὕφασμα τὰ χέρια, τότε κόβονται σὲ δυὸ ἴδια κομμάτια τὸ καθένα

καί τὰ ράβομε. "Επειτα τὰ γεμίζομε μὲ λίγο θαμβάκι. Κάτω κάτω, ράβομε ἓνα χαρτονάκι κυλινδρικό πού θά ἔνωθῃ μὲ τὸ μανίκι τοῦ πουκάμισου. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ χαρτονάκι θά περ-

νά τὸ δάχτυλό μας. "Ἴαν τὸ χέρι γίνει ἀπὸ ξύλο τότε στὸ κάτω μέρος σκάβεται ἓνας κῶνος ἄρκετὰ βαθύς γιὰ νὰ χωρῇ τὸ δάχτυλο. "Ἄν πάλι τὸ ξύλο εἶναι κόντρα πλακέ, καὶ δὲν γίνεται νὰ σχηματισθῇ ὁ κῶνος, τότε στερεώνομε στὴ βάση τοῦ χεριοῦ πού κρύβεται μέσα στὸ μανίκι ἓνα κῶνο ἀπὸ χοντρά

χαρτόνι. Τὰ πόδια τὰ κολλοῦμε στὸ κάτω μέρος τοῦ πουκαμίσου ἂν νομίζουμε ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο συμπλήρωμα στὴν δημιουργία ἑνὸς τύπου. Οἱ κάλτσες θὰ γίνουν ἀπὸ ἀληθινὴ κάλτσες. Πάντως ἂν δὲν εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ ἕνα ἄστειο θάδισμα, τότε δὲν θάζουμε πόδια.

Τὰ φορέματα παίζουν σημαντικό ρόλο καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸν τύπο κάθε κούκλας. Τὸ βασικὸ φόρεμα εἶναι τὸ πουκάμισο. Πρέπει νὰ εἶναι εὐρύχωρο, νὰ κρύβῃ τὸ χέρι μας καὶ νὰ μὴν ἐμποδίζῃ τὴν κινήσει μας. Τὸ πίσω μέρος κόβεται πιὸ φαρδύ ἀπὸ τὸ ἔμπρὸς καὶ θὰ εἶναι καμωμένο ἀπὸ γερὸ ὕφασμα. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ πουκάμισο θὰ ραφτοῦν τὰ ὑπόλοιπα φορέματα. Ἡ φαντασία καὶ τὸ γούστο δημιουργοῦν ἀπὸ κουρέλια ἀσήμαντα, μιὰ ἐμφάνιση καλλιτεχνική. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού θὰ θάλετε μπροστὰ τὸ κουκλοθέατρό σας, δὲν θὰ πετᾶτε πιὰ τίποτα, χάντρες, λουλούδια ψεύτικα, φτερά, κουμπιὰ κλπ. Ὅσο περισσότερο καταγίνεσθε, τόσο θὰ θρίσκετε συνδυασμούς.

Τὰ ζῶα εἶναι πολὺ ἀγαπητὰ στὰ παιδιά γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἐπιδιώκετε στὶς παραστάσεις σας νὰ παίρνουν ἐνεργὸ μέρος πολλὰ ζῶα. Γίνονται ὅπως τὶς ἄλλες κούκλες ἀφοῦ καὶ αὐτὰ κινοῦνται καὶ μιλοῦν ὅπως τὶς ἀνθρωπόμορφες κούκλες. Τὸ κεφάλι βέβαια θὰ εἶναι τὸ κεφάλι τοῦ ζώου πού θέλομε καὶ τὰ ἄκρα θὰ εἶναι τὰ πέλματα τοῦ ζώου. Ἄν ὅμως πρόκειται τὸ ζῶο νὰ ἐμφανιστῇ μιὰ στιγμή μόνο τότε τὸ κατασκευάζομε ἀπὸ χαρτόνι. Τὸ ζωγραφίζομε κι ἀπ' τὶς δυὸ μεριές ὅπως ἀκριβῶς εἶναι τὸ ζῶο καὶ τὸ κινοῦμε στηρίζοντάς το πάνω σ' ἕνα ξύλο πού νὰ φαίνεται ὅσο μπορούμε λιγώτερο. Τὰ φανταστικὰ παραμυθένια ζῶα, εἶναι ἀγαπητὰ στὰ παιδιά ἀρκεῖ νὰ μὴν ἔχουν πολὺ ἄγρια ἐμφάνιση.

ΠΩΣ ΠΑΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΚΟΥΚΛΕΣ

Γιὰ νὰ πάρῃ ζωὴ ἡ κούκλα, πρέπει νὰ κινεῖται καὶ νὰ μιλά. Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ θέλουν ἀσκηση, κέφι καὶ κάποιο ταλέντο.

Σὲ κάθε χέρι μας περνοῦμε μιὰ κούκλα. Ὁ δείκτης κινεῖ τὸ κεφάλι. Τὸ μεγάλο δάχτυλο καὶ ὁ μέσος, τὰ χέρια τῆς κούκλας.

Οἱ βασικὲς κινήσεις τῆς κούκλας εἶναι πολὺ εὐκόλες. Ἡ

πιό συνηθισμένη είναι τὸ σκύψιμο τοῦ κεφαλιοῦ. Ἄν θέλετε νὰ στρέψη τὸ κεφάλι, τότε στρέφει ὀλόκληρο τὸ χέρι. Ἡ κούκλα χτυπᾷ παλαμάκια ἂν ἐνώνονται καὶ χωρίζουν τὸ μεγάλο δάχτυλο καὶ ὁ μέσος. Ἄλλη κίνηση εἶναι ὅταν ὁ μέσος ἀκουμπήσει στοὺς στομάχι τῆς κούκλας καὶ κείνη κάνει ὑπόκλιση. Ἄν θέλῃ διορθῶναι τὰ μαλλιά τῆς σκύβοντας λίγο τὸ κεφάλι, (τὸν δείκτη), ἔμπρός, ξύνεται, χασμουριέται. Γιὰ τὸ δείξῃ τὴν χαρὰ τῆς ἀνοίγει καὶ τὰ δυὸ χέρια, στὸν θυμὸ γυρνᾷ τὴν πλάτη. Κοιμᾶται πάνω στοὺς ξύλο τῆς σκηνῆς, περπατᾷ ἀνεβοκατεβάζοντας ἑλαφρὰ τὸ σῶμα. Ἡ λύπη ἐκφράζεται ἂν φέρωμε καὶ τὰ δυὸ χέρια στοὺς κεφάλι, ἢ σκέψη, μόνο μὲ τὸ ἕνα χέρι στοὺς κεφάλι. Ὁ θαυμασμός, ἂν ἀνοίξωμε τὰ χέρια τῆς κούκλας καὶ γείρει λίγο πρὸς τὰ πίσω. Μὲ τίς πολλὰ ἀσκήσεις μπροστὰ σ' ἕναν καθρέφτη θὰ αὐτοσχεδιάσετε ἕνα σωρὸ ἄλλες κινήσεις. Ἐπειδὴ κουράζει τρομερὰ νὰ ἔχετε διαρκῶς τὰ χέρια ὑψωμένα στὴν παράσταση, κάνετε κάθε μέρα ἀνατάσεις τῶν χερῶν, ἀσκήσεις τῆς παλάμης καὶ τῶν δαχτύλων. Ἄν ὑπάρχῃ μιὰ ἀστεία σκηνὴ στοὺς ἔργα π.χ. τράθηγμα τῆς μιᾶς κούκλας ἀπ' τὴν ἄλλη ἢ κυνηγητό, νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνετε 4-5 φορές. Νὰ ἀποφεύγετε τίς σπασμωδικὰς κινήσεις ποὺ δείχνουν τὴν κούκλα νευρική.

Τοὺς κεντρικοὺς ἥρωες τοῦ κουκλοθεάτρου τὸ παιδί ἀναγνωρίζει ἀμέσως ἀπὸ τίς ἴδιες πάντα κινήσεις κι ἀπ' τὸν ἴδιον τόνο φωνῆς. Ὁ κύριος Κολοκύθας, γιὰ νὰ φέρω ἕνα παράδειγμα, κινεῖται πάντα ζωηρὰ ἐνῶ ἢ κυρὰ Καλὴ ἀργὰ καὶ τρεμάμενα. Γίνεται δηλαδὴ τὸ ἴδιο ὅπως στὴ ζωὴ. Ἀναγνωρίζομε ἀπὸ μακρὰ γνωστοὺς μας ἀπ' τὸ περπάτημά τους. Ἄν θέλομε νὰ παρουσιάσωμε ἕναν καθαλάρη πάνω σὲ ζῶο, τότε ὑπάρχουν δυὸ τρόποι: Φτειάχνομε τὸ ζῶο ἀπὸ ὕψος. Ἀπὸ τὴν κοιλία τοῦ περνοῦμε τὸ χέρι μας. Στὴ ράχη τοῦ ὑπάρχει μιὰ τρύπα γιὰ νὰ περάσῃ ὁ δείκτης μας καὶ νὰ ἐμψυχώσῃ τὸν καθαλάρη. Τὸ πουκάμισο τοῦ καθαλάρη θὰ σκεπάζῃ τὸ χέρι μας καὶ τὰ πόδια τοῦ θὰ εἶναι κρεμασμένα δεξιά καὶ ἀριστερὰ τοῦ ζώου. Ὁ ἄλλος τρόπος εἶναι νὰ ἔχη ὁ παίκτης στοὺς ἕνα χέρι τὸ ζῶο καὶ στοὺς ἄλλο τὸν καθαλάρη καὶ νὰ τὸν κρατᾷ πάνω στὴ ράχη τοῦ ζώου. Ἡ πείρα θὰ ὑπερνεκλήσῃ ὅλα τὰ ἐμπόδια. Ἄν ἔχετε κοπέλλες νὰ σᾶς βοηθοῦν, νὰ μὴν ὑπερβαίνουν τίς τρεῖς, γιὰ νὰ μὴν μπερδεύουν τὰ παι-

διὰ τις κινήσεις καὶ τὴν φωνή. Ὅταν παίζετε μιὰ κούκλα, οἱ ἄλλες μένουν ἀκίνητες γιὰ νὰ μπορῆ νὰ ξεχωρίζη ἐκεῖνη πού μιλά. Τὰ παιδιά ξετρελλαίνονται ἀπ' τὴ χαρὰ τους ὅταν οἱ κούκλες παλεύουν, παίζουν κάποιο ὄργανο, τραγουδοῦν ἢ χορεύουν. Ἀπὸ μέσα εἶναι ἀνάγκη νὰ χορεύετε καὶ νὰ τραγουδάτε ἑσείς. Ἄν ἔχετε γραμμόφωνο θὰ σᾶς ἐξυπηρετήση πάρα πολύ. Νὰ διαλέγετε ἑλληνικοὺς χοροὺς εὐθυμοὺς καὶ ζωηροὺς.

Παράλληλα μὲ τὴν κίνηση θὰ ἀσκηθῆτε στὴν ὁμιλία. Τὰ λόγια πρέπει ν' ἀκούωνται καθαρά, ἔντονα καὶ ὄχι θιαστικά. Καλύτερα νὰ ἔχετε στραμμένη τὴν κούκλα πού μιλά πρὸς τὸ ἀκροατήριον γιὰ νὰ μὴν ἀλλάζῃ ἡ ἠχηρότητα τῆς φωνῆς. Τὰ λόγια θέβαια συνοδεύουν κινήσεις κατάλληλες. Ἄν τὰ παιδιά γελάσουν μ' ἕνα ἀστεῖο πρέπει νὰ περιμένετε νὰ γίνῃ πάλι ἡσυχία γιὰ νὰ συνεχίσετε. Σᾶς συμβουλεύω νὰ ξεύρετε τὸ ἔργο ἀπ' ἔξω. Τότε παίζετε πιὸ ἄνετα, παρακολουθεῖτε τὴν κούκλα σας καὶ γενικὰ ἡ ἀπόδοση εἶναι καλύτερη. Στὴν ἀρχὴ μπορεῖτε νὰ παίζετε μόνο μιὰ κούκλα. Θὰ θγαίνῃ μὲ τις χαρακτηριστικὲς τῆς κινήσεις, θὰ συμβουλεύῃ τὰ παιδιά, θὰ λή ἀστεία, θὰ χορεύῃ καὶ θὰ τραγουδᾷ. Προτιμῆστε μιὰ κούκλα μὲ ἀστεία ἐμφάνιση. Ὅταν δῆτε πὼς τὸ χέρι σας καὶ ἡ φωνή σας ἀρμονίστηκαν καὶ ὅτι παίζετε μὲ ἄνεση, τότε προσθέσετε καὶ δεύτερη μὲ τὸ ἄλλο χέρι. Μὴν ξεχαστῆτε ὅμως καὶ μπερδέψετε τις φωνές τους. Ἄν στὴν πρώτη κούκλα μιλάτε μὲ τὴν φυσικὴ σας φωνή καὶ στὴν δεύτερη πιὸ χοντρά, προσέχετε μὴν χρησιμοποιήσετε τὴν χοντρή σας φωνή γιὰ τὴν πρώτη κούκλα. Συμβαίνει καμμιά φορά, γι' αὐτὸ ὁ διάλογος νὰ γίνεταὶ ὅσο μπορεῖτε πιὸ ἀργὰ καὶ καθαρά. Θὰ χρειασθῆ νὰ ἀποδώσετε καὶ φωνές ζῶων, διάφορους ἤχους καὶ κρότους (θρόντες — βροχή — ἀέρας — γλάστρα πού πέφτει).

Πίσω ἀπὸ τὴ σκηνὴ νὰ ἔχετε τακτοποιημένα μὲ τὴ σειρά τους ὅσα πράγματα σᾶς χρειάζονται. Οἱ κούκλες κρεμιοῦνται ἀνάποδα, ἀπὸ μιὰ θηλειὰ πού εἶναι ραμμένη κάτω - κάτω στὸ πουκάμισό τους, μπροστὰ μας, σὲ καρφάκια πού εἶναι καρφωμένα πάνω στὴ σκηνή, σὲ ὕψος κατάλληλο, γιὰ νὰ μπορῆτε κατὰ τὴ παράσταση νὰ θάζετε τὸ χέρι μέσα στὸ φόρεμά της καὶ νὰ παίρνετε τὴν κούκλα πού θέλετε. Ἄν παρ' ὄλες σας τις ἐτοιμασίες, τὴν προσοχή, τὴν εὐσυνειδησία σας καὶ τις πρῶτες

πού έχετε κάμει προηγουμένως, σ'ας συμβή κάτι άπρόοπτο, μ'ην σταματήσετε. Διορθώσετε τ'ο κακό, φυσικά, με μιά δική σας κουθέντα ή άστεϊο. Άπαραίτητο είναι νά έχετε έπικοινωνία με τ'ο κοινό σας, με τ'α παιδιά. Οί κοϋκλες έρωτοϋν, τ'α παιδιά άπαντοϋν ή άπλ'α δείχνουν τ'η χαρά τους ή μ'όνα τους ζητοϋν κάτι άπό τ'ην κοϋκλα. Νά δημιουργήτε άτμόσφαιρα πού νά τ'α ήλεκτρίζη και νά τ'α κεντρίζη. Τόν κύριο Κολοκύθα μου, σ'ας φέρνω ένα παράδειγμα, ποτέ δέν τόν παρουσιάζω άμέσως. Πότε άκοϋνε τ'ην φωνή του πρ'ωτα κι άρχίζουν τ'α ξεφωνητά ή ξεπρυπώνει μ'όνο ή μύτη του και μέσα σ' αυτ'η τ'ην άτμόσφαιρα τ'ης προσδοκίας έμφανίζεται πιά δλόκληρος, γελαστός, κάνοντας τ'ην άστεϊα του ύπόκλιση. Αυτά τ'α β'ήμια στάδια περιέργειας, άνυπομονησίας, χαρ'ας και ίκανοποίησης είναι άπαραίτητα για τ'η παιδική ψυχή. Μοιάζει μ' ένα έξοχικό λουλουδιασμένο σπιτάκι πού τοϋ άνοίγομε ένα - ένα τ'α παραθύρια του στο φ'ως και στον ήλιο.

Η ΣΚΗΝΗ ΤΟΥ ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟΥ

Ή σκηνή δέν χρειάζεται χ'ωρο πολύ. "Αν θέλετε νά κάμετε μιά π'όχειρη παράσταση τότε ή πόρτα ενός δωματίου άρκει. "Αν όμως θ'α κάμετε παράπηγμα σωστό και φορητό, τότε πρέπει νά λύνεται, ν' άνοιγοκλείνη και νά μεταφέρεται εύκολα. Στ'ο κεντρικό άνοιγμα,μποροϋν ν' άνοιχθοϋν και παράθυρα για νά θγαίνουν οί κοϋκλες και νά ζωηρεύη ή παράσταση. Ή σκηνή πρέπει νά είναι τέσσερα δάχτυλα ψηλότερη άπ' τ'ο κεφάλι μας. "Αν θέλετε νά έχετε περισσότερη οικονομία τότε φτειάζετε τ'ο παράπηγμα με τέσσερεις στήλους ένωμένους μεταξύ τους πάνω και κάτω και ντύσετέ το με ύφασμα σουρωμένο. Βέβαια τ'ο καλύτερο είναι τ'ο πρ'ωτο. Στ'ο άνοιγμα ύπάρχει μιά σανίδα πλάτους 0,20. Σ' αυτ'ην οί κοϋκλες στέκονται, κάθονται, κοιμοϋνται και τοποθετοϋν άντικείμενα, ένα ποτήρι π.χ. Τ'α φ'ωτα τοποθετοϋνται και στο κάτω μέρος τοϋ άνοίγματος και στο πάνω. Είναι άπαραίτητα. Άναδεικνύουν τ'ις κοϋκλες και τ'α χ'ρώματά τους. Για τ'ην αυλαία άγοράζομε ύφασμα πού νά πέφτη καλά και νά σχηματίζει πλούσιες πτυχές μ'άλλον κόκκινο, σ'ε δυ'ο κομμάτια. Περνάμε χαλκάδες και άνοιγοκλείνομε με κορδόνια δπως άκριβ'ως στα παράθυρά μας.

Τὰ σκηνικά νά εἶναι ἀπλᾶ. Κρεμιούνται ἀπό τὸ πάνω μέρος τοῦ παραπήγματος ἢ στοῦ θάθος τῆς αὐλαίας, Μεταχειρίζομαστε χαρτί ἄσπρο τοῦ μέτρου. Σχεδιάζοντας τηροῦμε τοὺς κανόνες τῆς προοπτικῆς εἴτε δάσος εἶναι, εἴτε δωμάτιο. Μεταχειρίζομαστε νερομπογιές ἢ χρώματα θαρελιοῦ, πού τὰ διαλύομε σὲ ὑγρὴ κόλλα. Στὸ πίσω μέρος τοῦ σκηνικοῦ μας γύρω - γύρω κολλᾶμε μιὰ λουρίδα ὑφάσματος γιὰ νὰ διατηρηθῆ ἀπὸ τὸ σκίσιμο. Πολὺ ὠραία ἐντύπωση κάνει τὸ σκηνικό μας ἂν εἶναι καμωμένο ἀπὸ κολλημένα σχέδια μὲ γυαλιστερό χαρτί (γκλασέ). Κόβομε π.χ. ἕναν κορμὸ καφέ ἀπ' αὐτὸ τὸ χαρτί, φύλλα πράσινα καὶ τὰ κολλοῦμε στοῦ σκηνικό. Ἔχομε ἔτσι ἕνα δένδρο πού ἀπὸ μακρὰ κάνει μεγάλο ἐφέ. Τὰ σκηνικά τὰ τυλίγομε ρουλό καὶ τὰ φυλάγομε. Μποροῦν νὰ μᾶς χρειαθοῦν σὲ ἄλλη παράσταση.

ΤΑ ΕΡΓΑ

Ὅταν θὰ πρωταρχίσετε τὸ κουκλοθέατρό σας, μὲ τὴν μιὰ κούκλα στὴν ἀρχὴ κι ἔπειτα μὲ δύο, δὲν θὰ εἶναι θέβαια δυνατὸν νὰ παίξετε ἔργο. Ἀπλᾶ θὰ κουβεντιάζετε μὲ τὰ παιδιά, θὰ λέτε αἰνίγματα καὶ τραγουδάκια. Ἀργότερα, οἱ δυὸ κοῦκλες θὰ παίζουν μεταξύ τους διάφορα παιχνίδια «ὁ λύκος καὶ τ' ἀρνάκι» ἢ κυνηγητὸ ἢ τυφλόμυγα. Αὐτά, γιὰ νὰ μάθετε καλὰ τὴν τεχνικὴ τοῦ κουκλοθεάτρου καὶ γιὰ νὰ εἴσαστε σίγουρες γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας. Τότε πιά ἀρχίζετε νὰ παίξετε ἔργα ἢ παραμῦθια. Θὰ τὰ ἐτοιμάζετε ἀπὸ πρὶν καὶ θὰ τὰ μαθαίνετε ἀπ' ἔξω ὅπως ἔχω γράψει καὶ προηγούμενα. Οἱ φράσεις νὰ εἶναι σύντομες, οἱ διάλογοι μικροί. Τὰ παιδιά θέλουν κίνηση καὶ δράση, ὄχι μονόλογους τεράστιους. Ἔργα γιὰ κουκλοθέατρο ἀπ' ὅ,τι ξεύρω τουλάχιστον ἔχουν γράψει ὁ Γεώργιος Ρώτας. Στὸ βιβλίον τῆς Ἄννας Γιαννοπούλου «Παιδαγωγικὸ κουκλοθέατρο» ὑπάρχουν μερικά, ὅπως ἐπίσης στοῦ «Κουκλοθέατρο καὶ ἡ ψυχαγωγία τοῦ παιδιοῦ» τῆς Εἰρήνης Παϊδοῦση. Μπορεῖτε νὰ διασκεύαστε παραμῦθια δικά μας καὶ ξένα καὶ νὰ τὰ παίξετε.

Ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς Εἰρήνης Παϊδοῦση:

«Πάντως ἡ μεγάλη μας πείρα μᾶς δίνει τὸ θάρρος νὰ δώσωμε σὰν ὑπόδειγμα τὸ σκελετὸ τῆς διασκευῆς καὶ τὴν περιγραφὴ τοῦ ἀνεβάσματος ἑνὸς λαϊκοῦ παραμυθιοῦ παρ-

μένο από τη συλλογή του Γ. Μέγα, που έσημείωσε μεγάλη επιτυχία στις παραστάσεις μας. Πρόκειται για τὸ παραμῦθι τοῦ «Βασιλιᾶ τῶν ποντικῶν καὶ τῆς κόρης του», που ἂν καὶ ἀγαπᾶ αὐτὴ ἕνα ζωηρότατο ποντίκι, ὅμως ὁ πατέρας τῆς θέλει νὰ τὴν παντρέψῃ μὲ τὸν πιὸ δυνατὸ τῆς γῆς. Ξεκινοῦν λοιπὸν πατέρας καὶ κόρη γιὰ τὴν ἀνεύρεση τοῦ πιὸ δυνατοῦ. Κρίνοντας ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἥλιος, διευθύνονται πρὸς ἐκεῖνον, ἀλλὰ ὁ ἥλιος τοὺς στέλνει πρὸς τὸν ἄνεμο, ἐπειδὴ αὐτὸς τὸν κρύβει συχνὰ μὲ τὰ σύννεφα που σηκώνει. Ὁ ἄνεμος τοὺς παραπέμπει πρὸς τὸν ἀνεμόμυλο, γιατί μόνον αὐτὸς τολμᾷ καὶ τοῦ ἀντιστέκεται περήφανα, ἀλλὰ ὁ ἀνεμόμυλος τοὺς δείχνει ἀπελπισμένους τὰ κουφਾਲισμένα ἀπὸ τοὺς ποντικούς σπλάχνα του, που νύκτα καὶ μέρα τὰ ροκανίζουν καὶ ἐκείνος ἀκούει ἀδύναμος τοὺς ἀπαίσιους τριγμούς των. Συμπεραίνουν λοιπὸν πατέρας καὶ κόρη ὅτι ὁ πιὸ δυνατὸς στὸν κόσμον εἶναι ὁ ποντικὸς καὶ συγκατανεύει ὁ πατέρας νὰ γίνουν οἱ γάμοι τῆς ποντικίνης μὲ τὸν ἀγαπημένο τῆς. Τὸ παραπάνω παραμῦθι χωρίζεται σὲ πέντε χωριστὰ ἐπεισόδια. Τὸ πρῶτο περιλαμβάνει τὴ συνδιάλεξη δύο ὑπηρετῶν τοῦ παλατιοῦ, που προλογίζουν καὶ ἀναγγέλλουν τὴν ἀπόφαση τοῦ ποντικοῦ καὶ τῆς κόρης του γιὰ νὰ ἀναζητήσουν τὸν πιὸ δυνατὸ. Τὸ δεύτερο τὴν πορεία τους πρὸς τὸν ἥλιο καὶ τὴν συνδιάλεξή τους μ' αὐτόν. Τὸ τρίτο τὴ συνάντηση μὲ τὸν ἄνεμο, τὸ τέταρτο μὲ τὸν ἀνεμόμυλο καὶ τὸ πέμπτο τοὺς γάμους καὶ τὶς χαρὲς τῆς ποντικίνης στὸ ποντικοβασίλειο».

Ἡ κάθε πράξη νὰ κρατᾶ μόνο λίγα λεπτά γιατί τὰ παιδιὰ εἶναι μικρὰ καὶ χαλαρώνεται ἡ προσοχή τους. Γενικὰ ὅλο τὸ ἔργο πρέπει νὰ κρατήσῃ τὸ περισσότερο μισὴ ὥρα. Ὅχι πιὸ πολὺ.

Σὰς παραθέτω πιὸ κάτω μερικὰ ἐργάκια ἀπ' αὐτὰ που παίξαμε στὸ Νηπιαγωγεῖο μας. Πρὶν ἀπὸ κάθε ἔργο ἐμφανίζεται πάντα ὅπως εἶπαμε, ἡ κυρὰ Καλὴ καὶ δημιουργεῖ τὸ κατάλληλο κλίμα γιὰ τὸ ἔργο. Τί λέει ἡ κυρὰ Καλὴ στὰ παιδιά; "Ἐνα σωρὸ πράγματα, τὰ συμβουλεύει, τοὺς διηγεῖται, τοὺς ἐξηγεῖ τὴν γιορτὴ που πλησιάζει καὶ κείνα τῆς λένε ὅτι ἔμαθαν καὶ γενικὰ κουβεντιάζουν μαζί τῆς σάν μὲ μιὰ ἀληθινὴ γιαγιά καὶ ὄχι κούκλα. Γράφω παρακάτω μερικὲς κουβέντες τῆς, γιὰ νὰ μπορέσετε νὰ καταλάβετε καλύτερα. Εἶ-

ναι παρμένες από μιὰ παράστασή μας, παραμονή Πρωτοχρονιάς. Μιλᾶ ἢ Κυρὰ Καλή:

«Καλημέρα σας παιδάκια μου. Πόσο χαίρομαι πού σᾶς βλέπω ἔτσι μαζεμένα. Τί κρύο εἶναι αὐτὸ ἀγαπούλια μου; Τί τσουχτερός Δεκέμβρης εἶν' αὐτός; Τρέμει τὸ σαγόνι μου, τρέμουν τὰ πόδια μου, τρέμουν τὰ χέρια μου. Ἐσεῖς κρυώνετε ματάκια μου; Δὲν κρυώνετε; Αὐτὸ θὰ πῆ πὼς γέρασα πολὺ. Εἶπα ὅμως, ὅσο κρύο καὶ νὰ κάνη ὅσο καὶ νὰ θρέξη, ἐγὼ θὰ πάω νὰ κουβεντιάσω μὲ τὰ παιδάκια μου, Γιὰ πέστε μου, παράσατε ὠραία τὰ Χριστούγεννα; Φάγατε γλυκά; Ξέρετε νὰ μοῦ πῆτε ποῦ γενήθηκε ὁ Χριστοῦλης μας; Μπράβο χρυσᾶ μου. Ποιὸ παιδάκι θὰ μοῦ πῆ τώρα ἓνα ποίημα Χριστουγεννιάτικο;... Ποιὰ γιορτὴ ἔχουμε αὔριο; Μὰ ἐσεῖς εἴσαστε πανέξυπνα παιδάκια. Λοιπὸν, ρώτησα παντοῦ, τίς μανουῦλες σας, τίς δασκάλες σας καὶ μοῦ εἶπαν πὼς εἴσαстан χρυσᾶ παιδάκια ὅλον αὐτὸ τὸν καιρὸ καὶ βοηθοῦσατε καὶ στίς δουλειές τοῦ σπιτιοῦ τώρα πού τὸ σχολεῖο ἦταν κλειστό. Ἡ Ἐλενίτσα πιά δὲν ἄφησε ἀπὸ τὸ χέρι της τὸ ξεσκονόπανο τὴν εὐκούλα μου νᾶχη. Οὔτε ἓνα παιδάκι δὲν εἶδα νὰ πειράξη τὰ ζῶα ἢ νὰ κάνη σκανταλιές στοὺς δρόμους. Πῆγα λοιπὸν κούτσα - κούτσα καὶ τὰ εἶπα ὅλα στὸν καλὸ σας Ἄη Βασίλη. Γιὰ πέστε μου τί θέλετε νὰ σᾶς φέρη; Δὲν ξεχνᾶ ποτὲ τὰ παιδάκια. Κι ἂν τύχη καὶ κουρασθῆ πού εἶναι γέρος σάν κι ἐμένα κι ἀφήσει κάποιον παιδάκι χωρὶς παιχνίδι, ἐσεῖς πού θὰ ἔχετε δυὸ καὶ τρία καὶ τέσσερα, θὰ δώσετε ἓνα στὸ παιδί αὐτό! Δὲν εἶναι χρυσούλιό μου; Τὴν εὐχή μου νᾶχετε ἀπ' τὰ εἰκοσί μου νύχια. Ὡ! νὰ τὰ ἐγγονάκια μου ἔρχονται...».

Στὸ τέλος τοῦ ἔργου θγαίνει πάλι ἡ Κυρὰ Καλή γιὰ νὰ τὰ ἀποχαιρετήσῃ καὶ νὰ τὰ ρωτήσῃ ἂν τοὺς ἄρεσε τὸ ἔργο. Τοὺς δίνει τίς τελευταῖες εὐχές της καὶ τελειώνει ἡ παράσταση.

ΕΡΓΑ ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟΥ

Η ΚΥΡΑ ΓΛΥΚΟΠΑΤΑΤΑ

ΚΥΡΑ: Πόσο κουρασμένη εἶμαι... ψώνια, δρόμοι, ζέστη, οὐφ, καλὰ πού δὲν εἶμαι καὶ χοντρή. Τί θὰ γινόμευνα; ἔτσι μούρχεται νὰ κάτσω ἐδῶ πέρα νὰ πάρω κανένα ὑπνάκο... (πάει ν' ἀκουμπήσῃ καὶ πέφτει, καὶ πάλι καὶ πάλι). Καλὰ

πού δὲν εἶμαι καὶ χοντρή ξ, παιδιά; (κάνει πὼς κοιμάται)
(Βγαίνει τὸ ποντίκι, τὴν κοιτᾷ κι ἀρχίζει νὰ τὴν ἐνοχλῇ. Ἐκείνη ἀνοίγει τὰ μάτια της καὶ θάζει κάτι φωνές... — Ψιψίνα μου, Ψιψίνα μου γατούλα μου, σῶσε με, τρέξε, ἕνας ποντικός...

ΨΙΨΙΝΑ: Τί συμβαίνει κυρὰ Γλυκοπατάτα;

ΚΥΡΑ: Ἐνα ποντίκι σοῦ λέω, πιάστο γρήγορα. Ὅ,τι θές θὰ σοῦ κάνω μόνο πιάστο (ἀρχίζει ἕνα τρελλὸ κυνηγητὸ γύρω - γύρω, ἢ κυρὰ ὄλο φωνάζει) Ἄχ, ἄχ, ἢ καρδούλα μου, πιάστο πιάστο Ψιψίνα μου! (τὸ πιάνει ἐπιτέλους) Σκότωσέ το, σκότωσέ το σοῦ λέω (ἢ γάτα γυρνᾷ μὲ τὸ ποντίκι στὸ στόμα) Παλιόγατα πού γέρασες καὶ δὲν μπορεῖς νὰ σκοτώσης ἕνα ποντίκι. Θὰ σὲ διώξω πιά ἀπὸ τὸ σπίτι μου. Τί νὰ σὲ κάμω; Μόνο νὰ σὲ ταίζω; (ἢ γάτα ἀφίνει τὸ ποντίκι ξαφνικά) Ἄχ! ἄχ! κακιὰ γάτα!...

ΨΙΨΙΝΑ: Δὲν εἶμαι κακιὰ γάτα ὅπως λές. Εἶσαι μιὰ ἀχάριστη κυρὰ Γλυκοπατάτα. Ὅσο καιρὸ ἤμουνα νέα καὶ σοῦπιανα τὰ ποντίκια, ἤμουνα καλὴ καὶ μὲ χάδευες καὶ μοῦ γλυκομιλοῦσες. Τώρα πού γέρασα μὲ διώχνεις. Δὲν μποροῦσα νὰ τὸν σκοτώσω ἀφοῦ δὲν ἔχω δόντια πιά, ἀλλὰ θὰ τὸν ἐπαιρνα μακρῶς. Τώρα κάνε καλὰ μόνη σου. (Φεύγει).

ΚΥΡΑ: Πῶ πῶ τί ἔπαθα! οὔτε εἶδα ποῦ πῆγε τὸ ποντίκι. Μπορεῖ καὶ νὰ ἔφυγε... Ἄς φέρω τὴ σακκούλα μου νὰ ξαναδῶ τὰ ψώνια μου (φέρει τὴ σακκούλα καὶ καθὼς σκύβει μέσα πετιέται πάλι τὸ ποντίκι, ἄλλο ποντίκι. Φωνές, κακὸ) Ἄχ βοήθεια, βοήθεια, ἢ καρδούλα μου. Σὰν νὰ μοῦ φάνηκε πὼς ἦταν ἄλλο ποντίκι τί λέτε παιδιά ἐσεῖς; ἄχ καὶ νὰ γύριζες Ψιψίνα μου, ποτέ δὲν θὰ σοῦ ξανάλεγα κακὸ λόγο. Οὔτε τὴν ξαναπιάνω πιά τὴν σακκούλα μου. Θὰ ξεσκονίσω λίγο τὸ σπίτι, ἔχω μέρες νὰ ξεσκονίσω καὶ γι' αὐτὸ μαζεύτηκαν φαίνεται τὰ ποντίκια (κάνει πὼς ξεσκονίζει, πετιέται τρίτο ποντίκι, ἢ κυρὰ ἀρχίζει νὰ τρέμη) Τρέμω ὀλόκληρη, ποῖδ' ἀπ' τὰ δυὸ ἦταν; ἄλλο; θὰ λ ι λ ι λ ι ποθυμῆ μὴ σω... (λιποθυμᾷ. Βγαίνουν καὶ τὰ τρία ποντίκια γελῶντας).

ΣΟΥΒΛΙ: Πῶ πῶ, τί ὠραία συντροφιά.

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΑ: Πολὺ χαίρομαι πού θρεθῆκαμε κι οἱ τρεῖς ἐδῶ. Πῶς σὲ λένε;

ΣΟΥΒΛΙ: Σουβλί, ἐσένα;

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΑ: Μουσουδίτσα. Κι ἐσένα καλὲ μας πον-

τικέ πώς είναι τ'ονομά σου;

ΜΟΥΣΤΑΚΑΛΗΣ: Μουστακαλής. Τί τρώει και παχαίνει έτσι αυτή η γυναίκα; Θα έχει πολύ ωραία πράγματα στο ντουλάπι της...

ΣΟΥΒΛΙ: Και νάξερες πώς την λένε! Γλυκοπατάτα. Χά χά χά (γελοῦν ὄλα).

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΑ: Πάμε νά φάμε καλά κι ἔπειτα νά φέρωμε νερό σ' ἕνα ποτήρι νά τῆς ρίξωμε νά συνέλθη, χά χά χά. (φεύγουν καί ξαναγυρνοῦν).

ΣΟΥΒΛΙ: Ἀκόμα δέν συνῆλθε παιδιά; μπράβο! Μά γιατί μᾶς φοβάται ἔτσι πολύ; ποιός τολμᾷ ν' ἀνεβῆ στήν κοιλιά της νά χορέψη;

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΑ: Ἐγώ, ἐγώ. Ἔχει καί γραμμόφωνο, τὸ εἶδα. Βάλτε μου μιὰ ὠραία πλάκα νά χορέψω (Χορεύει. Ἡ κυρὰ ξυπνᾷ καί ξαναλιποθυμᾷ).

ΜΟΥΣΤΑΚΑΛΗΣ: Πώ, πώ, πώς μᾶς φοβάται! Ξέρετε τί λέω; νά τηλεφωνήσωμε στῶν Πρώτων Βοηθειῶν νάρθη νά τὴν πάρη.

ΣΟΥΒΛΙ: Καί ποῦ θά θροῦμε τηλέφωνο;

ΜΟΥΣΤΑΚΑΛΗΣ: Νά ἐδῶ σέ μιὰ γυναικὴ τὸ εἶδα (ψάχνει) νάτο! ἄλό, ἄλό, Πρώτων Βοηθειῶν ἐκεῖ; ἐδῶ τί εἶναι; τί νά πῶ; τί νά πῶ; χμ, χμ, ἐδῶ εἶναι τὸ σπίτι τῆς κυρίας Γλυκοπατάτας, μάλιστα, Γλυκοπατάτας εἶπα. Ἐλάτε γρήγορα γιατί εἶναι πολὺ ὥρα λιποθυμισμένη καί δέν συνέρχεται. Εὐχαριστῶ, εἶστε πολὺ εὐγενικός. (Στὰ ποντίκια) Πάμε νά κρυφτοῦμε νά δοῦμε τί θά γίνῃ... (φεύγουν).

(Μπαίνουν δύο ἄνδρες μὲ φορεῖο).

ΠΡΩΤΟΣ: Πώ, πώ, μιὰ χοντρή, καλὰ τὴν λένε κυρὰ Γλυκοπατάτα. Ἄντε κουράγιο νά τὴν σηκώσωμε. (Τὴν σηκώνουν. Τὴν ὥρα ἐκείνη βλέπουν τὸν ἕνα ποντικό. Τὴν ἀφήνουν κάτω καί δρόμο).

ΣΟΥΒΛΙ: Καί μὴ χειρότερα, καί μὴ χειρότερα. Δυὸ ἄνδρες νά φοβοῦνται ἕνα ποντικό... Μουστακαλή, Μουσουδίτσα, ἐλάτε ἐδῶ... Πήρατε εἶδηση τί ἔγινε;

ΜΟΥΣΤΑΚΑΛΗΣ: Καί θέβαια πήραμε. Εἴμαστε πίσω ἀπ' τὴν κουρτίνα. Καλὲ πώς μᾶς φοβοῦνται ἔτσι καί δέν τὸ ξέραμε τόσο καιρὸ; χά χά χά χά.

ΣΟΥΒΛΙ: Τώρα τί θά γίνωμε μὲ τὴν κυρὰ Γλυκοπατά-

τα; ἀρχίζω καὶ τὴν λυπᾶμαι.

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΑ: Ἄκοῦστε, ἔχω ἕνα σχέδιο. Θὰ πάω νὰ θάλω ἕνα μαντήλι νὰ κρύψω τ' αὐτιά μου, νὰ μὴν μοιάζω μὲ ποντίκι καὶ θὰ τὴν κάνω νὰ συνέλθῃ. Ἔσεῖς φύγετε ἀπ' ἐδῶ.

ΜΟΥΣΤΑΚΑΛΗΣ: Μπράβο σου, εἶσαι ἔξυπνη (Φεύγουν, μπαίνει ἡ Μουσουδίτσα μ' ἕνα μαντήλι, τὴν τρίβει, τὴν σκουντᾶ. Ξυπνᾶ ἐπιτέλους).

ΚΥΡΑ: Ποιὰ εἶσαι ἐσύ;

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΑ: Μιά γειτόνισσά σου. Δὲν σάκουσα τόση ὥρα καὶ ἦρθα νὰ δῶ τί ἔπαθες.

ΚΥΡΑ: Νά'σαι καλά. Τί ἔπαθα; γέμισε τὸ σπίτι μου ποντίκια.

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΑ: Γι' αὐτὸ λιποθύμησες;

ΚΥΡΑ: Καὶ θέβαια γι' αὐτό. Εἶχα μέρες νὰ καθαρίσω. Ἐδῶ ποῦ τὰ λέμε εἶμαι καὶ λίγο τεμπέλα, μόνο νὰ τρώω θέλω, μίλησα καὶ στὴν γάτα μου ἄσκημα κι ἔφυγε κι ἄστα... Ἔχω πολὺ μετανιώσει.

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΑ: Μὰ τὰ ποντίκια δὲν μποροῦν νὰ σοῦ κάνουν κακό.

ΚΥΡΑ: Τὸ ξέρω, μὰ τὰ φοβᾶμαι. Πῶς σὲ λένε καλή μου γειτόνισσα; δὲν σ' ἔχω ξαναδῆ.

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΑ: Μουσουδίτσα μὲ λένε.

ΚΥΡΑ: Ὁραῖο ὄνομα. Κάθισε λίγο μαζί μου νὰ χαρῆς, γιὰ νὰ ἡσυχάσω ὥσπου νᾶρθῃ ὁ ἄνδρας μου.

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΑ: Καλὰ θὰ μείνω καὶ θὰ σὲ διασκεδάσω, ξέρω νὰ χορεύω, θές νὰ σοῦ χορέψω;

ΚΥΡΑ: Καὶ ρωτᾶς; Πολὺ θὰ μ' ἄρεσε. Πάω νὰ σοῦ θάλω μουσική.

(Τὸ ποντίκι χορεύει, μπαίνει ὁ κύριος).

ΚΥΡΙΟΣ: Μπᾶ γλέντι ἔχετε στήσει ἐδῶ; Ποιὰ εἶσαι σὺ κοπέλλα μου;

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΑ: Εἶμαι ἡ Μουσουδίτσα, μιὰ γειτόνισσά σας, ἔσεῖς ποιὸς εἴσθε;

ΚΥΡΙΟΣ: Εἶμαι ὁ κύριος Κοκκινογούλης.

ΚΥΡΙΑ: Εἶναι ὁ ἄνδρας μου. Ποῦ νᾶσουν ἐδῶ Κοκκινογούλη μου νᾶβλεπες τί ἔπαθα...

ΚΥΡΙΟΣ: Τί ἔπαθες πάλι, ἐσύ ὄλο καὶ κάτι παθαίνεις.

ΚΥΡΙΑ: Μὰ σὰν αὐτὸ ποτέ. Ποντίκια, γέμισε τὸ σπίτι

ποντίκια. Τὰ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, σοῦ ὀρκίζομαι.

ΚΥΡΙΟ: "Ἐ καὶ πῶς εἶδες ποντίκια τί μ' αὐτό; σπουδαῖο εἶναι;

ΚΥΡΙΑ: "Ἄκου τί λέει δεσποινὶς Μουσουδίτσα μου, καλὲ λιποθύμησα κι ἂν δὲν ἐρχόταν ἡ κοπέλλα ἀπ' ἐδῶ θὰ εἶχα πεθάνει.

ΚΥΡΙΟΣ: Χά, χά, μὰ μὲ κάνεις καὶ σκάω στὰ γέλια. Λιποθύμησες στ' ἀλήθεια;

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΙΑ: Μάλιστα κύριε λιποθύμησε. Καὶ γὼ τῆς εἶπα πῶς τὰ ποντίκια δὲ τρώγουν τοὺς ἀνθρώπους.

ΚΥΡΙΟΣ: Βλέπεις ἕνα κοριτσάκι καὶ δὲν φοβᾶται, ὄχι ἐσὺ ὀλόκληρη κυρὰ Γλυκοπατάτα! Θέλεις νὰ πάω νὰ βρῶ ἕνα ποντίκι, νὰ τὸ σκοτώσω μπροστά σου νὰ σοῦ φύγη ὁ φόβος; Νά, θὰ τὸ πιάσω ἀπ' τὴν οὐρὰ καὶ θὰ τὸ γυρνῶ, θὰ τὸ γυρνῶ, ὥσπου νὰ ζαλιστῆ. Θέλεις;

ΚΥΡΑ: Μὲ τὰ σωστά σου τὸ λές; Θὰ πεθάνω, δὲν τὸ καταλαβαίνεις; Μουσουδίτσα μου, δὲν τοῦ μιλάς καὶ σύ;

ΜΟΥΣΟΥΔΙΤΣΙΑ: Τί νὰ τοῦ πῶ ἐγὼ κυρία Γλυκοπατάτα; Κύριος εἶναι ἐδῶ μέσα, κάνει ὅ,τι θέλει.

ΚΥΡΙΟΣ: Γεῖα στὸ στόμα σου δεσποινὶς Μουσουδίτσα, στάσου νὰ βρῶ ἕνα ποντίκι νὰ δῆς γυναίκα πῶς δὲν θὰ φοβᾶσαι πιά. (Ψάχνει).

ΚΥΡΙΟΣ: Ἐλᾶτε σεῖς μαζί μου δεσποινὶς Μουσουδίτσα πού δὲν φοβᾶσθε. Σταθεῖτε νὰ σᾶς βγάλω τὸ μαντήλι σας νὰ μὴν τὸ λερώσετε, ἔτσι ὠραῖο πού εἶναι. (Τῆς τραβᾶ τὸ μαντήλι, καὶ μόλις τὴν βλέπουν καὶ κεῖνος καὶ ἡ κυρία πέφτουν καὶ λιποθυμοῦν).

Ο ΤΕΜΠΕΛΗΣ Ο ΚΟΚΟΥΛΗΣ

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ: Καλησπέρα παιδιά μου. Τί μοῦ κάνετε χρυσούλια μου; Βέβαια δὲν μὲ γνωρίζετε, ἀλλὰ θὰ γνωριστοῦμε καὶ θὰ γίνουμε φίλοι ἀπ' τὴν πρώτη στιγμή. Δὲν θὰ ἐρχόμουν νὰ σᾶς παίξω κουκλοθέατρο μ' αὐτὴ τὴ ζέστη, ἀλλὰ μοῦ εἶπαν πῶς εἴσατε τόσο καλὰ παιδάκια πού ἦρθα. "Ἐφερα μαζί μου κι ἕνα τεμπέλικο ἀγοράκι, τὸν Κοκούλη. Βαριέται νὰ διαβάση, βαριέται νὰ ταῖση τίς κότες, βαριέται νὰ κάνη μπάνιο. Σταθῆτε νὰ σᾶς τὸν φέρω. Κοκούλη, Κοκούλη...

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Ἦρθα γιαγιά, με φώναξεις; Γειά σας παιδιά.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ: Ἄκου Κοκούλη ἐγὼ θὰ πάω νὰ ψωνίσω. Νᾶσαι φρόνιμο ἀγόρι, νὰ καθίσης νὰ διαβάσης ἐκείνο τὸ ῥαῖο παραμῦθι τοῦ σοῦ χάρισα.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Καλὰ γιαγιά, μείνε ἤσυχη.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ: Μπράβο σου ἀγόρι μου, ἀντίο φεύγω. (Φεύγει).

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Ἄς φωνάξω καὶ τὴν Μαρούκω νὰ μοῦ κἀνη παρέα. Μαρούκω, Μαρούκω...

ΜΑΡΟΥΚΩ: Τί θές Κοκούλη, με φώναξεις;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Ἔλα νὰ μοῦ διαβάσης ἓνα παραμῦθι.

ΜΑΡΟΥΚΩ: Μάτια δὲν ἔχεις;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Βαριέμαι κατημένη. Ἐγὼ θαριέμαι καὶ νὰ μιλάω ἀκόμα.

ΜΑΡΟΥΚΩ: Γι' αὐτὸ με φώναξεις; Τεμπέλη, πάω νὰ φύγω (κάνει πὼς φεύγει).

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Μείνε Μαρούκω μου, μείνε.

ΜΑΡΟΥΚΩ: Ἄντε νὰ σοῦ κάνω τὸ χατήρι πάλι.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Πόσες τοῦ μηνὸς ἔχομε;

ΜΑΡΟΥΚΩ: Ντροπὴ νὰ μὴν ξέρης πόσες τοῦ μηνὸς ἔχομε (λέει τὴν ἡμερομηνία).

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Μπά, μπά, μπά, ἔχω σήμερα τὰ γεννέθλια μου καὶ δὲν τὸ ἤξερα.

ΜΑΡΟΥΚΩ: Καὶ τί γλυκὸ θὰ με κεράσης;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Αὐτὸ σκέφτομαι. Γλυκὰ δὲν ἔχομε.

ΜΑΡΟΥΚΩ: Νὰ κάνομε λεμονάδα.

ΜΑΡΟΥΚΩ: Νὰ κάνομε λεμονάδα. Ἐτσι θὰ γλυκαθοῦμε, ἀφοῦ δὲν ἔχομε γλυκὰ.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Τρὰ λάλιλαρό!! Τί καλή, τί θαυμάσια ἰδέα. Τί νὰ σοῦ πῶ, τὸ μυαλό σου Μαρούκω μου εἶναι θαυματουργό.

ΜΑΡΟΥΚΩ: Ἄφησε κουτεντὲ τοὺς ἐπαίνους κι ἔλα νὰ με βοηθήσης.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Μὰ μόνο οἱ γυναῖκες κάνουν δουλειές...

ΜΑΡΟΥΚΩ) Ὅχι δά, τί μᾶς λές, θάρθης μαζί μου στὴν κουζίνα.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Βαριέμαι...αι...αι...αι...

ΜΑΡΟΥΚΩ: Βαριέσαι, βαριέσαι, ακόμα και στα γεννέθλια σου βαριέσαι. Έγώ φεύγω και δεν θα ξανάρθω πιά να παίξουμε μαζί. Έχω όμως καλή καρδιά, και θα σου δώσω από τις καραμέλες μου να με θυμάσαι. (Του δίνει και φεύγει).

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Κιαλό κορίτσι αυτή η Μαρούκω, μόνο που έπρεπε να της πω να μου τις θάλη στο στόμα γιατί βαριέμαι. "Ας είναι όμως, ας φάω μιά. (Τρώει και πετιέται θάζοντας τις φωνές). "Αχ τὸ στοματάκι μου, τὸ στοματάκι μου. Μοῦ ἔδωσε πιπέρι, ἄχ, ἄχ, ἄχ, τί νὰ κάνω παιδιά; νὰ πῶ νερό; Βαριέμαι... (σὲ λίγο) Θὰ τρελλαθῶ, καίει. Καίει πολύ... πάω μιά θόλτα στο δάσος. (Φεύγει Ἀλλάζει σκηνικό, ξαναμπαίνει). Μοῦ πέρασε λίγο... πεινῶ κιόλα... βαριέμαι ὅμως νὰ γυρίσω σπίτι. "Α, βλέπω μιά μηλιά. Θὰ κλέψω δυὸ μῆλα και θὰ χορτάσω..."

ΑΡΑΠΗΣ: Τί θέλεις στα λημέρια μου;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Νά... μιά... θόλτα ἦρθα...

ΑΡΑΠΗΣ: Γι' αὐτὸ σὲ βλέπω νὰ κοιτάζης τὴ μηλιά μου;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Ἐγώ; λάθος κάνετε...

ΑΡΑΠΗΣ: "Α, εἶσαι και ψεύτης... πῶς σὲ λένε;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Κοκούλη.

ΑΡΑΠΗΣ: Βλέπω τρέμεις σὰν λαγός. Κλέφτης, ψεύτης και φοβιτσιάρης. Γιὰ τιμωρία σου θὰ μαζέψης ὅλα τὰ μῆλα ἀπὸ τὴ μηλιά και θὰ τὰ σιθιάξης ἀπὸ κάτω. "Ακουσες τί σου εἶπα;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: "Ακουσα.

ΑΡΑΠΗΣ: Θὰ ξανάρθω νὰ δῶ. (Φεύγει).

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Πῶ, πῶ, τρομάρα μου... Ἀκόμα χτυπᾶ ἡ καρδιά μου. Λαχτάρα πὸ τὴν πῆρα... νομίζει πῶς θὰ πάω νὰ μαζέψω τὰ μῆλα. Χά χά χά, ἐγὼ βαριέμαι... Θὰ πέσω νὰ κοιμηθῶ. "Οταν τὸν δῆτε νὰ μοῦ φωνάζετε. Ξέρετε πῶς μὲ λένε; Κοκούλη (κοιμάται και μπαίνει ὁ ἀράπης).

ΑΡΑΠΗΣ: Κοκούλη μάζεψες τὰ μῆλα;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Καὶ θέβαια τὰ μάζεψα.

ΑΡΑΠΗΣ: Πάω νὰ δῶ. (Φεύγει).

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Θὰ κρυφτῶ κι οὔτε θὰ μὲ θρῆ... (κρύβεται).

ΑΡΑΠΗΣ: Τόλμησε νὰ γελάση ἐμένα τὸ παλιόπαιδο. Ποῦντονα νὰ τὸν κανόνισω... Τὸν εἶδατε ἀπὸ ποῦ πῆγε;

(Κυνηγητό). Μ' ἔσκασες παλιόπαιδο (τὸν κτυπᾶ) νὰ σοῦ δείξω ἔγώ. Θὰ σοῦ θάλω πιὸ βαριά τιμωρία. Καὶ τόλμησε νὰ μὴν τὴν κἀνης. "Ὡς τ' ἀπόγεμα θὰ μαζέψης τὸ σιτάρι μου. Σὺμφωνοι;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Σὺμφωνοι. . .

ΑΡΑΠΗΣ: "Ἄνοιξε τὰ μάτια σου, αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν θὰ σὲ συγχωρέσω. (Φεύγει).

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Καλά, καλά. Οὐφ, βαριέμαι. Φοβᾶμαι πὼς ἂν φύγω θὰ μὲ παραφυλάξῃ καὶ θὰ μὲ πιάσῃ. Βαριέμαι, βαριέμαι. . . . (μιὰ κόρη μπαίνει).

ΚΟΡΗ: Τί θές ἀγοράκι;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: (ἀπότομα) Περίπατο κάνω!

ΚΟΡΗ: Καὶ γιατί μοῦ μιλάς ἔτσι;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Γιατί ἔχω σκοτοῦρες. Πρέπει λέει νὰ θερίσω τὸ σιτάρι τοῦ ἀράπη.

ΚΟΡΗ: Εἶναι καλὸς ἄνθρωπος.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Καλὸς ξεκαλὸς, ἐγὼ ξέρω πὼς βαριέμαι. Κατάλαβες;

ΚΟΡΗ: Κατάλαβα.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Τίποτα δὲν κατάλαβες. Ἐγὼ βαριέμαι καὶ πού σοῦ μιῶ.

ΚΟΡΗ: Πρῶτη φορὰ ἀκούω τέτοιο πράγμα. Εἶσαι λοιπὸν τεμπέλης;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Ναί εἶμαι.

ΚΟΡΗ: Καὶ τὸ λές ἔτσι; Ντροπὴ σου. Ἐλα σήκω νὰ σὲ βοηθήσω νὰ μαζέψωμε μαζὶ τὸ σιτάρι.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: "Ὁχι.

ΚΟΡΗ: Νὰ σοῦ πῶ, ἐγὼ μαζί σου δὲν μπορῶ νὰ κάνω παρέα. Εἶσαι κακὸ παιδί. (Φεύγει).

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Ξέρετε τί σκέφτηκα παιδιά; Θὰ κάνω τὸν ἄρρωστο, μὰ τὸν πολὺ ἄρρωστο νὰ δοῦμε. . . . (ξαπλώνει καὶ φωνάζει: "Ἄχ ἓνα γιατρό ἓνα γιατρό. . . πονῶ).

ΑΡΑΠΗΣ: Τί ἔχεις καὶ φωνάζεις ἔτσι; Μὲ ξύπνησες, ξύπνησες καὶ τὰ ἀφεντικά.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Ἐχεις ἀφεντικά; Πρῶτη φορὰ τ' ἀκούω.

ΑΡΑΠΗΣ: Βέβαια ἔχω. Μιὰν ὁμορφὴ βασιλοπούλα μὲ τοὺς θεῖους της. Λέγε μου λοιπὸν τί πονᾷς;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ: Τὸ στομάχι μου.

ΑΡΑΠΗΣ: Μάζεψες τὸ σιτάρι;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ : Μ' αὐτοὺς τοὺς πόνους;

ΑΡΑΠΗΣ : Ἔχεις χάρη πού ἀγαπῶ τὰ παιδιά. Ἐμπρὸς πᾶμε στὴν βασιλοπούλα. Ἐκεῖνη καταλαβαίνει. (Φεύγουν, ὁ μικρὸς φωνάζει: πονῶ πονῶ... καὶ φτάνουν). Πᾶω νὰ τῆς τὸ πῶ. Νὰ μὲ περιμένῃς ἐδῶ. (Φεύγει, ἔρχονται πίσω μὲ τὴν βασιλοπούλα).

ΚΟΚΟΥΛΗΣ : Σὲ προσκυνῶ ὠραία μου βασιλοπούλα.

ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑ : Τί θέλεις;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ : Πονῶ βασιλοπούλα μου καὶ δὲν μπόρεσα νὰ θερίσω τὸ σιτάρι.

ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑ : Καλά. Θὰ πῶ τοῦ ἀράπη μου νὰ σοῦ δώσῃ ἓνα χάπι νὰ σοῦ περάσῃ. Θὰ κοιμηθῆς κιόλας κι αὐριο θᾶσαι καλά. Πηγαίνω κιόλας. (Φεύγει).

ΚΟΚΟΥΛΗΣ : Καλὰ δὲν τὰ κατάφερα; Ζήτηω ἢ τεμπελιά!

ΑΡΑΠΗΣ : Θὰ πῆς αὐτὸ τὸ χάπι κι αὐριο θᾶσαι καλά. Σοῦ εὐχομαι περαστικά. Ἐμεῖς ἐδῶ περιποιούμαστε τοὺς ξένους. Ἄντιο.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ : Τί λείει καλέ, πού θὰ πῶ τὸ χάπι. Τὸν γελάσανε. Νὰ δῶ μόνο ἂν μὲ θλέπουν. (Τὸ πετᾷ). Ἀκούω κάτι θήματα, θὰ κάνω τὸν κοιμισμένο.

ΑΡΑΠΗΣ : Σήκω πάνω ψέφτη.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ :

ΑΡΑΠΗΣ : (Τὸν σκουντᾷ). Νομίζεις πὼς δὲν σὲ εἶδα ἔ; Σήκω γρήγορα ἀνόητε. Τόλμησες νὰ πῆς ψέμματα καὶ στὴν βασιλοπούλα, τώρα θὰ δῆς.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ : Ἀρχίζω νὰ φοβᾶμαι. Τί θὰ μὲ κάνῃς;

ΑΡΑΠΗΣ : Θὰ σὲ μάθω νὰ μὴν ξαναπῆς ψέμματα καὶ νὰ μὴν εἶσαι τεμπέλης. Θὰ ξεκουράσω τὸ γαϊδουράκι μου πού τ'ἔχω τόσο κουράσει καὶ θὰ καθαλικεύω ἐσένα.

ΚΟΚΟΥΛΗΣ : Ἀστεῖα τὸ λές.

ΑΡΑΠΗΣ : Δὲν τὸ λέω καθόλου ἀστεῖα. Βασιλοπούλα αααα (ἔρχεται). Ἔλα νὰ δῆς βασιλοπούλα μου τὸ καινούριο μου γαϊδουράκι (ἀνεβαίνει πάνω του).

ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑ : Χά χ ἄ χ ἄ χ ἄ.

ΑΡΑΠΗΣ : Θὰ λὲς ψέμματα;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ : Ὁχι, ὄχι.

ΑΡΑΠΗΣ : Θᾶσαι τεμπέλης;

ΚΟΚΟΥΛΗΣ : Ὁχι, ὄχι....

ΑΡΑΠΗΣ : Θά τὸ δῶ. Πάντως γιὰ γαΐδαρος εἶσαι περί-
φημος.

(τραγουδᾷ : "Ἐνα ὠραῖο γαΐδουράκι λαλά (δυὸ φορὲς)
ἕνα ὠραῖο γαΐδουράκι ξγιν' ὁ Κοκούλης μας
καὶ δὲν θᾶναι πιά τεμπέλης λαλά (δυὸ φορὲς)
ὁ μικρὸς Κοκούλης μας.

Ο ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΟΣ

Παρουσιάζεται ἕνας ψαράς μὲ τὸ καλάμι του καὶ ψαρεύ-
οντας τραγουδᾷ στὸ σκοπὸ τοῦ «Μανάθη» :

Πιάνω ὠραῖα ψάρια, καλά!

Ὁ ψαράς μας ποὺ περνάει

ψάρια τόσα δὰ πουλάει

κι ἔχει κι ἕνα καλαθάκι

στρογγυλὸ σὰν κεφαλάκι.

"Ὅ,τι ψάρια ἐπιθυμήσεις

στὸν ψαρά θὰ τ' ἀποχτήσης

μόνο δὲν πουλῶ μικρὸ μου

τὸ ξυπνὸ μου τὸ μυαλό μου.

Πιάνω ὠραῖα ψάρια, καλά!

Εἶδατε παιδιὰ μου πόσα ψάρια πιάνω; Ποῦν' τα; "Ἄκου
ποῦν' τα! Τώρα θὰ τὰ πιάσω. Πρῶτα ἕνα μπαρμπούνι. Στοι-
χημα! "Ἄν τὸ πιάσω θὰ χειροκροτήσετε. "Ἄν δὲν τὸ πιάσω θὰ
φτερνισθῆτε! Προσοχή! Μετρᾶτε. "Ἐνα, δύο, τρία! (Δὲν πιά-
νει). Σταθῆτε. Πρέπει νὰ τραγουδήσετε μαζί μου τὸ τραγού-
δι γιὰ νὰ μαζευτοῦν τὰ ψάρια. Ἀρχίστε. Ὠραῖα. Τώρα θὰ
πιάσω ἕναν κέφαλο. Μετρᾶτε. "Ἐνα, δύο, τρία (δὲν πιάνει
πάλι). Μὰ τί ἔπαθα σήμερα; Ἐγὼ εἶμαι σπουδαῖος ψαράς.
Φαίνεται κάποιο παιδὶ σήμερα θὰ ἔχη πῆ κανένα ψεμματάκι
γι' αὐτὸ δὲν ἔρχονται τὰ ψάρια. "Ἐχει κανεὶς πῆ ψέμματα;
"Ὅχι; "Ἐ τότε ξανατραγουδήστε τὸ τραγούδι. Θὰ πιάσω ἕνα
λουφάρι. Μετρᾶτε. "Ἐνα, δύο, τρία. (Τίποτα). "Ἐ λοιπὸν ἄ-
φοῦ τὰ ψάρια δὲν ἔρχονται θὰ σκύψω στὸ νερὸ νὰ δῶ τί γίνε-
ται. Ἦσυχία... Σ...σ... Προσέξτε μὴν φωνάζετε καὶ πέσω
στὸ νερό. (Σκύθει καὶ πέφτει) Βοήθεια! βοήθεια! πνίγομαι!
πίνω νερό, πίνω νερό... "Ἄχ! ἕνα ψάρι μοῦ τσιμπᾷ τὸ πόδι
μου. (Ἀρπάζει τὸ ξύλο τῆς σκηνῆς καὶ θγαίνει, περπατώντας

μέ την κοιλιά), Κουράστηκά! Μοῦρθε ἕνας ὕπνος. (Κοιμάται. Ξυπνᾷ σέ λίγο). Ἄς πάω στήν Μπεμπέκα τήν ξαδελφούλα μου λιγάκι. (Κάνει θόλτα).

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΟΣ: Μπεμπέκα! Μπεμπέκα!

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: Καλὲ Μπαρμποῦνο μὲ τρόμαξες. Ἄπο ποῦ μπήκες;

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΟΣ: Ἄπ' τὸ παράθυρο. Ἡ πόρτα σου εἶναι κλειστή. Γιατί;

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: Εἶμαι τιμωρία. Γι' αὐτό.

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΟΣ: Καί γιατί εἶσαι τιμωρία;

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: Τράθηξα τήν οὐρά τῆς γάτας κι ἔρριξα στοῦ χῶμα ἕνα καρότο, ἕνα λάχανο καί μιὰ ντομάτα. Κι ἀκόμα... ἔσπασα τήν κούκλα μου.

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΟΣ: Σπουδαία εἶσαι! Καλὰ σοῦ κάνανε καί σέ κλείσανε. Ἦρθα κοντά σου νὰ πάρω ἕναν ὑπνάκο γιατί κόντεψα νὰ πνιγῶ καί τρόμαξα.

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: Καλὰ θὰ κάμης ψηλολαίμη μου. Θὰ κάνω κι ἐγὼ τὸ ἴδιο. Ὄνειρα γλυκά! (φεύγουν). (Ἐμφανίζεται μιὰ νεράιδα μὲ μαλλιά μακρὰ καί φόρεμα γαλάζιο).

ΝΕΡΑΪΔΑ: (τραγουδᾷ).

Μιὰ νεράιδα εἶμαι γὼ
ποῦ στὸν κόσμο περπατῶ
κι ὄλο τὴ χαρὰ σκορπῶ.
Τὰ λουλούδια ἀγαπῶ
τὰ ζωάκια βοηθῶ
μιὰ νεράιδα εἶμαι γὼ!

Ἄκουσα παράπονα καί κλάμματα ἀπὸ κάτι χορταράκια ἐδῶ. Τὰ πόνεσε κανεὶς παιδιά; Ἡ Μπεμπέκα; Δὲν θὰ ξέρη πῶς πονοῦν.

ΚΑΡΟΤΟ: (Κάνει ὑπόκλιση).

ΝΕΡΑΪΔΑ: Ἐσὺ ἔκλαιγες καρότο μου;

ΚΑΡΟΤΟ: (Κουνᾷ τὸ κεφάλι καταφατικά).

ΝΕΡΑΪΔΑ: Σὲ πόνεσε ἡ Μπεμπέκα;

ΚΑΡΟΤΟ: (Κουνᾷ πάλι τὸ κεφάλι).

ΝΕΡΑΪΔΑ: Στάσου νὰ σ' ἀγγίξω μὲ τὸ ραβδί μου νὰ πάρης μιλιὰ (Τὸ ἀγγίζει).

ΚΑΡΟΤΟ: Σ' εὐχαριστῶ καλὴ μου νεράιδα. Μὰ δὲν εἶμαι μόνο ἐγὼ ποῦ ὑποφέρω. Εἶναι μιὰ ντομάτα κι ἕνα λάχανο.

ΝΕΡΑΪΔΑ: Καλά. Μην ανησυχείς. Έγώ θα πάω στον κήπο να τους δώσω μιλιὰ και να μου πούν τὰ παράπονά τους. (Φεύγει τραγουδώντας).

ΚΑΡΟΤΟ: Τί ἄμορφη νεράϊδα! (Σκύβει πρὸς τὰ μέσα). Μμ! κοιμάται τὸ πουλάκι μου... Καλὰ τῆς κάμανε και τὴν θάλανε τιμωρία. Νὰ και ἡ ντομάτα ἔρχεται. Σσ... σιγὰ μὴν τὴν ξυπνήσης.

ΝΤΟΜΑΤΑ: Καλημέρα καρότο μου. Θυμωμένο σὲ βλέπω.

ΚΑΡΟΤΟ: Θυμωμένο; Μόνο θυμωμένο; Μπουρλότο εἶμαι. Ἦρθε ἡ δεσποινὶς Μπεμπέκα ἀπὸ δῶ, μου ἔκοψε τὸ πιὸ ἄμορφο μου καροτάκι και τῶρριξε στὰ χῶματα.

ΝΤΟΜΑΤΑ: Και σένα τὰ ἴδια; Και στὸ δικό μου παιδι τὰ ἴδια ἔκαμε. Πάω νὰ τὴν σπάσω στὸ ξύλο τὴν κυρία Μπεμπέκα.

ΚΑΡΟΤΟ: Ὅχι, ὄχι ἀκόμα. Περίμενε νὰ συνεννοηθοῦμε. Μὴν βιάζεσαι. Κάτσε νὰ σκεφθοῦμε και νὰ κάνουμε δικαστήριο. Τὰ παιδιὰ θὰ εἶναι οἱ μάρτυρες. Θὰ φωνάξουμε τὴν Μπεμπέκα νὰ τὴν δικάσωμε. Φωνάξτε τὴν ἐσεῖς παιδιὰ. (Τὰ παιδιὰ τὴν φωνάζουν).

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: Τί εἶναι; Τί τρέχει; Μὲ κατατρομάξατε. Ποιοὶ εἶστε;

ΝΤΟΜΑΤΑ: Δὲν μᾶς γνωρίζεις ἔ; Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ντομάτα πού πέταξες τὰ παιδιὰ μου στὸ χῶμα και μου τὰ πέθανες.

ΚΑΡΟΤΟ: Κι ἐγὼ εἶμαι τὸ Καρότο πού ἔσπασες τὸ παιδί μου στὴ μέση. Ναι ἢ ὄχι;

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: Ναι! Τὸ ἔκαμα.

ΝΤΟΜΑΤΑ: Εὐτυχῶς πού δὲν λέει ψέμματα. Τὸ ἀκούσατε παιδιὰ πού τὸ εἶπε και ἡ ἴδια. Ἐλα ἐδῶ Καρότο μου νὰ σοῦ πῶ κάτι. (Σκύβει και κάτι τοῦ λέει στ' αὐτί). Ἐγὼ λέω παιδιὰ νὰ τὴν δέσωμε και νὰ τὴν πετροβολίσωμε μὲ ὅσα ξερά καρότα και ὅσες σάπιες ντομάτες ἔχομα. Συμφωνεῖτε; Καρότο μου συμφωνοῦν και τὰ παιδιὰ.

ΜΠΕΜΠΕΚΙΑ: Θὰ μὲ δέσετε; (Ἀρχίζει νὰ τρέχη, τὴν κυνηγοῦν, τὴν πιάνουν, τὴν δένουν). Γιαγιάκα, γιαγιάκούλα μου!

ΝΤΟΜΑΤΑ: Οὔτε γιαγιάκα, οὔτε γιαγιάκούλα. Νὰ μάθης ἄλλη φορὰ νὰ μὴ μᾶς βασανίζης. Πάρε μιὰ ντομάτα στὸ κεφάλι.

ΜΠΕΜΠΕΚΑ: Ἄ!... α... α...

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΟΣ : Καλὲ τί γίνεται ἐδῶ πέρα;

ΚΑΡΟΤΟ : Δῶσε του κι αὐτουνοῦ στὸ κεφάλι. "Ἴδιος θᾶ-
ναι κι αὐτὸς ἀφοῦ τῆς κάνει παρέα.

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΟΣ : Γιὰ σταθῆτε! "Ὠχ! "Ὠχ! Τὸ κεφάλι
μου.

ΚΑΡΟΤΟ : Κι ἐγὼ νὰ τοὺς πετάξω τώρα.

ΜΠΕΜΠΕΚΑ : "Αχ! "Αχ!

ΝΤΟΜΑΤΑ : Νὰ φωνάξωμε καὶ τὸ λάχανο. (Φεύγουν μὲ
τὸ καρότο).

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΟΣ : Βλέπεις γιὰ τὸ χατήρι σου τί ἔπαθα.
Θᾶρθη τώρα καὶ τὸ λάχανο. Μοῖρα μας! Πᾶμε νὰ κρυφτοῦμε.
(Κρύβονται πίσω ἀπ' τὴν κουρτίνα).

ΛΑΧΑΝΟ : Ποῦ εἶναι παιδιὰ αὐτὸ τὸ παληοκόριτσο; Κρύ-
φτηκε; (Τὴν ψάχνει καὶ τὴν βρίσκει Τὴν τραβᾷ ἔξω). "Ακοῦς
ἐκεῖ νὰ πετάξης τὸ λαχανάκι μου στὰ χῶματα:

ΜΠΕΜΠΕΚΑ : Δὲν θὰ τὸ ξανακάνω.

ΛΑΧΑΝΟ : Τώρα εἶναι ἀργά. Πρέπει νὰ τιμωρηθῆς. Θὰ
φᾶς ὅσα ξερὰ φύλλα λάχανου σοῦ δώσω.

ΜΠΕΜΠΕΚΑ : Μὰ δὲν πεινῶ.

ΛΑΧΑΝΟ : Μὲ τὸ ζόρι. (Τὴν ξαπλώνει κάτω καὶ τὴν ταΐ-
ζει).

ΜΠΕΜΠΕΚΑ : Δὲν μπορῶ ἄλλο... Θὰ σκάσω!

ΛΑΧΑΝΟ : "Ἐχεις χάρη πού σὲ λυπᾶμαι. Φεύγω. "Ἄλλη
φορὰ νὰ προσέχης τὰ λαχανάκια μου. (Φεύγει).

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΟΣ : (Βγάζει τὸ κεφάλι του). Τί ἔπαθες
Μπεμπέκα μου! Τί ἔπαθες! Μετάνιωσες τὸ ξέρω. Πάω νὰ
δῶ ἂν ἔρχεται ἡ γιαγιά σου ἢ κυρὰ Καλή. (Φεύγει).

ΜΠΕΜΠΕΚΑ : Τί μέρα σήμερὰ! "Ἔσπασε ἡ καρδούλα
μου. Πές τε μου κανένα τραγουδάκι νὰ ξεσκάσω λίγο.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ : Μπεμπέκα μου τί ἔμαθα ἀπὸ τὸν Ψηλο-
λαίμη; Τιμωρήθηκες παιδάκι μου, μὰ θὰ σοῦ γίνῃ μάθημα.

ΜΠΕΜΠΕΚΑ : Ναι γιαγιάκα μου. Θὰ προσέχω τὰ λαχα-
νικά καὶ τὰ ζῶα σὰν τὰ μάτια μου.

ΚΥΡΑ ΚΑΛΗ : Μπράβο ψυχούλα μου. Τὴν εὐχή μου νᾶχης.
"Ἐλα καὶ σὺ Μπαρμποῦνο νὰ τραγουδήσετε καὶ νὰ χορέψετε
λιγάκι νὰ ξεχαστοῦν ὄλα. ("Ἐρχεται ὁ Μπαρμποῦνος καὶ χο-
ρεύουν "Ἐνῶ τραγουδοῦν καὶ χορεύουν κλείνει ἡ αὐλαία).

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΑΚΟΜΑ

Στά λίγα έργακια που ξγραφα, όπως είδατε, οί κούκλες εμφανίζονται λίγες - λίγες στήν σκηνή, ώστε αν θέλετε να τὰ παίξετε μόνες. Ήπαναλαμβάνω πάλι κάτι. Τους τύπους θά τους παίρνετε από την γύρω ζωή κι από τον τόπο που βρίσκεται το Νηπιαγωγείο σας. "Αν π.χ. είναι σέ έξοχικό μέρος ή σέ χωριό, τὸ ἐργάκι μὲ τὰ λαχανικά εἶναι κατάλληλο.

Μιά κοπέλλα που ἀναλαμβάνει ἕνα Νηπιαγωγείο πρέπει ἀπαραίτητα νὰ εἶναι δημιουργική. Θὰ σχηματίζετε τὸ σκελετὸ τῆς ὑπόθεσης που θρίσκετε σεις κατάλληλη καὶ θὰ κινηθῆτε πάνω σ' αὐτόν. Θ' αὐτοσχεδιάζετε κίόλα τὴν ὥρα τῆς παράστασης, γιατί τὸ ἀκροατήριό σας προκαλεῖ. "Ἐνα πράγμα νὰ προσέξετε πολύ. Νὰ μὴν διακωμωδῆσετε ποτὲ σωματικὸ ἐλάττωμα. Τὸ δίκαιο πρέπει νὰ λάμπη πάντα στὸ τέλος. Εἶναι ἀνάγκη τῆς ψυχῆς τῶν παιδιῶν αὐτό, ὅπως ἐξ ἄλλου εἶναι ἀνάγκη καὶ μᾶς, τῶν μεγάλων. Ἀλλιῶτικα, θὰ τὰ λυπήσωμε κατάβαθα. Καὶ μεις ἐπιθυμοῦμε ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Τὸ κύριο πρόσωπο τοῦ κουκλοθεάτρου σας διαλέξετε τὸ ὅπως τὸ θέλετε σεις. Μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ κύριος Παντογνώστης ἢ ὁ πάνσοφος Νάνος ἢ ἡ κυρὰ Χαμογελοῦ. Καλὸ εἶναι τὰ παιδιά νὰ ὑποδέχωνται αὐτὸ τὸ πρόσωπο μ' ἕνα τραγούδι πάντα τὸ ἴδιο. Μεγαλώνει τὴν προσδοκία τους αὐτό. Καμμιά δική μας συμβουλή δὲν φέρνει τέτοιο ἀποτέλεσμα ὅσο δυὸ λόγια εἰπωμένα ἀπὸ τὸ κύριο πρόσωπο τοῦ Κουκλοθεάτρου μας. Ἡ κυρὰ Καλὴ κατάφερε παιδιά ἄφαγα νὰ τρῶνε, νὰ μὴν θυζαίνουν τὸ δάχτυλό τους καὶ ἄλλα νὰ δεχθοῦν νὰ πᾶνε στὸ γιατρό.

"Ἦστερα ἀπὸ κάθε παράσταση νὰ προσέχετε τὶς ἀντιδράσεις τους, τὶς συζητήσεις που κάνουν, ἐνῶ σεις εἴσθε δῆθεν ἀπασχολημένη. Αὐτὸ θὰ σᾶς ὀδηγῆ σὲ συμπεράσματα καὶ θὰ σᾶς ἀνοίγη δρόμους.

Ξέρω πόσο δύσκολα εἶναι ὅλα ὅσα ζητῶ κι ὅσα σᾶς συμβουλεύω. Τὸ ξέρω καλά. Σχολὴ κουκλοθεάτρου δὲν ἔχομε στὴ χώρα μας. Τί λέω σχολή; Δὲν ἔχομε οὔτε καν Κρατικὸ Κουκλοθέατρο μὲ μιὰ πανελλήνια μορφή κούκλας ὅπως οἱ ἄλλες χώρες. Βέβαια ἡ χώρα μας τώρα μπῆκε ἀποφασιστικὰ στὸ δρόμο τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἴσως ἀργότερα γίνεῖ κι αὐτό. Τότε θὰ στέλνωνται παραρτήματα σ' ὅλες τὶς ἐπαρχίες. Θὰ

μπορούμε να βλέπουμε, να μαθαίνωμε, να εξελισσόμαστε. "Ωσπου όμως να γίνουν αυτά, τὰ παιδιά μας δὲν πρέπει νὰ στερηθοῦν τὴν πιὸ μεγάλη χαρὰ καὶ τὸ πιὸ καλὸ σχολεῖο, τὸ Κουκλοθέατρο. Μόνες, μὲ μόνο ὄδηγὸ τὸ μυαλὸ καὶ τὸ κέφι θὰ φτειάχῃτε κούκλες καὶ θὰ παίζετε ἔστω κι ἂν αὐτὲς οἱ παραστάσεις ἔχουν χίλιες ἐλλείψεις. Εἶναι καλύτερα ἀπὸ τὸ τίποτα. Πόσες φορὲς περπατῶντας σταμάτησα ἄξαφνα ἀπὸ χαρούμενες φωνὲς παιδιῶν τοῦ δρόμου. Ὁ πλανώδιος καρραγκιοζοπαίκτης διασκέδαζε τὰ μικρούλια. Καμμιά γνώση παιδαγωγικῆς, οὔτε ψυχολογίας. Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ αὐτῶν τῶν παραστάσεων εἶναι τὸ ξύλο. Ἡ μιὰ κούκλα δέρνει τὴν ἄλλη. Μὰ ἀκόμα καὶ μ' αὐτὲς τίς προϋποθέσεις ξεχάστηκα καὶ γέλασα μαζί μὲ τὰ παιδιά, αὐτὰ τὰ παιδιά ποὺ δὲν ἔχουν πολλές χαρὲς.

Πότε θ' ἀκουστῆ ἡ ὑπεύθυνη φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ θὰ ἔχη τὸ θάρρος νὰ φωνάξῃ: «Φτάνει πιά ἡ ἀδικία. Χαρὲς μόνο γιὰ τοὺς μεγάλους, θέατρα, συναυλίες καὶ φεστιβάλ. Θὰ νοιαστοῦμε τώρα τὰ παιδιά μας. Θὰ κάνωμε πρότυπο κουκλοθέατρο». Δὲν θὰ πάρῃ «εὐχαριστῶ» σὲ κάρτες καὶ ἐπισκεπτῆρια ἢ μετάλλια τιμητικά. Τὸ γέλοιο ὅμως τῶν παιδιῶν τῆς ἀγαπημένης πατρίδας θὰ εἶναι τὸ πιὸ ζεστὸ καὶ αὐθόρμητο «εὐχαριστῶ». Πότε θ' ἀκουστῆ;

Παρασύρθηκα πάλι σὲ σκέψεις καὶ ξεμάκρυνα ἀπὸ τὴν πρακτικότητά ποὺ θέλω νὰ ἔχη τὸ βιβλίο μου αὐτό. Σὰς γράφω τώρα μερικὲς ὑποθέσεις ἔργων ποὺ ἔπαιξα. Μπορεῖ νὰ σὰς φανοῦν χρήσιμες.

Η ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑ ΚΑΙ Ο ΤΣΟΠΑΝΟΥΛΗΣ. Εἶχε κάποτε πειράξει ἡ βασιλοπούλα αὐτὴ ἕναν καμπούρη ὑπῆρέτη κι ἐκεῖνος βαθεῖα πληγωμένος ἔφυγε. Μετανοιωμένη, δὲν μπορεῖ νὰ γελάσῃ πιά. "Ερχονται διάφορα βασιλόπουλα. "Άλλος τῆς λέει ἀστεία, ἄλλος κάνει τοῦμπες. Αὐτὴ δὲν γελά. "Ωσπου στὸ τέλος ἕνα χωριατόπουλο μπαίνει στὸ παλάτι μὲ τὸ γαῖδαρό του στὸν ὄμο γιὰ νὰ προσπαθῆσῃ κι αὐτός. Ἡ βασιλοπούλα ξεκαρδίζεται μόλις τὸν βλέπει. Γιὰ ἀντάλλαγμα αὐτὸς δὲν ζητᾷ χρυσάφια, οὔτε πλοῦτη. Μόνο λίγο φαγητὸ γιὰ τὸν γαῖδαρό του. Αὐτὸ συγκινεῖ κατάβαθα τὸν βασιλιᾶ καὶ τὸν παντρεύει μὲ τὴν βασιλοπούλα.

Ο ΑΗ ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΝΑΧΟΥΛΙ. Ὁ "Αῆ Βασιλῆς

περπατώντας την παραμονή της Πρωποχρονιαῖς βρίσκει τὸν Μοναχούλι, παιδάκι πὺ πουλοῦσε κάστανα. Τὸ πήρε μαζί του σ' ἓνα τσίρκολο γιὰ νὰ τὸ διασκεδάση ἀφοῦ τοῦ χάρισε ἓνα σωρὸ παιχνίδια. Στὸ τσίρκολο ὁ κλάουν καὶ τὰ ζῶα τοῦ ἔκαμαν ἓνα σωρὸ ἀκροθασίες σὲ σχοινὶ καὶ ἀστεῖα παιχνίδια.

Ο ΤΣΟΠΑΝΟΥΛΗΣ ΚΑΙ Τ' ΑΡΝΑΚΙ. Ἐνα ἀρνάκι ξέφυγε ἀπὸ τὸ κοπάδι τοῦ Τσοπανούλη καθὼς ἐκεῖνος ἔπαιζε τὴν φλογέρα του. Περιπλανήθηκε στὸ δάσος, ὅπου γιὰ πρώτη φορὰ ἀντίκρουσε τὸν Λύκο. Μὴν ξέροντας ποιὸς εἶναι πήγε κοντά του καὶ τοῦ κουβέντιαζε καὶ τοῦ χαϊδολογιοῦταν. Ὁ Λύκος τὸ λυπήθηκε καὶ πιάνοντάς το ἀπ' τὸ χέρι τὸ ἔφερε ὡς ἔξω, ἐκεῖ πὺ ἦταν τὸ κοπάδι τοῦ Τσοπανούλη.

Ο ΤΣΟΠΑΝΟΥΛΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ. Ὁ Τσοπανούλης ἀποφασίζει νὰ κατέβῃ ἀπ' τὸ βουνὸ νὰ γνωρίσῃ τὴν πόλη. Ἐκεῖ θέβαια βλέπει πολλὰ παράξενα. Γυναῖκες ντυμένες ἀλλιώτικα, ἄντρες σφιγμένους μὲ μιὰ κορδέλλα στὸ λαιμὸ σὰν πνιγμένους (γραβάτα), βλέπει σκύλους πὺ τοὺς ἔχουνε δεμένους πάντα, πουλιὰ στὰ κλουβιά καὶ φασαρία... Πόση φασαρία. Φεύγει γρήγορα στὸ βουνὸ του ὅπου ξαπλώνει εὐτυχισμένος κι ἀκούει τὸ τραγούδι τῶν πουλιῶν.

Ο ΤΣΟΠΑΝΟΥΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ. Ἐνῶ ὁ Τσοπανούλης εὐτυχισμένος τραγουδᾷ, ἓνα κτυπημένο περιστέρι πέφτει μπροστά του. Τὸ σηκώνει, τὸ περιποιεῖται, ὅταν ἐμφανίζεται ὁ κυνηγὸς πὺ τὸ κτύπησε καὶ τὸ ζητᾷ. Ὁ Τσοπανούλης παλεύει, τὸν νικᾷ καὶ ἐλευθερώνει τὸ περιστέρι. Τὴν ἐπομένη σταματᾷ μιὰ χρυσοῦ ἄμαξα καὶ κατεβαίνει μιὰ πεντάμορφη κοπέλλα. Τὸν εὐχαριστεῖ θερμὰ πὺ τῆς ἔσωσε τὸ περιστέρι της καὶ τοῦ χαρίζει μιὰ φλογέρα χρυσοῦ πὺ ὅταν τὴν παίξει, μαζεύει ὅλα τὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιὰ πὺ εἶναι κοντά.

Ο ΓΙΓΑΝΤΑΣ ΚΑΙ Ο ΝΑΝΟΣ. Ὁ Γίγαντας περήφανος γιὰ τὴ δύναμή του κοροϊδεύει τὸν Νάνο, τὸν φυσᾷ κι ἐκεῖνος πέφτει κάτω. Ὅμως ὁ Νάνος ἔχει χρυσοῦ καρδιά καὶ μιὰ μέρα πὺ περπατᾷ στὸ δρόμο βλέπει τὴν κυρὰ Καλὴ νὰ γλυστρᾷ καὶ νὰ πέφτῃ. Τρέχει τὴν σηκώνει καὶ τὴν περιποιεῖται. Ἐκείνη τοῦ δίνει τὴν εὐχή της. Ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκείνη νοιώθει δυνατὸς καὶ σίγουρος γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Σ' ἓνα πάλεμα πὺ κρατᾷ ὅσο διασκεδάζουν τὰ παιδιὰ, ὁ Νάνος νικᾷ τὸν Γίγαντα.

ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ

Ο άνθρωπος θέλει να έξωτερικεύση πάντα τὰ συναισθήματά του. Κι ἄς εἶναι ἀκόμα νήπιο πού μὲ μικροὺς φθόγγους καὶ μὲ κινήσεις προσπαθεῖ νὰ συνεννοηθῆ μαζί μας. Ἀργότερα παίρνει ἕνα μολύβι καὶ χαράζει σχήματα, γραμμὲς καὶ σημεία. Ὑπερήφανο μᾶς ἀπαντᾷ, ὅταν τὸ ρωτήσωμε, ὅτι γράφει ὅπως ἐμᾶς. Τὰ σχήματα αὐτὰ δὲν ἔχουν τίποτα τὸ καλλιτεχνικό. Ἀρχίζει ὅμως ἀπὸ τὴν μορφή αὐτή, ἡ γραμμικὴ ἔκφραση τοῦ ἀνθρώπου. «Παρ' ὅλη τὴν κληρονομικότητα, παρ' ὅλο τὸ παράδειγμα τῶν ὀρίμων, παρ' ὅλες ἀκόμα τὶς σαφέστατες ὑποδείξεις τῶν τελευταίων, κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς συγχρόνους πολιτισμένους μικροὺς, ξαναρχίζει ὁ ἴδιος τὴν ἐφεύρεση τοῦ σχεδίου». Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸ ἐνδιαφέρουν τὰ ἀνθρωπάκια. Αὐτὰ τὰ σχεδιάσματα τῶν 3 ἐτῶν δὲν τὰ σχεδιάζουν τὰ παιδιά μὲ τὴν ἴδια πρόθεση τῶν μεγάλων, παρὰ μόνο γιὰ τὴν εὐχαρίστηση νὰ χαράζουν γραμμὲς. Τὰ σχεδιάσματα τῆς πρώτης ἡλικίας γίνονται ἀπὸ μνήμη, ἀπὸ φαντασία, χωρὶς νὰ ἀντιγράφουν κανένα πρόσωπο. Φυσικά, τὰ παιδιά στεροῦνται τεχνικῆς καὶ πρὸ πάντων προοπτικῆς. Στὰ 5 ὡς 6 τοὺς χρόνια τοποθετοῦν τὰ ἀντικείμενα τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο καὶ προσέχουν νὰ φαίνωνται ὀλόκληρα. Στὰ 7 τοὺς χρόνια πηγαινοῦν στὸ δεῦτερο στάδιο καὶ τοποθετοῦν στὸ πάνω μέρος τοῦ χαρτιοῦ τὰ μεγαλύτερα ἀντικείμενα. Ἐμεῖς θὰ βοηθοῦμε τὸ παιδί στὴν παρατήρηση τῶν ἀντικειμένων. Ὅταν τὸ παιδί προσέξῃ, ὅτι ἡ γάτα ἔχει τέσσερα πόδια, θὰ τὴν ζωγραφίσῃ

καί με τέσσερα πόδια. Τά σχέδιά τους βέβαια, δέν θά μᾶς πληροφορήσουν ἂν τά παιδιά μας θά γίνουν σάν μεγαλώσουν μεγαλοφρεΐς ζωγράφοι, ἀλλά θά μᾶς ἐπιτρέψουν νά γνωρίσωμε τόν χαρακτήρα τους καί τήν προσωπικότητά τους. Τά σχέδιά τους πρέπει νά εἶναι αὐθόρμητα. Μιά ἐρμηνεία σχεδίων πού δίνουν "Αγγλοι ψυχολόγοι εἶναι αὕτη: Οἱ ἄτονες γραμμές φανερώνουν δειλία. Οἱ ζωηρές γραμμές θάρρος καί ἀποφασιστικότητα. Οἱ διακεκομμένες ἀνησυχία καί νευρικότητα. Οἱ πολὺ θαθεῖα χαραγμένες, βίαιο χαρακτήρα. "Αν λείπουν ἔμφυχα ὄντα ἀπ' τὰ σχέδια, τὸ παιδί εἶναι ἀκοινωνητο. "Αν τὸ παιδί ἰχνογραφεῖ ὄλο τὸ ἴδιο ἀντικείμενο, αὐτὸ δείχνει ὅτι ὁ κόσμος του εἶναι περιορισμένος. Μήπως τὸ παιδί ἀρχίζει ἕνα σχεδίασμα καί τὸ ἀφήνει στή μέση γιὰ νά ριχτῆ σέ ἕνα ἄλλο; Αὐτὸ φανερώνει ἔλλειψη ὑπομονῆς καί συνέχειας. Τά χρώματα ἐπίσης ἔχουν μεγάλη σημασία. "Αν προτιμᾷ τὰ σκούρα, ἔχει μελαγχολικὴ διάθεση. "Ἡ προτίμηση στ' ἀνοιχτὰ δείχνει αἰσιοδοξία καί δυναμισμό. "Αν τὰ χρώματα πού χρησιμοποιεῖ, ἔχουν ἀρμονία, αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ παιδί ἔχει τάση στὶς καλὲς Τέχνες. Προσωπικὰ δέν πιστεύω ἀπόλυτα σέ καμμιά «συνταγή» ἢ «κώδικα» πού ἀφορᾷ τὰ παιδιά καί γενικὰ τοὺς ἀνθρώπους. "Οχι ὅτι εἶναι λαθεμένοι στὴν βᾶση τους. Κάθε ἄλλο. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι τὸ παιδί ἐξελίσσεται ἐξακολουθητικὰ καί δέχεται χίλιες δυὸ ἐπιδράσεις. Τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα κάνουν τὴ ψυχὴ του νά πάλῃ, ὅπως ὁ γήινος μαγνητισμὸς τὴ μαγνητικὴ θελὸνα. Πιστεύω, πὼς μέσα ἀπὸ τὸ παιδικὸ σχέδιο μποροῦμε νά διακρίνουμε στοιχεῖα τοῦ χαρακτήρα του. Δέν μποροῦμε ὅμως νά φθάσουμε σέ καμμιά βεβαιότητα, ἐκτὸς ἂν τὸ παρακολουθοῦμε συνεχῶς καί ξεύρομε καλά τὴ ζωὴ του. Σὰς φέρνω ἕνα παράδειγμα: "Ἐνα παιδάκι μας ἤρεμο καί κανονικὸ, ζωγράφιζε πάντα μὲ φωτεινὰ χρώματα καί ἀρκετὰ καλά. Ἀπότομα ἄρχισε νά μᾶς κἀνὴ μόνο μουτζούρες καί νά μὴ θέλῃ ἄλλο ἀπὸ τὸ μαῦρο χρῶμα. "Οποῖος ἔθλεπε τὰ σχέδιά του ἐκείνου τοῦ καιροῦ θάβγαζε λαθεμένα συμπεράσματα. Τὸ παιδί δέν ἦταν μελαγχολικῆς διάθεσης ἀπὸ φυσικοῦ του, ἀλλὰ περνοῦσε κρίση τοῦ ψυχικοῦ του κόσμου. Οἱ γονεῖς του ἔπαιρναν διαζύγιο. "Ἡ ἴδια αὕτη αἰτία, σέ ἄλλο παιδί ἐκδηλώνεται διαφορετικὰ. Εἶναι δύσκολο νά βάλωμε νόμους σέ μιὰ μάζα τόσο εὐαίσθητη καί ταλαιπωρημένη ὅπως

είναι ή ψυχή μας.

“Όταν πρωτάρχισα τή δουλειά μου στο Νηπιαγωγείο, άκολουθώντας αυτά που είχα διαβάσει, μοίρασα στα παιδιά χαρτιά, μιογιές και μολύβια και τους είπα να ζωγραφίσουν ό,τι θέλουν. Έκτός από ένα - δυο παιδιά που βάλθηκαν κάτι να ίχνογραφούν, τά υπόλοιπα με κοίταζαν με στενοχώρια. Βρέθηκα σε δύσκολη θέση. Θέλησα να τά βοηθήσω. Τά παρώτρυνα να ίχνογραφήσουν κάτι άπ' τó σπίτι τους ή άπ' τó σχολείο μας ή άπό τó παραμύθι που τους είπα ή άπ' τά παιχνίδια που παίζουμε. Και πάλι με κοίταζαν άπελπισμένα. Τά παιδιά δέν ήταν έξοικειωμένα με τά μολύβια και τις μιογιές, θέλανε να έκφραστούν και δέν ξέρανε πώς. Πήρα τότε χρωματιστές κιμωλίες και τά παρακάλεσα να με μιμούνται. «Θά κάνωμε τó παραμύθι που μάθαμε, ζωγραφιά». Ζωγράφιζα με άπλές γραμμές τά δέντρα, τους άνθρωπους, τά ζώα. Τά παιδιά με άκολουθούσαν και τά κατάφερναν καλά. “Όταν άρχισαν να γεμίζουν με χρώματα τά σχέδια, τó χρώμα έξβαινε άπ' έξω τί περισσότερες φορές. ”Ετσι άναγκάστηκα να έργαστώ διαφορετικά. Άγόρασα ίχνογραφίες τετραγωνισμένες. Πάνω - πάνω, σε κάθε σελίδα, έκαμα ένα άπλό σχέδιο, μιá γλάστρα, μιá θάρκα, ένα σπιτάκι, ένα λουλούδι, δεντράκια, φλυτζάνια κλπ. Τά σχέδια αυτά βέβαια άκολουθούσαν τις γραμμές τών τετραγώνων τής ίχνογραφίας. Τά παιδιά έπρεπε να συνεχίσουν να κάνουν τó ίδιο σχέδιο σ' όλη τή σελίδα μετρώντας τά «σπιτάκια» δηλ. τά τετράγωνα. ”Επειτα τά γέμιζαν με χρώματα. Πολλά θρίσκανε δυσκολίες και τά βοηθούσαμε. Παράλληλα τους έδωσα ίχνογραφίες χωρίς γραμμές, με κατάλευκο χαρτί. Έκει ίχνογραφοΰσαν ό,τι έφτιαχνα στον πίνακα. ”Ιχνογραφοΰσαν σύγχρονα με μένα. ”Εβαζα μιá - μιá γραμμή στο σχέδιο και περίμενα να τήν θάλουν και κείνα στο δικό τους. Μ' αυτό τόν τρόπο έμαθαν να ίχνογραφούν άπλά άντικείμενα: τραπέζι, καρέκλα, φρούτα, λουλούδια, γάτες, παπάκια, τραίνα και όλα αυτά με πολύ άπλές γραμμές. Σιγά - σιγά, ζητούσαν μόνα τους να συμπληρώσουν τó σχέδιο. ”Ελεγαν: «Θά θάλω ένα θάζο με λουλούδια στο τραπέζι» ή «Θά θάλω τής γάτας ένα κόκκινο φιόγκο». ”Επειτα τ' άφησα έλεύθερα. Διάλεγαν ό,τι μιογιές ήθελαν και ίχνογραφοΰσαν με εύκολία. Κατεβαίναμε και στην αύλή και τά παρακινούσαμε να ζωγρα-

φίζουν στην άμμο ό,τι θέλουν, με τὸ δάχτυλό τους ἢ ἓνα ξυλαράκι. Ἡ πρόδοό τους ἦταν φανερή. Γεμίζαμε τοὺς τοίχους τοῦ Νηπιαγωγείου με τὰ ἰχνογραφήματά τους, πού ὁμολογῶ πολλά ἦταν ἀρκετὰ καλὰ. Τὰ χαρτιά πού τοὺς μοιράζαμε ἦταν μεγάλα. Τὰ παιδιά δὲν ἀγαποῦν πολὺ τὰ μικροσκοπικὰ πράγματα. "Ἄν ἔχετε ἀρκετὸ χῶρο, ξαπλώνετε τὰ χαρτιά στὸ πάτωμα, (νὰ εἶναι στρωμένο με μουςαμᾶ). Εἶναι πιὸ εὐκολο γιὰ τὸ παιδί. Μπογιές νὰ ἔχετε ἄφθονες. Ξύλινες καὶ νερομπογιές. Κάθε τόσο, ὅλα τὰ παιδιά μαζί, ζωγραφίζανε μιὰ ἐνότητα ἀνάλογα με τὸ θέμα πού μᾶς ἀπασχολοῦσε ἐκεῖνο τὸν καιρὸ. "Όταν μιλοῦσαμε γιὰ τὴν θάλασσα, πού εἶναι τόσο γνωστὴ στὰ παιδιά μας, τὰ παρακάλεσα νὰ ζωγραφίσουν καθένα ὅ,τι θέλει, πού νᾶχη, θέβαια, σχέση με τὴ θάλασσα. Ψάρια, καράβια, θάρκες, δίχτυα, ψαράδες κλπ. Τὰ παιδιά ζωγράφισαν με μεγάλη χαρὰ, ὅ,τι ἤθελε τὸ καθένα. "Υστερα τοὺς δώσαμε ψαλλιδάκια καὶ ἔκοψαν γύρω - γύρω τὸ ἰχνογράφημά τους. Τὰ μάζεψα καὶ τὰ κόλλησα σ' ἓνα πελώριο χαρτόνι σκληρό, τοποθετῶντας τα κατὰλληλα. Δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ πιὸ ζωντανὴ «Θάλασσα» ἀπὸ κείνην. Τὰ Χριστούγεννα ἔγινε τὸ ἴδιο με τὴ φάτνη. Τὴν Πρωτοχρονιά, γεμίσαμε τὴν σακκούλα τοῦ "Ἄη Βασίλη, (σχεδιάζοντας πάντα), με παιχνίδια, πού εἶχαν ἰχνογραφίσει καὶ κόψει. Τὴν ἀνοιξη, με ὅ,τι λουλούδι ἐπιθυμοῦσε κάθε παιδί. Αὐτοὶ οἱ πίνακες στόλισαν θαυμάσια τὸ δωμάτιο τῶν παιχνιδιῶν μας. Στὴν ἔκθεση τῶν ἔργων τους, πού κάναμε στὸ τέλος κάθε χρονιάς, τὰ ἰχνογραφήματα ἀποτελοῦσαν σωστὴ ταπετσαρία στοὺς τοίχους. Τόσο πολὺ τοὺς ἀρέσει νὰ ζωγραφίζουν. Ὡς καὶ στοὺς τοίχους τοῦ σχολείου θὰ δῆτε σχέδια με μολύβι ἢ κιμωλίες. Μὴν μαλώσετε τὰ παιδιά πού τῶκαμαν. Δὲν εἶχαν πρόθεση νὰ λερώσουν τὸ Νηπιαγωγεῖο τους. Ζωγράφισαν αὐθόρμητα. Πιάστε τα τρυφερὰ καὶ πέστε τους νὰ σᾶς ζητᾶν χαρτί, ὅποια ὥρα θέλουν καὶ ὅτι θὰ τοὺς δίνετε ἀμέσως. Δὲν θὰ ξαναζωγραφίσουν στὸν τοίχο, σᾶς βεβαιώνω. Διδάξτε τους με ὑπομονή, πῶς νὰ δουλεύουν με τις νερομπογιές, πῶς νὰ τις ἀραιώνουν, πῶς πρέπει νὰ σκουπίζουν τὸ πινέλλο μετὰ ἀπὸ κάθε χρωματισμό. Θὰ εἴσατε ὁ καλὸς ἄγγελος πού θὰ κυκλοφορῇ διαρκῶς ἀνάμεσά τους, ὀδηγώντας τα, βοηθώντας τα καὶ παρηγορῶντας τα, ἂν τοὺς συμβῇ κάτι καὶ τὰ λυπήσει, (χύνεται τὸ νερὸ ἢ μουτζουρώνον-

ται τὰ σχέδια). Δώστε τους άλλο χαρτί, χωρίς νὰ τὰ μαλώσετε. Μποροῦσε αὐτὸ νὰ συμβῆ καὶ σὲ μᾶς, ὄχι πιά σ' αὐτὰ τὰ μικροσκοπικὰ δαχτυλάκια, ποὺ προσπαθοῦν νὰ χρωματίσουν τὰ μάτια ἑνὸς ἀνθρώπου. Ἄν ἐπιθυμοῦν νὰ τραγουδήσουν συγχρόνως, ἀφήστε τα. Κοιτάξτε τα ὅπως εἶναι σκυμμένα καὶ συγκεντρωμένα στὴν προσπάθειά τους. Δὲν νοιώθετε μιὰν ἀπέραντη γαλήνη καὶ μιὰν εὐθύνη, ποὺ ἀντὶ νὰ σᾶς φέρῃ θλίψη, σᾶς γεμίζει ὑπερηφάνεια καὶ εὐτυχία γιὰ τὴν δουλειὰ ποὺ διαλέξατε;

Χρειάστηκαν πάρα πολλὰ χρόνια γιὰ νὰ σκύψουμε προσεκτικὰ μπροστὰ στὸ παιδικὸ σχέδιο καὶ νὰ διακρίνομε τὴ δροσιὰ τῆς παιδικῆς ψυχῆς, ποὺ ἀνοίγεται ἔκπληκτη στὸν κόσμο. Τὸ «ῶραϊο» καὶ τὸ «ἄσχημο» στὴν ζωγραφικὴ τῶν παιδιῶν εἶναι ὅλως διόλου διαφορετικὸ ἀπ' αὐτὸ ποὺ ἀρέσει σ' ἐμᾶς. Γι' αὐτὸ, πολλές φορές, γονεῖς καὶ δάσκαλοι ἀκατατόπιστοι, δίνουν ἄχρηστες καὶ βλαβερὲς συμβουλὲς γιὰ νὰ διορθώσουν τάχα τὸ σχέδιό του. Τέτοιες ἐπεμβάσεις ἀναγκάζουν τὸ παιδί νὰ πιέζεται καὶ νὰ φυλακίζεται σὲ νόμους καὶ κανόνες ποὺ δὲν καταλαβαίνει. Ὅταν ἀρχίσει νὰ φτιάχνῃ τὰ πρῶτα του σχέδια, ἔρχεται κοντὰ μας καὶ μᾶς δίνει ἕνα σωρὸ προφορικῆς ἐξηγήσεις. Τὸ ἀκοῦμε μὲ μεγάλη ὑπομονή, ὅση ὥρα κι ἂν κρατήσουν οἱ ἐξηγήσεις αὐτέες. Ἄν δὲν θελήσῃ νὰ μᾶς τίς δώσῃ, δὲν θὰ τὸ πιέσωμε. Ἄν τὸ σκίζῃ, τὸ ἀφίνομε νὰ τὸ σκίση. Δὲν ἐπεμβαίνομε. Στὸν τόπο μας ἀρχισε βέβαια νὰ κατανοῆται ἡ σημασία τοῦ παιδικοῦ σχεδίου, ὄχι ὅμως ἀπόλυτα. Πολλοὶ ζητοῦν ἀπὸ τὰ παιδιά νὰ ζωγραφίσουν τὰ ἀντικείμενα τελείως ὅμοια καὶ τὰ συγκρίνουν διαρκῶς μὲ τὰ ἔργα τῶν μεγάλων. Ἔτσι χάνεται ἡ ὄρεξη τοῦ παιδιοῦ νὰ ἐκφραστῇ μὲ τὸ σχέδιο. Στὴν Ἰταλία, τὰ πετυχημένα σχέδια παιδιῶν, γίνονται κάρτ - ποστὰλ καὶ ἀπὸ παιδί σὲ παιδί, κυκλοφοροῦν στὴ χώρα ὀλόκληρη. Ἔτσι τὰ παιδιά, ἄφοβα, διαλέγουν τὸν τρόπο ζωγραφικῆς ποὺ τοὺς ἀρέσει καὶ τὸν καταλαβαίνουν. Στὴν Γαλλία πάλι, ὀλόκληρα παραμύθια γίνονται ταινίες μὲ παιδικὰ σχέδια, κατάλληλα μονταρισμένα. Ὅταν μᾶς ζητήσουν τὴ βοήθειά μας, χρειάζεται λεπτότητα καὶ τάκτ στις παρατηρήσεις μας. Οὔτε ἀπεριόριστος θαυμασμός, οὔτε πάλι ἐπιτίμηση. Πρέπει νὰ δοῦμε τὸ σχέδιο τοῦ παιδιοῦ σὰν μιὰ φυσικὴ ἔκφραση τῆς ψυχῆς του, ὅπως ὅταν τραγουδᾷ ἢ

παίζει. Παρατηρῶ πάντα τοὺς μεγάλους, ὅταν σκύθουν πάνω σ' ἓνα παιδικό σχέδιο, πόση συγκατάβαση χύνεται στὴ μορφή τους. Μὰ γιατί συγκατάβαση; Εἶναι τόσο πλοῦσια σὲ συγκίνηση καὶ ἴσως πιὸ πλοῦσια ἀπὸ πολλὰ ψυχρὰ ἔργα μεγάλων. Σχήματα πάντως κανονικά, δὲν εἶναι ἀκόμα ἱκανὰ νὰ ζωγραφίσουν.

Ἰθά σὰς γράψω τώρα πῶς ἔλυσε αὐτὸ τὸ πρόβλημα ἡ Μοντεσόρι: Παίρνομε ἓνα κομμάτι χαρτόνι καὶ τὸ τσακίζομε στὰ δυό, ὥστε ν' ἀνοιγοκλείνη σὰν βιβλίο. Στὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ τὰ δυό μέρη ποὺ σχηματίστηκαν σχεδιάζομε ἓνα ὅποιοδήποτε κανονικό σχῆμα. Ἐπειτα τὸ χαράζομε μὲ μαχαιράκι ὥστε νὰ χωρίση ὀλωσδιόλου καὶ νὰ σχηματιστῇ ἓνα κενό. Μέσα στὸ χάρτινο αὐτὸ βιβλίο θάζομε τώρα ἓνα φύλλο χαρτί καὶ τὸ κλείνομε. Τὸ παιδί χαράζει μὲ τὸ μολύβι ἐπάνω στὸ χαρτί τὸ περίγραμμα τοῦ σχήματος. Τὸ τοίχωμα τοῦ χαρτονιοῦ, γύρω, δὲν ἀφήνει τὸ μολύβι του νὰ φύγη ἀπὸ τὸ ὠρισμένο σχέδιο. Ἔτσι, ὅταν θγάλει τὸ χαρτί μέσα ἀπὸ τὸ χαρτόνι, θὰ δῆ ὅτι ζωγράφησε ἓνα σχῆμα κανονικό. Τὸ χρωματίζει πιά καὶ φαντάζεστε τὴ χαρὰ του. Μποροῦμε νὰ ἔχωμε στὸ Νηπιαγωγεῖο 20 τέτοια χαρτόνια μὲ διαφορετικὰ σχήματα. Ἐπειτα, ἀφήνομε τὸ παιδί ἐλεύθερο. Τὸ χέρι του ἔγινε πιά σταθερό, ἔμαθε νὰ κἀνη κυκλικά ἀντικείμενα, τετράγωνα, τριγωνικά. Τώρα ἡ φαντασία γίνεται ὀδηγὸς καὶ τὰ ἀποτελέσματα εἶναι θαυμάσια.

ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ

Οἱ χειροτεχνικὲς ἐργασίες εἶναι τὰ τραγοῦδια ποὺ μαθαίνουν τὰ δάχτυλα τῶν παιδιῶν, αὐτὰ τὰ δάχτυλα, ποὺ ὅταν κατορθώσουν νὰ ἐκφραστοῦν μὲ πηλό, μὲ θελόνα, μὲ ψάθα ἢ μὲ χαρτί, πλημμυρίζουν τὰ παιδιά χαρὰ καὶ σιγουριά στὸ δρόμο τὸν δύσκολο, ποὺ ὀδηγεῖ στὴ γνώση τῆς ζωῆς. Τὰ δάχτυλα πρῶτα κι ὕστερα τὸ μάτι καὶ τ' αὐτί, θὰ ἀνακαλύψουν τὸν κόσμο. Δέκα μικρὰ τρεμάμενα μονοπάτια θὰ φέρνουν ἕμια - μιά γνώση στὸ θαυμάσιο περιβάλλον τοῦ νοῦ καὶ θὰ ρίξουν ρίζες θαθεῖες. Ἡ ἀκοή κι ἡ ὄραση ἔρχονται ὕστερα καὶ βοηθοῦν τὸ λουλούδι τῆς γνώσης νὰ μεγαλώσῃ. Ὅσες λοιπὸν πιὸ πολλὲς μποροῦμε χειροτεχνικὲς ἐργασίες! Ὅχι δοσμένες σὰν ἀποτέλεσμα τῶν ὄσων μαθαίνουν τὰ παιδιά, ἀλλὰ σὰν ἀρχή.

Δὲν θὰ διδάσκωμε δηλαδὴ τὸ φύλλο κι ὕστερα θὰ τὸ φτειάχνουν μὲ πηλό. Θὰ παίρνουν στὰ χεράκια τους τὰ φύλλα, θὰ τὰ προσέχουν κι ἐνῶ θὰ προσπαθοῦν νὰ τὰ κάμουν μὲ πηλό, ἐμείς θὰ ὀδηγοῦμε τὴν παρατήρησή τους στὰ νευράκια τοῦ φύλλου ποὺ φέρνουν τὸ νερό, στὸ σχῆμα τους, στὸ χρῶμα, στὰ μυστικά τῆς ζωῆς.

Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἓνα θαυμάσιο μουσικὸ ὄργανο ποὺ μένει τὶς περισσότερες φορὲς ἀχρησιμοποίητο. Ὁ ἴδιος ὁ ἀνθρώπος, δὲν ξέρει νὰ τὸ χειριστῆ, δὲν ξέρει τὴν ἀκρίβεια καὶ τὴν τελειότητα ποὺμποροῦν νὰ φτάσουν οἱ αἰσθήσεις του. Δὲν ἔχει μάθει ἀπὸ παιδί. Ἡ μάννα φύση μᾶς μαθαίνει νὰ περπατᾶμε καὶ νὰ τρῶμε. Μᾶς χάρισε τὸ νοῦ καὶ ἄφησε σὲ μᾶς τὴν πρωτοβουλία καὶ τὴν χαρὰ νὰ φθάσωμε τὴν τελειότητα. Ὅταν μάθωμε νὰ βλέπωμε τὶς λεπτομέρειες τῶν ὄντων (τὰ φτερά τῆς πεταλούδας), ὅταν μάθωμε ν' ἀκοῦμε τὴ φωνὴ τους (τὸ νερὸ τῆς πηγῆς ποὺ τρέχει), ὅταν μάθωμε νὰ χρησιμοποιοῦμε τὰ μέλη μας ὅπως θέλωμε, τότε εἴμαστε λεύτεροι νὰ κινηθοῦμε στὴν ἀνώτερη ἔκφραση τῆς ζωῆς, τότε εἴμαστε ὀλοκληρωμένοι. Τὸ παιδί ἀπὸ πολὺ μικρὸ πρέπει νὰ μάθῃ νὰ κινή μὲ ἀκρίβεια τὸ σῶμα του. Ἐξ ἄλλου τὸ ζητᾶ καὶ τὸ ἴδιο, τὸ θέλει, κλαίει γιὰ νὰ τοῦ δώσουν οἱ μεγάλοι ἓνα ψαλλιδάκι καὶ λίγα παλιὰ χαρτιά νὰ ἐργαστῆ, νὰ δημιουργήσῃ. Ἐ, λοιπὸν οἱ μεγάλοι τὶς περισσότερες φορὲς τοῦ ἀρνιοῦνται. «Ψαλλίδι; Μὰ θὰ κοπῆς. Χαρτιά; μὰ θὰ λερῶσης!!». Σταυρώνει τὰ χέρια καὶ κάθεται λυπημένο ἢ ἐκνευρισμένο, ἐπιμένει μὲ φωνὲς καὶ κλάμματα. Ἀφήστε καὶ τὸ πιὸ σκάνταλο παιδί νὰ ἐργαστῆ, δώστε του χάντρες, χαρτιά, χρῶματα καὶ δὲν θὰ πιστέψετε στὰ μάτια σας γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα. Τέτοια εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ παιδιοῦ γιὰ ἀπασχόληση δημιουργικῆ. Δὲν μιλῶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ σημασία τῆς ἀνάγκης τῶν χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν, γιὰτὶ εἶναι πιὰ χιλιοεπιπαινωμένο ὅτι ὁ αἰώνας μας εἶναι αἰώνας τῶν τεχνικῶν μαθημάτων παρὰ τῶν θεωρητικῶν. Τὰ παιδάκια συνηθίζουν στὴν ὑπομονὴ καὶ στὴν ἐπιμονὴ γιὰ νὰ δοῦν τὸ ἐργάκι τους τελειωμένο. Ἡ ἐφευρετικότητα ἀναπτύσσεται καὶ μαζί καὶ ἡ δεξιότητι.

Θὰ σᾶς γράψω τώρα ὄσες χειροτεχνικὲς ἐργασίες κάμανε τὰ παιδιὰ τοῦ Νηπιαγωγείου μας γιὰτὶ δὲν περνοῦσε ὥρα ποὺ τὰ μικρὰ νὰ μὴν ἔκαναν καὶ κάτι. Ἀκόμα καὶ σὲ λουρίδες

νά θέλαμε νά κόψωμε ἕνα χαρτί τὸ ἀναθέταμε σὲ κείνα.

“Ὅ,τι πέφτει στὰ χέρια σας ἔστω καὶ φαινομενικὰ ἀχρηστο νά τὸ κρύβετε. Χαρτιά ὄλων τῶν εἰδῶν, χρυσόχαρτα, περιοδικὰ παλιά, φιγουρίνια, καρποστάλ, ἡμερολόγια παλιά καὶ χαρτόνια, σὲ ὅλες τὶς διαστάσεις καὶ τὶς ποιότητες. Ὑφάσματα κάθε ποιότητας δαντέλλες, κλωστής, μαλλί, θαμβάκι, χάντρες. Κουτιά σὲ κάθε μέγεθος. Φελλούς, σύρματα, μπουκαλάκια, βοῦρτσες, καρούλια ἄδεια, καλάμια, ροκανίδια, κουμπιά, θαλανίδια, κουκουνάρια, σπόρους κι ὅ,τι ἄλλο ὑπάρχει στὴν περιοχὴ σας. Ἄν ἔχετε θάλασσα, μαζέψτε βότσαλα, κοχύλια, ἀστέρια. Νά τὰ φυλάξετε σὲ μεγάλα κουτιά καὶ θά σᾶς χρειαστοῦν ὄλα, ἀργότερα.

ΠΛΑΣΤΙΚΗ

Μιλήσαμε καὶ σ' ἄλλο κεφάλαιο γιὰ τὸ πόσο ἀναγκαῖο εἶναι, νά ἔχωμε ἀφθονο πηλὸ στὸ Νηπιαγωγεῖο. Ἄν ἔχωμε κοντὰ μας ἀγγειοπλαστεῖο, προμηθευόμαστε ἀπὸ κεῖ πηλὸ. Γιὰ νά μὴν ξεραίνεται, πρέπει νά τὸν προφυλάξωμε ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ τὸν ἥλιο σὲ μέρος λίγο ὑγρὸ. Ὅσο περισσότερο τὸν ζυμώνομε, τόσο γίνεται πιὸ μαλακός. Τὰ παιδιά πρέπει νά ἔχουν τὸ καθένα μιὰ σανίδα ὀρθογώνια, γιὰ νά μὴ λερώνουν τὰ τραπεζάκια τους. Σηκώνουν τὰ μανίκια τους καὶ μὲ τὸν καιρὸ μαθαίνουν νά μὴ λερώνουν τὴν ποδιά τους. Τοὺς δίνομε ἕνα μεγάλο κομμάτι πηλὸ. Τὸ παιδί πλάθει, χτυπᾷ, φτιάχνει, χαλάει καὶ στὸ τέλος μὲ ἕνα προσωπάκι ἀνακουφισμένο μᾶς δείχνει τὸ ἔργο του. Ἐνα πιάτο μὲ τὸ φλυτζάνι μέσα, ἕναν ἄνθρωπο, ἕνα σκύλο, ἕνα αὐτοκίνητο. Φτιάχνει ὅ,τι θέλει καὶ ὅπως τὸ θέλει. Ἐμεῖς στὸ Νηπιαγωγεῖο μας μεταχειριζόμαστε τὴν πλαστιλίνη. Δὲν λερώνει πολὺ καὶ ὑπάρχει σὲ διάφορα χρώματα. Αὐτὸ δίνει χαρὰ στὰ παιδιά καὶ τὸ δημιουργημὰ τους φαίνεται πιὸ ζωντανό. Φαντασθίτε μιὰ μηλιὰ μὲ κόκκινα μῆλα πάνω καὶ γύρω στὸν κορμὸ της νά παίζουν παιδιά ἢ ἕναν λαγὸ νά μασουλᾷ ἕνα καρτότο. Παίρναμε μπουκάλια κοινὰ καὶ τὰ παιδάκια ἔκαμναν μὲ πλαστίνη ἕνα κεφάλι, νύνανε τὸν κορμὸ μὲ χαρτί καὶ γινόταν τέλειος ἄνθρωπος. Μιὰ τέτοια ὀλόκληρη οἰκογένεια εἶχαμε κρύψει καὶ εἶχαμε ἐκθέσει στὸ τέλος τῆς χρονιάς. Ἐνας κύριος, μιὰ κυρία, τὸ παιδάκι

τους και ο σκύλος τους καμωμένος με το μπουκάλι ξαπλωτό.

Πήραμε μικρά συνηθισμένα γλαστράκια. Τα παιδιά τα πασάλευσαν απ' έξω με πλαστιλίνη, την έστρωσαν καλά και με χάντρες έκαμαν διάφορα διακοσμητικά σχέδια. Φυτέψαμε έπειτα λουλουδάκια στα γλαστράκια αυτά. Σε μικρά σανίδια έστρωσαν πάλι πηλό και έφτιαξαν με κουμπιά και χάντρες ό,τι ήθελαν: άνθρωπους, λουλούδια, δέντρα. Σε μεγάλες γλάστρες έστρωσαν πηλό όπως πριν και τις διακόσμησαν με κοχύλια της θάλασσας. Σε μια έκδρομή μας, θρήκσαμε ένα μεγάλο κομμάτι από τον κορμό ενός δέντρου που ξμοιαζε με καράβι. Το κουβαλήσαμε στο Νηπιαγωγείο, του θάλαμε πανιά και ναύτες από πλαστιλίνη. Ήταν ωραιότατο και τα παιδιά ωρες ήταν μαζεμένα γύρω του και το καμάρωναν.

Όλα τα ζώα γίνονται ώραία με πηλό και το σώμα της πεταλούδας άκόμα. Τα φτερά της από χαρτί με κολλημένες χάντρες πάνω. Και τί δέν κατασκευάζεται με τον πηλό!...

ΧΑΡΤΟΔΙΠΛΩΤΙΚΗ

ΒΑΡΚΑ: Μοιράζομε στα παιδιά χαρτιά ορθογώνια. Όρθιες μπροστά τους κρατούμε έμεις ένα μεγαλύτερο χαρτί. Μας μιμούνται σε κάθε κίνηση. Διπλώνομε άργα - άργα. Περιμένομε να έπαναλάβουν, όλα τα παιδιά, την κίνησή μας. Όταν γίνει ή θάρκα, την χρωματίζουν απ' έξω κι αν θέλουν να της δώσουν όνομα, το γράφομε στον πίνακα κι εκείνα αντιγράφουν χωρίς φυσικά να ξεύρουν άκόμα τα γράμματα. Η λέξη να είναι μικρή π.χ. Χαρά.

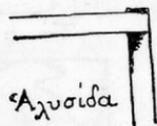
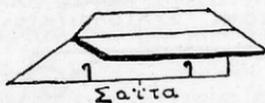
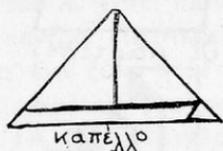
ΚΑΠΕΛΛΟ: Είναι πολύ εύκολο, διπλώνοντας πάντα το χαρτί, να φτειάζουν ένα καπέλλο για τον έαυτό τους. Το χρωματίζουν, θάζουν πάνω κι ένα φτερό και το φορούν ένθουσιασμένα. (Δέστε το σχέδιο).

ΣΑΪΤΑ: Μ' αυτήν παίζουν πολύ εύχάριστα. Διπλώνουν ένα ορθογώνιο χαρτί στα δυό, όπως στην θάρκα. Όπως είναι διπλωμένο το χαρτί, κόβομε την μία πάνω γωνία. Έπειτα ανοίγομε και διπλώνομε όπως βλέπετε στην εικόνα. Από κάτω θάζομε δυό σιδεράκια απ' αυτά που συγκρατούν τα χαρτιά και ή σαίτα μας είναι έτοιμη.

ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ: Βοηθούμε τα παιδιά να σχηματίσουν ένα βραχιόλι χάρτινο. Το κολλούν στην άκρη ή του θάζουν μια

βελονιά. Μέσα σ' αυτό το βραχιόλι, πού έχει φάρδος 4 πόντους, στέκεται ὀρθος ἕνας κορμός χάρτινος καμωμένος ρουλό καί κολλημένος γιὰ νὰ μὴν ἀνοίγη. Στὴν κορυφή τοποθετοῦμε τρία καπέλλα ὅπως τὰ προηγούμενα πού ἀναφέραμε τὸ ἕνα πάνω στὸ ἄλλο καί τὸ ἕνα πιὸ μικρὸ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Πρὶν τὰ τοποθετήσουν, τὰ μπογιατίζουν πράσινα. Τὸ δέντρο εἶναι ἕτοιμο. Μοιάζει μὲ ἔλατο.

Η ΒΕΝΤΑΛΙΑ: Παίρνουν χαρτί πού νὰ τὸ ἔχουν πρῶτα χρωματίσει ριγέ. Τὸ πλισεδώνουν ὀλόκληρο. Ὑστερα τὸ πιάνουν ἀπὸ τὸ κάτω μέρος καί ράθουν πάνω ἕνα σκληρὸ χαρτό-

νι. Ἐὰν τὰ δυσκολεῖ, τὰ βοηθοῦμε. Ἡ βεντάλια ἐτοιμάστηκε. Τὴν κρατοῦν ἀπὸ τὸ χαρτόνι πού δὲν πρέπει νὰ εἶναι μακρὺ. Καλύτερα εἶναι νὰ κοπῆ πλατὺ καί κοντὸ. Ἐνα τέτοιο χαρτὶ πλισαρισμένο μπορεῖ νὰ μπῆ καί σκέπασμα σ' ἕνα ἀμπαζοῦρ. Ἐὰν σὰς ἀρέση προσθέσετε ψηλὰ κι ἕναν φιόγκο στὸ χρῶμα πού ταιριάζει κάνοντας τρύπες γύρω - γύρω καί περνώντας τὴν κορδέλλα ἢ ἕνα κορδόνι χοντρό.

ΤΟ ΠΑΓΩΝΙ: Δείχνομε στὰ παιδιά πῶς νὰ ζωγραφίσουν ἕνα παγῶνι σὲ χαρτόνι. Τὸ κόβουν ἔπειτα γύρω - γύρω. Γιὰ οὐρὰ θάζουν χαρτὶ πλισαρισμένο καί ἀνοιχτό, σὰν τὴν βεντάλια.

ΑΛΥΣΙΔΑ: Παίρνομε δυὸ λουρίδες χαρτιοῦ ἴδιου πλάτους. Τὶς τοποθετοῦμε μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε νὰ σχηματίζουν γωνία μὲ τὶς ἄκρες τους ἐνωμένες. Ἄρχιζομε νὰ διπλώνωμε τὴν μιὰ λουρίδα πάνω στὴν ἄλλη, ὥστε νὰ σχηματιστῆ μιὰ ἀλυσίδα. Ὅταν τελειώσουμε κλείνομε τὴν ἀλυσίδα σὰν βραχιόλι. Αὐτὰ τὰ πλισεδιασμένα βραχιόλια, ὅταν εἶναι καμωμένα ἀπὸ χαρτὶ ὠραῖο, καί γυαλιστερὸ στολίζουν θαυμάσια τὸ Χριστουγεννιάτικο δέντρο. Δέστε στὸ σχέδιο πῶς τοποθετοῦμε τὶς λουρίδες.

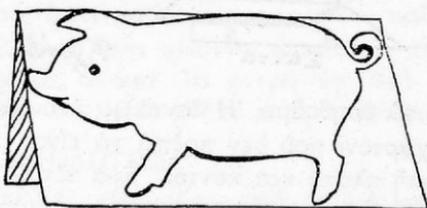
ΧΑΡΤΟΚΟΠΤΙΚΗ

ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ: Δίνομε στὰ παιδιά χαρτόνια σὲ σχῆμα

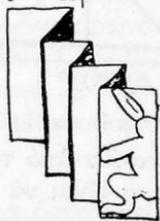
σταυρού. Ζωγραφίζουν στη μιά πλευρά μιά πόρτα και στις άλλες δυό, από ένα παράθυρο. Κόβουν εκεί που θά υποδείξετε, γιά ν' ανοίγουν ή πόρτα και τὰ παράθυρα. "Επειτα, τσακίζουν τις άκμές του κεντρικού τετραγώνου και σχηματίζεται

Τό σπιτάκι. Σελιδοδείκτης Οί καρτέλες

Τά ζῶα.

Πιασμένοι χέρι

ένα σπιτάκι σαν τραπέζι. Στα παράθυρα αν θέλουν θάζουν και κουρτινάκια. "Αν μπορούν, ενώνουν τις πλευρές με χαρτί που έχει κόλλα από πίσω.

ΤΟ ΚΕΝΤΗΜΑ: Παίρνουν οποιοδήποτε μαλακό χαρτί. Τό διπλώνουν στα δυό, ξανά στο δυό κι άλλη μιά φορά στα δυό. Μὲ τὸ ψαλλίδι τους κόβουν στις πλευρές, ὅποιο σχέδιο τούς ἔρχεται στο νοῦ. "Επειτα ανοίγουν τὸ χαρτί και ἔχουν μπροστά τους ένα πετσετάκι σαν κεντημένο.

ΣΕΛΙΔΟΔΕΙΚΤΗΣ: Ζωγραφίζουν σ' ένα χαρτί ὅ,τι θέλουν: Μιά καρδιά, ένα φρούτο, ένα ζῶο, τὸ κόβουν γύρω-γύρω. "Επειτα κόβουν μιά μακρὰ λουρίδα χαρτιοῦ και τὴν κολλοῦν πίσω. Ὁ σελιδοδείκτης εἶναι ἔτοιμος.

ΟΙ ΚΑΡΤΕΛΕΣ: Κάθε παιδάκι μπορεί νά ἔχη μπροστά του τὴν καρτέλα με τὴν εἰκόνα που τοῦ ἀρέσει. Γίνεται με πολὺ εὐκολο τρόπο. Δίνετε στα παιδιά χαρτονάκια ὀρθογόνια. Στὴ μέση ἔχετε τραθήξει μαλακά μιά κόκκινη γραμμή. Λέτε στα παιδιά νά ζωγραφίσουν ὅ,τι θέλουν ἀλλά τὸ μισό

σχέδιο να θρίσκεται κάτω απ' τη γραμμή και τὸ ἄλλο μισὸ πάνω. Ἐπειτα προσεκτικὰ μὲ τὸ ψαλιδάκι κόβουν μόνο τὸ πάνω μέρος τοῦ σχεδίου. Διπλώνουν τὸ χαρτόνι στὴν κόκκινη γραμμὴ μας καὶ στέκεται πιά ὄρθιο.

Ο ΜΥΛΟΣ : Τὰ χαρτόνια ποὺ μοιράζομε στὰ παιδιά εἶναι τετράγωνα καὶ ἔχομε ἐνώσει τις γωνιὲς μ' ἓνα Χ. Τὰ παιδιά χρωματίζουν κάθε τμήμα τριγωνικὸ καὶ μ' ἓνα χρῶμα. Τὸ ἴδιο κάνουν καὶ στὴν πίσω μεριά. Ἐπειτα μὲ τὸ ψαλίδι τους κόβουν πάνω στὶς εὐθεῖες τοῦ Χ. Πρέπει ὅμως νὰ προσέξουν νὰ κόβουν μόνο ὡς τὴ μέση κάθε εὐθείας καὶ ὄχι ὡς τὸ κέντρο τοῦ Χ. Τότε, πιάνουν τις ἐλεύθερες μύτες καὶ τις φέρνουν στὸ κέντρο. Τις στερεώνουν μὲ μιὰ πινέζα. Ἡ ἴδια πινέζα μπαίνει σ' ἓνα ξύλο ἢ σὲ χαρτόνι σκληρὸ καὶ τὰ παιδιά δὲν ἔχουν πιά, παρὰ νὰ φυσήσουν. Ὁ μύλος γυρίζει.

ΤΑ ΖΩΑ : Διπλώνουν τὸ χαρτί τους στὰ δυό. Ἡ τσακισμένη πλευρὰ εἶναι πρὸς τὰ πάνω. Ζωγραφίζουν ὅποιο ζῶο θέλουν. Ἄς ποῦμε, γάτα. Ἡ ράχη της ἀκουμπᾶ καὶ φθάνει ὡς πάνω - πάνω. Ἐπειτα μὲ τὸ ψαλίδι κόβουν γύρω - γύρω. Ὅχι τὴν πλάτη. Ἐτοῖ ἢ γάτα μας μπορεῖ καὶ στηρίζεται, ἔχει 4 πόδια δυὸ μπρὸς καὶ δυὸ πίσω καὶ τὰ παιδιά παίζουν μ' αὐτὸ τὸ πρόχειρο χαριτωμένο παιχνίδι. (Σελ. 186).

ΟΙ ΣΗΜΑΙΕΣ : Τὸ χαρτί ποὺ δίνομε στὰ παιδιά εἶναι ὀρθογώνιο, χωρισμένο μ' ἓνα σταυρὸ σὲ τέσσερα τμήματα. 1 καὶ 2 πάνω, 3 καὶ 4 κάτω. Τὸ τμήμα 4 τὸ κόβουν τὰ παιδιά καὶ ἀφαιρεῖται τελείως. Τὰ 1 καὶ 3 διπλώνονται ρουλό καὶ σχηματίζουν τὸ κοντάρι. Στὸν ἄρ. 2 πιά τὰ παιδιά ζωγραφίζουν τὴν σημαία ποὺ θέλουν.

ΠΙΑΣΜΕΝΟΙ ΧΕΡΙ : Διπλώνουν μιὰ λουρίδα χαρτί σὰν φυσαρμόνικα. Στὴν πάνω πλευρὰ ζωγραφίζουν ἓνα ἀνθρωπάκι ἢ ζῶο. Τὸ κόβουν. Ἀνοίγουν τὴν λουρίδα καὶ θρίσκονται μπροστὰ σὲ μιὰ σειρὰ ἀνθρώπων ἢ ζώων μὲ ἐνωμένα τὰ χέρια. Στὶς ἐθνικὲς μας γιορτὲς ζωγραφίζουν καὶ κόβουν εὐζώνουν ἢ θλάχες. Ἐμεῖς μὲ τέτοιες λουρίδες ποὺ φροντίζαμε νὰ εἶναι ἀρκετὰ μεγάλες διακοσμούσαμε τοὺς τοίχους στὶς γιορτές. Εἶναι ὠραῖο νὰ βλέπης μιὰ σειρὰ εὐζώνους χρωματισμένους, πιασμένους ἀπ' τὸ χέρι σὲ μιὰ ἐθνικὴ γιορτὴ. Τὸ Πάσχα ζωγράφιζαν λαγούς μ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ τὰ Χριστούγεννα, ἔλατα. (Σελ. 186).

ΟΙ ΚΟΥΚΛΕΣ ΠΟΥ ΣΤΕΚΟΝΤΑΙ: Ζωγραφίζουν κουκλες ή άνθρωπάκια και τὰ κόβουν γύρω - γύρω. Τὸ μόνο σημεῖο πὸν δὲν κόβουν εἶναι ἀνάμεσα στὰ δύο πόδια. Ἐκείνη ἡ εὐθεία τσακίζεται λίγο καὶ τὸ χαρτονάκι πὸν ἔβωνε τὰ πόδια πηγαίνει πρὸς τὰ πίσω. Ἔτσι ἡ κούκλα μας στέκεται.

Σταματῶ ἐδῶ τὸν διαχωρισμὸ τῶν χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν σὲ πηλοπλαστική, χαρτοκοπτική κλπ. Τὰ παιδιὰ συνήθισαν πιά νὰ κρατοῦν ψαλίδι, νὰ κολλοῦν καὶ νὰ ζωγραφίζουν. Τὶς ὑπόλοιπες χειροτεχνικὲς ἐργασίες πὸν κάναμε θὰ σᾶς τὶς γράψω ὅπως μοῦ τὶς φέρνει ἡ μνήμη.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Η ΣΗΜΑΙΑ ΜΑΣ: Δίνομε στὰ παιδιὰ χαρτί μπλέ σὲ σχῆμα ὀρθογώνιο καὶ ἄσπρο. Τὸ ἄσπρο πρέπει νὰ τὸ κόψουν σὲ δυὸ λουρίδες καὶ νὰ τὸ κολλήσουν πάνω στὸ μπλέ σχηματίζοντας σταυρό. Τὸ ξύλινο ἢ τὸ συρμάτινο κοντάρι τὰ βοηθοῦμε ἐμεῖς νὰ τὸ θάλουν, κολλῶντας το πάνω στὴν ἄκρη τῆς σημαίας. Μ' αὐτὲς τὶς σημαιοῦλες θγαίναμε στὴν αὐλή, στὶς Ἐθνικὲς μας γιορτές. Σὲ ὅσα παιδιὰ δυσκολεύονται πολὺ νὰ κόψουν τὶς λουρίδες, τοὺς δίνομε χρώματα καὶ ζωγραφίζουν τὴν σημαία τους.

ΜΕ ΦΥΛΛΑ: Τὰ παιδιὰ μαζεύουν φύλλα δέντρων, ἀρκετὰ μεγάλα. Τὰ τοποθετοῦν πάνω σ' ἕνα ἄσπρο χαρτί, μὲ ὅποιο τρόπο τοὺς ἀρέσει. Τὰ καρφισώνουν, ἂν δυσκολεύονται νὰ τὰ κρατήσουν ἀκίνητα. Μὲ νερομπογιὰ διαλυμένη σ' ἕνα ποτήρι καὶ μιὰ παλιά θούρτσα τῶν δοντιῶν, χρωματίζουν ὅλο τὸ χαρτί μὲ ὅ,τι χρῶμα τοὺς ἀρέσει. Ὅταν στεγνώσει, θγάζουν τὰ φύλλα καὶ τὸ χαρτί κάτω ἀπ' αὐτὰ, ἔχει μείνει ἄσπρο. Ἐχει σχηματιστῆ ἕνα ὠραῖο διακοσμητικὸ σχέδιο. Αὐτὰ τὰ χαρτιά τὰ κολλοῦν σὲ κουτιά, στὸ σκέπασμά τους καὶ τὰ μεταχειρίζονται γιὰ νὰ θάζουν μέσα τὰ πράγματά τους. Εἶναι δὲ πολὺ καλαισθητικά.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ ΜΕ ΑΛΛΑ ΣΧΕΔΙΑ: Ἐντὶ φύλλων, μποροῦν τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ νὰ κάμουν τὸ μοντέλο, π.χ. ἕνα μῆλο. Τὸ σχεδιάζουν σὲ χαρτόνι, τὸ κόβουν καὶ ἐργάζονται ὅπως εἴπαμε προηγούμενα. Μποροῦμε νὰ ἐτοιμάσωμε ἐμεῖς διάφορα χαρτονάκια γιὰ μοντέλα πιά δύσκολα π.χ. σπιτάκια στῆ

σειρά. Ή στέγη θα είναι κενή, ή πόρτα, τὰ παράθυρα τὸ ἴδιο. Τὰ παιδιά τὰ καρφισώνουν στὸ χαρτί τους. Τώρα πιά δὲν θὰ περνοῦν ἀπὸ πάνω ἓνα χρώμα. Θὰ βάφουν κόκκινο τὸ κενὸ τῆς στέγης, πράσινο τὸ παράθυρο, καφέ τὴν πόρτα. Ἐτσι ὁταν σηκώσουν τὰ χαρτονάκια πού τοὺς ἐτοιμάσαμε, θὰ ἔχη μείνει στὸ χαρτί τους μιὰ πολύχρωμη ζωγραφιά.

ΧΑΡΤΙ ΓΚΛΑΣΕ: Τὸ χαρτί αὐτὸ εἶναι, ὅπως ξέρετε, γυαλιστερό, βρίσκεται σὲ ωραιότατα χρώματα καὶ ἀπὸ τὸ πίσω μέρος ἔχει κόλλα. Στὸ πρῶτο στάδιο αὐτῆς τῆς τόσο διασκεδαστικῆς γιὰ τὰ παιδιά ἐργασίας, παίρνετε αὐτὰ τὰ χαρτιά καὶ τὰ κόβετε στρογγυλά, τετράγωνα, ὀρθογώνια, τρίγωνα, πολύγωνα. Τὰ τοποθετεῖτε σ' ἓνα μακρὸ κουτί, χωρισμένο ἀπὸ σᾶς, μὲ χαρτονάκια, σὲ θήκες καὶ σὲ κάθε θήκη βάζετε ἓνα σχῆμα. Τὰ τετράγωνα μαζί, τὰ στρογγυλά κλπ. Τὸ παιδί παίρνει ὅποιο θέλει καὶ βρέχοντάς το ἑλαφρὰ μ' ἓνα σφουγγαράκι, τὸ κολλᾷ στὸ λευκὸ χαρτί του. Σχηματίζονται ἔτσι λουλούδια, σπίτια ἢ ἀπλᾶ σχήματα διακοσμητικά. Τὰ ωραιότερα τὰ χρησιμοποιεῖτε ἢ γιὰ νὰ γίνουν ντυσίματα βιβλίων ἢ κάδρα ἢ κολλιοῦνται πάνω σὲ κουτιά. Ἐνα μας μικρὸ, εἶχε φτειάσει μιὰ πεταλούδα ωραιότατη, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο. Τὸ δεῦτερο στάδιο εἶναι νὰ μὴν ἐτοιμάζωμε ἐμεῖς τὰ σχήματα. Δίνουμε σὲ κάθε παιδί χαρτί γκλασὲ ἀπ' ὄλα τὰ χρώματα. Ἐκεῖνο ἀπὸ τὴν ἀνάποδη μεριά, πού δὲν εἶναι χρωματισμένο, κάνει ὅ,τι σχέδιο θέλει. Τὸ κόβει καὶ τὸ κολλᾷ. Τ' ἀγόρια εἶχαν ἐνθουσιαστῆ, θυμᾶμαι, κι ἔκαμαν θάρκες μὲ πανιά ἄσπρα αὐτοκίνητα μὲ ρόδες μαῦρες, ἀεροπλάνα. Τὰ κοριτσάκια προτιμοῦσαν τὰ λουλούδια καὶ τὰ σπιτάκια. Ὅταν τοὺς ἐξηγήσαμε πὼς μποροῦν νὰ φτειάξουν ἀνθρώπους καὶ παιδάκια, ἔκαμαν μερικὲς ἐνότητες πού ὡς τώρα τίς βλέπω καὶ ἀπορῶ πὼς βγήκαν ἀπὸ κείνα τὰ χεράκια. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ στολίσαμε πολλὰ κουτιά μικρὰ καὶ μεγάλα. Βιβλία μὲ μονόχρωμο ντύσιμο πῆραν ἀμέσως ὄψη χαρούμενη, μόλις ἐκόλλησαν τὰ γυαλιστερά λουλούδια ἀπ' ἔξω. Τὸ ἐξώφυλλο τοῦ σημειωματάριου ἐγένεσε παράξενα σχήματα. Ὅλα τὰ παιδιά ἔφεραν μικρὰ τετράδια καὶ τὰ ἐφιλοτέχνησαν ἀπ' ἔξω. Ἐπειτα σκεφθῆκαμε καὶ κάτι ἄλλο. Πήραμε δυὸ μεγάλα χαρτόνια, ἴσα. Τὸ ἓνα ἀπ' αὐτά, τὸ κόψαμε στὸ κέντρο τόσο, ὅσο χρειαζόταν γιὰ νὰ χωρῆ μιὰ φωτογραφία. Τὸ γύρω, γύρω, πού ἔμεινε ἄκοπο σὰν

κορνίζα τὸ δώσαμε στὰ παιδιὰ καὶ τὸ στόλισαν μὲ διάφορα σχήματα μὲ γκλασέ χαρτί. Ἐκαμαν φύλλα, λουλουδάκια, ἀνθρωπάκια, φρούτα. Ἐγιναν πραγματικά ὠραίες κορνίζες. Τὶς κολλήσαμε στὸ ἄλλο χαρτόνι καὶ στὸ κέντρο περάσαμε τὴ φωτογραφία τοῦ κάθε παιδιοῦ. Γιὰ νὰ στέκεται στὸ πίσω μέρος, κολλήσαμε ἓνα χαρτονάκι πλατὺ σὲ σχῆμα τραπεζίου. Στὰ παιδιὰ ποὺ δυσκολεύονται νὰ ἐργαστοῦν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, δώσετε ἐφημερίδες καὶ ἐκεῖ νὰ μάθουν νὰ κόβουν ἀπλᾶ σχήματα, ὥσπου νὰ φθάσουν στὰ δυσκολώτερα.

ΨΑΘΕΣ ΜΕ ΧΑΡΤΙ: Ὑπάρχουν στὸ ἐμπόριο τὰ ὑλικά γι' αὐτὴ τὴν ἐργασία, ἀλλὰ εἶναι πολὺ εὐκόλο νὰ τὰ κάνουμε μόνες μας. Παίρνομε χαρτόνια μικρὰ ὀρθογώνια. Ἀφήνομε γύρω - γύρω, ἓνα φαρυδὺ περιθώριο καὶ τὸ ἐσωτερικὸ ποὺ μένει, τὸ χαράσσομε λουρίδες -λουρίδες. Μὲ τὸ ψαλίδι, προσεκτικά, κόβομε αὐτὲς τὶς λουρίδες ὡς ἐκεῖ ποὺ ἀρχίζει τὸ περιθώριο. Τότε, τὰ δίνομε στὰ παιδιὰ καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ πολλὲς λουρίδες ξέχωρες, διαφόρων χρωμάτων. Τὸ παιδί ἀρχίζει νὰ περνᾷ τὶς χρωματιστὲς λουρίδες στὴν ψάθα ποὺ τοῦ ἐτοιμάσαμε. Πρέπει νὰ γεμίση ὅλη. Ὅταν τελειώσουν, τὰ παίρνομε καὶ κολλοῦμε τὶς ἄκρες γιὰ νὰ μὴ φύγουν οἱ χρωματιστὲς λουρίδες, ἀν καὶ εἶναι δύσκολο γιὰτὶ ἢ μιὰ συγκρατεῖ τὴν ἄλλη. Ὁδηγοῦμε τὸ παιδί γιὰ νὰ κάμῃ διάφορα, δυσκολώτερα σχέδια. Αὐτὰ τὰ ψαθωτά, τὰ κολλήσαμε σ' ἓνα χαρτόνι, ἀφήνοντας τὸ κάτω μέρος ἄδειο, ὅπου θάλαμε ἓνα ἡμερολόγιο νὰ τὰ κρεμάσαμε στὸν τοῖχο. Ἐπίσης σὲ χάρτινα ντυσίματα βιβλίων κολλήσαμε μιὰ ψάθινη μπορντούρα πάνω καὶ μιὰ κάτω.

Ὁ καιρὸς κύλησε, φτάσαν τὰ Χριστούγεννα. Αὐτὸ τὸν μῆνα, ὅλες μας οἱ χειροτεχνικὲς ἐργασίες, ἔχουν γιὰ θέμα τὴν γιορτὴ ποὺ ἔρχεται. Τὰ παιδιὰ νοιώθουν διπλᾶ τὸ νόημα τῆς γιορτῆς, μετέχοντας στὴν προπαρασκευαστικὴ αὐτὴ ἐργασία.

ΚΕΡΙΑ: Σὲ χαρτόνι τὰ παιδιὰ ζωγραφίζουν κεριά μεγάλα, ποὺ εἶναι εὐκόλα. Τὰ χρωματίζουν κίτρινα, καὶ κόκκινη τὴ φλόγα. Τὰ κόβουν γύρω - γύρω. Ἡ φλόγα, ἀν γίνῃ ἀπὸ χαρτί γκλασέ κόκκινο, εἶναι ὠραιότερη.

ΚΙΑΜΠΑΝΕΣ: Δίνομε στὰ παιδιὰ χρυσόχαρτο χοντρό. Ἄν δὲν θρίσκετε, τότε δώστε τοὺς χαρτόνι πρῶτα καὶ πάνω νὰ κολλήσουν χαρτί χρυσοῦ τῶν τσιγάρων. Ἀπὸ τὴν ἀνάποδη

πού είναι τὸ χαρτί λευκό, ζωγραφίζουν τὴν καμπάνα κι ἔπειτα τὴν κόβουν. Αὐτὸ θέβαια θέλει περισσότερη δουλειά κι ἔχει φόβο πάντα νὰ σκιστῇ τὸ χρυσόχαρτο, τὴν ὥρα πού τὸ κολλοῦν. Τὸ ἄλλο, τὸ χοντρό, πουλιέται στὸ ἐμπόριο σὲ μεγάλες κόλλες καὶ εἶναι εὐχρηστο.

ΑΣΤΡΑ: Μεταχειριζόμαστε καὶ πάλι χρυσόχαρτο χοντρό καὶ στὴν ἀνάγκη χαρτόνι πού τὸ χρωματίζουμε κίτρινο ἢ χαρτί γκλασέ πάντα κίτρινο. Τὸ ἄστρο νὰ ἔξη ὀκτώ ἀκτίνες γιὰ εὐκολία. Δείξετε στὰ παιδιά στὸν πίνακα, νὰ κάνουν ἓνα ἄστρο. Τραβοῦν μαλακὰ μιὰ γραμμὴ κάθετη κι ἔπειτα ἓνα Χ πάνω στὴν γραμμὴ αὐτῇ. Σχηματίζουν ὕστερα τὸ ἄστρο, μὲ γωνιὲς ἐνωμένες στὴν ἄκρη κάθε εὐθείας. Ἀπὸ ἓνα σημεῖο περνοῦν μιὰ χρυσοῦ κλωστή, γιὰ νὰ κρεμιέται.

ΦΑΝΑΡΑΚΙ: Τὰ παιδιά παίρνουν ἓνα χαρτόνι ὀρθογώνιο. Τὸ διπλώνουν στὸ μᾶκρος. Μὲ τὸ ψαλίδι τους, κάνουν θαθειὲς ψαλιδιές, τὴ μία κοντὰ στὴν ἄλλη, σὲ ἀπόστασι ἑνὸς δαχτύλου. Οἱ ψαλιδιές νὰ μὴν φθάσουν, θέβαια, ὡς τὴν ἄκρη. Ἐνοίγουν ἔπειτα τὸ χαρτί καὶ τὸ ἐνώνουν στὶς δυὸ μικρὲς πλευρὲς τοῦ ὀρθογωνίου μὲ κόλλα ἢ μὲ βελονιὲς καλύτερα. Τὸ φαναράκι εἶναι ἔτοιμο. Ἀπὸ πάνω τοῦ θάζουν χέρι. Πιὸ ὠραῖο γίνεται, ἂν πρὶν τὸ κόψουν, τὸ μπογιατίσουν. Κάνετε καὶ μερικὰ μεγάλα τέτοια φανάρια. (Δέστε σελ. 194).

ΓΙΡΛΑΝΤΕΣ: Ὅ,τι χαρτιά γυαλιστερά μᾶς περισσεύουν, δὲν τὰ πετοῦμε. Τὰ μαζεῦομε σ' ἓνα μεγάλο κουτί. Τὰ κόβομε λουρίδες. Τὰ παιδιά ἐνώνουν τὴν λουρίδα στὶς δυὸ ἄκρες, περνοῦν μέσα ἄλλη λουρίδα, κολλοῦν κι αὐτὴ καὶ συνεχίζουν σχηματίζοντας μιὰν ἀλυσίδα ἀπὸ χρωματιστὰ βραχιόλια.

ΑΓΓΕΛΟΙ: Τὰ παιδιά ζωγραφίζουν τοὺς ἀγγέλους ὅπως τοὺς φαντάζονται κι ἔπειτα τοὺς κόβουν γύρω - γύρω. Τὰ βοηθοῦμε στὰ χρώματα. Τὸ φόρεμα ροζ ἢ γαλάζιο, τὸ φωτοστέφανο κίτρινο.

ΚΑΡΤΟΥΛΕΣ: Μοιράζομε στὰ παιδιά χαρτονάκια μικρά, διπλωμένα, σὰν σωστὴ κάρτα. Στὸ ἔξω μέρος θὰ κάμουν κάτι Χριστουγεννιάτικο, ὅ,τι θέλουν καὶ μὲ ὅποιο τρόπο θέλουν. Ἐχομε μπροστά τους μπογιές, χρυσόχαρτα, γκλασέ χαρτί καὶ ἐκεῖνα διαλέγουν. Μέσα γράφουν «Χρόνια πολλά», ἀντιγράφοντας θέβαια ἀπ' τὸν πίνακα. Τὴν παραμονὴ τῶν Χρι-

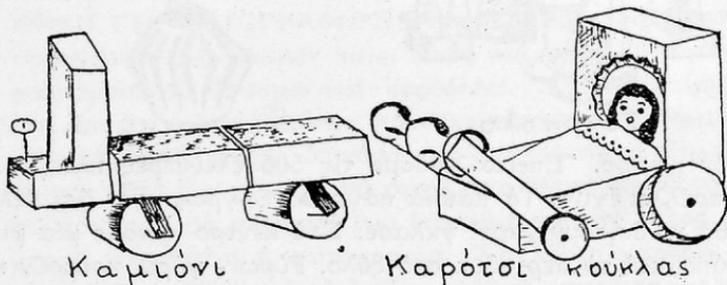
στουγέννων, την δίνουν στους γονείς τους. Στο τσάκισμα της κάρτας μπορούν να περάσουν χρυσή κλωστή και να τη δέσουν, όπως γίνεται με τις έτοιμες κάρτες.

ΦΑΤΝΗ: Με πηλό, φτειάχνουν την φάτνη ολόκληρη. Κάθε παιδί διαλέγει όποιο πρόσωπο θέλει. Έμεις κρατούμε τα πιο πετυχημένα, για την αναπαράσταση της φάτνης. "Αν τα καταφέρουν, γίνεται μια ιδεώδης φάτνη, καμωμένη απ' τα χέρια τους. Έμεις δὲν ἔχομε παρὰ νὰ κάνωμε τὸ σκελετὸ δηλ. νὰ τσαλακώσουμε χαρτιά καφέ, πολλά χαρτιά ὥστε νὰ δώσουν τὴν ἐντύπωση θράχων. Μ' αὐτὰ τὰ χαρτιά σχηματίζωμε τὴν φάτνη σὲ μιὰ γωνιά. Τὰ παιδιὰ μὲ πινέλα χοντρά, βάζουν πινελιὲς πιὸ σκοῦρες καφέ, κόκκινες καὶ πράσινες. Στὸ πίσω μέρος δηλαδὴ στὸν τοῖχο βάζωμε ἕνα πελώριο χαρτί, μπλὲ σκοῦρο, ποὺ ἀναπαριστάνει τὸν οὐρανὸ. Ἐκεῖ πάνω τὰ παιδιὰ κολλοῦν ἄστρα μὲ χρυσόχαρτο. Τοποθετοῦν ἔπειτα τὰ πρόσωπα ἀπὸ πηλό. Μποροῦν νὰ κάμουν δέντρα καὶ σπιτάκια ἀπὸ χαρτόνι. Ἐπειτα παίρνουν πούδρα τάλκ καὶ ραντίζουν τὴν φάτνη γιὰ νὰ φαίνεται χιονισμένη. Στὰ τσαλακώματα ποὺ κάνει τὸ χαρτί, μπορεῖτε νὰ θάλετε γλαστράκια μὲ ἀληθινὰ φυτὰ. Τὰ παιδιὰ θὰ τὰ γεμίσουν θαμβάκι. Τὸ θαμβάκι στέκεται στὰ κλαδιὰ καλά. Τὸ πιὸ καλοκαμωμένο ἄστρο θὰ μῆτ' στὸ πιὸ ψηλὸ σημεῖο τῆς φάτνης μας. Οἱ τοῖχοι γύρω - γύρω θὰ στολιστοῦν μὲ τὶς καμπάνες τους, τὰ κεριά, τὰ ἄστρα, τοὺς ἀγγέλους καὶ μὲ γκί. Εἶναι εὐκόλο νὰ κάμουν μὲ πράσινο καὶ κόκκινο χαρτί.

ΔΕΝΤΡΟ: Πολλοὶ εἶναι ἀντίθετοι μὲ τὸ ἔθιμο αὐτὸ τοῦ δέντρου, ἐπειδὴ εἶναι ξενικό. Ἐχει ὅμως μῆτ' ἐν τῇ ζωῇ μας πιὰ καὶ ἐν τῇ ζωῇ τῶν παιδιῶν δίνει πολλὰς χαρὲς. Μέρους πρὶν, ἀρχίζουν οἱ ἑτοιμασίαι γιὰ τὸν στολισμὸ του. Γιὰ τὸ Νηπιαγωγεῖο εἶναι μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία. Τὰ πιότερα στολίδια γίνονται ἀπ' τὰ παιδιὰ. Τοὺς δίνωμε μικρὰ κουτάκια τῶν σπέρτων καὶ τὰ τυλίγουν σὲ χρυσόχαρτο. Τὰ δένουν μὲ χρυσὴ κλωστή καὶ τὰ κρεμοῦν στὰ κλαδιὰ. Μπογοιὰτίζουν κουκουνάρες. "Αν ἔχομε χρυσόσκονη καὶ ρίξωμε ἐν τῇ μπογοιὰ γίνονται ὠραιότατες. Ἡ κουκουνάρα θαμμένη ἄσπρη μπαίνει πλαγιαστὰ καὶ μπροστὰ καρφισώνωμε ἕνα κεφάλι πάπιας ἢ κύκνου καμωμένο μὲ χαρτόνι, ἀπ' τὰ παιδιὰ καὶ κομμένο γύρω - γύρω. Ἡ κουκουνάρα ἐπίσης γίνεται καὶ βάση κεριοῦ.

Δηλαδή ισιώνουμε τὸ κάτω μέρος, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ στέκεται. Τὴν θάφουν τὰ παιδιά καὶ στὸ κέντρο τῆς χώνουμε ἕνα κερὶ ἀληθινό. Μπογιατίζουν καρύδια καὶ τὰ βάζουν στὰ κλαδιά. Δίνομε στὰ κοριτσάκια κουκλίτσες μικρὲς καὶ κουρέλια ἢ χαρτιά μασέ (ἐλαστικά). Τὶς ντύνουν μὲ τὸ γούστο τους. Οἱ γιρλάντες πού ἔχουν κάμει κι ἔχομε περιγράψει προηγούμενα, κάνουν ὠραίο ἐφέ στὸ δέντρο. Βάζομε θέβαια κι ἀληθινὰ παιχνιδάκια καὶ μποῦλες χρωματιστές. Τὸ γεμίζομε θαμβάκι καὶ ἀσημένιες κορδέλλες. Στὴν θάση τοῦ δέντρου τοποθετοῦμε ἕναν "Ἀη Βασίλη καὶ γύρω του παιχνίδια καμωμένα ἀπ' τὰ παιδιά. Σὰς δίνω πολλὰ τέτοια παιχνίδια πιὸ κάτω.

ΠΕΤΣΕΤΟΥΛΕΣ: Δίνομε στὰ παιδιά τετράγωνες, χάρτινες πετσέτες κι ἐκεῖνα στὴν γωνιά ἰχνογραφοῦν ἢ κολλοῦν

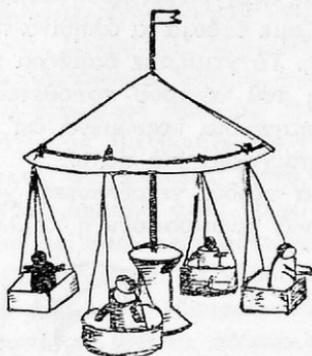

κάτι Χριστουγεννιάτικο. "Ἐνα ἔλατο, μερικά γκί, ἕναν "Ἁγιο Βασίλη, ἕνα κερὶ....

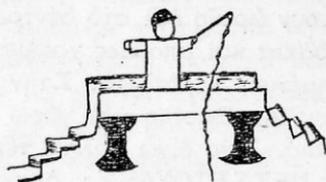
ΚΑΜΙΟΝΙ: Παίρνομε τρία κουτιά σπέρτα ὀρθογώνια παραλληλεπίπεδα. Στὴν ἀρχὴ ξεχωρίζομε τὰ σκεπάσματα ἀπ' τὸ ἐσωτερικό. Δυὸ σκεπάσματα τὰ ἐνώνομε περνώντας στὸ μέσα μέρος τὸ ἐσωτερικό τοῦ ἑνὸς κουτιοῦ. Τὰ δυὸ ἄλλα ἐσωτερικά τοποθετοῦνται μπροστὰ ὅπως βλέπετε στὸ σχῆμα. Ἀπὸ κάτω κολλοῦμε δυὸ λουρίδες χαρτί πού οἱ ἄκρες τους θὰ περάσουν σὲ δυὸ καρούλια, πού θὰ εἶναι οἱ ρόδες. Ὁ ὀδηγός, γίνεται ἀπὸ πηλό. "Ἐνα σπέρτο στερεωμένο σ' ἕνα κουμπί, εἶναι τὸ βολάν.

ΚΑΡΟΤΣΙ ΚΟΥΚΛΑΣ: Μὲ ἕνα ὀρθογώνιο κουτὶ καὶ καρούλια γίνεται αὐτὸ τὸ νόστιμο κρεββάτι τῆς κούκλας ὅπως τὸ βλέπετε στὸ σχῆμα. Κεντοῦν τὸ σεντονάκι τῆς καὶ τὸ μαξιλάρι. Ἀρέσει πάρα πολὺ στὰ κορίτσια.

ΤΣΙΡΚΟΛΟ: Μέσα σ' ένα καρούλι μπήγομε ένα ξύλο. Πάνω - πάνω στο ξύλο αυτό, στο τέλος, τὰ παιδιὰ θὰ κολλήσουν μιὰ σημαιούλα. Κάνομε μὲ χαρτόνι μιὰ δμπρέλλα. Ἐδῶ πρέπει νὰ τὰ βοηθήσουμε. Στὸ χαρτόνι κάνομε ἕνα μεγάλο κύκλο. Ἀφαιροῦμε ἕνα τμήμα σὰν φέτα ἀπὸ τὴν περιφέρεια

Τσίρκολο

Γέφυρα

Φανάκι.

στὸν κέντρο. Ἐπειτα ράβομε τὶς δυὸ ἐλεύθερες πλευρές. Ἡ δμπρέλλα ἔγινε. Τὰ παιδιὰ πάνω θὰ ζωγραφίσουν ὅ,τι θέλουν ἢ θὰ κολλήσουν χαρτὶ γκλασέ. Στὸ κέντρο κάνομε μιὰ μικρὴ τρύπα καὶ τὸ περνοῦμε στὸ ξύλο. Γύρω - γύρω κρεμοῦν κουτάκια μὲ κλωστές. Μέσα στὰ κουτάκια θάζουν ἀνθρώπους ἀπὸ φελὸ ἢ πλαστιλίνη.

ΓΕΦΥΡΑ: Πάνω σὲ δυὸ μεγάλα καρούλια τοποθετοῦν ἕνα χαρτόνι, τσακισμένο, σὲ τρία. Τὰ σκαλιὰ τῆς γέφυρας γίνονται ἀπὸ χαρτὶ πλισαρισμένο. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ πλαστιλίνη. Κρατᾷ ἕνα καλαμάκι μ' ἕνα σπάγγο στὴν ἄκρη καὶ ψαρεύει. Ἀπὸ τὸ σχῆμα θὰ τὸ καταλάβετε καλύτερα.

Βρίσκω πὼς οἱ ἐργασίες αὐτὲς εἶναι ἀρκετὲς γιὰ τὶς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων. Προχωροῦμε λοιπὸν σ' ἄλλες.

ΚΕΝΤΗΜΑ

ΘΗΚΗ ΓΙΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ: Τὰ παιδιὰ κεντοῦν δυὸ χαρτόνια ὀρθογώνια, ὅμοια. Ἐχομε σχεδιάσει στὸ κέντρο ἕνα φρούτο ἢ ἕνα λουλούδι ἢ καράβι ἢ ζῶο. Τρυποῦμε τὸ σχέδιο σὲ κανονικὲς ἀποστάσεις καὶ τὸ δίνομε στὰ παιδιὰ. Τὰ κεντοῦν πισοβελονιά, μὲ κλωστὲς κοτὸν περλὲ χοντρές καὶ μὲ διάφορα

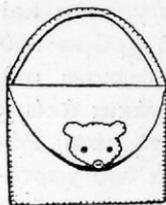
χρώματα. "Επειτα τὰ χρωματίζουν και τὰ δίνουμε στις μητέρες για τὸ συναρμολόγημα. Γίνεται δὲ ἔτσι: Ντύνουν και τὰ δυὸ χαρτονάκια ἀπὸ μέσα μὲ ὕφασμα χρωματιστό. Δὲν τὸ κολοῦν. Ἀπλῶ τὸ κόβουν στὸ μέγεθος ποῦ εἶναι τὸ χαρτόνι και τὸ ἐνώνουν γύρω - γύρω μὲ μιὰ κορδέλλα στὸ χρῶμα ποῦ ταιριάζει. "Υφασμα, χαρτόνι και κορδέλλα γαζώνονται στὴ μηχανή. "Επειτα προσθέτουν και στὰ δυὸ χαρτονάκια ἀκόμα ἓνα κομμάτι ὕφασμα ποῦ νὰ φθάνη ὅμως μέχρι τὴ μέση. Ράβεται εὐκόλα πάνω στὸ ἄλλο. Ἐνώνουν τώρα τὰ δυὸ χαρτόνια στὴν μιὰ πλευρὰ μὲ μιὰ ἄλλη κορδέλλα. Στέκονται ἔτσι ὄρθια και στὸ ἓνα θάζουμε φάκελλα, στὸ ἄλλο δὲ τὸ μπλόκ. Στὸ πάνω μέρος προσθέτομε, ἀκριβῶς στὸ κέντρο, μιὰ κορδέλλιτσα μ' ἓνα μολύβι.

ΘΗΚΗ ΓΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Κεντοῦν πάλι δυὸ χαρτόνια ὀρθογώνια, στὸ μᾶκρος τους, ὅπως και πρὶν. Οἱ μητέρες τὰ φοδράρουν μὲ ὕφασμα και κορδέλλα. "Επειτα παίρνουν νάυλον ἄσπρο και τὸ ράβουν προσεκτικὰ πάνω. Τὸ νάυλον αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ φθάνη ὡς τὸ κέντρο και για νὰ τὸ ἐξηγήσω καλύτερα: Στὸ ἓνα χαρτόνι θὰ ἀρχίζη κανονικὰ ἀπ' ἔξω ἀλλὰ στ' ἀριστερὰ θὰ σταματᾶ δυὸ δάχτυλα πρὶν τὸ τέλος για νὰ μπορῆ νὰ μπαίνη ἡ φωτογραφία. Στὸ ἄλλο χαρτόνι θὰ γίνεται τὸ ἴδιο. Ἐνώνουν ἀπ' ἔξω τὰ δυὸ χαρτόνια μὲ μιὰ κορδέλλα και θάζουμε δυὸ ὠραίες φωτογραφίες τῶν παιδιῶν. Κι αὐτὴ ἡ θήκη στέκεται ὄρθια ὅταν εἶναι ἀνοιχτή.

BENTALIA: Κόβομε χαρτόνια σὲ σχῆμα αὐγοῦ, ἀρκετὰ μεγάλα. Κάθε παιδὶ παίρνει δυὸ. Τὰ ἔχομε σχεδιάσει και τρυπήσει. Τὰ παιδιὰ τὰ κεντοῦν και τὰ χρωματίζουν. Ἐνώνομε τὰ δυὸ χαρτόνια πλάτη μὲ πλάτη μὲ κορδέλλα. Στὸ κάτω μέρος και ἀνάμεσά τους περνοῦμε ἓνα ξύλο και τὸ δένομε καλά. Ἀπ' ἐκεῖ τὸ κρατοῦν τὰ παιδιὰ και κάνουν ἀέρα, ἐνθουσιασμένα. Στὸ δέσιμο τοῦ ξύλου για νὰ μὴν φαίνεται ἄσχημο θάζομε ἓναν φιόγκο.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ: Δίνουμε στὰ παιδιὰ ἓνα μεγάλο ὀρθογώνιο χαρτόνι σχεδιασμένο και τρυπημένο. Τὸ κεντοῦν και τὰ χρωματίζουν. Οἱ μητέρες θάζουν γύρω - γύρω κορδέλλα σφωμένη. Στὸ κάτω μέρος τοῦ κεντήματος ποῦ τῶχομε ἀφήσει λευκό, κολλοῦν ἓνα ἡμερολόγιο και κρεμιέται στὸν τοῖχο.

ΤΣΑΝΤΕΣ : Αυτές τις κεντούν μόνο τὰ κορίτσια. Παίρουν ένα ὀρθογώνιο κομμάτι ὕφασμα. Τὴν μιὰ μικρὴ πλευρὰ τοῦ ὀρθογωνίου τὴν στρογγυλεύουμε. Μέσα στὸ στρογγύλεμα θὰ μῆτὶ τὸ κέντημα. Ἡ θὰ κόψουν τσόχα, θὰ κάνουν διάφορα σχήματα καὶ θὰ τὰ ράψουν (μῆλο - ἀχλάδι - λουλούδια), ἢ θὰ τὰ σχεδιάσουμε ἐμεῖς στὸ ὕφασμα ἀπ' εὐθείας καὶ θὰ τὰ κεντήσουν. Τὰ πιὸ ἱκανὰ μποροῦν νὰ κεντήσουν τὸ σχέδιο μὲ χάντρες. Ἐπειτα φοδράρεται τὸ κομμάτι αὐτὸ μὲ ἕνα λίγο σκληρὸ

ὕφασμα καὶ διπλώνεται. Τὸ χωρίζουμε μὲ τὸ μέτρο σὲ τρία τμήματα α — β — γ. Τὸ γ, εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔχει τὸ κέντημα καὶ εἶναι μικρότερο. Τὸ α, πέφτει ἀκριβῶς πάνω στὸ ἴσο του β. Βλέπετε τὸ σχῆμα. Προσθέτομε ἕνα χέρι γιὰ νὰ τὴν κρατοῦν.

ΤΣΑΝΤΑ ΣΟΥΡΩΤΗ : Τὰ παιδιά παίρνουν τὸ κομμάτι τὸ ὀρθογώνιο ὅπως πρὶν καὶ ράθουν πάνω διάφορα σχέδια μὲ τσόχα. Λέω, μὲ τσόχα, γιατί δὲν ξεφτᾶ καὶ κόβεται εὐκόλα. Ἰαὐτὴ τὴ φορὰ τὰ σχέδια τοποθετοῦνται στὸ μᾶκρος. Ἐχὸν δηλαδή τὸ ὀρθογώνιο μπροστά τους ξαπλωτὸ καὶ ὄχι ὅπως τὴν προηγούμενη τσάντα. Ὅταν πιά τελειώσουν, θάζομε φόδρα, τὰ ἐνώνομε (ἢ μιὰ μικρὴ πλευρὰ γαζώνεται πάνω στὴν ἄλλη). Γαζώνομε κι ἀπὸ κάτω καὶ ἔπειτα σουρώνομε τὸ πάνω μέρος περνώντας ἀπὸ μέσα κορδέλλα ποῦ μαζεύει καὶ δένει φιόγκο. Στὸ τέλος, προσθέτομε τὸ χέρι. Ἡ πρώτη τσάντα γίνεται καὶ μὲ χαρτόνι, ἢ δεύτερη ὄχι. Τὸ χαρτὶ θὰ σκιστῆ ὅταν τὸ σουρώσουμε.

ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΑΣ : Σχεδιάζομε καὶ τρυποῦμε ἕνα μεγάλο χαρτόνι ὀρθογώνιο. Τὰ σχέδια νὰ εἶναι μεγάλα καὶ ἀπλᾶ. Τὰ παιδιά τὸ κεντοῦν. Τὸ μοντάρισμα γίνεται ἔτσι: Παίρνομε ἄλλο ἕνα χαρτόνι στὸ ἴδιο μέγεθος, γιὰ νὰ γινή τὸ πίσω μέρος καὶ δυὸ λουρίδες χαρτονένιες πάντα, τέσσερα δάχτυλα φάρδους. Φοδράρομε καὶ τὰ δυὸ μεγάλα χαρτόνια ἀπὸ μέσα μὲ χαρτὶ χρωματιστὸ ἢ ὕφασμα. Τοποθετοῦμε τὶς λουρίδες πάνω ἀπὸ τὸ ὕφασμα στὸ ἕνα χαρτόνι ἀριστερά, στὸ ἄλλο δεξιά. Τὶς ἐνώνομε μὲ κορδέλλα καὶ γαζὶ μὲ τὸ ντυμένο χαρτόνι. Ἐπειτα ἐνώνομε πιά τὴν μέσα πλευρὰ τῶν δυὸ χαρτονιῶν στὸ χέρι ἢ μὲ τρίτη κορδέλλα καὶ γαζὶ πάλι. Ὁ χαρτοφύλακας εἶναι ἕτοιμος.

Οί ίδιοι χαρτοφύλακες αντί να είναι κεντημένοι μπορούν να γίνουν με χαρτιά γκλασέ, πράγμα δυσκολώτερο για τὰ μικρά.

ΑΠΟΚΡΗΣ

ΜΑΣΚΕΣ ΧΑΡΤΟΣΑΚΚΟΥΛΕΣ : Κάθε παιδί φέρνει μιὰ κοινή χαρτοσακκούλα. Οί άσπρες γίνονται εύκολώτερα. Μετατρέπουν με τὰ μολύβια και τις μπογιές τους τις χαρτοσακκούλες αυτές σε κεφάλια λεονταριού, γάτας, σοφοῦ κλπ. Στὸ κεφάλι τοῦ λεονταριού, άφοῦ ζωγραφίσουν τὰ μάτια, τὴ μύτη, τὰ μουστάκια, κολλοῦν γύρω - γύρω χαρτί σαν φωτοστέφανο κομμένο σε μύτες, για να μιμηθοῦν τὴν χαίτη. Στὴν χαρτοσακκούλα—γάτα κάτω, κάτω, κολλοῦν μιὰ κορδέλλα. Τὰ μάτια τὰ κόβουν με τὸ ψαλίδι για να μποροῦν να βλέπουν και θάζουν τὸ κεφάλι τους μέσα.

ΜΑΣΚΕΣ : Αυτὲς γίνονται από χαρτόνι. Τὰ παιδιὰ σχεδιάζουν ὅποιο κεφάλι θέλουν. Προτρέψτε τα να προτιμοῦν άστεία κεφάλια, με πελώρια μάτια και στόμα. Τὰ χρωματίζουν και τὰ κόβουν. Στὰ πλάγια θάζουν κορδόνι για να δένεται ἡ μάσκα πίσω στὸ κεφάλι. Αυτὲς τις μάσκες, αν θέλετε, τις κρεμάτε στὸν τοίχο τις ἡμέρες τῆς Ἐποκρηῆς και δίνουν ἔορταστικό τόνο.

ΜΑΣΚΕΣ ΜΑΤΙΩΝ : Γίνονται με μικρά χαρτονάκια. Σχεδιάζετε μιὰ στὸν πίνακα, για να δοῦν τὰ παιδιὰ πῶς γίνεται. Ἐπειτα τις κάνουν ἐκεῖνα, κόβουν τὰ μάτια προσεκτικά και θάζουν κορδόνι στὰ πλάγια για να δένη πίσω. Τις χρωματίζουν ὅ,τι χρώμα θέλουν.

ΜΠΑΛΟΝΙΑ : Κάνουν χάρτινα μπαλόνια δηλαδή ζωγραφίζουν μεγάλους κύκλους, τοὺς μπογιατίζουν και τοὺς κόβουν. Ἐπὸ τὸ κάτω μέρος τους άφοῦ τὸ τρυπήσουν περνοῦν κορδέλλες χάρτινες (σερπαντίνες). Τὰ κρεμοῦμε στὸν τοίχο και εἶναι διακοσμητικά.

ΚΑΠΕΛΛΑ : Κάθε παιδί θὰ φτειάξη κι ἕνα Ἐποκρηάτικο καπέλλο. Ἐλλά, θὰ γίνον ὅπως τοῦ Μ. Ναπολέοντα και τὰ ἔχομε περιγράψει σε προηγούμενες σελίδες. Ἐλλά Κινέζικα, με τὸν τρόπο πὸ γίνεται ἡ ὀμπρέλα στὸ «τοῖρκοιο» και πὸ και αὐτὸ τὸ ἔχομε περιγράψει. Με τὴ διαφορὰ ὅτι πίσω κολ-

λούν μια πλεξίδα από χαρτί μαύρο. Έπειδή τὰ παιδιά δυσκολεύονται αρκετά, σὰς συμβουλεύω νὰ ἐργαστοῦν πάνω σὲ ἔτοιμα καπέλλα. Πουλοῦν τέτοια τὶς Ἀποκρηές σὲ διάφορα σχέδια. Φτάνει νὰ εἶναι μονόχρωμα. Πάνω θὰ κολλήσουν χαρτιά γκλασέ ἢ θὰ κρεμάσουν γύρω - γύρω χάρτινες μπαλλίσες ἢ θὰ ράψουν μικροὺς χάρτινους φασουλήδες καμωμένους ἀπὸ τὰ ἴδια.

Τὶς Ἀποκρηές δὲν κάνομε ἄλλες χειροτεχνικὲς ἐργασίες γιατί ἐτοιμάζομε τὴν Ἀποκρηάτικη γιορτὴ τοῦ Νηπιαγωγείου, τὴν μόνη μεγάλη γιορτὴ ποὺ κάνομε καὶ ποὺ θὰ μιλήσωμε γι' αὐτὴν στὸ κεφάλαιο γιὰ τὶς γιορτὲς καὶ τὶς ἐκδρομές.

Ἡ Ἀνοιξη μῆκε καὶ τὰ παιδιά μαθαίνουν νὰ κατασκευάζουν λουλούδια.

Γιὰ τὴ λεπτὴ αὐτὴ δουλειὰ μεταχειριζόμαστε τὸ σγουρὸ χαρτί (μασέ), ποὺ ἔχω ἀναφέρει πολλὲς φορές. Σ' ἓνα μικρὸ χαρτονάκι σχεδιάζομε καὶ κόβομε ἓνα πέταλο ὁποιοῦδήποτε λουλουδιοῦ θέλομε. Τὰ παιδιά, τὸ θάζουν πάνω στὸ σγουρὸ χαρτί καὶ κόβουν πολλὰ, ὅμοια πέταλα. Παίρνουν ἔπειτα σύρμα καὶ τὸ ντύνουν μὲ τὸ ἴδιο πράσινο χαρτί. Πάνω - πάνω θάζουν ἓνα - ἓνα πέταλο καὶ τὸ δένουν μὲ κλωστή σ' αὐτὸ τὸ κοτσάνι. Συνεχίζουν, ὥσπου νὰ τελειώσουν ὅλα τὰ πέταλα. Στὸ τέλος διορθώνουν τὰ πέταλα, γυρνώντας τα λιγάκι ἢ στρίφοντάς τα ἂν εἶναι τριαντάφυλλο. Ἀντὶ κοτσανιοῦ μπορεῖτε νὰ κάνετε τὸ ἑξῆς: Πάρετε ἓνα μεγάλο κλαδί δέντρου καὶ ἀφαιρέστε του τὰ φύλλα, μιὰ ποὺ θὰ ξεραθοῦν. Μπῆξτε το σὲ μιὰ γλάστρα μὲ χῶμα γιὰ νὰ σταθῆ ὄρθιο. Βάψτε το ἄσπρο μὲ μπογιά. Πάνω ἐκεῖ δένουν τὰ λουλούδια τους ὅταν τὰ τελειώνουν. Ὡραῖο γίνεται ἂν τὰ λουλούδια μοιάζουν μὲ τῆς ἀμυγδαλιάς. Φύλλα κάνουν πάλι ἀπὸ χαρτί.

Λουλούδια ὠραῖα γίνονται κι ἀπὸ ψίχα ψωμιοῦ δουλεμένη καλὰ καὶ μπογιατισμένη ὅταν ξεραθῆ. Δὲν σὰς τὸ συμβουλεύω ὅμως γιατί τὸ ψωμί θὰ χάσῃ τὴν μεγάλη σημασία ποὺ προσπαθοῦμε νὰ τοῦ δώσουμε, ἰδιαίτερα στὰ ἄφαγα παιδιά.

ΚΟΥΤΙΑ: Τὰ παιδιά κεντοῦν τὸ πάνω χαρτόνι δηλαδὴ αὐτὸ ποὺ κλείνει τὸ κουτί. Ἄν δὲν δείχνουν κουρασμένα ἢ θαρεμένα, μποροῦν νὰ κεντήσουν ἑλαφρὰ καὶ τὶς πλαϊνὲς πλευρές. Κάθε κομμάτι κεντιέται μὲ φεστόνι γύρω - γύρω καὶ στὸ

τέλος ενώνονται δλα τὰ κομμάτια. Όσο μεγαλύτερα γίνουν, τόσο καλύτερα. Μέσα βάζουν τοῦ κόσμου τὰ πράγματα.

ΜΠΑΛΛΕΣ : Θα μεταχειριστοῦμε χοντρό νάυλον ὄχι διαφανές σὲ διάφορα χρώματα. Τὸ κόβομε σὲ σχῆμα αὐγοῦ. Στις ἄκρες τελειώνει σὲ μύτες. Κάθε μπάλλα θα χρειαστῆ ἕξι τέτοια κομμάτια. Τοὺς κάνομε τρύπες γύρω - γύρω καὶ τὰ παιδιὰ πιάνουν δυὸ - δυὸ κομμάτια καὶ περνώντας τὴ θελόνα τους στις ἔτοιμες τρύπες τὰ ενώνουν μὲ θελονιὰ γαζί. "Όταν ενώσουν καὶ τὰ ἕξι, γυρίζομε τὴν μπάλλα ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ μὲ μεγάλη προσοχὴ γιὰ νὰ μὴ σκιστῆ τὸ νάυλον. Τὴν μιὰ τρύπα τὴν κλείνομε μὲ ἕνα κομμάτι στρογγυλὸ νάυλον ἢ μὲ κρυφῆς θελονιές. Ἐπὸ τὴν ἄλλη τρύπα περνοῦμε ἕνα μπαλόνι. Τὰ χεῖλη τοῦ μπαλονιοῦ μένουν ἔξω ἀπὸ τὴ μπάλλα.. Φουσκώνομε τὸ μπαλόνι, δένομε τὰ χεῖλη του καλὰ καὶ σχηματίστηκε μιὰ ἔλαφριά μπάλλα. "Αν σπάσῃ τὸ μπαλόνι μας βάζομε ἄλλο. Ἡ μπάλλα αὐτὴ γίνεται καὶ μὲ χοντρό ὕφασμα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, μόνο πού τὴν γεμίζομε μὲ βαμβάκι ἢ κουρέλια.

ΚΟΥΤΙ ΜΕ ΚΟΡΔΕΛΛΑ : Θα χρειασθοῦμε χαρτόνι καὶ ἕνα πακέτο κορδέλλα ὡς δέκα μέτρα σὲ ὅποιο χρώμα ἀρέσει στὰ παιδιὰ. Τὰ κομμάτια τοῦ κουτιοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς: Μία στρογγυλὴ θάση στὸ μέγεθος πιάτου τοῦ τσαγιοῦ, ντυμένη μὲ ὕφασμα στὸ ἴδιο χρώμα τῆς κορδέλλας. Ἐνα ὀρθογώνιο χαρτόνι πού ἔχει μῆκος ὅσο ἡ περιφέρεια τῆς θάσεως. Αὐτὸ τὸ χαρτόνι τὰ παιδιὰ τὸ ντύνουν μὲ κορδέλλα ὥστε νὰ σκεπαστῆ τελείως τὸ χαρτόνι. Ράβεται πάνω στὴ θάση. Σκέπασμα μπαίνει ἕνα στρογγυλὸ χαρτόνι πάλι, ὅσο ἡ θάση, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι ἔχει μιὰ κυκλικὴ τρύπα στὴ μέση. Ἐπὸ ἐκεῖ περνᾷ ἡ κορδέλλα καὶ ντύνεται καὶ τὸ κομμάτι αὐτὸ τελείως. Ράβεται σὲ μιὰ μεριὰ μὲ τρόπο πού νὰ μὴν τὸ ἐμποδίζῃ ν' ἀνοιγοκλείνη. Στὴν τρύπα πάνω βάζουν μιὰ ἔλαφριά κουκλίτσα καὶ τὸ φόρεμά τῆς ράβεται στὸ σκέπασμα. Ἐπὸ ἐκεῖ πιάνουν τὰ παιδιὰ καὶ ἀνοίγουν τὸ κουτί. Εἶναι πολὺ χαριτωμένα, ιδιαίτερα γιὰ κοριτσάκια. "Αν θελήσουν καὶ τ' ἀγόρια νὰ κάμουν, τότε ἄς βάλουν πάνω ἕναν φασουλιῆ ἢ ἕναν στρατιώτη ἢ ἕνα ζωάκι, φτάνει δλα αὐτὰ νὰ εἶναι ἔλαφρά.

ΣΤΑΜΝΕΣ—ΚΕΦΑΛΙΑ : Οἱ στάμνες αὐτὲς δὲν πρέπει νὰ ἔχουν χερουῖλια. Τὶς ἀναποδογυρίζομε. Ὁ λαϊμὸς κάτω, ἢ

θάση πάνω. Τὰ παιδιὰ μὲ τὸ μολύβι ἰχνογραφοῦν μάτια, στόμα καὶ μουστάκι, ἂν θέλουν. Τὰ χρωματίζουν μὲ νερομπογιές. Τοὺς θάζουν καπέλλα, φιόγκους, παπιγιόν, γραβάτες, καπέλλο τοῦ μάγειρα ἢ τῆς κούκλας ἢ τοῦ ἀστυφύλακα. Γίνονται ὠραιότατες καὶ στολίζουν τὸ δωμάτιό τους. "Ἐνα μας παιδί εἶχε κάμει ἕνα τέτοιο πῆλινο δοχεῖο κεφάλι τοῦ ἅη Βασίλη μὲ γένεια καὶ σκουφο, πολὺ χαριτωμένο.

ΠΑΣΧΑ

ΑΥΓΑ: Κάθε παιδάκι φέρνει ἀπὸ τὸ σπίτι του ἕνα αὐγό, καλὰ θρασμένο. Τὸ σχεδιάζει πρῶτα μὲ μολύβι. Τοῦ δίνομε ἰδέες. Τὸ μετατρέπει σὲ κεφάλι ἢ ζωγραφίζει λουλουδάκια, καραβάκια, ὅ,τι θέλει. Τὸ χρωματίζει μὲ νερομπογιές. Χρειαζεται τὴ βοήθειά μας γιατί τὸ αὐγὸ τοῦ γλιστρᾷ ἀπὸ τὰ χέρια. "Ὅταν στεγνώσει τὸ τοποθετεῖ πάνω σὲ μιὰ θάση χάρτινη ὡς θραχιόλι. Προσθέτει καπέλλο ἂν ἔχη φτιάξη πρόσωπο. Αὐτὰ τὰ αὐγὰ ἔχουν ἐπιτυχία. Βλέπει κανεὶς νὰ μετατρέπωνται σὲ κινεζοῦλες, σὲ κοῦκλες, σὲ φασουλήδες, σὲ μάγειρες.

ΚΟΥΝΕΛΙΑ: Γίνονται μὲ χαρτοδιπλωτικὴ ὅπως ἔχομε ἐξηγήσει στὴν ἀρχή. Τὸ χαρτὶ νὰ εἶναι ἄρκετὰ μεγάλο. Διπλώνεται πολλὲς φορές μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἐξηγήσαμε καὶ ὅταν ἀνοίξουν τὸ χαρτὶ μετὰ ποῦ θὰ τὸ κόψουν πάνω στὶς γραμμὲς τοῦ κουνελιοῦ, θγαίνει μιὰ σειρὰ κουνέλια κρατημένα ἀπὸ τὸ χέρι. Τὰ χρωματίζουν, τοὺς θάζουν καὶ ζακέττες ἂν θέλουν καὶ τὰ καρφώνουμε στὸν τοίχο.

ΚΕΡΙΑ: μὲ χαρτόνι ἢ μὲ πλαστιλίνη.

ΤΣΟΥΡΕΚΙΑ: μὲ πλαστιλίνη. (Μποροῦμε νὰ κάνωμε κι ἀληθινὰ καὶ νὰ τὰ πλάσουν τὰ παιδιὰ σὲ ὅ,τι σχῆμα θέλουν).

ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Μὲ χαρτόνι. Συνεργάζονται ὄλα. Τὰ τζάμια τῆς γίνονται μὲ χαρτὶ σελοφάν κόκκινο. Τὸ σχῆμα τῆς ἐκκλησίας γίνεται ἀπλό. Σ' ἂν σπίτι. Προσθέτομε τὸν σταυρό. Τὰ παιδιὰ ἐτοιμάζουν μὲ χαρτόνι κυπαρίσια, ἀνθρώπους ποὺ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία κι ὄλα μὲ πολὺ ἀπλὲς γραμμὲς.

ΚΑΛΑΘΑΚΙ: Μιὰ ὁμάδα κοριτσιῶν κεντάει ἕνα καλαθάκι. Ἡ θάση του εἶναι ἕνα κανονικὸ ἐξάγωνο. Αὐτὸ ντύνεται μὲ κόκκινο χαρτὶ. Τὰ πλάγια ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἕξι χαρτόνια σὲ σχῆμα τραπεζίου μὲ τὴ μικρὴ θάση κάτω. Κάθε χαρτονάκι

τὸ σχεδιάζουμε μὲ κάτι Πασχαλινό, τὸ τρυποῦμε καὶ τὸ κεντοῦν τὰ παιδιά. Τὸ συναρμολογοῦμε ἐμεῖς. Βάζουμε κι ἓνα χέρι καὶ στὴν κορυφή του ἕναν κόκκινο φιόγκο. Τὸ καλαθάκι αὐτὸ, ἄλλη ὁμάδα παιδιῶν, (πιὸ μικρῆς ἡλικίας), τὸ γεμίζει αὐγὰ χρωματιστὰ καμωμένα ἀπὸ πλαστιλίνη. Στὴν μέση ἢ ἀπ' ἔξω ζωγραφίζουν σὲ χαρτόνι ἕναν λαγὸ.

ΑΛΜΠΟΥΜ ΜΕ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Δίνομε στὰ παιδιά ἓνα χαρτόνι ὀρθογώνιο καὶ ἐκεῖνα διαλέγουν τὸν τρόπο πὺ θὰ τὸ διακοσμῆσουν. Ἄλλα ζητοῦν κέντημα, ἄλλα κολλοῦν χαρτιά γκλασέ. Κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ κεντημένο χαρτόνι θάζουμε μερικὰ ἄλλα λευκά, στὸ ἴδιο μέγεθος. Τοὺς κάνουμε στὴν ἀριστερὴ πλευρὰ δυὸ τρύπες μὲ τὸ κατάλληλο ἔργαλειό καὶ τὰ δένομε ὅλα μαζί μὲ μιὰ κορδέλλα. Στὸ ἄλμπουμ αὐτὸ τὰ παιδιά κολλοῦν ὅποια φωτογραφία θέλουν ἢ ἔργα ζωγραφικῆς τους.

ΚΟΛΙΕΔΕΣ ΚΑΙ ΒΡΑΧΙΟΛΙΑ: Εἶναι μιὰ ἐργασία πὺ εὐχαριστεῖ ἰδιαίτερα τὰ κοριτσάκια. Μποροῦν νὰ ἐργαστοῦν καὶ παιδιά πολὺ μικρῆς ἡλικίας. Οἱ χάντρες νὰ εἶναι μεγάλες καὶ σὲ διάφορα χρώματα. Περνοῦν σὲ κλωστή νάυλον, συνδυάζοντας τὰ ἴδια τοὺς χρωματισμούς.

ΧΑΝΤΡΕΣ—ΜΑΚΑΡΟΝΙΑ: Παίρνομε μακαρόνια δαχτυλίδια, μεγάλα. Δίνομε στὰ παιδιά ἄρκετὰ ἀπὸ τὰ μακαρόνια αὐτὰ καὶ κλωστὲς μάλλινες χρωματιστές. Ντύνουν τὸ κάθε μακαρόνι μὲ διαφορετικὸ χρῶμα κλωστῆς, προσέχοντάς το νὰ μὴν σπάση. Δὲν πρέπει νὰ τὸ σφίγγουν. Τὴν ἀρχὴ μποροῦμε νὰ τοὺς τὴν κάνουμε ἐμεῖς Ἄν γίνῃ κολιέ, ὅταν τελειώσουν ἄρκετὰ μακαρόνια τὰ περνοῦν σὲ κλωστή νάυλον. Πιὸ ὠραῖα ὅμως γίνονται καρφίτσες. Σὲ κάθε μακαρόνι πὺ ντύνεται, ἀφήνουν τὴν κλωστή στὸ τέλος νὰ ἐξέχη κάπου ἓνα δάχτυλο καὶ ὕστερα τὴν κόβουν. Πιάνουμε τρία - τέσσερα τέτοια μακαρόνια ἀπὸ τὶς κλωστὲς τους καὶ τὶς δένομε πάνω - πάνω. Τὶς στερεώνουμε σὲ μιὰ παραμάννα μαζί μὲ δυὸ φύλλα πράσινα ἀπὸ τσόχα.

ΑΜΠΑΖΟΥΡ ΧΑΡΤΙΝΟ: Παίρνομε χάρτινα ἄμπαζοῦρ καὶ τὰ παιδιά τὰ ζωγραφίζουν καὶ τὰ χρησιμοποιοῦν στὸ ὑπνοδωμάτιό τους.

ΑΜΠΑΖΟΥΡ ΨΑΘΙΝΑ: Ἀγοράζουμε μόνο τὸν σκελετό τοῦ ἄμπαζοῦρ. Παίρνομε ψάθα (χρωματιστὴ εἶναι ὠραιότε-

ρη), την θρέχουμε και την απλώνουμε κάπου. "Όπως είναι ύγρη, τὰ παιδιά παίρνουν και ντύνουν τὸ ἀμπαζούρ. Ἐπειδὴ ἡ ἐργασία αὐτὴ εἶναι ἀρκετὰ δύσκολη, τὴν δίνουμε στὸ μεγαλύτερο τμῆμα τοῦ Νηπιαγωγείου μας.

ΚΟΥΤΙΑ ΨΑΘΑ: Γίνεται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ κάνουμε τὸ κουτὶ μὲ κορδέλλα μὲ τὴ διαφορά ὅτι μεταχειριζόμαστε ψάθα.

ΤΑΠΕΤΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΥΚΛΑ: Τὰ παιδιά φέρνουν μιὰ παλιά τους πλάκα. Στὴν μιὰ της μικρὴ πλευρὰ πάνω στὸ ξύλο καρφώνουμε ψάθα ἢ κορδέλλα καὶ τὴν τεντώνουμε ὡς τὴν ἀπέναντι μεριά καὶ πάλι τὴν καρφώνουμε. Βάζουμε ἔξι ἢ ὀχτῶ σειρές. Τότε ἀρχίζει ἡ δουλειὰ τῶν παιδιῶν. Μὲ ψάθα πάλι ἢ κορδέλλα ἴδιου ἢ ἀντίθετου χρώματος, ὑφαίνουν μιὰ πάνω μιὰ κάτω. "Όταν γεμίσουν ὅλη τὴν πλάκα ξεκαρφώνουμε προσεκτικὰ καὶ πιάνουμε τὶς ἄκρες γύρω - γύρω μὲ μιὰ μπάντα ὑφάσματος χρωματιστή. Γίνεται ταπέτο τῆς κούκλας ἢ θάση γιὰ τὸ φλυτζάνι τους καὶ γιὰ τὸ πιάτο τους.

ΠΕΤΣΕΤΑ ΜΕ ΑΦΡΟΛΕΞ: Μονόχρωμες πετσέτες τοῦ προσώπου τὰ παιδιά θὰ τὶς στολίσουν μὲ διάφορα σχέδια μὲ τὸν ἑξῆς τρόπο. Ἀγοράζουμε ἀφρολέξ μὲ τὸ μέτρο σὲ διάφορα χρώματα. Τὰ παιδιά παίρνουν ἐκεῖνο ποὺ θέλουν καὶ μὲ τὸ μολύβι τους σχεδιάζουν πάνω (φαίνεται ἀρκετὰ καλὰ) ἕνα φρούτο ἢ ἕνα λουλουδί. Ἐπειτα τὸ κόβουν καὶ τὸ τοποθετοῦν στὴ γωνιὰ τῆς πετσέτας. Τὸ στερεώνουν πάνω μὲ θελονιές. "Όσα μποροῦν, κάνουν πιὸ σύνθετη ἐργασία π.χ. κόβουν ἕνα κάραβι κίτρινο μὲ πανιὰ ἄσπρα καὶ ἥλιο κόκκινο ἀπὸ πάνω.

ΠΑΝΤΟΦΛΕΣ ΤΟΥ ΜΠΑΝΙΟΥ: Κάθε παιδί φέρνει δυὸ σόλες χάρτινες. Τὶς ντύνουν μὲ πεσκίρι καὶ τὸ ράθουν γύρω - γύρω μὲ πεταχτὲς θελονιές. Ἐπειτα παίρνουν ἕνα κομμάτι ἀφρολέξ, τρία δάχτυλα φάρδους καὶ τὸ ράθουν δεξιὰ κι ἀριστερὰ στὴ σόλα. Εἶναι τὸ πάνω μέρος τῆς παντόφλας. Πρέπει νὰ τὸ ἀφήσουν λίγο χαλαρὸ γιὰ νὰ χωρῆ τὸ πόδι τους. Τὸ στολίζουν μὲ λουλουδάκι ἢ μὲ φιόγκο πάλι ἀπὸ ἀφρολέξ διαφορετικοῦ χρώματος. Ἡ ἐργασία αὐτὴ θέλει μεγαλοῦτσικα παιδάκια.

ΤΣΟΧΑ: Ἡ τσόχα εἶναι πάρα πολὺ χρήσιμη στὸ Νηπιαγωγεῖο. Γι' αὐτὸ παρακαλέστε τοὺς γονεῖς τῶν παιδιῶν νὰ σὰς φέρουν ὅσα ἀποκόμματα τσόχας ἔχουν σπίτι. Μ' αὐτά, τὰ

παιδιά κάνουν βιβλιοδείχτες, στολίζουν ένα άσπρο καπελλάκι τους με κόκκινα τσόχινα κεράσια ή μιὰ σκέτη ποδίτσα τους με ένα πελώριο άχλάδι ή μήλο.

ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

ΚΑΡΤΟΥΛΕΣ—ΚΑΡΔΙΕΣ: Τήν ημέρα αὐτή τὰ παιδιά πρέπει νὰ γυρίσουν σπίτι μ' ἕνα δωράκι γιὰ τὴν μαννούλα τους, καμωμένο ἀπὸ τὰ ἴδια. Πρῶτα - πρῶτα, ἔχομε χαρτονάκια κομμένα σὲ σχῆμα καρδιάς καὶ δίνουμε σὲ κάθε παιδί δυό. Ἀριστερὰ ἔχομε κάμει ἀπὸ μιὰ τρύπα. Τὰ παιδιά τοποθετοῦν τὴ μιὰ καρδιά πάνω στὴν ἄλλη καὶ περνοῦν ἀπὸ τὶς τρύπες μιὰ χρωματιστὴ κορδελλίτσα ποὺ δένουν φιόγκο ὅπως μποροῦν. Ζωγραφίζουν ἀπ' ἔξω λουλουδάκια καὶ μέσα γράφουν «μαμὰ σ' ἀγαπῶ», ἀπὸ τὸν πίνακα φυσικά.

ΤΣΟΥΚΑΛΟΠΙΑΣΜΑΤΑ: Γίνονται μὲ περισσεύματα ἀπὸ ὑφάσματα ποὺ τὰ ἔχετε συγκεντρώσει καιρὸ πρὶν, χωρὶς οἱ μητέρες νὰ μάθουν τὸ σκοπὸ τους. Τὰ κόβετε σὲ σχῆμα γαντιοῦ μεγάλου, χωρὶς τὰ δάχτυλα νὰ εἶναι ξεχωρισμένα. Γίνονται κεφάλια. Ἔχομε ἰδιαίτερα κομμένα μεγάλα μάτια καὶ στόματα, ἀστεῖες μύτες, μουστάκια, φρύδια, τσουλούφια μαλλιῶν καὶ ὄλα αὐτὰ ἀπὸ τσόχα. Τὰ παιδιά διαλέγουν καὶ παίρνουν ὅ,τι τοὺς ἀρέσει ὥστε νὰ σχηματιστῇ ἕνα ἀστεῖο πρόσωπο. Τὰ στερεώνουν μὲ πεταχτὲς θελονιὲς καὶ θάζουν μιὰ κορδέλλα ἢ ἕνα κορδονέτο γιὰ νὰ κρεμιέται. Μποροῦν νὰ προσθέσουν καὶ μεγάλους χαλκὰδες γιὰ σκουλαρίκια.

ΠΟΡΤΟΦΟΛΙ: Μοιράζουμε στὰ παιδιά ἀπὸ καιρὸ πρὶν ἀπὸ ἕνα ὀρθογώνιο κομμάτι ὑφάσμα μ' ἕνα ἀπλὸ σχέδιο στὸ κέντρο π.χ. ἕνα ψάρι. Τὸ κεντοῦν μὲ χαντράκια. Ὅσα δὲν μποροῦν, κεντοῦν μὲ κλωστὲς κοτὸν περλέ. Τὸ προσφέρουν ἔτσι στὴ μαννούλα τους κι ἐκείνη τὸ κάνει πορτοφόλι. Μαζί, τῆς προσφέρουν κι ἕνα λουλουδάκι ἀπὸ χαρτὶ ποὺ ἔχουν κάμει στὸ Νηπιαγωγεῖο καὶ ποὺ ἔχομε ἐξηγήσει σὲ προηγούμενες σελίδες.

Μαζί μὲ τὸ δωράκι τῆς μητέρας, θρῖσκω σωστὸ νὰ προσφέρουν καὶ στὸν πατέρα κάτι. Μιὰ κουκλίτσα αὐτοκινήτου, ἕναν σελιδοδείκτη, μιὰ κορνίζα φωτογραφίας, ἕνα μπουκάλι μὲ φελλὸ ἐργασμένο ἀπὸ τὰ χέρια τους κλπ.

Στὸ τέλος τοῦ χρόνου μπορεῖτε νὰ διοργανώσετε μιὰ ἐ-

ορταγορά. Τὰ ἔργα τῶν παιδιῶν (χειροτεχνήματα, καδράκια μὲ ἔργα ζωγραφικῆς τους κλπ.), θὰ πωληθοῦν εὐκολα. Μὲ τὰ χρήματα αὐτά, πλουτίζετε τὸ ἐκπαιδευτικὸ ὕλικό τοῦ Νηπιαγωγείου σας ἢ ἀγοράζετε κάτι πού τὸ ἔχετε ἀπόλυτη ἀνάγκη (γραμμόφωνο, κινηματογράφο κλπ.).

Ἄν πάλι δὲν θέλετε νὰ πωληθοῦν τὰ ἔργα τῶν παιδιῶν σας, ὀργανώσετε μιὰ ἔκθεση. Ἐμεῖς αὐτὸ κάναμε ὅλα τὰ χρόνια. Φυσικά, γιὰ τὴν ἔκθεση αὐτή, θὰ βάλετε ὅλο σας τὸ γοῦστο καὶ τὴν φαντασία. Τὰ πραγματάκια πού θὰ ἐκθέσετε πρέπει νὰ ἀναδειχθοῦν καὶ νὰ δώσουν ἓνα καλαισθητὸ ἀποτέλεσμα. Σχηματίσετε ἐνότητες. Κάθε γωνιά τῆς αἴθουσας πού θὰ γίνῃ ἡ ἔκθεση, θὰ φιλοξενήσῃ καὶ μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὲς ἐνότητες. Σᾶς γράφω μερικὲς πού κάναμε καὶ πού ἄρresαν πολὺ.

ΤΟ ΜΠΑΝΙΟ ΤΗΣ ΚΟΥΚΛΑΣ : Ἐνα παραθάν ἀνοίγει καὶ σχηματίζει ὡς δωμάτιο. Τὸ ἐσωτερικὸ του ντύνεται μὲ χαρτὶ ἑκαρῶ ὡς τὰ πλακάκια τοῦ μπάνιου. Στὸ κέντρο κρεμοῦμε ἓναν καθρέφτη κι ἓνα ραφάκι ἀπὸ κάτω γιὰ τὴ θούρτσα τῶν δοντιῶν, κολώνιες κλπ. Τώρα τοποθετοῦνται τὰ ἔργα τῶν παιδιῶν. Πεσκίρια κρεμασμένα καὶ ἀπλικαρισμένα ἀπὸ τὰ μικρὰ μὲ ἀφρολέξ. Κάτω, στὴ σειρά, παντοφλάκια μὲ πεσκίρι καὶ ἀφρολέξ πάλι. (Αὐτὰ ὅλα τὰ ἔχω ἀναφέρει προηγουμένα). Πάνω σ' ἓνα τραπέζι τοποθετοῦμε ἓνα μπανάκι καὶ μέσα μιὰ κούκλα. Γύρω - γύρω στὸ μπανάκι πάλι πεσκίρια. Κάτω ἓνα ταπετάκι κεντημένο ἀπ' τὰ παιδιά.

Ο ΥΠΝΟΣ ΤΗΣ ΚΟΥΚΛΑΣ : Στὴν ἄλλη γωνιά δημιουργοῦμε τὸ ὑπνοδωμάτιο τῆς κούκλας πάλι μὲ παραθάν. Τὸ ντύνομε μὲ ροζ χαρτὶ καὶ δημιουργοῦμε μὲ χαρτόνι, ἓνα παραθυρο πού τὸ ζωγραφίζουν τὰ παιδιά. Κουρτίνες ραμμένες ἀπὸ τὰ κοριτσάκια. Στὸν τοῖχο κάδρα μὲ ζωγραφιὲς παιδιῶν. Τὸ κρεβάτι τῆς κούκλας καμωμένο ἀπὸ ἓνα μεγάλο κουτί, εἶναι ἔργο τῶν παιδιῶν πάλι. Ἐκέντησαν τὴν κουβερτούλα, τὸ μαξιλάρι, ὡς καὶ τὸ στρωματάκι ἔχουν γεμίσει τὰ ἴδια, μὲ βαμβάκι. Στερεώνομε ἓνα ξύλο πάνω στὸ παραθάν καὶ κρεμοῦμε σὲ κρεμασταράκια τὰ φορέματα τῆς κούκλας, ραμμένα ὅλα ἀπ' τὰ παιδιά. Πάνω σ' ἓνα ράφι εἶναι τὰ παιγνίδια τῆς κούκλας, (ἀπὸ κουτιά σπύριτων, καρούλια καὶ τόσα ἄλλα πού σᾶς ἔχω ἀναφέρει σὲ προηγούμενο κεφάλαιο).

Ἡ ΚΟΥΚΛΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ : Κάτω ἀπὸ μιὰ ὀμπρέλλα

πού την φτιάχνουν τὰ παιδιά ἀπὸ κομμάτια χοντρὸ νάυλον ἢ ὕφασμα εἶναι ξαπλωμένη ἢ κούκλα. Γύρω της ἄλλες ὀμπρέλλες μὲ ἄλλα χρώματα. Τὶς ἔχομε στηρίξει σὲ ἄμμο ἀληθινή. Πάρα πέρα τόπια, πού ἔχουν κάμει τὰ παιδιά ἀπὸ νάυλον πάλι. Μπροστὰ ἓνα μεγάλο χαρτί, ἢ θάλασσα. Πάνω της θάρκες, πλοῖα καὶ παιδάκια πού κολυμποῦν ἀπὸ πηλὸ. "Ενας ψαρὰς (ἀπὸ μπουκάλι καὶ πηλὸ) ψαρεύει. "Ἐχει ἤδη στὸ καλάθι του ψάρια χάρτινα. Σ' αὐτὴν τὴν γωνιὰ εἴχαμε τοποθετήσει καὶ τὰ καράβι πού ἔχομε φτιάξει ἀπὸ ἓνα μεγάλο κομμάτι κορμοῦ χουρμαδιάς καὶ μὲ τοὺς πῆλινους ναῦτες μέσα καὶ τ' ἄσπρα πανιά.

Η ΛΙΜΝΗ: Παίρνομε ἓνα μεγάλο κομμάτι γυαλί καὶ τὸ τοποθετοῦμε σὲ μιὰ γωνιὰ, ἀφοῦ στρώσουμε ἀπὸ κάτω ἓνα ἴμπλὲ χαρτί. Ἡ λίμνη ἔγινε. Πάνω θάζομε παπάκια ἀπὸ χαρτί, ἀπὸ ὕφασμα ἢ ἀπὸ χοντρὸ νάυλον, (παραγεμισμένα μὲ θαμβάκι). Γύρω - γύρω, χόρτα μεγάλα, ἀπὸ χαρτί πράσινο κομμένα ἀπ' τὰ παιδιά.

Η ΣΥΝΟΙΚΙΑ: "Ἐχουν ἐργαστεῖ ὅλα τὰ παιδιά γιὰ τὴν κατασκευὴ της. Ἀποτελεῖται ἀπὸ σπίτια, (χάρτινα θέβαια καμωμένα ἀπὸ μεγάλα κουτιά πού τοὺς ἀνοίξαμε πόρτες καὶ παράθυρα), ἀπὸ ἓνα σχολεῖο στὴν πλατεῖα τῆς συνοικίας μὲ τὴν σημαία πάνω, ἀπὸ μιὰ ἐκκλησία σὲ ὕψωμα, (στὰ παράθυρά της κολλοῦν χαρτί γκλασὲ κόκκινο), ἀπὸ ταχυδρομεῖο, σιδηροδρομικὸ σταθμὸ μὲ τραῖνα, (ἀπὸ κουτιά σπύριτων), ἀπὸ διάφορα μαγαζιά, κοττοῦλες στὶς αὐλές καὶ γενικὰ ὅ,τι ἔχει μιὰ συνοικία στὸν τόπο πού θρῖσκεται τὸ Νηπιαγωγεῖο. Τὰ δέντρα εἶναι ἀπαραίτητα καὶ τὰ λουλουδάκια.

ΟΡΙΣΤΕ ΝΑ ΦΑΜΕ : Στρώνομε ἓνα μεγάλο τραπέζι μὲ νάυλον τραπεζομάντηλο, πού τὸ ἔχουν ζωγραφίσει τὰ παιδιά μὲ πελώρια φρούτα. "Ὅλα πάνω στὸ τραπέζι εἶναι ἔργα δικὰ τους. Τὰ πιάτα ζωγραφισμένα, οἱ πετσέτες μ' ἓνα μικρὸ κεντηματάκι στὴ γωνιὰ ἢ χάρτινες μὲ τὴ γωνιὰ τους στολισμένη μὲ χαρτί γκλασὲ σὲ διάφορα σχήματα, οἱ θάσεις τῶν ποτηριῶν ἀπὸ ψάθα ἢ χάρτινο ψαθωτό, τὰ λουλούδια στὸ θάζο ἀπὸ χαρτί σγουρό. Στὶς καρέκλες κάθονται κούκλες. Μέσα σὲ μιὰ φρουτιέρα ὑπάρχουν φρούτα ἀπὸ πηλὸ.

ΜΑΣ ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ; : Τὴν παραμονὴ πού θ' ἀνοίξη ἡ ἔκθεση, πάρτε μιὰ ομάδα ἱκανῶν παιδιῶν γιὰ νὰ φτιάξετε μιὰ

γωνιά που δέν γίνεται από πριν. Θα κατασκευάσουν ζῶα και ανθρώπους από χορταρικά και φρούτα που φυσικά δέν διατηρούνται πολύ. Είναι πολύ χαριτωμένη γωνιά.

Σας δίνω τώρα αρκετές ιδέες για την ευχάριστη αυτή άσχολία που ένθουσιάζει τὰ παιδιά:

Παίρνουν μιὰ μεγάλη πατάτα, τῆς θάζουν τέσσερα πόδια από ξυλαράκια, για κεφάλι ένα σουντάκι, (φυσίκο άράπικο), άκαθάριστο, μιὰ ούρά και μεταμορφώθηκε σε καμήλα. Πάνω της κάθεται ὁ καμηλιέρης, (ένα σουντάκι με δυὸ χέρια ξύλινα), και μπροστὰ κρατᾶ τὸ λαιμὸ τῆς καμήλας άλλος, πάλι από σουντάκι μ' ένα φραβδί στὸ χέρι.

Τέσσερα καρότα σχηματίζουν άνθρωπους. Στὸ μυτερὸ μέρος τοῦ καρότου θάζουν χαρτί, σάν καπέλλο, κολλοῦν μάτια, στόμα, γένηια, από χαρτί, χέρια από ὀδοντογλυφίδες και πόδια τὸ ἴδιο, στηριγμένα σε μιὰ φέτα πατάτας. Στὴ μέση ἔχουν ένα τραπέζι, (μιὰ μεγάλη φέτα πατάτας που στηρίζεται σε τέσσερεις ὀδοντογλυφίδες)

Δυὸ μεγάλα λεμόνια μεταμορφώνονται σε κινέζο και κινέζα με ένα καπέλλο και κοτσίδα από μαλλί μαῦρο.

Μιὰ μπανάνα άνοιγεται λίγο με τὸ μαχαίρι από μπροστὰ σάν στόμα. Παίρνουμε μικρὰ κομμάτια πατάτας καθαρισμένης και τὰ μπήγομε σάν περύγια και ούρά. Τὸ ψάρι είναι ἔτοιμο Μποροῦμε ακόμα νὰ τὴν άνοιξομε από τὸ πάνω της μέρος, νὰ γίνη θάρκα, με ανθρώπους καμωμένους από μικρὰ πατατάκια με χέρια και πόδια από ὀδοντογλυφίδες ἢ σπέρτα.

Ὁ "Αη Βασίλης γίνεται με μιὰ μεγάλη πατάτα, που νὰ ἔχη ὅμως ένα μικρὸ πατατάκι πάνω της για νὰ χρησιμεύσει για κεφάλι. Τοῦ θάζομε σκούφο, γένηια κλπ. Ὁ "Αη Βασίλης γίνεται και από καρότο. Κρατᾶ μιὰ μικρὴ κουκουάρα και τὴν προσφέρει σ' ένα παιδάκι από πατάτα. Ἡ σακκούλα του είναι ένα κάστανο.

Ἐνας ἐλέφαντας γίνεται από μιὰ μεγάλη πατάτα. Για προβοσκίδα θάζομε ένα σουντάκι ἢ φασόλι πράσινο, για αὐτιά δυὸ πλατεϊὰ φύλλα και για χαβλιόδοντες δυὸ μπάμιες.

Φανάρι από καρπούζι γίνεται άδειάζοντας τὸ καρπούζι από τὸ πάνω μέρος του. Στὸ ἔσωτερικό του άνάβομε ένα κερὶ και τὸ κρεμοῦμε σ' ένα δέντρο. Φέγγει σάν πενσέληνος. (Τοῦ ἔχομε κόψει με σουγιά μάτια, μύτη στόμα).

Κοϋκλες από καλαμπόκι μπορούν να γίνουν αν είναι φρέσκο και ώριμο. Συγκεντρώνουμε τους στήμονες στην κορυφή και τους δένομε. Τους ξαναδένομε πιά ψηλά και σχηματίζομε τὸ κεφάλι τῆς κούκλας. Μερικά φύλλα τὰ τσακίζομε πρὸς τὰ κάτω, σὰν φούστα.

Φασουλῆς με πατάτα. Μιά πατάτα γιὰ κεφάλι καὶ μισή γιὰ στήθος, δημιουργοῦν ἕναν χαριτωμένο φασουλῆ με μάτια ἀπὸ γαρύφαλλα ἀρωματικά, καπέλλο καὶ γιακὰ ἀπὸ χαρτί κρεπόν.

Ἄχινος με πατάτα. Μιά μικρὴ πατάτα τρυπημένη ἀπὸ παντοῦ με κομμάτια ὀδοντογλυφίδας θὰ μᾶς δώση ἕναν ἄχινό.

Κρεμμύδια, με τὴ βοήθεια φτερῶν μεταμορφώνονται σὲ πουλιά καὶ κλωσσόπουλα.

Τὸ καρότο γίνεται ψάρι. Ἡ οὐρὰ καὶ τὰ λέπια γίνονται με χαρτόνι.

Μιά χελώνα σχηματίζομε ἀπὸ τὸ τσόφλι μισοῦ πορτοκαλιοῦ καὶ τὸ κεφάλι με τὰ πόδια βγαίνουν ἀπὸ κάτω, φτιαγμένα ἀπὸ σουντάνια στηριγμένα στὸ τσόφλι με κομματάκια ἀπὸ σπίρτα.

Σβούρα με πατζάρι. Περνοῦμε ἀκριβῶς στὸ κέντρο ἕνα καρφί καὶ ἔχομε τὴ σβούρα ἔτοιμη.

Βάρκα με καρύδι. Διαλέγομε ἕνα ὠραῖο καρύδι καὶ σκεπάζομε τὸ μισό του φλοῦδι με χαρτονάκι ἢ κομμάτι πατάτας. Σφηνώνομε μέσα τὸ κατάρτι τοῦ πανιοῦ. Ὅλα τὰ παιχνίδια με καρύδια γίνονται ὠραιότερα ὅταν χρωματιστοῦν με ριπολίνες ἢ εἰδικὰ χρυσὰ χρώματα ὅταν θέλωμε νὰ στολίσωμε τὸ Χριστουγεννιάτικο δέντρο.

Κολλιέ ἀπὸ ὄσπρια. Πρῶτα τὰ θάζομε σὲ νερό, τὰ τρυποῦμε κι ἔπειτα τὰ δίνομε στὰ παιδιά. Συνδυασμὸς ἀπὸ ὄσπρια καὶ γυάλινες χάντρες, δίνει ὠραῖα κολιέ. Κολιέ γίνονται καὶ ἀπὸ κοχύλια. Τὰ τρυποῦμε με σουβλί καὶ ἂν τὰ θέλωμε χρωματιστά, τὰ θουτοῦμε σὲ χρώματα ἀνιλίνης. Γίνονται κολιέ καὶ γιὰ μεγάλους. Ἐπίσης ἀπὸ μακαρόνια. Ἀστρουλάκια πολλὰ μαζί, χωρισμένα ἀπὸ κοφτὸ μακαρόνι, δίνουν ὠραῖο κολιέ. Μποροῦμε νὰ τὰ θάψωμε με χρώματα ἀνιλίνης.

Ἄδειάζομε ἕνα αὐγὸ ἀπὸ τὸ περιεχόμενό του κάνοντάς του μιὰ τρύπα. Τοῦ κολλοῦμε κεφάλι λαγοῦ, χάρτινο, πόδια καὶ οὐρὰ. Ἐπίσης ἕνα τσόφλι αὐγοῦ κολλημένο σὲ χαρτονένια

θάση γίνεται ένα ώραϊο θαζάκι για λουλούδια. Τα τσόφλια του αυγού ζωγραφισμένα απ' τὰ παιδιά γίνονται ώραϊες μπομπονιέρες για τὴν θάφτιση τῆς κούκλας.

Οἱ κουκουνάρες γίνονται ἐξωτικά πουλιὰ ἂν θάλωμε μπροστὰ ἕνα χάρτινο κεφάλι καὶ μπήξωμε σ' ὄλο τὸ πίσω μέρος φτερὰ ἀληθινά. Εἶναι ἀτέλειωτη ἡ ποικιλία πού μπορεί νὰ παρουσιάση μιὰ γωνιά μὲ αὐτά. Θὰ πάρετε τὰ λαχανικά τῆς ἐποχῆς, (ώραϊες εἶναι καὶ οἱ μελιτζάνες), καὶ μὲ τὴ φαντασία καὶ τὸ γούστο σας θὰ ὀδηγήτε τὰ παιδιά.

Τὸ σπίτι τῶν νάνων γίνεται ἀπὸ μιὰ πελώρια πέτρα πού τὰ παιδιά ζωγραφίζουν πάνω τῆς παράθυρα καὶ πόρτα. Τὴν ὀκπεάζουν μὲ πολλὰ χόρτα καὶ δημιουργοῦν γύρω τῆς ἄγρια θλάσση μὲ κλαδιά, κουκουνάρια καὶ χόρτα. Ἀνάμεσα, τοποθετοῦμε τοὺς νάνους ἀπὸ θαλανίδια. Κολλοῦμε πάνω σκουφάκια χρωματιστὰ καὶ γένεια ἀπὸ μπαμπάκι. Εἶναι ώραϊότατο.

ΜΠΟΥΚΕΤΑΚΙ: Κόβομε σύρμα σὲ κομμάτια. Βάζομε στὸ μέσο καθενὸς τρεῖς χάντρες καὶ στρίβομε τὸ σύρμα γιὰ νὰ μείνουν ἀκίνητες. Ἔτσι ἔχομε ἕνα τριγωνικὸ λουλουδάκι. Πολλὰ λουλουδάκια μαζί σχηματίζουν τὸ μπουκέτο.

ΜΑΑΓΑΡΙΤΕΣ: Σὲ λεπτὸ σύρμα περνοῦμε μιὰ σειρά ἀπὸ χάνδρες. Ἐνώνομε τὶς δυὸ ἄκρες. Ἔτσι σχηματίζομε τὸ πρῶτο πέταλο. Ἀκολουθοῦν δεύτερο, τρίτο, τέταρτο. Δένομε ὅλα μαζί καὶ στὸ κέντρο προσθέτομε μιὰ μεγάλη χάνδρα.

ΚΑΡΟΥΛΙΑ: Ἀδεια καρούλια γίνονται θάσεις γιὰ ἕναν χάρτινο μύλο ἢ γιὰ δέντρο Χριστουγεννιάτικο ἢ γιὰ κερί ἢ γιὰ ἕνα μικρὸ χάρτινο ἀμπάζοῦρ. Τρία καρούλια ἐπίσης σὲ διαφορετικὸ μέγεθος περνοῦνται σὲ ἕνα λεπτὸ ζύλο. Τὸ πιὸ μικρὸ εἶναι τὸ κεφάλι πού τὸ ντύνομε μὲ μαλλιά ἢ κάπέλλο. Ντύνομε τὸ σῶμα μὲ χαρτιά.

ΣΦΡΑΓΙΔΕΣ: Αὐτὲς εἶναι μέσο γιὰ ἕνα σωρὸ παιχνίδια διακοσμητικῆς. Κόβομε μιὰ πατάτα ἢ ἕνα καρότο. Στεγνώνομε τὸ κομμένο μέρος καὶ μὲ μυτερὸ ἐργαλεῖο κάνομε ἕνα ἄπλο σχέδιο. Τὰ παιδιά βουτοῦν τὴν πατάτα ἢ τὸ καρότο σὲ πυκνὴ νερομπογιὰ καὶ διακοσμοῦν ἐπιφάνειες ἢ κουτιά λευκά. Διασκεδάζουν πολὺ.

ΒΑΜΒΑΚΙ: Μὲ μαλλι ἢ θαμβάκι κάνομε πολὺ ὀμορφα λουλούδια, φρούτα καὶ ζῶα. Ἐτοιμάζομε τὸ σχέδιο σὲ χαρτί. Ἀπλῶνομε κόλλα καὶ τοποθετοῦμε πάνω κομμάτια θαμβά-

κιού ή μαλλιού. Τά λουλούδια και τά φύλλα θά γίνουν πιό λεπτά, τά φρούτα και τά ζώα παχύτερα. "Αν θάψωμε προηγουμένως τά υλικά μας θά είναι καλύτερα. Μιά έτοιμη πελόττα μαλλιού γίνεται ένα κλωσσόπουλο άφου την δέσουμε πιό χαμηλά για νά σχηματιστή τó κεφάλι. Ουρά και ράμφος γίνονται από χαρτόνι.

ΦΑΝΕΛΛΟΓΡΑΦΟΣ : Ντύνομε μια μεγάλη επιφάνεια χαρτονιου με φανέλλα. Έκει πάνω τά παιδιά συναρμολογούν διάφορα κομματάκια που τά έχομε κόψει από τσόχα ή φετρίνα, τρίγωνα, τετράγωνα, κυκλικά, όρθογώνια κλπ. Τά κομματάκια κολλούν πάνω στην φανέλλα και δέν πέφτουν ακόμα κι αν σηκώσωμε όρθό τόν φανελλογράφο. Με τόν ίδιο τρόπο γίνεται κι ένα άλλο παιχνιδι. Μεταχειριζόμαστε διάφορες εικόνες από περιοδικά και έφημερίδες — δέντρα, σπίτια, ζώα, άνθρωπους — που τά συναρμολογούν και παρουσιάζουν όποιο θέμα θέλουν. Πριν όμως τά τοποθετήσουν πάνω στον φανελλογράφο, τά κολλούμε πάνω σέ γυαλόχαρτο γιατί τó γυαλόχαρτο κολλά πάνω στη φανέλλα.

ΑΦΡΟΛΕΞ : Κόβουν τά παιδιά ξλατα, άστρα, καμπάνες, με τó άφρολέξ άφου προηγουμένως προσθέσουν μερικές χρυσές πινελλιές.

ΘΗΚΗ ΓΙΑ ΕΙΚΟΝΕΣ : Παίρνομε μια λουρίδα χαρτιου και την διπλώνομε όπως την βεντάλια. Στην μέση τó κόβομε και μέσα στην τομή βάζομε μια φωτογραφία ή κάτι ζωγραφισμένο άπ' τά παιδιά.

ΓΛΑΣΤΡΕΣ ΜΕ ΦΕΛΛΟ : Παίρνομε έναν φελλό και τó βάφομε κεραμιδί. Προσθέτομε λουλούδια από χαρτί, άφρολέξ ή πηλό. Άντι λουλούδια βάζομε κάκτο. Κόβομε τόν φελλό σέ μιές φέττες και τις καρφώνομε με καρφίτσες στην γλάστρα. Προσθέτομε κι άλλες καρφίτσες πάνω τους, τ' άγκάθια.

ΠΡΙΟΝΙΔΙ : Τó βάφομε σέ όποιο χρώμα θέλομε. Διαλύομε άνιλίνη (κρύα μπογιά) σέ ανάλογη ποσότητα νερού. Ρίχνομε τó πριονίδι, τó άνακατεύομε και τó άφίνομε νά πάρη τó χρώμα που θέλομε. "Επειτα τó στραγγίζομε και τó άπλώνομε νά στεγνώση. Τό φυλάμε σέ κουτιά κάθε χρώμα χωριστά. Έτοιμάζομε σέ χαρτόνι τó σχέδιό μας π.χ. ένα μήλο. Βάζομε κόλλα γερή στά φύλλα πρώτα. Ρίχνομε πάνω άρκετό πράσινο πριονίδι και κουνάμε τó χαρτόνι για νά άπλώση ώραϊα.

Τινάζομε τὸ πριονίδι ποὺ δὲν κόλλησε. Προχωροῦμε καὶ κά-
νομε τὴν ἴδια δουλειά μὲ τὸ κόκκινο πριονίδι ἀφοῦ στεγνώσει
πρῶτα τὸ πράσινο. Τὸ πριονίδι μποροῦμε νὰ τὸ μεταχειρι-
στοῦμε στὴν θέση τῆς ἄμμου γιατί εἶναι μαλακό, πλάθεται εὐ-
κόλα ὅταν εἶναι ὑγρὸ καὶ δὲν λερώνει τὰ παιδιά.

— Τέλος τὰ ἔργα ζωγραφικῆς τῶν παιδιῶν τὰ θάζομε κα-
λαίσθητα στοὺς τοίχους ἀφοῦ πρῶτα μόνα τους μὲ λουρίδες
γκλασὲ χαρτὶ τὰ κολλήσουν πάνω σὲ χαρτόνι καὶ σχηματίσουν
μιὰ κορνίζα, ἃς ποῦμε, τοποθετώντας τίς λουρίδες γκλασὲ
λοξὰ ἢ σὰν Χ ἢ ὅπως ἀλλοιῶς θέλουν. Ἀκόμα πάνω σὲ ἐπι-
φάνεια στρωμένη μὲ πηλὸ φτειάχνουν διάφορα σχέδια (σπί-
τια, δέντρα, καράβια, πάπιες, ζῶα) μὲ ρεθύθια, μακαρόνι κο-
φτό, κουμπιὰ καὶ ξυλαράκια. Μὲ ρύζι πάνω σὲ πηλὸ γίνονται
ὠραιότατες ἀμυγδαλιές.

ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗ

Φθάσαμε τώρα σ' ένα θέμα πού έχει πολύ συζητηθῆ καί πού άκόμα δέν έξαντλήθηκε. Οί γνώμες τών παιδαγωγών δι-
χάζονται, δέν ξέρει κανείς ποιάν ν' άκολουθήση.

Θά σās γράψω τούς πειραματισμούς πού έκαμα δσα χρό-
νια είχα τó Νηπιαγωγείο καί πού τελικά κατέληξα. Τήν πρώ-
τη χρονιά, θέλησα νά μὴν βάλωμε καθόλου «γράμματα» στό
Νηπιαγωγείο. Τά παιδιά νά κάνουν λεκτικές άσκήσεις, νά
παίζουν καί νά πλουτίζουν τίς γνώσεις τους. Μὲ άληθινή έκ-
πληξη άκουσα μερικά παιδιά νά μοῦ ζητοῦν νά γράψουν. Δέν
ξέρω αν ἦταν άπό έπιθυμία τους νά μάθουν νά έκφράζονται
ἢ τó ζητοῦσαν γιά νά μιμηθοῦν τά μεγαλύτερα άδελφία τους.
Ίσως πάλι, θλέποντας τούς γύρω νά γράφουν καί νά διαβά-
ζουν, ἢ έπιθυμία καλλιεργεῖται ύποσυνείδητα. "Αρχισα νά
σκέφτωμαι τó ζήτημα σοβαρά. Μέρα νύχτα μὲ άπασχολούσε
αὐτή ἢ σκέψη. Στό τέλος άποφάσισα νάρχισω. Καί μάλιστα
μὲ τó σύστημα Ντεκρολύ πού τόσο καλά άποτελέσματα δίνει
στήν πρώτη τάξη. Μιά μέρα λοιπόν πού μιλούσαμε γιά τά
φρούτα, έστρεψα τήν συζήτηση στό ρόδι καί τά παιδιά έκαμαν
ένα σωρò άνακοινώσεις γύρω άπ' αὐτό. «Θέλετε τώρα νά δῆτε
πώς γράφομε έμεῖς οί μεγάλοι τῆ λέξη, ρόδι;» «Μάλιστα»,
άπάντησαν μ' ένθουσιασμό. Τήν έγραψα στόν πίνακα καί κρέ-
μασα πλάι ένα ρόδι. Τήν κύτταξαν μιá στιγμή κι άδιαφόρησαν.
Τότε τούς μοίρασα καρτελλίτσες πού έγραφαν τῆ λέξη γιά
νά τήν δοῦν άπό κοντά. Πῆραν τίς καρτέλλες καί χωρίς οὔτε
νά κυττάξουν τά τυπωμένα γράμματα, τίς έβαλαν στό στόμα

ή τις έσκισαν ή τις δίπλωναν κι ήταν ευχαριστημένα. Δεν ξαναμοίρασα καρτέλλες κι έγκατέλειψα κάθε προσπάθεια για λίγο καιρό. Σκέφτηκα να κάμω περισσότερη προεργασία γύρω άπ' τή λέξη. Διάλεξα μιá λέξη που συγκινεί ιδιαίτερα τá παιδιά αúτης τής ηλικίας, τή λέξη «μαμά». "Έγιναν τά ίδια όπως τήν πρώτη φορά. "Έτσι άλλαξα σύστημα. Κατάλαβα ότι δεν είχα άγγίξει τήν ψυχή τους, ότι έμεναν áδιάφορα. Ή σκέψη και ή πεποίθηση ότι τò παιχνίδι είναι τò φυσικό κλίμα αúτης τής ηλικίας, με ώδήγησε να θρω τò μονοπάτι.

Με χαρτιά χρωματιστά έκαμα έφτά μικρές κάπες και έφτά όμοια σκουφιά. Στήν κορυφή κάθε σκούφου έκρέμασα τά φωνήεντα. "Έντυσα έφτά μικρά παιδάκια νάνους και τά παρουσίασα στα παιδιά. «Θά σάς πω τ'όνομά τους». "Έδειξαν μεγάλο ένδιαφέρον κι ένθουσιασμό. "Έπειτα έκρυψα τά νανάκια και παρουσίαζα ένα - ένα. Τά παιδιά εύρισκαν τò γράμμα-όνομα με μεγάλη εύκολία. «Αúτò είναι τò α!» ή «αúτò είναι τò ο». Τά «ι», «η», «υ» τά φωνάζαμε «ι», ούτε γιωτα, ούτε ήτα, ούτε ύψιλον. Δεν ήθελαν να σταματήσουν τò παιχνίδι. Τήν άλλη μέρα, τά ίδια. Ντύναμε διαφορετικά παιδάκια κάθε φορά, γιατί όλα ήθελαν να γίνουν νάνοι. "Αρχίσαμε να δημιουργούμε παραμυθάκια γύρω άπ' τή ζωή τών νάνων. Μιά νύχτα π.χ. χαθήκανε στο δάσος και τά ζωα του δάσους τά ώδήγησαν μπροστά στο λιοντάρι. Τότε καθένα προσκύνησε τόν μεγάλο βασιλιά τών ζώων και τούλεγε τ'όνομά του. «Και πώς θά σάς ξεχωρίζω έγώ, άφου είσατε δυò «ο» και τρία «ι;», ρώτησε τò λιοντάρι. «Έγώ έχω στρογγυλό κεφαλάκι» είπε τò όμικρον. «Κι έγώ έχω φουντωτά μαλλιά» είπε τò ώμέγα. «Έγώ είμαι τò πιò αδύνατο» είπε τò γιωτα. «Έγώ έχω όλο σηκωμένους τούς ώμους μου» είπε τò ήτα. «Κι έγώ μοιάζω σαν ποτηράκι» είπε τò ύψιλον. Τò λεοντάρι τά κράτησε μερικέξ μέρες μαζί του. Του έκαμαν ένα σωρό δουλειές, ήταν πάντα πρόθυμα τόσο, που τά σύγχώρεσε που χαθήκανε στο δάσος και τά βοήθησε να γυρίσουν στο σπιτάκι τους.

Μ' αúτò τόν τρόπο συνεχίζομε τά παραμύθια γύρω άπό τά φωνήεντα και έχουν μεγάλη έπιτυχία. "Έπειτα μπαίνομε στα σύμφωνα. Για κάθε ένα, λέμε κι ένα παραμύθι που τò δραματοποιόυμε ύστερα. Και στο τέλος κρεμοúμε στόν τοίχο τò γράμμα αúτò, μεγάλο, με ζωηρό χρωμα μπογιατισμένο και

πλάι μιὰ σκηνή του παραμυθιού. Τὸ «Β» εἶναι ὁ βορηάς. Ἔχει τὸν πύργο του στὴ θάλασσα κι ὄλο φυσομανᾶ Β... Β... Μιὰ μέρα ἔβαλε στοίχημα μὲ τὸν ἥλιο, ποιὸς εἶναι ὁ πιὸ δυνατός, (βλέπετε στὸ κεφάλαιο τῶν παραμυθιῶν). Τὸ «γ», παριστάνει ἕνα φιδάκι πού διπλώνεται καὶ πού ἕνας σκύλος προπαθεῖ νὰ μιμηθῆ κι ὅποτε δῆ τὸ φιδάκι αὐτὸ ἀρχίζει νὰ γαυγίζει, γ... γ... Τὸ «δ» εἶναι πελαργός, τὸ «ζ» ἕνα τζίτζικι πού ὄλο τραγουδοῦσε καὶ ἐργαζόταν κιόλα γι' αὐτὸ ἔχει πάντα παχουλὴ κοιλίτσα. Τὸ «θ» ἦταν τὸ στόμα ἑνὸς ἀσκημοῦ βασιλιᾶ πού ὄλος ὁ κόσμος κοροϊδεύε γιὰτὶ μιλοῦσε ψευδᾶ ὥσπου θρέθηκε ἡ πεντάμορφη, δέχθηκε νὰ τὸν πάρη ἄντρα της γιὰτὶ ἦταν τόσο καλὸς καὶ ὁ βασιλιάς ἔγινε ἀμέσως ὠραῖος καὶ δὲν μιλοῦσε ψευδᾶ.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐξαντλοῦμε ὄλο τὸ ἀλφάβητο. Τὰ παιδιὰ ξεχωρίζουν ὄλα τὰ γράμματα καὶ μόλις τὰ ρωτήσετε, «Πῶς ἔκαμνε ὁ σκύλος τοῦ παραμυθιοῦ;», δείχνουν τὸ γράμμα καὶ φωνάζουν: «γ... γ...».

Ἀπὸ πολὺ νωρίς, μόλις ἀρχίσαμε αὐτὸν τὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας—παιχνιδιοῦ, μᾶς ζητοῦσαν νὰ τὸ γράψουν. Καὶ πραγματικὰ τὸ ἔγραφαν στὸν πίνακα, στὴν αὐλὴ μὲ τὸ δάχτυλό τους ἢ τὸ ἔπλαθαν μὲ πηλό. Δὲν ἦταν ἱκανοποιημένα. Ζητοῦσαν τετράδιο. Τοὺς δώσαμε. Ζωγραφίσαμε ἀπὸ πάνω μιὰ σκηνή τοῦ παραμυθιοῦ καὶ γράφαμε τὰ γράμματα ἀπὸ κάτω. Μιὰ μέρα νὰ συνέβαινε κάτι καὶ νὰ μὴν τοὺς δίναμε νὰ γράψουν μᾶς παρακαλοῦσαν. Κρατοῦσαν τὰ τετράδιά τους μ' εὐλάβεια σχεδόν. Τὰ τετράδια αὐτὰ ἦταν χωρὶς γραμμές. Δὲν ζητοῦσαμε τέλεια ἀπόδοση καὶ σωστὴ γραφὴ τοῦ γράμματος. Θὰ μετριάσαμε τὴ χαρὰ τους καὶ τὴν περιφάνειά τους πού κατάφεραν νὰ γράψουν τὸν τζίτζικα π.χ. Ὅσο περνᾶ ὁ καιρὸς καὶ τὰ γράμματα φτάνουν πρὸς τὸ τέλος τους, τὰ παιδιὰ γράφουν μὲ εὐχέρεια καὶ τὰ ἀναγνωρίζουν ὄλα. Ἄν δῆτε ὅτι τὰ παιδιὰ δὲν βρίσκουν πιὰ καμμιά δυσκολία καὶ σᾶς μένει χρόνος τότε θ' ἀρχίσουν νὰ γράφουν λεξοῦλες. Στὸ πάνω μέρος τοῦ τετραδίου θὰ ζωγραφίζουν τὸ ἀντικείμενο καὶ θὰ γράφουν ἀπὸ κάτω τὴν ὀνομασία του, ἀντιγράφοντας ἀπὸ τὸν πίνακα. Ἡ ἐπιτυχία εἶναι σίγουρη. Τότε ἀρχίζομε καὶ ἀναγνωστικὰ παιχνίδια στὸν πίνακα. Π.χ. παρατηροῦν καλὰ τὴν λέξη ῥόδι καὶ κλείνουν τὰ μάτια τους. Ἐμεῖς σβήνομε τὸ

ο ή τὸ ι καὶ ζητοῦμε ἀπ' τὰ παιδιὰ νὰ μᾶς ποῦν ποῖο γράμμα λείπει. Ἐτοιμάζουμε χαρτόνια μὲ λέξεις — πόρτα, πίνακας, ντουλάπι — τὶς δίνουμε στὰ παιδιὰ καὶ χρωματίζουν τὰ γράμματα κάθε λέξεως καὶ τὰ κρεμοῦμε στὸ ἀνάλογο ἀντικείμενο.

Δὲν ἐπιμένουμε περισσότερο. Ὅσα ἔμαθαν εἶναι ἀρκετά. Τὸ χεράκι τους συνήθισε πιά στὴν κίνηση τῶν γραμμῶν. Πολλὲς νηπιαγωγοί, πρὶν ἀρχίσουν στὰ παιδιὰ τὴν διδασχὴ τῶν γραμμῶν, τὰ θάζουν νὰ ζωγραφίζουν κουλούρια π.χ. γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ γράψουν μετὰ τὸ ο. Προσωπικὰ δὲν συμφωνῶ. Τὸ παιδί θέλει νὰ γράψῃ τὸ ὄνομα τοῦ στρογγυλοπρόσωπου ἀγοριοῦ πού τόσες σκανταλιές κάνει καὶ τὸ καταδιασκεδάζει. Καὶ ἀφοῦ θέλει, θὰ τὸ γράψῃ εὐκόλα, γιατί ἡ γραφὴ ἔρχεται πιά σὰν συνέπεια ἑνὸς βιώματος καὶ ὄχι σὰν διδασχὴ καὶ μάθημα, πράγματα ὀλότελα ξένα στὴν παιδικὴ ψυχολογία. Οἱ πίνακες μὲ τὰ 24 γράμματα καὶ τὰ παραμύθια τους, μένουν κρεμασμένοι στὸ τοῖχο ὡς τὸ τέλος τῆς χρονιάς.

Μπορεῖτε νὰ τοὺς μάθετε κι ἕνα ποιηματάκι μικρὸ γιὰ κάθε γράμμα πού νὰ ἐπαναλαμβάνεται ὅμως μέσα ἢ φωνὴ τοῦ κάθε γράμματος—προσώπου.

B... B... B... φυσᾶς βοριά

B... B... B... τί παγωνιά!

B... B... B... πάω στὸ σχολεῖο

B... B... B... μὲ τὸ μάλλινο παλτό.

Ἐτοιμάσετε καὶ ἰδιαιτέρες καρτέλλες μὲ τὰ γράμματα γιὰ νὰ παίξετε στὴν αὐλή. Τὰ κρεμοῦν στὸ λαϊμὸ σὰν μενταγιόν. Κάνουμε κύκλο, θάζουμε ἕνα - ἕνα γράμμα στὸ κέντρο καὶ γυρνῶντας γύρω - γύρω τοῦ λέμε τὸ ποιηματάκι του. Ἡ κάνομε κοῦρσες. Λέμε π.χ. νὰ τρέξουν τὰ ἑπτὰ νανάκια νὰ δοῦμε ποῖο θὰ βγῇ πρῶτο.

Πολλὰ καὶ διάφορα παιχνίδια εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπινοήσῃ μιὰ δασκάλα μὲ πρωτοβουλία, ἐλεύθερη σκέψη καὶ δημιουργικὴ ἐνέργεια. Σᾶς γράφω μερικὰ ἀναγνωστικὰ παιχνίδια:

Ἀφαιροῦμε ἀπὸ τὶς 24 καρτέλλες πού ἔχουμε πάνω ζωγραφισμένα τὰ παραμύθια πού εἶπαμε, τὰ γράμματα. Τὰ παιδιὰ παίρνουν τὸ γράμμα καὶ τὸ κρεμοῦν κάτω ἀπ' τὸ ἀντίστοιχο παραμύθι. Μποροῦν νὰ ἀπασχοληθοῦν 5—10 παιδιὰ μαζί..

Μοιράζουμε στὰ παιδιὰ φάκελλα πού ἔχουν μέσα ἕνα γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου. Τὸ παιδί πρέπει νὰ πάῃ νὰ σταθῇ κάτω

ἀπό τὸ ἀντίστοιχο γράμμα. Παίζει ὅλη ἡ τάξη. "Ὅταν πιά τὰ παιδιά κρατοῦν μὲ εὐχέρεια τὸ μολύβι καὶ γράφουν ἀρκετὰ καλά, τοὺς δίνομε καὶ λέξεις, ὅπως ἔγραφα καὶ πρὸ πάνω παρμένες ἀπ' τὴ ζωὴ τους καὶ τὰ ἐνδιαφέροντά τους. Τὰ παιχνίδια τους φυσικὰ εἶναι κάτι ποὺ τὰ συγκινεῖ ιδιαίτερα. Μιλοῦμε γιὰ τὸ «τόπι». Τὸ παίζομε στὴν αὐλή, τὸ πλάθουν μὲ πηλὸ καὶ τὸ φτιάχνουν μὲ κομμάτια νάυλον, (γράφω ἀναλυτικὰ στὸ κεφάλαιο τῆς χειροτεχνίας). Θὰ χρειασθοῦμε φυσικὰ ἀρκετὲς ἡμέρες γιὰ τὴν ἐργασία αὐτή. Στὸ τέλος κρεμοῦμε ἓνα τόπι στὸν πίνακα καὶ γράφομε ἀπὸ κάτω «τόπι». Παρακινοῦμε τὰ παιδιά νὰ τὸ ζωγραφίσουν καὶ νὰ τὸ γράψουν. Τὰ περισσότερα τὸ καταφέρνουν. Ἡ ἴδια ἐργασία γίνεται γιὰ τὶς λέξεις «κούκλα», «σπούρα». Ἐργαζόμαστε μὲ ἀργὸ ρυθμὸ. Δὲν εἶναι ἀνάγκη τὰ παιδιά νὰ μάθουν πολλὲς λέξεις. Προτιμῶ λίγες ἀλλὰ μὲ μεγάλη προεργασία. Παίζομε ἓνα παιχνίδι. Κρεμνῶ στὸν πίνακα μιὰ κούκλα καὶ παρακαλῶ ἓνα παιδί νὰ μοῦ διαλέξῃ ἀπὸ τὶς τρεῖς καρτέλλες ποὺ κρατῶ, ἐκείνην ποὺ γράφει, κούκλα, καὶ νὰ τὴν θάλῃ στὴν ποδιά τῆς κούκλας. Τὸ καταφέρνει.

Ἐχουν μάθει τὶς φωνούλες ὅλων τῶν γραμμάτων, μέσα ἀπὸ τὰ παραμῦθια. Τὰ γράμματα ὅμως δὲν τὰ μαθαίνουν τὰ παιδιά γιὰ νὰ συνθέσουν λέξεις ὕστερα. Εἶναι ἀνίκανα ἀκόμα καὶ νὰ συνθέσουν καὶ νὰ ἀναλύσουν. Ἡ μνήμη τους εἶναι μηχανικὴ. Μὲ τὸν συνδυασμὸ παραμυθιοῦ—παιχνιδιοῦ—γράμματος, μαθαίνουν νὰ τὰ γράφουν, τελείως αὐθόρμητα καὶ μὲ κέφι καὶ νὰ τὰ ξεχωρίζουν. Τὶς δὲ λίγες λέξεις ποὺ μαθαίνουν, δὲν ἔχομε τὴν ἀπαίτηση νὰ τὶς γράφουν ἀπ' ἔξω ἢ νὰ τὶς ἀναλύουν. Ἀπλᾶ, ὅταν τὶς δοῦν τὶς ἀναγνωρίζουν. Τίποτ' ἄλλο. Ἦδη τὰ παιδιά αἰσθάνονται πολὺ περήφανα, γιὰ ὅ,τι ξέρουν νὰ γράφουν καὶ νὰ διαβάσουν! Σὲ κάθε τους βῆμα θὰ ἔχουν πάντα τὸν συγκρατημένον θαυμασμὸ σας καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν. Μόνον ἔτσι ὁ δρόμος τῆς ἀγάπης γιὰ μάθηση εἶναι ἀνοικτός. Ἄν θέλετε νὰ ἔχουν τὰ παιδιά τετράδια μὲ γραμμὲς προτιμῆστε τὰ μονόγραμμα. Εἶναι ἀπλᾶ καὶ εὐκολύνουν τὸ παιδί.

Ἀπὸ τὸ τόσο κατατοπιστικὸ βιβλίον τῆς Βασιλικῆς Μπινιῶρη «Πῶς ἐφήρμοσα τὴν ὀλικὴν μέθοδον» παίρνω μερικὰ ἀναγνωστικὰ παιχνίδια:

"Ἐνα παιχνίδι τῆς μὲ κουτιά μπορεῖ νὰ διασκευαστῇ γιὰ

τὸ Νηπιαγωγεῖο ὡς ἑξῆς: Παίρνομε 24 μικρὰ κουτιά σπύρων. Ἔξω ἀπὸ κάθε κουτί κολλοῦμε κι ἓνα γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου, μέσα δὲ στὸ κουτί τοποθετοῦμε πολλὰ ἀντίτυπα τοῦ ἴδιου γράμματος. Γιὰ νὰ βοηθήσωμε πιὸ πολὺ τὰ παιδιὰ κάνομε τὰ ἀντίτυπα κάθε γράμματος καὶ διαφορετικὸ χρῶμα. Βγάζουν τὰ σκεπάσματα, ἀνακατεύουν τὰ γράμματα καὶ τὰ βάζουν πάλι στὴν θέση πού τοὺς ἐταίριαζε. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ τὰ 24 κουτάκια, κάθε παιδί μπορεῖ νὰ ἔχη ἓνα κουτί μεγάλο πού μέσα νὰ θάξῃ γράμματα πού τὰ κόβει ἀπὸ ἐφημερίδες ἀφοῦ πρῶτα τὰ χρωματίσῃ.

Ἐνα ὠραῖο παιχνίδι τῆς Μπινιῶρη εἶναι καὶ ὁ «Ταχυδρόμος». Ἐνα παιδί ντύνεται ταχυδρόμος μὲ κασκέτο καὶ τσάντα καὶ μοιράζει στὰ παιδιὰ γράμματα. (Μέσα σὲ κάθε φάκελλο ἔμειξ ἀντι φράσεων ἢ ἐπιστολῶν, θάζομε γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου). Τὰ παιδιὰ ἀνοίγουν καὶ διαβάζουν.

Ἐπίσης ὠραιότατο παιχνίδι εἶναι ὁ «Κινηματογράφος». Παίρνομε ἓνα μεγάλο χάρτινο κουτί ἀπὸ τρόφιμα, ἀπὸ σαποῦνια κλπ. Σὲμιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες πλευρὲς τοῦ ἀνοίγομε ἓνα παραλληλόγραμμο ὕψους 0,9 μ. καὶ μήκους ὅσο ἡ πλευρὰ τοῦ κουτιοῦ ἐκτὸς 0,5 μ. πού ἀφήνομε ἀπὸ κάθε μέρος. Πίσω ἀκριβῶς ἀπ' αὐτὰ τὰ 0,5 μ., ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ μεριά, θάζομε δυὸ χοντρά σύρματα καὶ τὸ στερεώνομε στὴν πάνω καὶ κάτω πλευρὰ τοῦ κουτιοῦ. Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ σύρματα αὐτὰ περνοῦμε ἓνα καλάμι ὕψους 0,12 μ. καὶ ἡ θάση του ἀκουμπᾷ σ' ἓνα κομμάτι λαμαρίνας πού κολλοῦμε κάθετα στὸ σύρμα. Γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ καλάμι τυλίγομε ταινίες χάρτινες ὕψους 0,9—0,10 μ. πάνω στὶς ὁποῖες ἔχομε γράψει γράμματα ἀλφαβήτου ἢ ἀριθμούς. Τὸ ἓνα γράμμα νὰ ἀπέχη ἀπ' τὸ ἄλλο ἔως 0,20 μ. Τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς ταινίας τὴν τραβοῦμε κατὰ μῆκος τοῦ ἀνοίγματος τοῦ κουτιοῦ καὶ τὴν περνοῦμε πίσω ἀπ' τὸ σύρμα τῆς ἀπέναντι πλευρᾶς. Ντύνομε ὅλο τὸ κουτί μὲ χρωματιστὸ χαρτί καὶ εἶναι ἔτοιμο. Τὰ παιδιὰ μόλις δοῦν τὸ γράμμα ἢ τὸν ἀριθμὸ στὸ ἀνοίγμα τοῦ κουτιοῦ τὸ ἀναγνωρίζουν καὶ τὸ διαβάζουν. Ἐμεῖς ἀπὸ τὸ πίσω μέρος τοῦ κουτιοῦ πού εἶναι ἀνοιχτό, ξετυλίγομε σιγὰ - σιγὰ τὴν ταινία. Διασκεδάζουν ἀφάνταστα.

Ὅλη ἡ ἐργασία αὐτὴ γιὰ τὴν ἀνάγνωση καὶ τὴν γραφὴ δὲν πρέπει νὰ μετατρέψῃ τὸ χαρούμενο σπῆτι τοῦ Νηπιαγωγ-

γείου μας σὲ αὐστηρή, ψυχρή τάξη. "Όλα γίνονται παίζοντας. ἼΑν κουραστοῦν, σταματοῦμε καὶ συνεχίζομε ἀργότερα. Ἄφηνομε τὸ παιδί νὰ μᾶς ὀδηγή γιὰτὶ εἶναι ἀκόμα ἀγνὸ κι αὐθόρμητο. "Ενας δικός μας ἐξαναγκασμὸς θὰ τὸ κάμη νὰ κλείση τὴ ψυχὴ του καὶ τότε τὸ χάσαμε πιά. Τί μεγαλύτερη ἀποτυχία μπορεῖ νᾶχη μιὰ δασκάλα ἀπ' αὐτό; Ἄντιθετα, ἂν τὸ μεταχειριστοῦμε σάν δικό μας παιδί, στὴν κυριολεξία, ἂν σεβαστοῦμε τὴν κούρασή του, τὴ λύπη του ἢ τὴ χαρὰ του, ἐκεῖνο θὰ μᾶς τὸ ξεπληρώση στὸ διπλό. Θὰ ἐργάζεται με ὄρεξη καὶ χαρὰ καὶ τ' ἀποτελέσματα θὰ εἶναι ὀπωσδήποτε λαμπρά. Τὸ παιδί δὲν θρίσκει ἀπὸ πουθενὰ κατανόηση, (ἂν ἔλεγα οὔτε ἀπ' τοὺς γονεῖς του δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολή). Γιὰ τὴν κατανόηση πού τοῦ δείχνομε ἐμεῖς δὲν ξέρει με πῶς τρόπο νὰ μᾶς δείξη τὴν εὐγνωμοσύνη του καὶ τὴν ἀγάπη του. Κι ἐκεῖ πού σκυμμένες ἐργαζόμαστε, ἔρχεται ξαφνικά, μᾶς ἀγκαλιάζει καὶ μᾶς φιλά! Ποιὸς εἶπε πὼς τὰ παιδάκια δὲν καταλαβαίνουν;

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

Ἡ Ἀριθμητικὴ δὲν παρουσιάζει δυσκολίες, γιατί μὲ τοὺς ἀριθμοὺς μπορεῖ κανεὶς νὰ κάμῃ ἕνα σωρὸ διασκεδαστικὰ παιχνίδια. Ὅχι ὅμως ἀριθμοὺς σὰν ἀφηρημένη ἔννοια. Οὕτε θὰ διδάσκεται σὰν ἰδιαίτερο μάθημα. (Τίποτα οὐσιαστικὰ δὲν γίνεται μὲ τὴν γνωστὴ μέθοδο τῆς διδασκαλίας, στὸ Νηπιαγωγεῖο). Καθημερινὰ ἔχομε χίλιες δυὸ εὐκαιρίες γιὰ νὰ μετρήσωμε. Μᾶς φέρνουν λουλούδια τὸ πρωῖ. «Τί ὄμορφα λουλούδια! Πόσα εἶναι τὰ γαρύφαλλα;» Μετροῦν. «Πόσα τὰ τριαντάφυλλα;» Πάλι μετροῦν. «Ἄλλη μέρα τοὺς λέμε: «Πᾶμε ἕναν περίπατο νὰ μετρήσωμε τὰ δέντρα τοῦ κήπου;» Τί πιὸ εὐχάριστο ἀπ' αὐτό; Στὴν βάρφτιση τῆς κούκλας πάλι λέμε στὰ παιδιά: «Πόσα σακκούλια καραμέλλες ἔχομε γιὰ κέρασμα;». «Πόσα δαχτυλάκια ἔχετε;». Γιὰ νὰ δῶ λοιπὸν εἶναι καὶ τὰ δέκα σας δαχτυλάκια καθαρὰ;». Ὅταν παίζομε τὰ «Καταστήματα», (ἔχομε μιλήσει γι' αὐτὰ σὲ προηγούμενο κεφάλαιο), μᾶς παρουσιάζονται μεγάλες εὐκαιρίες μετρήματος. Τὰ στέλνομε ν' ἀγοράσουν τρία μῆλα, τέσσερα ἀχλάδια, ἕξι αὐγὰ κλπ. Κάνουν ἔτσι προσθέσεις καὶ ἀφαιρέσεις μὲ μικροὺς ἀριθμοὺς.

Στὸ Ἀριθμητικὸ μέρος τῆς τάξης κρεμνοῦμε παιχνίδια μὲ τὸ νοῦμερό τους: τόσα τόπια, τόσες κοῦκλες, τόσα ἀεροπλάνα. Τὰ παιδιά εὐχαριστιοῦνται νὰ τὰ μετροῦν. Μετροῦν πόσες μπάλλες ἀπὸ πηλὸ χωρᾶ τὸ κουτὶ τῆς κιμωλίας. Πόσα ποτήρια νερὸ χωρεῖ ἢ κανάτα, πόσες δαχτυλίθρες ραψίματος χωρεῖ τὸ ποτήρι τους. Πόσες καρτέκλες ἔχει ἡ τάξη μας; Πόσα

δωμάτια τὰ Νηπιαγωγείο μας; Πόσες χρωματιστές μπογιές τὸ κουτί μας; Τὴν ἐποχὴ πού μιλοῦμε γιὰ τὰ φρούτα κρεμνοῦμε ἀρμαθιὲς καρπῶν κάτω ἀπ' τὸν ἀριθμὸ. Βάζομε τὶς ἀρμαθιὲς μὲ τὴ σειρὰ 1, 2, 3, κλπ. Κολλοῦμε καὶ σκόρπιες ποσότητες καρπῶν γιὰ νὰ κάνουν συγκρίσεις.

Στὸ ἡμερολόγιο τοῦ Νηπιαγωγείου κρεμνοῦμε τὰ Χριστούγεννα 2—3 κουλουράκια τὴν Πρωτοχρονιά 1—2 παιχνίδια, τὸν Μάη λουλούδια κλπ. Ἐτοιμάζομε μιὰ τράπουλα. Σὲ μικρὰ χαρτονάκια γράφομε μεγάλους ἀριθμούς καὶ τοὺς μπογιατίζουν τὰ παιδιά ἢ τοὺς κάνουν τὰ ἴδια μὲ χαρτοκολλητική. Μοιράζομε στὸ καθένα 4 χαρτιά. Φωνάζομε ἕναν ἀριθμὸ π.χ. τὸ 2. Ὅσα παιδάκια ἔχουν τὸν ἀριθμὸ αὐτὸ τὸν ρίχνουν στὸ τραπέζι τοὺς πάνω. Ὅποιο τελειώσει πρῶτο καὶ δὲν κρατᾷ κανένα χαρτὶ στὸ χέρι κερδίζει. Τὴν τράπουλα καὶ γενικὰ ὅ,τι χρειάζεται νὰ τὸ σχεδιάσετε ἢ νὰ τὸ γράψετε σὲ πολλὰ ἀντίτυπα, νὰ τὰ τυπώσετε στὸ δικό σας τυπογραφεῖο. Μὴν γελάσετε Μόλις τελειώσω αὐτὸ τὸ κεφάλαιο θ σᾶς γράψω μὲ ποῖο τρόπο καὶ μὲ τί ἀπλᾶ μρσα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἔχη τὸ ἀτομικὸ του τυπογραφεῖο.

Ὅπως εἶπαμε καὶ πιὸ πάνω μᾶς δίνονται ἀπειρες εὐκαιρίες γιὰ νὰ μετρήσουν τὰ παιδιά, νὰ προσθέσουν ἢ ν' ἀφαιρέσουν. Ὅταν στολίζομε τὸ Χριστουγεννιάτικο δέντρο καὶ μᾶς ἔσπασαν μερικὲς μπούλες, μόνα τοὺς, χωρὶς νὰ τοὺς ποῦμε ἐμεῖς μετροῦσαν πόσες ἔμειναν. Ἀκόμα καὶ διαίρεση κάνουν, μοιράζοντας μεταξὺ τοὺς караμέλλες, μπίλλιες ἢ κουλουράκια. Μόνο ἡ ἔννοια τοῦ πολλαπλασιασμοῦ εἶναι ξένη στὰ παιδιά. Ἄλλη μιὰ φορά, ἀπὸ τὰ πέντε μας ψαράκια ψόφησε τὸ ἕνα. Πῶς μποροῦν ποτὲ νὰ ξεχάσουν τὰ παιδιά, πὺ λυπημένα κύτταζαν τὴν γιάλα ὅτι ἀντὶ πέντε, ἔχομε τώρα τέσσερα ψάρια; Κι' ὅταν ἀγοράσαμε ἄλλα δύο, μὲ πόση χαρὰ φώναζαν ὅτι τώρα τὰ ψαράκια μας ἔγιναν ἕξι. Ἡ Ἀριθμητικὴ εἶναι ἐνωμένη μὲ τὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν, δὲν διδάσκεται ξεχωριστά. Κι ἂν δὲν καταφέρνουν νὰ γράψουν τοὺς ἀριθμούς, δὲν πειράζει. Ἐχουν μάθει νὰ τοὺς ξεχωρίζουν καὶ νὰ παίζουν μ' αὐτοὺς τόσα παιχνιδάκια. Πήραμε χάρτινα ἀποκρηάτικα καπέλλα καὶ κολλήσαμε πάνω μεγάλους κι εὐδιάκριτους τοὺς ἀριθμούς ἀπὸ τὸ ἕνα ὡς τὸ δέκα. Τὰ φοροῦν δέκα παιδιά. Ἐνα ἄλλο παιδάκι θγαίνει ἔξω καὶ ἀρχίζει ὁ γνωστὸς διάλογος:

- Τὸκ τόκ.
- Ποιὸς εἶναι;
- “Ἐνα παιδάκι τοῦ Νηπιαγωγείου.
- Τί ζητᾶς;
- “Ἐναν ἀριθμό.
- Ποιὸν ἀριθμό;
- Τὸ ἐπτά.
- “Ἐλα νὰ τὸ πάρῃς.

Μπαίνει μέσα καὶ πρέπει νὰ πιᾶσῃ ἀπ’ τὸ χέρι τὸ παιδί πού φορᾷ τὸ καπέλλο μὲ τὸν ἀριθμὸ ἐπτά. Διαφορετικά, χάνει.

Σὲ δέκα μεγάλα χαρτονάκια ζωγραφίζομε ἢ κολλοῦμε ἓνα κουνέλλι, δυὸ κόττες, τρεῖς γλάστρες, τέσσερις φώκιες κλπ. Πλαίι γράφομε τὸν ἀνάλογο ἀριθμὸ. Γιὰ κάθε εἰκόνα μαθαίνομε κι ἓνα ποιηματάκι.

ΕΝΑ μόνο κουνελάκι
 τρώει τρώει καροτάκι
 μᾶς κουνάει τὸ αὐτάκι
 καὶ μᾶς κλείνει τὸ ματάκι.

ΔΥΟ κοττοῦλες κά, κά, κά,
 θὰ μᾶς κάνουνε αὐγά
 θὰ τὰ φάω νὰ μεγαλώσω
 θὰ τὰ φάω νὰ ψηλώσω.

Σὲ ΤΡΙΑ μπλὲ γλαστράκια
 φύτεψα τρᾶα κρινάκια.
 Τὰ ποτίζω, τὰ μυρίζω, ἄχ!
 Τὸ μπαλκόνι μου στολίζω.

ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ φώκιες παίζουν μπάλλα,
 πίκι, πίκι, πίκι, πίκ.
 Τέσσερις κόκκινες μπαλλίτσες
 μὲ τίς μαῦρες τους μυτίτσες,
 πίκι, πίκι, πίκι, πίκ.

ΠΕΝΤΕ παχουλά γατάκια,
 νιάου, νιάου, νιάου νιάρ.
 Παίζουν μὲ τὰ κουρελάκια,
 νιάου, νιάου, νιάου, νιάρ.

ΕΞΙ μῦγες μὲ πειράζουν
 καὶ τίς διώχνω καὶ φωνάζουν,

ζούν, ζούν ζούν.

Έχω θρώμικο χεράκι
τρέχω κάτω απ' τὸ νεράκι.

ΕΦΤΑ πράσινά μου φύλλα,
τρα λαλά, λαλά, λαλό,
έφτά δροσερά μου φύλλα,
δὲν σὰς ἔκοψα ἐγώ.

ΟΚΤΩ γίνηκε ἡ ὥρα
πάω γιὰ νὰ κοιμηθῶ.
Τὸ ρολόϊ μας κυττῶ
καὶ τὶς ὧρες του μετρῶ.

Έχω ΕΝΝΙΑ στρατιωτάκια,
ταταρά, ταρά, τατά.
ποὺ κουνοῦν τὰ ποδαράκια,
ταταρά, ταρά, τατά.

Έχω ΔΕΚΑ δαχτυλάκια
στὰ μικρά μου τὰ χεράκια,
λάμπουν σὰν περιστεράκια
καὶ τὰ δέκα μου νυχάκια.

“Ένα ὠραῖο παιχνίδι ἀριθμητικὸ εἶναι ὁ «Λαχειοπώλησ». Ένα παιδί πουλᾷ λαχεῖα πάνω στὸ μακρὸ ξύλινο κοντὸ τῶν λαχείων καὶ φωνάζει. Τὰ παιδιὰ ἀγοράζουν. Πάνω σὲ κάθε λαχεῖο ἔχομε γράψει ἕναν ἀριθμὸ μεγάλο καὶ εὐδιάκριτο. Σ' ἕνα κουτὶ κάνομε τὴν κλήρωση καὶ οἱ κερδισμένοι παίρνουν μιὰ καραμέλλα.

“Ομαδικὸ παιχνίδι ἀριθμητικῆς εἶναι κι αὐτό: Παίρνομε ἕνα μεγάλο ὀρθογώνιο χαρτόνι καὶ 10 μεγάλες κουβαρίστρες. Πάνω στὸ χαρτόνι σχεδιάζομε 10 κύκλους μὲ τὴν ἴδια περίμετρο ποὺ ἔχουν οἱ κουβαρίστρες. Κόβομε τοὺς κύκλους αὐτοὺς προσεκτικά. Περνοῦμε τὶς κουβαρίστρες μέσα στὶς τρύπες. Κολλοῦμε στὴν πάνω τους μεριὰ ἕναν ἀριθμὸ ἀπὸ τὸ 1—10. Έτοιμάζομε τώρα κρίκους ἀπὸ χαρτόνι ἢ ἔτοιμους ξύλινους. Τὰ παιδιὰ προσπαθοῦν, ρίχνοντας, νὰ περάσουν τὸν κρίκο τους σὲ κάποιον καρούλι. “Όποιο περάσει τὸν κρίκο του στὸν μεγαλύτερο ἀριθμὸ, κερδίζει. Μποροῦμε ἐπίσης γύρω ἀπὸ κάθε κουβαρίστρα νὰ κολλήσωμε κεφαλάκια ζῶων τόσα, ὅσα εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῆς κουβαρίστρας.

ΠΡΟΧΕΙΡΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Με τὸ πρόχειρο τυπογραφεῖο πού εἶναι γνωστὸ σὲ πολ-
λές, μποροῦμε καὶ τυπώνομε γράμματα, ἀριθμοὺς καὶ νὰ παί-
ζουν τὰ παιδιά διάφορα παιχνίδια γιὰ νὰ τ' ἀναγνωρίζουν ἢ
διάφορα σχήματα (ζῶα, φυτά, ἀντικείμενα) γιὰ νὰ χρωματί-
σουν τὰ παιδιά. Ὑλικά: 300 δράμ. γλυκερίνη, 50 δράμ. ζελα-
τίνη, ½ ὀκά ζάχαρη, καὶ ½ ὀκά νερό. Ἔνα ταψὶ καὶ εἰδικὸ με-
λάνι πολυγράφου.

Παρασκευὴ: Ζεσταίνομε τὰ 100 δρ. νεροῦ σὲ μιὰ κατσα-
ρόλα καὶ ρίχομε λίγη - λίγη τὴν ζελατίνη ὥσπου νὰ διαλυ-
θῇ. Τὰ ὑπόλοιπα 100 δρ. νεροῦ τὰ θάζομε σὲ ἄλλο δοχεῖο.
Προσθέτομε στὸ δεύτερο αὐτὸ δοχεῖο τὴ ζάχαρη καὶ τὰ ζε-
σταίνομε ὥσπου κι αὐτὴ νὰ διαλυθῇ. Σὲ τρίτο δοχεῖο θάζομε
τὴν γλυκερίνη καὶ τὴν ζεσταίνομε ἀνεκατεύοντας συνέχεια
ἕως ὅτου σχηματισθοῦν στὴν ἐπιφάνειά της ἀφθονα ἀέρια. Κα-
θὼς ζεσταίνεται ἡ γλυκερίνη ρίχομε μέσα τὴ ζελατίνη καὶ
ἔπειτα τὴ διαλυμένη ζάχαρη. Συνεχίζομε ν' ἀνακατεύομε τὸ
μῖγμα ὥσπου νὰ θρᾶση περίπου ἐπὶ 15 λεπτά.

Ἔχομε ἕνα ταψὶ στενόμακρο καὶ χύνομε τὸ μῖγμα ἀφοῦ
τὸ περάσομε ἀπὸ τουλπάνι. Καθαρίζομε μ' ἕνα κομμάτι χαρτὶ
τὴν ἐπιφάνειά του ἀπὸ τὶς φυσαλλίδες καὶ τ' ἀφήνομε 24 ὥρες
νὰ κρυώσῃ καὶ νὰ πήξῃ. Θὰ ἔχη πάχος 3—4 ἐκ. Τὸ ταψὶ δὲν
κινουῦμε καθόλου ὥσπου νὰ πήξῃ. Σ' ἕνα φύλλο χαρτιοῦ ἰχνο-
γραφοῦμε ἕνα μῆλο π.χ. μετὴν εἰδικὴ ἐκτογραφικὴ μελάνη
Αὐτὸ τὸ χαρτὶ τὸ πατοῦμε μετὴν παλάμη μας πάνω στὴν πά-
στα ὥστε ἡ ἐπιφάνεια τοῦ χαρτιοῦ ν' ἀφήσῃ στὴν ἐπιφάνεια

της πάστας τήν μελάνη ἀπό τὸ μῆλο. Τραβοῦμε τὸ χαρτί μὲ προσοχὴ καὶ βλέπομε πάνω στήν πάστα ἀποτυπωμένο ἀρνητικό τὸ μῆλο μας. ἸΑρχίζομε ἀμέσως τὴν ἐκτύπωση θάζοντας πάνω στήν πάστα λευκά χαρτιά, πατοῦμε κάθε χαρτί μὲ τὸ χέρι μας νὰ γίνῃ τέλεια ἐπαφή καὶ τραβῶντας κάθε χαρτί βλέπομε τὸ μῆλο τυπωμένο πάνω του. Μποροῦμε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο νὰ τυπώσωμε 40—50 ἀντίτυπα. Μετὰ ἐξασθενεῖ. Μὲ ἕνα πανὶ βρεγμένο σὲ χλιαρὸ νερὸ καθαρίζομε τὴν πάστα τοῦ τυπογραφείου μας ὁπότε εἶναι ἔτοιμη γιὰ δεύτερο σχέδιο ἢ κείμενο.

Τὰ ὕλικά γιὰ τὴ κατασκευὴ τὰ βρίσκομε σὲ κεντρικὰ φαρμακεῖα. Ἐάν μὲ τὴν πολλὴ χρῆση σχηματιστοῦν γραμμὲς ἢ λάκκοι ἢ κολλᾶ πολὺ τὸ ξαναθράζομε προσθέτοντας 1 — 2 κουταλιὲς νερό. Ἐάν πάλι τὸ μίγμα ἔγινε πολὺ μαλακὸ καὶ δὲν κολλᾶ τὸ χαρτί, τότε τὸ θράζομε πάλι προσθέτοντας λίγη ζελατίνη αὐτὴ τὴ φορά. Ἡ δαπάνη τῆς κατασκευῆς τοῦ τυπογραφείου αὐτοῦ εἶναι μικρὴ καὶ μᾶς ἐξυπηρετεῖ πάρα πολὺ.

ΕΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΕΚΔΡΟΜΕΣ

Οί έορτές του Νηπιαγωγείου έχουν τελείως διαφορετικό χαρακτήρα απ' τις έορτές των σχολείων. Η έορτή γίνεται για τὸ παιδί για τὴ χαρά του κι ὄχι για νά γίνη μιὰ κοσμική συγκέντρωση. Γι' αὐτὸ στίς γιορτοῦλες μας, ἀπουσιάζουν οἱ μεγάλοι. Τὸ Νηπιαγωγεῖο μας στολίζεται ἀνάλογα ἀπ' τὸ βράδυ. Τὰ παιδιὰ δὲν χορταίνουν νά τὸ βλέπουν. "Αν θαφτίζομε τὴν κούκλα σκορπίζομε παντοῦ ἄσπρους πελώριους φιόγκους καὶ λουλούδια ἄσπρα. "Αν εἶναι γενέθλια παιδιοῦ στρώνομε τὸ τραπέζι μὲ πετσετοῦλες παιδικές, (μποροῦν νά τις φτιάξουν τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ, καὶ πάλι μὲ πολλὰ λουλούδια. Τὰ Χριστούγεννα ἔχομε ἄπειρο διακοσμητικὸ ὑλικό.

Τί κάνουν τὰ παιδιὰ τὴν μέρα τῆς γιορτῆς; Πρῶτα ἔρχονται χωρὶς ποδίτσες για νά νοιώθουν ἀπ' τὸ πρωτὶ - πρωτὶ ὅτι ἡ μέρα αὐτὴ δὲν εἶναι σάν τις ἄλλες. Τὰ ὑποδεχόμαστε μὲ εὐχές, προσέχοντας καὶ τὸ δικό μας ντύσιμο νά εἶναι πιὸ προσεγμένο. Λέμε τραγούδια, ποιήματα, τρῶνε γλυκὰ καὶ παίζομε παιχνίδια πού τᾶχομε ἐτοιμάσει ἀπ' τὴν παραμονὴ π.χ. ψάρεμα μὲ καλάμια: "Έχομε κλείσει μὲ σκαμνιά ἕνα χῶρο τῆς αἴθουσας κι ἔχομε ρίξει μέσα μικρὰ παιχνιδάκια, δεμένα σὲ πακέτα. Τὸ παιδί μὲ τὸ καλάμι του προσπαθεῖ νά πιάση κάποιον ἀπ' αὐτὰ τὰ παιχνίδια πού αὐτόματα γίνεται δικό του. Βέβαια παρακολουθοῦμε τὸ παιχνίδι για νά μὴν χτυπήσουν. Τοὺς μοιράζομε μπαλόνια, βάζομε μουσικὴ καὶ χορεύουν. Μὲ μεγάλο κόπο ἀπομακρύνομε τοὺς γονεῖς, πού ἐνῶ για νά διασκεδάσουν ἐκεῖνοι ἀφήνουν τὸ μικρὸ νά κοιμᾶται καὶ φεύ-

γουν, δὲν ἐννοοῦν νὰ τὸ αἰσθάνωνται νὰ διασκεδάξῃ χωρὶς νὰ τὸ παρακολουθοῦν. Καὶ μὲ τέτοιους ὄρους φυσικά ἢ γιορτούλα δὲν πετυχαίνει. Στὴν θάφτιση τῆς κούκλας μοιράζουσι ἀληθινὲς μπομπονιέρες. Τὴν Πρωτοχρονιά κόβομε τὴν βασιλόπιττα καὶ τὸ Πάσχα τσουγκρίζομε αὐτὰ καὶ τρῶνε τσουρέκια. "Ἄν στὸ σχολεῖο ὑπάρχουν καὶ ἄλλες τάξεις μποροῦμε νὰ προσκαλέσωμε τὴν Α΄ Δημοτικῆς, ὁπότε τὰ παιδάκια τοῦ Νηπιαγωγείου θ' ἀναλάβουν νὰ περιποιηθοῦν τοὺς προσκαλεσμένους. Εἶναι περιττὸ νὰ πῶ πὼς τὸ κουκλοθέατρο εἶναι ἀπαραίτητο. Τὸ θέμα του θὰ εἶναι ἡ γιορτὴ τῆς μέρας ἐκείνης. Μιὰ φορὰ τὸν χρόνο κάνομε καὶ μιὰ γιορτὴ γιὰ τοὺς γονεῖς καὶ συγγενεῖς, ὥστε νὰ μὴν μένουν παραπονεμένοι. Τὶς Ἀποκριές. Εἶναι ἡ πιὸ χαρούμενη γιορτούλα μας γιὰ τὰ παιδιά μασκαρεύονται ὄλα. Παίζουν σκετσάκια καὶ λένε τραγούδια. (Θὰ τὰ βρῆτε στὸ κεφάλαιο «Τραγούδια»). Τὸ Νηπιαγωγεῖο μας στολίζεται μὲ κορδέλλες, μπαλόνια, μάσκες καὶ σερπαντίνες. Στὴν πιὸ μεγάλη του αἴθουσα τοποθετοῦμε τὴν αὐλαία. Στεκόμαστε πάντα πλάι στὰ παιδάκια. Τρομάζουσι μόλις δοῦν τόσο κόσμο καὶ μπορεῖ νὰ μὴν τὰ χάσουν, ἀλλὰ ἐμᾶς μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ψυχικὴ τους ταραχὴ καὶ ἀγωνία. "Ἄν πάλι τὸ παιδί δὲν θελήσῃ νὰ πῆ τὸ τραγουδάκι του, δὲν ἐπιμένομε ὅσο κι ἂν αὐτὸ λυπήσῃ τοὺς γονεῖς του. Ἀποφεύγομε νὰ βγάζομε στὴ σκηνὴ ἕνα - ἕνα παιδάκι καὶ προτιμοῦμε παρέες, γιὰ νὰ νοιώθουν πιὸ ἄνετα. Φυσικά μερικὲς μητέρες θέλουν τὸ παιδάκι τοὺς νὰ πῆ ποίημα μόνο του ἀλλὰ ἐμεῖς μὲ εὐγένεια τοὺς τὸ ἀποκλείομε λέγοντας πὼς εἶναι ἀδύνατο τόσα παιδάκια νὰ ποῦν τὸ καθ' ἕνα κι ἕνα ποίημα. "Ὅλα βέβαια θὰ λάβουν μέρος ἔστω κι ἂν ἡ φωνούλα τοὺς μόλις ἀκούεται. Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἐκείνη τὴ στιγμή ἢ ἐντύπωση τοῦ κοινοῦ, ὅσο τὰ παιδιὰ μας. Ἡ γιορτὴ μας αὐτὴ τοῦ Καρναβαλιοῦ εἶχε πάντα μεγάλη ἐπιτυχία ἴσως γιὰ τὴν συμπτωματικὰ εἶχαμε πολλὰ ἱκανὰ παιδάκια. "Ὅταν μιὰ ὀμάδα παίζει τὸ σκετσάκι τῆς, τὰ ἄλλα κάθονται μπροστὰ - μπροστὰ καὶ βλέπουν. Δὲν τὰ ἔχομε πίσω ἀπ' τὴν αὐλαία γιὰ νὰ κάνωμε ἔκπληξη στὸ κοινὸ μας γιὰ τὴν κουράζονται καὶ ἐκνευρίζονται, ὁπότε τότε γιορτὴ δὲν λέγεται. Ἀπὸ τὴν πείρα μου πρόσεξα πὼς τὸ κοινὸ μας, (γονεῖς καὶ φίλοι), ὡς τὸν καιρὸ ποὺ θὰ γίνῃ ἡ γιορτούλα αὐτὴ ἔχουν μπῆ στὸ πνεῦμα τοῦ Νηπιαγωγείου μας καὶ ἔχουν μεγάλη κα-

τανόηση. Λίγες είναι οί μητέρες πού μᾶς δυσκολεύουν, πού ἀσχολοῦνται διαρκῶς μὲ τὸ ἂν τὸ παιδί τους φαίνεται ἀρκετὰ ἢ ἂν τὸ θάλαμε ἀπὸ τὰ πρῶτα. Οἱ ἄλλες διασκεδάζουν εὐλι- κρινὰ καὶ μᾶς βοηθοῦν σὲ ὅ,τι τις χρειασθοῦμε. Πολλές μητέ- ρες μὲ τὸ νὰ εἶναι κοντὰ μας καὶ νὰ μᾶς βοηθοῦν ὅταν ντύνα- με καὶ ξεντύναμε τὰ παιδιά, δὲν εἶδαν κἂν τὴν γιορτὴ ὅσο κι ἂν ἔμεῖς ἐπιμέναμε νὰ θγοῦν. Στὸ τέλος τῆς γιορτῆς μοιρά- ζομε μπαλόνια καὶ τρῶνε γλυκὰ μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Τὸ νόημα κάθε γιορτῆς, (θρησκευτικῆς — πατριωτικῆς), τὸ ἐξηγοῦμε στὰ παιδιά μὲ λόγια ἀπλᾶ καὶ τὸ ἐπαναλαμβά- νομε πολλές ἡμέρες προηγουμένως. Ἡ γιορτὴ γίνεται στὰ χέ- ρια μας εὐκαιρία γιὰ νὰ διορθώσωμε κακὲς συνήθειες («ἂν τὸ μάθη ὁ ἅη Βασίλης πῶς πετᾶς χῶματα στὰ παιδιά;») ἢ γιὰ νὰ τὰ βοηθήσωμε νὰ ἐντείνουν τὶς προσπάθειές τους («ὡς τὶς Ἀποκριεῖς παιδιά πρέπει νὰ ἔχωμε τελειώσει τὶς τσαν- τοῦλες γιατί θὰ τὶς κρατήσετε»). Σ' ὄλες τὶς γιορτὲς τοῦ Νη- πιαγωγείου κουραζόμαστε πάρα πολὺ γιατί ὄλες οἱ ἐτοιμα- νίες περνοῦν ἀπ' τὰ χέρια μας. Δὲν ὑπάρχει ὅμως μεγαλύτερη χαρὰ ἀπὸ τὸ νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ κοπιάζης γιὰ τὴ χαρὰ τοῦ ἄλλου.

Γιορτοῦλες κάνομε καὶ στὰ παιδιά πού ἀποχτοῦν ἀδελ- φάκι. Αὐτὸ τὸ κάνομε γιὰ καθαρὰ ψυχολογικοὺς λόγους. Τὰ ἄλλα παιδιά τοὺς προσφέρουν καραμέλλες, τραγουδοῦμε καὶ παίζομε. Στὸ τέλος τοῦ χρόνου κάνομε τὴν τελευταία μας γιορτὴ. Μὲ κανέναν τρόπο δὲν πρέπει νὰ συγκινήσωμε τὰ παι- διὰ, ὅσο κι ἂν ἔμεῖς μὲ κόπο πνίγομε τὴν συγκίνησή μας. Θὰ παίξωμε, θὰ γελάσωμε, θὰ θγῆ ὁ ἀγαπημένος κύριος Κολο- κύθας ἀπὸ τὸ κουκλοθέατρο νὰ τοὺς εὐχρηθῆ «καλὸ καλοκαί- ρι» καὶ θὰ τοὺς μοιράσωμε τὰ ἐνδεικτικὰ τους! Ζωγραφίζο- με σὲ χαρτόνι ψιλὸ ζῶα, (γατούλα, σκύλο, χήνα), καὶ στὴν κοιλιὰ τοῦ καθ' ἑνὸς γράφομε ἕνα ποιηματάκι. "Ἄν δὲν θέ- λετε ζῶα, ζωγραφίστε νανάκια. Κόβομε γύρω - γύρω τὰ ζω- άκια ἢ τοὺς νάνους καὶ πάνω - πάνω βάζομε μιὰ κορδέλλα γιὰ νὰ κρεμιέται στὸν τοῖχο. Τοὺς στίχους τοὺς παίρνομε ἀπὸ τὸ γνωστὸ τους ποίημα «Ὁ μικρὸς μαθητῆς»:

Ἢκι ἄς εἶμαι τόσο δά, σὰν τί πειράζει;

Τὰ γράμματα τὰ ξέρω σὰν νερό

Ξέρω και παιχνιδάκια και τραγούδια
για να σ'α τραγουδήσω ένα σωρό.

ΟΝΟΜΑ :.....

Μπορείτε να γράψετε σεις άλλο ποίημα ή να κάνετε το ένδεικτικό σύμφωνα με το προσωπικό σας γούστο. Χαίρονται τόσο πολύ όταν τους το δίνουμε! Αισθάνονται πώς μεγάλωσαν πιά. Τα μοιράζομε λίγη ώρα πριν φύγουν, γιατί δεν έννοούν να τ' αφήσουν απ' τα χεράκια τους και τα λερώνουν.

Οί γονείς φανερά συγκινημένοι κι αυτοί δεν βρίσκουν λόγια να μ'ας ευχαριστήσουν. Πέρασαν μι'α άξέχαστη χρονιά τ'α παιδιά. 'Η ώρα έφθασε! Τ'α παιδάκια μ'ας άγκαλιάζουν, Τους φερόμαστε σ'άν κάθε μεσημέρι. Κατάβαθα ξέρουν πώς δεν θ'α μ'ας ξαναδοϋν, πώς αύριο δεν θ'άρθουν πιά «στο άλλο τους σπίτι». Είναι λυπημένα κι 'ας μ'ην τ'ο δείχνουν, γι' αυτό πρέπει έμεις να κρατήσωμε τ'ην ψυχραιμία μας. Τ'α ρωτ'αμε π'ου θ'α κάνουν τ'α μπάνια τους τ'ο καλοκαίρι για να συναντιώμαστε. 'Αμέσως τ'α ματάκια λάμπουν άπο χαρά. Και φεύγουν.....

'Η ήσυχία π'ου ξαπλώνεται σ'την αύλη είναι άβάσταχτη. Ποτέ δεν μ'πόρεσα να τ'ην άντέξω. 'Αφήνω τ'ο Νηπιαγωγείο όπως είναι και φεύγω. Γυρν'ω πιά όταν ή συγκίνηση έχει μαλακώσει για να συμμαζέψωμε με τ'ις συνεργάτιδες μου τ'α πραγματάκια π'ου ξέχασαν και να τακτοποιήσωμε τ'ο ύλικό για να κρυφτ'η. Τελειώνοντας μι'α χρονιά Νηπιαγωγείου όσο κουραστική κι 'άν ήταν ποτέ δεν θ'α π'ητε «'Επί τέλους!» Θ'α συγκρατ'ητε όπως κι έμένα τ'ον κόμπο σ'τον λαιμό και τ'α δάκρυα σ'τα μάτια, γιατί οί άνθρωποι μάθαμε πιά να ντρεπώμαστε για τ'ην τρυφεράδα και τ'ην ανθρωπιά μας.

'Εκδρομές πηγαίνομε πολλές. Σ'την άρχη διαρκ'ουν λίγες ώρες. Κάνομε περιπάτους, έπισκέψεις σ'τα γύρω μέρη, σ'τον ζωολογικό κ'ηπο, σ'την λίμνη με τ'α ψάρια, σ'τα κοντινά καταστήματα, σ'το διπλανό μας σχολείο. 'Αργότερα μπορούμε να μένωμε περισσότερο. Τότε προσκαλοϋμε και τ'ους γονείς π'ου έρχονται με χαρά και περνοϋμε όλοι σ'άν μι'α μεγάλη οικογένεια. Βέβαια σ'τις εκδρομές δεν καθόμαστε λεφτό. Κάποιο παιδάκι μπορεί να γλυστρήση, άλλο να πέση, άλλο να ιδρώση. Παίζομε λίγα παιχνιδία ζωηρά και λίγα καθιστά για να ξε-

κουράζονται. Τρῶνε ὅλα μαζί σ' ἓνα μεγάλο κύκλο κι ὕστερα τὰ καθίζομε γύρω μας καὶ τοὺς λέμε παραμῦθι. Ὁ καιρὸς φυσικὰ πρέπει νὰ εἶναι πάντα καλός. Στις ἐκδρομὲς μᾶς δίνονται χίλιες δυὸ εὐκαιρίες γιὰ νὰ παρατηρήσωμε τὴ φύση, τὰ δέντρα, τὰ ζουζούνια, τὶς πεταλοῦδες! Ἡ ἐκδρομὴ ὅταν εἶναι ὀλοήμερη τελειώνει νωρὶς τὸ ἀπόγευμα. Προσωπικά, προτιμῶ τὶς ἐκδρομὲς ποὺ διαρκοῦν λιγώτερες ὥρες καὶ ποὺ τὸ παιδί μετὰ ἀπὸ τόσο παιχνίδι θρίσκεται τὸ μεσημέρι σπῆτι του γιὰ νὰ ξεπλώσῃ καὶ νὰ ξεκουρασθῆ.

Στις μητέρες ποὺ εἶναι μαζί μας ἀναθέτομε εὐθύνες καὶ παίρνουν μεγάλη χαρὰ ποὺ τὶς ἐμπιστευόμαστε. Οὐσιαστικὰ ἡ εὐθύνη εἶναι ὅλη δική μας ἀλλὰ ὅπως τὸ ἔχομε πῆ τόσες φορές, ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ψυχραιμία μᾶς εἶναι πιστὲς φιλενάδες.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΟΓΙΑ

Με μεγάλη συγκίνηση τελειώνω τὸ βιβλίο αὐτό, πού μ' ἔκαμε νὰ ξαναζήσω χρονιές χαρούμενες, δημιουργικές καὶ γεμάτες αἴσθημα. Εὐγνωμονῶ ὅσους μ' ἔπεισαν νὰ φήσω γιὰ ἕνα χρόνο τὴν ἔδρα τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, γιὰ ν' ἀναλάβω τὸ Νηπιαγωγεῖο, πού μόλις εἶχε λειτουργήσει. Ἐντὶ γιὰ ἕνα, ἔμεινα πέντε χρόνια μὲ τὴν θέλησή μου! Ἐνας ὀλόκληρος ἄγνωστος, τρυφερός κόσμος ἀνοίχτηκε μπροστά μου καὶ δὲν μοῦκανε καρδιά νὰ τὸν ἀφήσω. Ἐπαγγελματικὰ προβλήματα μὲ ξαναγύρισαν στὰ παιδιά τοῦ Δημοτικοῦ. Καὶ κεῖ μπορεῖς νὰ φτιάξεις καὶ νὰ δημιουργήσης. Ἐχεις ὅμως τὸ πρόγραμμα πού σὲ κυνηγᾷ καὶ σχηματισμένα πιά μεγάλα κοριτσάκια μὲ ὀλότελα διαφορετικὸ ψυχικὸ κόσμο. Δὲν εἶναι ἄδεια γῆ πού σὺ θὰ ρίξεις τὸ σπόρο, μὰ μικρὰ δεντράκια πού ζητοῦν τὴν περιποίηση καὶ τὴν ἀγάπη σου γιὰ νὰ θεριέψουν καὶ νὰ γνωρίσουν τὸν κόσμο. Κάθε πρωτὶ πού μπαίνω στὴν τάξη νοιώθω τὴν περηφάνεια τοῦ καπετάνιου πού ὀδηγεῖ ἕνα καράβι ἀγαπημένο σὲ ἄγνωστες θάλασσες.

Ἐκείνη ὅμως τὴν συγκίνηση, τὴν τρυφεράδα, τὸ τέλειο ξέχασμα τοῦ ἑαυτοῦ σου, τὴν ἐξάγνιση, τὴ θαθεῖα χαρά, τὴν φιλοσοφημένη σκέψη πάνω στὴ ζωὴ καὶ τὶς ρίζες τῆς μόνο τὰ τοσοδούλια παιδάκια τοῦ Νηπιαγωγείου μποροῦν νὰ τὴ δώσουν. Κι ὅπως οἱ θαθεῖες χαρὲς εἶναι σπάνιες, τὰ εὐχαριστῶ.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

ΕΠΙΛΟΓΗ

Main body of faint, illegible text, appearing to be a list or a series of short paragraphs.

Additional faint, illegible text at the bottom of the page.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ	7
ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΙ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ	11
ΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΡΧΟΜΟ ΤΟΥΣ	18
ΠΡΩΤΗ ΗΜΕΡΑ	22
ΣΧΟΛΕΙΟ — ΣΠΙΤΙ	29
ΠΡΩΤΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ	33
ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ	46
ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ	51
ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ	63
ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ	72
Ρυθμικές ασκήσεις, μιμητικές ασκήσεις, απλές ασκήσεις.	
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ — ΠΟΙΗΜΑΤΑ — ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ	84
Μουσικά σκέτς.	
ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ	134
ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟ	147
"Έργα για Κουκλοθέατρο.	
ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	176
Ίχνογραφία, Χειροτεχνία, Πλαστική, Χαρτοδιπλωτική, Διάφορες χειροτεχνικές εργασίες.	
ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗ	211
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ	218
ΠΡΟΧΕΙΡΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ	222
ΕΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΕΚΔΡΟΜΕΣ	224
ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΟΓΙΑ	229

Τὸ βιβλίο «Νηπιαγωγεία» τυπώθηκε
στὸ Τυπογραφεῖο τοῦ Ἐμπορίου
τὸν Μάρτιο τοῦ 1963.

Τὰ σχέδια τοῦ ἐξωφύλλου φιλοτέχνησε
ὁ ζωγράφος Μιχάλης Κιούσης

